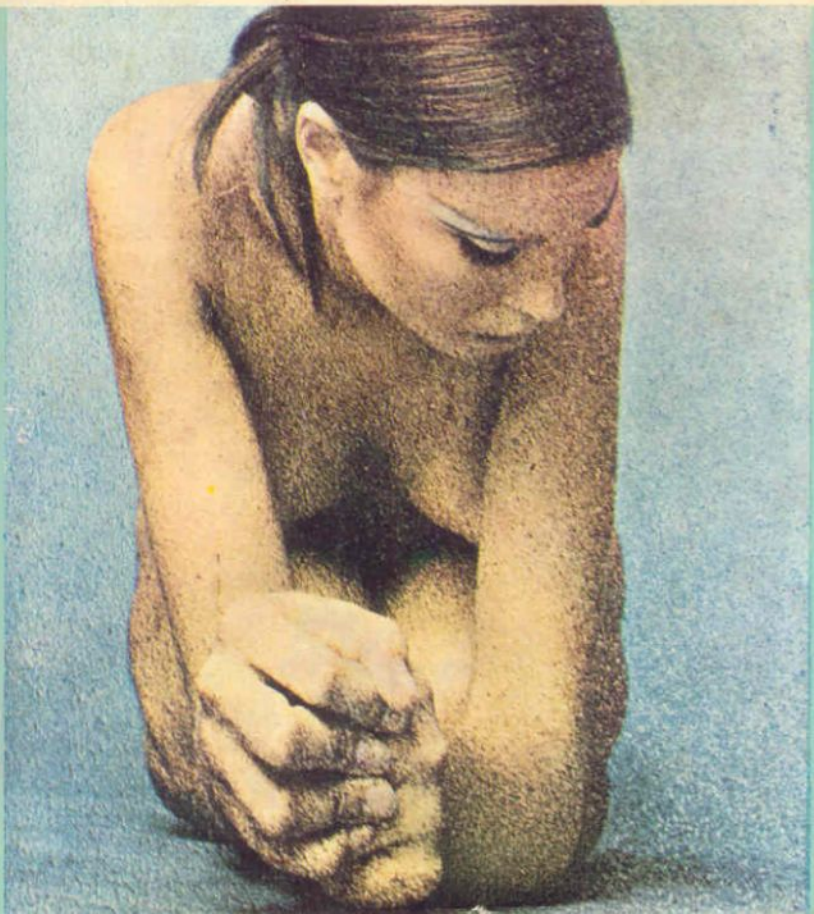
payel

BEDENSEL BOŞALMANIN İŞLEVİ

WILHELM REICH



2. basım

Çeviren: Bertan Onaran

WILHELM REICH

BEDENSEL BOŞALMANIN İŞLEVİ

ÇEVİREN
BERTAN ONARAN



PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

Yapıtın özgün adı : Die Funktion des Orgasmus

•

Türkçe birinci basım : Ocak 1978

•

İkinci basım : Mart 1982

Wilhelm Reich 1897 yılında, Galiçya'da, bir köylü çocuğu olarak dünyaya geldi. Tıp öğrenimi gördü, Viyanada Freud'un başyardımcısı oldu. Daha sonra, dogmaya taktığı çelmeleri kabul etmeyen katı gelenekçi ruhçözümcüler tarafından yavaş yavaş karalanıp gözden düşürülmeye çalışıldı.

1926'da yayımlanan ilk önemli kitabı **Bedensel Boşalmanın İşlevi** bu kopmanın başlangıcı oldu. Reich'a göre, hastanın iyileşmeye gösterdiği direnmenin çözümlenmesi, düşlerinin çözümlenmesinden daha önemlidir. **Kişilik Çözümlemesi** adlı yapıtında, çözümleme kılgısını tersine çevirmeyi önerir: sinir hastalığının temelinde, hemen her zaman cinsel bozukluklar vardır; sinir hastalığının geçmesi, bu bozuklukların düzelmesine bağlıdır. Akıl hastalıklarını iyileştirebilmek için, toplumu sağlıklı kılmak gerekir, der. **Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi** ve **Cinsel Devrim** adlı yapıtlarında bu konuları işlemiştir.

1927'de Alman Komünist Partisi'ne girdi. Aynı yıl Sexpol'u (Cinsel Siyaset Derneği'ni) kurdu. 1928'de, Viyana'da, emekçi mahallelerinde işçiler için ruhsal bakımevleri açtı.

1933'te, Hitler'in işbaşına gelmesinden kısa bir süre önce İskandinav ülkelerine göçetti. 1939'da da ABD'ne yerleşti. Burada, cinsel enerjinin canlılara özgü acunsal elektrik enerjisinden (orgon'dan) başka bir şey olmadığı kuramını geliştirdi. Kanada'da, bu acunsal enerjiyi yakalamak, biriktirmek ve kullanmak üzere dev boyutlu bir laboratuvar kurdu. McCarthy'cilik salgınıyla birlikte başı derde giren Reich, 1957 yılında Pensilvanya'da tutukevinde öldü.

Yapıtın özgün adı : Die Funktion des Orgasmus

•

Türkçe birinci basım : Ocak 1978

•

İkinci basım : Mart 1982

WILHELM REICH

BEDENSEL BOŞALMANIN İŞLEVİ

ÇEVİREN
BERTAN ONARAN



PAYEL YAYINEVİ
İstanbul

WILHELM REICH'ın
Yayınlarımız arasında çıkan yapıtları :

CİNSEL DEVRİM

□

FAŞİZMİN KİTLE
RUHU ANLAYIŞI

□

CİNSEL AHLÂKIN
BOYGÖSTERMESİ

□

DİNLE KÜÇÜK
ADAM

□

REICH FREUD'U
ANLATIYOR

Sevgi, çalışma ve bilgi yaşamımızın kaynaklarıdırlar. Dolayısıyla, yaşamı onların yönetmesi gerekir.

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ

Orgon'un (ilk acunsal enerjinin) bulunması, önce ruh hekimliği alanında ortaya çıkan «ruhsal enerji» kavramı üzerinde yapılan düzenli hekimsel araştırma sonunda olmuştur. Elinizdeki yapıta, yeni açılan ve acunsal yaşam enerjisini inceleyen dirimsel-doğabilim (biophysique) alanına doğru uzayan bir giriş gözüyle bakabilirsiniz. Acunsal yaşam enerjisine ilişkin dirimsel-doğabilimsel ya da cisimbilimsel araştırmaların sonuçlarının büyük bir kesimi, International Journal of sex-economy and orgone research'*te yayımlanmış (1942-1945), ayrıca* La Découverte de l'orgone'*un* La Biopathie du cancer *(Kanserin Dirimsel Yanı) adını taşıyan ikinci cildinde betimlenmiştir. Deneyler, dirimsel enerjinin* ruhbilimsel *ve* ruhsal *işlevlerini anlayabilmek için* coşkusal *işlevlerinin mutlaka bilinmesi gerektiğini göstermiştir. Ruhsal süreçleri yöneten dirimsel coşkular (heyecanlar) yüzde yüz somut, doğal bir enerjinin, acunsal yaşam enerjisinin en dolaysız dile gelişidirler.*

Yapıtın ikinci basımında hiçbir değişiklik yapılmamıştır.

W.R.
New York, Şubat 1947

GİRİŞ

Bu kitap, son yirmi yıl içersinde (1920-1940) canlı varlık üzerinde yaptığım bilimsel ve hekimsel çalışmayı özetlemektedir. Başlangıçta, yayımlanması söz konusu değildi. Somut yaşamım ve «ünüm» konusunda duyduğum kaygılardan, bir de kapsadığı görüşlerin pek çoğunun yetersizliğinden ötürü dile getirilmesi olanaksız şeyleri kâğıda dökmekti ereğim. Onu bugün yayımlamaya karar verişim, bir çırpıda ruhbilim alanından dirimbilim (biyoloji) alanına geçen araştırmalarımın çalışma arkadaşlarıma —özellikle de çalışmalarımı uzaktan izlemeye kalkışanlara— apansız bir sıçrama yapmış gibi gözükmesindendir. Söz konusu gelişmeyi bütünüyle aktarmanın dışardan uçurum gibi gözüken bu boşluğu kapatmaya yardım edeceğini umarım.

İnsanların çoğu aynı anda ruhbilim, toplumbilim, işlevbilim (physiologie), hattâ dirimbilim gibi değişik alanlarda çalışabildiğimi zihinlerinde canlandıramıyorlardı bile. Kimi ruh hekimleri yeniden ruhçözümlemesine dönmemi istiyorlardı. Toplumbilimciler beni doğal bilimlerin, dirimbilimciler de ruhbilimin daracık sınırları içersine kapatmak niyetindeydiler.

Cinsel yaşam sorunu, doğası gereği, bilimsel araştırmanın bir sürü dalına birden burnunu sokar. Cinsel yaşamın en temel görüngüsü olan *bedensel boşalma* (orgazm), ruhbilim, işlevbilim, dirimbilim ve toplumbilim alanlarında ortaya çıkan sorunların kavşak noktasında yer alır. *Canlı varlığın işleyişinin birliği*'ni kanıtlamaya böylesine yatkın, bizi uzma-

nın daracık ufkuna saplanıp kalmaktan böylesine alıkoyan başka bir bilimsel araştırma alanı yoktur. *Cinsel tutumbilim* (économie sexuelle) bilimin yeni, bağımsız bir dalı haline gelmiştir. Bu bilim dalının kendine özgü yöntemleri ve bulguları vardır. *Cinsel yaşam konusunda ortaya konmuş, deneysel araştırmalara dayalı bilimsel bir kuram*'dır bu. Dolayısıyla, gelişmesini anlatmak gerekmektedir. Tarihçesini çizerken, özellikle kendimin sayabileceğim bulguları belirteceğim. Onların öbür bilimsel araştırma alanlarıyla tarihsel bağlarını da gösterecek, ve sonunda, etkinliğim konusunda sağda solda dolaşan söylentileri yanıtlayacağım.

Cinsel tutumbilim 1919-1923 yılları arasında, Freud'un ruhçözümlemesi çerçevesinde doğdu. Her ne kadar ben ruh hekimleri örgütünden 1934'te ayrıldıysam da, cinsel yaşama çekidüzen verme biliminin ruhçözümlemesinden kopması 1928' lere rastlar.

Bu bir elkitabı değil, daha çok bir anlatıdır. Çok düzenli bir sunuş okura, yirmi yıl içersinde, karşılaşılan ve çözüm bulunan bir sorunun beni nasıl başka bir sorunla yüz yüze getirdiğini pek iyi anlatamazdı. Yalın bir anlatı gibi, bu çalışmanın salt zihinsel bir buluş olmadığını, her bölümün ayrı ayrı bilimsel mantığın kendine özgü akışı içersinde yer aldığını gösteremezdi. Kendimi bu bilimsel mantığın basit bir yürütme organı saydığımı söylemek düzmece bir alçakgönüllülük değildir. İşlevsel araştırma yöntemi, ayak basılmamış toprakta kullandığımız pusula gibidir. Cinsel tutumbilim kuramının temel doğruluğuna *bedensel boşalma gücü*'nün gerçek niteliğinin bulunmasından daha iyi bir kanıt düşünemiyorum; 1922'de ortaya çıkarılan ve cinsel tutumbilimin en önemli yanını oluşturan *bedensel boşalma gücü*, beni 1935'te *bedensel boşalma tepkesi*'nin (reflexe de l'orgasme'ın), 1939' da *acunsal enerjinin ışıması*'nın bulunmasına götürmüştür; bu sonuncu bulguysa, daha sonraki hekimsel buluşlara temel olacaktır. Cinsel tutumbilimin ayrılmaz iç mantığı çeşit-

li kanılar arasında yolumuzu bulmamıza, yanlış anlamalara karşı verilecek kavgada ve açık seçik görüşün karışma tehlikesi geçirdiği an kendini gösteren ciddî kuşkuların aşılmasında bize yardımcı olan değişmez noktadır.

İnsanın gençken, çağdaşlarının kimi devrimci bilgileri kabul etmeye yatkınlıkları konusundaki yanılsamalarını henüz bütünüyle yitirmediği yaşlarda bilimsel yaşamöyküsünü yazması iyidir. Bu yanılsamalar sürüp giderken insan, kazıyı en temel doğruları bulana dek devam ettirebilir, her türlü uzlaşma eğilimine karşı durabilir, bulunan doğruları düşünce tembelliği ya da zihinsel dinginliğini bozmama uğrunda gözden çıkarma itkisine direnebilir. Cinsel tutumbilimde bir sürü hastalığın cinsel nedenini yadsıma eğilimi ruhçözümlemesinden daha güçlüdür. Çalışma arkadaşlarımı, «cinsel tutumbilim»i, yeni bir bilimsel araştırma alanını dile getiren bu terimi kullanmaya bin bir zorlukla razı edebildim: *dirimsel-ruhsal enerjinin araştırılması*'nı anlatır bu terim: Bugün insanların büyük çoğunluğunun tutumuna göre, «cinsel etkinlik»ten söz açmak onura dokunmaktır. Cinsel etkinliğin insan yaşamındaki imlemini görmezlikten gelmek son derece kolaydır. Cinsel yaşamın gerek resmî bilginler, gerekse uzman olmayan kişilerce ciddiye alınabilmesi için birkaç kuşaklık çalışma gerekecektir. Büyük bir olasılıkla, bu dediğimiz ancak *toplumun kendisinin* cinselbilimle uğraşanları korumakla yetinmeyip cinsel süreci anlamasına, bu konudaki bilgilerini derinleştirmesine, araştırmaya girişmesine yol açacak birtakım ölüm-kalım sorunları ortaya çıktıktan sonra gerçekleşecektir. Bu ölüm-kalım sorunlarından biri, kanserdir. Öbürü de, tek kişinin zorba yönetimine yol açan «ruhsal veba»dır.

Cinsel tutumbilim, doğal bilimlerin bir dalıdır. Dolayısıyla, incelediği konudan utanmaması gerekir; cinsel olguları incelediği için yüzüne çalınacak karanın yaratacağı toplum-

sal sıkıntıdan kendini kurtaramayan bilginlerin bu alana sokulmaması zorunludur, çünkü cinsel yaşama çekidüzen verme bilimi mutlaka eğitime bağlanır. Cinsel tutumbilimin iyileştirme uygulayımına takılan «bitkisel sağaltım» (végétothérapie) adı, gerçekte, kamuoyunun cinsel konudaki aşırı duyarlılığına verilmiş bir ödündür. Kendi payıma bu iyileştirme yöntemine «bedensel boşalma bozukluklarının sağaltımı» (orgasmothérapie) adını vermek isterdim —ve bu çok daha doğru bir ad olurdu—, çünkü bitkişel-sağaltımın ereği işte bu bozuklukları düzeltmektir. İkinci terimin, genç cinsel tutumbilimci için çok ağır bir toplumsal yük yaratacağını hesaba katmak zorunda kaldım. Bugünün insanları böyle: arzularının, hattâ dinsel duygularının ana çekirdeğini oluşturan konuya değindiniz mi ya kızarıp bozarıyor, ya da alaylı alaylı gülüyorlar.

On beş yirmi yıl içinde, cinsel tutumbilimciler okulunun kıyasıya çatışan iki kümeye bölünmesinden de korkulabilir. Bu kümelerden biri cinsel işlevin genel yaşama işlevine bağlı bulunduğunu, dolayısıyla *sapdışı edilebileceğini* savunacaktır. Öbür cinsel tutumbilimciler kümesiyse bu olumlamaya temelinden karşı çıkacak, cinselbilim araştırmasının onurunu kurtarmaya uğraşacaktır. Bu çatışmada, cinsel süreçle dirimsel sürecin özdeşliği, aynılığı kolayca unutulacaktır. Belki ben bile gençliğimde dürüst bir bilimsel inanç olarak sahip çıktığım şeyden vazgeçmek, onu yadsımak zorunda kalırım. Çünkü buyurgan (fasciste) dünya yeniden üstün gelebilir; Avrupa'da yaptığı gibi, soyaçekim kuramına inanan ahlâkçı ruh hekimleriyle siyasetçilerin de yardımıyla, kaba güç çalışmamızı yerle bir etmeye kalkışabilir. Norveç'te buyurgan basının cinsel tutumbilime açtığı savaşıma tanık olanlar, ne demek istediğimi bilirler. İşte bu yüzden, çağdışı toplumsal koşulların baskısı altında başka türlü düşünmeye ve bilimsel yetkimle yeni kuşakların doğru araştırısını kösteklemeye başlamazdan önce, cinsel tutumbilimden

ne anlaşıldığını kitaba dökmek ivedi bir sorun gibi gözükmektedir bana.

Cinsel tutumbilimin kuramı birkaç cümleyle özetlenebilir:

Ruhsal sağlık *bedensel boşalma gücü*'ne, yani doğal cinsel edim sırasında, cinsel uyarılma tepe noktasına çıktığı an kendini bırakabilme yeteneğine bağlıdır. Temeli, sevme yeteneğinde sinirceli olmayan bir kişilik tutumu takınabilmektedir. Akıl hastalığı, doğal sevme yeteneğinin bozulması sonucu ortaya çıkar. İnsanların çoğunun rahatsızlığını çektiği bedensel boşalma güçsüzlüğü halinde dirimsel enerji boşaltılmayıp köstekleniр, dolayısıyla bütün akıldışı davranışların kaynağı olur. Ruhsal bozuklukların iyileşmesi her şeyden önce doğal sevme yeteneğinin geri gelmesine bağlıdır. Bu yetenekse hem toplumsal, hem de ruhsal koşullara bağımlıdır.

Ruhsal bozukluklar, içinde yaşadığımız toplumun doğurduğu cinsel aksaklıkların sonucudurlar. Bu karışıklık, binlerce yıldır, yaşama dışardan uygulanan baskıları iç dünyaya aktararak bireyleri o günkü koşullara boyuneğdirmeyi amaçlayan girişimi kolaylaştırmıştır. Ereği, bireylerin kendilerine güvenlerini sarsarak, makinacı ve buyurgan uygarlığı *ruhsal (düşünsel) dünyalarına çakmak*'tır.

Dirimsel enerjilerin, doğal koşullarda, düzene konmaları kendiliğindendir, saplantılı ödev ve ahlâk duygularıyla ilgisi yoktur. Saplantılı ödev ve ahlâk duyguları boygösterdi mi, topluma aykırı eğilimlerin belirdiğinden emin olabilirsiniz. Topluma aykırı davranış, *doğal cinsel etkinliğin bastırılması sonucu ortaya çıkan ikinci dereceden güdülerin ürünüdür.*

Yaşamı ve cinsel etkinliği yadsıyan bir ortamda yetişen bireyde bir *haz kaygısı* (zevk almaya yönelik uyarılmadan korkma) belirir, bu da ruhsal alanda süreğen kas kasılmalarıyla kendini gösterir. Bu *haz kaygısı* bireyin, yaşamı yad-

sıyan, zorba yönetimlerin temelini oluşturan öğretileri yetiştiren topraktır. Özgür ve bağımsız yaşama korkusunun temel dayanağıdır. Bütün gerici siyasal etkinliklerin, tek bir bireyin ya da küçük bir kümenin emekçi yığınları üzerinde egemenlik kurmasına izin veren dizgelerin güç kaynağı işte bu *haz kaygısı*'dır. Dirimsel-bedensel bir kaygıdır bu. Ruhsal-bedensel araştırmanın ele aldığı ana sorun budur. Şimdiye dek, sinir hastasının garip ve ürkütücü bir şey gibi duyduğu *istemdışı* dirimsel işlevler alanında yapılan bilimsel araştırmanın ayağını köstekleyen en büyük engel o olmuştur.

Beş altı bin yıllık ataerkil ve buyurgan uygarlığı sürdüregelen bugünkü insanın kişilik yapısında *hem doğanın kendisine, hem de bireyin dışındaki toplumsal yoksulluğa karşı kuşanılmış bir zırh vardır*. Bu kişilik zırhı yalnızlığın, güvensizliğin, yana yakıla yetke (autorité) aramanın, cinsel yoksulluğun, sorumluluk korkusunun, gizemli bir dünya ardında koşmanın, güçsüz başkaldırının, doğaya aykırı ve hastalıklı bir davranışa razı olmanın temelidir. İnsan denen varlıklar, kendi içlerinde yaşamı temsil eden şeye karşı düşmanca bir tutum takınmış, ondan uzaklaşmış durumdalar. Bu yabancılaşmanın kökeni dirimsel değil, toplumsal ve iktisadîdir. Ataerkil toplumsal düzenin yerleşmesinden önceki insanlık tarihinde böyle bir şeye rastlanmaz.

Ataerkil düzenin yerleşmesinden bu yana, doğal çalışma ve etkinlikte bulunma zevkinin yerini ödev almıştır. İnsan denen varlıkların ortalama kişilik yapısı güçsüzlük ve yaşama korkusu yönünde değişmiş, böylece zorba yönetimler yalnız rahatça serpilip gelişebilecekleri toprağı bulmakla kalmamış, aynı zamanda sorumluluk eksikliği ve çocuk ruhluluk gibi şu anda var olan insan davranışlarına yaslanarak kendilerini doğrulama olanağını elde etmişlerdir. Son evrensel yıkım (İkinci Dünya Savaşı), yaşamdan uzaklaşmanın en korkunç sonucudur.

Buyurgan kişilik yapısının oluşmasında çıkış noktası anaya babaya duyulan sevgi değil, *buyurgan aile*'dir. Kullandığı başlıca araçsa, gencin ve çocuğun cinsel yaşamını baskı altına almaktır.

Bugünkü insanın kişilik yapısındaki kopukluğa bakarak, doğayla kafa eğitim ve üretimi, içgüdüyle ahlâk, cinsel etkinlikle varlığımızın tamamlanması bağdaşmaz şeyler olarak nitelendirilmektedir. İnsanlığın öteden beri düşlediği bu *doğa ve kafa eğitimi, çalışma ve sevgi, ahlâk ve cinsel yaşam birliği* insanoğlu doğal cinsel (doyumsal) tamamlanmanın dirimsel gerekliliklerinin yerine getirilmesine izin vermedikçe, boş bir düş olarak kalacaktır. O güne dek gerçek demokrasi (halkerki) ve sorumlu özgürlük birer yanılsamadan öteye geçemeyecek, insan yaşamının en belirgin niteliği o günkü toplumsal koşullara umutsuzca boyuneğmek olacaktır; saplantılı eğitimde, saplantılı toplumsal kurumlarda ya da savaşlarda yaşamın köküne kibrit suyu ekmek sürüp gidecektir.

Ruhsal sağaltım (tedavi) alanında, *kişilik çözümlemesine dayalı bitkisel sağaltım*'ı geliştirdim. Bu iyileştirme yönteminin temel ilkesi, insanın kişilik ve kas yapısındaki kireçlenmeleri («zırha bürünmeleri») gidererek ruhsal-dirimsel devingenliğin (hareket yeteneğinin: motilité'nin) onarılmasıdır. Bu ruhsal sağaltım uygulayımı, *cinsel etkinliğin ve ruhsal sıkıntının dirimsel elektrik enerjisine dayalı olduğu*'nun bulunmasıyla deneysel açıdan da doğrulanmıştır. Cinsel etkinlik ve ruhsal sıkıntı, dirimsel organizmada ortaya çıkan uyarılmaların iki karşıt ucudurlar: *hazzın yayılması ve ruhsal sıkıntının yarattığı kasılma.*

Cinsel tutumbilim alanındaki araştırmaya yön veren *bedensel boşalma* denklemi şöyledir: BEDENSEL GERİLİM → DİRİMSEL ELEKTRİK ENERJİSİYLE DOLMA → DİRİMSEL ELEKTRİK ENERJİSİNİN BOŞALMASI → BEDENSEL GEVŞEME. Bu denklem, canlı varlığın genel işleyişini dile ge-

tirir. Bunun bulunması bizi cansız özde canlı özün düzene girişinin araştırılmasına, yani deneysel enerji kabarcıklarının (bion'ların) incelenmesine, dolayısıyla acunsal enerjinin ışımasının keşfine götürmüştür. Dirimsel enerji kabarcığı üzerindeki araştırmalar gerek kanser sorununa, gerekse bitkisel sinir dizgesinde (neuro-végétatif sistemde) ortaya çıkan öbür bozukluklara başka türlü yaklaşabilmemize izin vermiştir.

İnsanın, doğal cinsel yaşamın yasasına ayakuydurmayan tek memeli hayvan türü oluşu bir sürü yıkıcı düzensizliğin boygöstermesine yolaçmaktadır. Toplumsal alanda yaşama sırt çevrilmesi hem insanların savaşlarda kitle halinde ölüp gitmelerine, hem de dirimsel (hayati) işleyişte birtakım ruhsal ve dokusal (bedensel) bozuklukların belirmesine neden olmaktadır.

Cinsel süreç, yani hazzın dirimsel yayılma süreci özünden üretken olan en temel yaşama sürecidir.

Bu dediklerimiz müthiş yoğunlaştırılmış sözlerdir ve ilk bakışta çok yalın gözükebilirler. «Yalınlık,» pek çok kişinin sözümona yapıtımda bulmaya çalıştığı gizemli niteliktir. Elinizdeki yapıtta, şimdiye dek büyük bir özenle saklanan sorunları nasıl ve hangi süreçler içersinde çözebildiğimi göstermeye çalışacağım. Okurlarımı, işin içinde büyü müyü bulunmadığına inandırabileceğimi umarım. Ortaya attığım kuram, tam tersine, resmen kabul edilmemiş de olsalar, canlı madde ve işleyişi konusunda en genel olguları dile getirmektedir. Bu olguların ve aralarındaki ilintilerin şimdiye dek gözden kaçmış, düzenli olarak gizlenmiş bulunmaları, yaşamdan uzaklaşmanın sonucudur.

Cinsel yaşama çekidüzen verme biliminin tarihçesi, yayılmasında öncülük edenlerin oynadıkları role değinmediğim için, eksik kalacak. Dostlarım ve çalışma arkadaşlarım burada neden bu öncülerin gerçekleştirdikleri işlerden söz etmekten kaçınmam gerektiğini anlayacaklardır. Ama şurasını daha

başından kesinlikle belirteyim ki, onların çalışmaları olmasa, en küçük bir gelişme sağlanamazdı. Bu arada, özellikle Dr. Wolfe'ye teşekkür etmek isterim.

Cinsel tutumbilim, bizi bugünkü yıkıma getiren Avrupa koşullarında açık seçik görülebilmektedir. Zorba yönetimlerin yengisi, demokrasilerin iktisadî, toplumsal ve ruhbilimsel açılardan çekip çeviremedikleri Avrupalı insanların hasta kafalarından ötürü gerçekleşebilmiştir. Bu dediğimin Amerika'daki yaşama koşullarına ne ölçüde uyduğunu söyleyebilecek kadar uzun süre kalmadım Amerika Birleşik Devletleri'nde (1940). Burada sözünü ettiğim koşullar insanlar arasındaki dış ilişkiler ve toplumsal koşullar değil, Amerikalı bireyin ve Amerikan toplumunun *derin ruhsal yapısı*'dır. Bu yapıyıysa, ancak belli bir süre sonunda tanıyabiliriz.

Kitabın Amerika'daki basımının birtakım sorunlara yolaçması beklenebilir. Avrupa'da, uzun deneyler, belli ölçütlere göre, her saldırının, eleştirinin ya da övgünün anlamını yakalamama izin vermiştir. Kimi çevrelerin tepkileri, ister okyanusun berisinde ister ötesinde olsun, temelde değişmez sayılabileceği için, daha başından yapılabilecek kimi saldırılara karşılık vermek isterim.

Cinsel tutumbilimin şu anda varolan siyasal örgüt ya da öğretilerden hiçbiriyle ilgisi yoktur. Toplumun türlü sınıf ya da düzeylerini ayıran siyasal kavramlar cinsel tutumbilime uygulanamaz. *Doğal* sevisel yaşamın toplum tarafından yanlış yorumlanması, çocuklarla gençlerin *doğal* sevisel yaşamdan yoksun bırakılması, Devlet ya da topluluk sınırlarını aşan, bütün insanları kapsayan bir durumdur.

Cinsel tutumbilim hangi renkten olurlarsa olsunlar, *bütün* siyasal karşıtların saldırılarına hedef olmuştur. Yayınlarım gerek ortaklaşmacılar (communiste'ler) gerek buyurganlar (fasciste'ler) tarafından yasaklanmış, hem polisçe hem de toplumcu ya da özgür görüşlü yetkililerce mahkûm edilmiştir. Ama beri yandan, toplumun *bütün* sınıfları ve küme-

leri arasında ilgi ve saygı görmüştür. Özellikle bedensel boşalma işlevinin aydınlığa çıkarılması, bugün bilinen *bütün* bilimsel ve eğitsel kümeler tarafından onaylanmıştır.

Cinsel arzunun bastırılması, dirimsel katılık, ahlâkçılık ve katı ilkecilik yalnız kimi sınıflara ya da halkın kimi kümelerine özgü değildir. Her yerde karşılaşırız bunlarla. Doğal cinsel yaşamla doğaya aykırı cinsel yaşamı harika bir biçimde ayıran, Tanrı kavramının doğal yasayla özdeşliğini kabul eden dinadamları tanıyorum. Ama beri yanda, çocuğun ve gencin cinsel yaşamının aydınlığa kavuşturulmasını Kilise'nin varlığına yönelmiş bir tehlike sayan, dolayısıyla şiddetli karşı-önlemler alma zorunluluğunu duyan dinadamları da biliyorum. *Cinsel tutumbilimin onaylanması da onaylanmaması da aynı dinsel öğretiyle doğrulanmaktadır.* Araştırmalarımız karşısında özgürlükçü anlayış da işçi sınıfı buyurganlığı da, toplumculuğun ya da Alman kadınının onuru da kendini aynı derecede tehlikede hissetmekteydi. Gerçekte, canlı varlığın işleyişinin aydınlatılması *tek* bir tutumu, *tek* bir toplumsal ve ahlâksal düzeni tehlikeye düşürür: *saplantılı ahlâk anlayışı ve çalışma karşısındaki saplantılı tutumuyla insanın içinden gelen iffetliliğini ve dirimsel güçlerin doğal özdüzenlenişini yıkmaya kalkışan her türlü buyurgan zorba yönetim.*

Artık dürüstçe şunu kabul etmenin zamanı gelmiştir: buyurgan zorba yönetim yalnızca siyasal gücü tekelde toplayan Devletlerde yoktur. Gerek Kiliselerde gerekse bilimsel örgütlerde, gerek ortaklaşmacı yönetimlerde gerekse meclisli yönetimlerde karşımıza çıkar. Varlığını dirimsel işlevin bastırılmasından alan, genel bir insanlık eğilimidir buyurgan zorba yönetim. Bütün uluslarda, zorba yönetimin kabulü ve yerleşmesi için gerekli kitle ruhunun temelini oluşturur. Başlıca ögeleri şunlardır: dirimsel sürecin gizemselleştirilmesi (uyutucu bir masal haline getirilmesi), maddesel ve toplumsal enerjinin tam anlamıyla açık vermesi, kendi ya-

şamına çekidüzen verme korkusu, dolayısıyla müthiş bir düzmece güvenlik arama, etkin ya da edilgin bir yetkeye sırtını dayama arzusu. Toplumsal yaşamın tam anlamıyla demokratlaştırılmasına duyulan atadan kalma *sahici* özlem özdüzenlemeye, *doğal* toplumsal ve ahlâksal yaşayış çalışmada *sevince*, sevgide *dünyasal* mutluluğa dayanır. Bu eğilimi duyanlar, her türlü yanılsamayı büyük bir tehlike sayarlar. Bundan ötürü, dirimsel işlevin bilimsel açıdan anlaşılmasından korkmazlar; tam tersine, insan kişiliğinin oluşumunda karşılaşacakları birtakım ölüm-kalım sorunlarının çözümünde kullanırlar. Böyle davranmakla, söz konusu sorunları düşsel değil, bilimsel ve kılgısal olarak çözerler. Dünyanın her yerinde insanlar biçimsel demokrasiyi, üretici bir işte çalışan herkesin katılacağı gerçek bir halk yönetimi, *emek demokrasisi*, yani çalışma sürecinin *doğal olarak* düzene konmasına dayalı bir özgürlük yönetimi haline getirmeyi özlemektedir.

Akıl sağlığı alanında, bizi bekleyen en büyük görev cinsel karışıklığın, yosmalığın, bayağı açık-saçık edebiyatın ve cinsel ahlâksızlığın yerine sevgide toplumun güvence altına aldığı doğal mutluluğu getirmektir. Bunun, «aileyi yıkmak» la ya da «ahlâkı ayaklar altına almak»la en küçük ilgisi yoktur. Gerçekte, *ahlâk ve aile saplantılı aileyle saplantılı ahlâk tarafından çoktan ayaklar altına alınmıştır*. Hekim olarak, akıl hastalıkları biçiminde karşımıza gelen cinsel ve ailesel karışıklığın yarattığı zararı giderme çabasını yüklenmek zorundayız. Yukarda adını andığımız «ruhsal veba»yı denetim altına almak istiyorsak, ana-babayla çocuklar arasındaki doğal sevgiyi ailenin zorlamasından açıkça ayırmalıyız. «Aile salgını» denen evrensel hastalık dürüst insan çabasının gerçekleştirmeye çalıştığı her şeyi tuz-buz etmektedir.

Hiçbir siyasal ya da dinsel örgüte üye değilim bugün, ama toplumsal yaşam konusunda çok keskin bir kavram var-

dır kafamda. Bu kavram —salt düşünsel ya da gizemsel sayısız siyaset felsefelerinin tersine— *bilimsel olarak akılcı*'dır. Dolayısıyla, yaşamın gerçek süreci hakkında en küçük bir kavram taşımayan her türlü zorbalar ve siyasetçiler onulmaz derecede sinir hastası ve cinsel yönden sağlıksız birey yığınlarını yönetmeye devam ettikçe, yeryüzünde sürekli barışın kurulamayacağına, insan denen varlıkları topluma uydurma girişimlerinin boşa gideceğine inanmaktayım. İnsanın topluma uydurulmasını amaçlayan doğal işlev, çalışmayı ve insanoğlunun sevgide kendini tamamlamasını güvence altına almak demektir. İnsanın bu iki dirimsel etkinliği dünya kuruldu kurulalı bilimsel araştırma ve düşünceye bağlı olagelmiştir. *Bilgi, doğal sevgi ve çalışma yaşamın kaynaklarıdırlar.* Yaşamımıza yön veren güçlerin de bunlar olması gerekir. Bu güçlerin tüm sorumluluğu üretici çalışmada bulunan herkese düşer.

Zaman zaman bize demokrasiye (halkerkine) karşı olup olmadığımız sorulur. Hiç duraksamasız ve ödünsüz halk yönetiminden yanayız. Ama kâğıt üstünde kalan değil, gerçek yaşama girmiş, sahici demokrasiden yanayız. İster «halkın halk için, halk eliyle yönetimi» biçiminde dile getirilsin, ister «özgürlük, eşitlik, kardeşlik» biçiminde, bütün halk yönetimi ülkülerinin en köklü şekilde gerçekleştirilmesinden yanayız. Ama bu ülkülere şu temel noktayı ekliyoruz: *Onların gerçekleşmesini köstekleyen bütün engelleri kaldırın! Demokrasiyi yaşayan bir şey haline getirin! Halk yönetimi oyunu oynamayın! Yoksa, buyurgan yönetim her yerde tepemize çullanır!*

Kitle düzeyinde akıl sağlığı, bilgisizliğin gücünün karşısına bilginin gücünü, iktisadî, düşünsel ya da felsefî asalaklığın karşısına da çalışmanın, emeğin gücünü dikmemizi gerektirmektedir. Kendini ciddiye alırsa, nerde ve hangi etkenle olursa olsun yaşamın kökünü kurutmaya çalışan güçlerle ancak bilim savaşabilir. Tek bir insanın doğal yaşama işle-

vini kurtarmaya yetecek bilgiyi elde etmesi olanaksızdır elbet. *Yaşama bilimsel, akılcı açıdan bakan görüş zorba yönetimi elinin tersiyle iter, emeğe dayalı bir halk yönetimi ister.*

Halk eliyle, halk için kullanılacak, yaşama doğal bir sevgiyle bakan ve insanın kendini çalışmada tamamlamasına saygı duyan toplumsal gücü kimsecikler yıkamaz. *Ama halkın emekçi ve üretici yığınları ruhsal açıdan bağımsız hale gelmedikçe, toplumsal yaşayışlarının sorumluluğunu yüklenemedikçe, yaşamlarına akılla kendi başlarına yön verebilme yeteneğini kazanmadıkça, bu güç gözle görülür, elle tutulur olamayacaktır.* Bugün emekçi yığınlarının elini kolunu bağlayan şey, bütün zorba yönetimlerde ve siyasal tutarsızlıklarda ortaya çıkan toplu sinir hastalığıdır. Toplu sinir hastalığını ve akıldışı düşünce ve davranışı toplumsal yaşamdan kovmak istiyorsak, başka bir deyişle gerçek bir akıl sağlığı çalışması yapmak istiyorsak, her şeyden önce maddesel gereksinimi ortadan kaldıracak, her bireyin içindeki dirimsel güçlerin engelsiz gelişmesini güvence altına alacak bir toplumsal çerçeve kurulmalıdır. Bu toplumsal çerçeveyse ancak *gerçek* halk yönetimi olabilir.

Yalnız, gerçek halk yönetimi duruk bir nesne değildir. Yürütme organındaki seçilmiş ya da zorla başa gelmiş devlet görevlilerinin bir küme insana verebilecekleri, bağışlayabilecekleri ya da güvence altına alabilecekleri bir «özgürlük» *hali* değildir bu. Gerçek halk yönetimi zor, ağır bir *süreç*'tir; bu süreç içersinde halk yığınları, toplumun ve yasanın koruyucu kanatları altında, bireysel ve toplumsal yaşama yön verilmesi işinde kendi kendilerini eğitebilme, hep daha iyi yönetim biçimlerine doğru ilerleyebilme olanağına sahiptirler («sonradan elde etmezler»). Dolayısıyla gerçek halk yönetimi, yaşlı bir adam gibi, anlı şanlı savaşçı geçmişine bakıp keyiflenecek olmuş-bitmiş bir durum değildir. *Yeni* düşüncelerin, *yeni* buluşların ve *yeni* yaşama biçimlerinin ortaya çıkaracağı sorunlarla ardı arkası gelmemecesine sa-

vaşma sürecidir. Halk yönetimindeki gelişmenin daha önceki evresinde görevlerini yerine getirmiş yaşlı, kocamış kişiler yerlerini genç ve yeni kişilere bırakacak, büyülü etkileri ve biçimsel yetkileriyle onları boğmayacak kadar bilge davranabilirlerse, demokrasinin ilerki gelişmesi tutarlı olur.

Geleneğin kendine göre bir önemi vardır. Doğal işlevini yerine getirip yeni kuşağa, iyi ya da kötü, kendi deneylerini aktardığı zaman halk yönetimine katkıda bulunur; bu da, yeni kuşağın eski yanılgılardan ders almasına, yeniden aynı yanılgılara düşmemesine izin verir. Ama gelenek, yavaş yavaş yükselen kuşaklara kendi seçmelerini yapma olanağını bırakmadığı, yaşama koşulları değiştiği halde, neyin «iyi» neyin «kötü» olduğunu söylemeye kalktığı zaman halk yönetimini yıkar. Gelenek, neyin gelenek *olmadığını* anlayabilme yeteneğini yitirdiğini unutur. Örneğin mikroskobun yetkinleştirilmesi ilk mikroskobun parçalanmasıyla değil, saklanıp insan bilgisinin en yüce düzeyine uydurulmasıyla gerçekleştirilmiştir. Pasteur çağından kalma bir mikroskop bugün bir deneycinin virüslerde aradığını görmesine izin vermez. Pasteur'ün kullandığı mikroskobun elektrikli mikroskobu yasaklama yetkesine ve kendini beğenmişliğine sahip olduğunu düşünün!

Gençlik tam bir özgürlük içinde, en küçük tehlikeyle karşılaşmaksızın: «Güçlü ve dürüst olduğu, çağımızda da geçerliliğini sürdürdüğü ve daha çok geliştirilebileceği için, *şunu* sizden alıyoruz. Ama *şunu* atıyoruz. Sizin zamanımızda doğru ve yararlı bir şeymiş bu. Ancak, bize yararı kalmadı» diyebildiği gün yeryüzünde kuşaktan kuşağa aktarılanlara çok daha büyük bir saygıyla bakılacak, kimse kimseden nefret etmeyecektir. Şurası doğal ki, bu gençliğin ilerde aynı tutumu kendi çocuklarına takınmaya hazırlanması gereklidir.

Savaş öncesinden kalma halk yönetiminin gerçek ve tam

bir emek demokrasisine dönüştürülmesi her bireyde, şimdiki biçimsel, bölümsel ve eksik karar verme yetisinin yerine, varoluşu konusunda sahici bir yargı yeteneğinin gelişmesine bağlıdır. Buysa, halk yığınlarındaki akıldışı siyasal güdülerin toplumsal sürece akılcı çekidüzen vermeyle değiştirilmesi anlamına gelir. Halkın sürekli olarak kendi kendini eğitmesi, çocuksu bekleyişin yerine sorumlu özgürlüğü geçirmesi gereklidir. Burada sözü edilen özgürlük, gümüş tepsi içinde önümüze getirilecek ya da bilmem kim tarafından güvence altına alınacak özgürlük değildir. Halk yönetimi insanın zorba yönetime duyduğu eğilimi ortadan kaldırmak istiyorsa, yoksulluğa son verebileceğini, halka akılcı bir bağımsızlık getirebileceğini *kanıtlamak* zorundadır. Örgensel (organik) toplum gelişmesi adını işte bu evrime, ama ancak bu evrime verebiliriz.

Avrupa'daki halk yönetimlerinin zorba yönetimlerle giriştikleri kavgada yenilgiye uğradıkları inancındayım, çünkü yönetim dizgelerindeki pek çok öge salt biçimseldi, sahiden ve kılgısal olarak halk yönetiminden alınmış pek az öge vardı içlerinde. Ne yandan bakılırsa bakılsın, eğitimin başlıca özelliği yaşayan şeyler karşısında duyulan korkuydu. Halk yönetimi *ortaklaşa sorumluluğun geliştirilmesi süreci* değil, bilmem kim tarafından güvence altına alınmış bir özgürlük hali sayılmaktaydı. Oysa demokrasilerde de bireyler yetkeye boyuneğmek üzere yetiştirilmekteydiler —hâlâ da öyle yetiştirilmektedirler. Çağımızın büyük yıkımlarının bize verdiği ders şudur: robot gibi söz dinlemek üzere yetiştirilen insanlar özgürlüğü kendileri için *çalmakta*, sonra özgürlük savunucularını *öldürmekte*, özgürlüklerini zorba bir buyurgana kaptırmaktadırlar.

Siyasetçi değilim. Siyasetten anlamam. Ama toplumsal bilince sahip bir bilim adamıyım. Bu niteliğimden ötürü, bulduğum doğruları söyleme hakkını taşımaktayım. Bilimsel önerilerim insanların yaşama koşullarına daha iyi bir

düzen getirebilirse, yapıtımın ereğine vardığına inanacağım. Zorba buyurgan yönetimlerin yıkılmasından sonra, insan toplumunun doğrulara, özellikle de *çoğunluğun hoşuna gitmeyen* doğrulara gereksinimi olacak. Bugünkü toplumsal karışıklığı doğuran dile getirilmemiş nedenlere ilişkin bu doğrular, istesek de istemesek de, er-geç ağır basacaktır. Bunlardan biri, zorba yönetimin, bireylerin çoğunda görülen akıldışı yaşama korkusuna dayanmasıdır. Böyle tatsız doğruları dile getiren kişi büyük tehlikelerle karşı karşıyadır, ama sabırla bekleyebilir. Toplumsal yetkiyi eline geçirmek, doğruyu zorla benimsetmek için savaşması gerekmez. Gücü, ne denli hoşa gitmez olurlarsa olsunlar, genellikle insanlığın tümü için geçerli birtakım olguları bilmesinden gelir. Toplumsal gereklilik son kertesine vardığı gün, toplumun yaşama istemi bu olguları her şeye karşın herkese kabul ettirecektir.

Bilgin, hangi durum ve koşullarda olursa olsun, kanısını özgürce söyleyebilme hakkını savunma ödeviyle yükümlüdür. Bu hakkı, yaşamın ortadan kaldırılmasını savunanlara bırakamaz. Canını yurduna adaması gereken askerin ödevinden dem vurulur sık sık. Doğru bildiğini her ne pahasına olursa olsun, her durum ve koşulda savunmak zorunda olan bilginin ödevindense söz eden pek çıkmaz.

Hekimin ya da eğitimcinin *tek* bir yükümlülüğü vardır: yaşamın kökünü kazımaya kalkışan güçlerle işbirliği yapmadan, kimseye ödün vermeden uğraşını sürdürmek, yalnız eline teslim edilen insanların iyiliğini düşünmek. İkisi de insanları, hekim ya da eğitimcinin gerçek işiyle çatışan siyasal öğretileri temsil edemezler.

Hekimin, eğitimcinin, uygulayımcının ya da yazarın elinden bu hakkı almaya kalkışan ve kendine «halk yönetimi yanlısı» sıfatını yakıştıran herkes ikiyüzlüdür ya da en azından «akıldışı düşünüp davranma vebası»nın kurbanıdır. Zorba yönetim vebasına karşı verilecek kavga, her birey kendi kişiliğini belirlemeyi ve tüm çabasını yaşam süreci sorunları-

nın çözümüne yatırmayı beceremedikçe, başarıya ulaşamayacaktır. Çünkü zorba yönetim ancak *çözülmemiş* yaşam süreci sorunlarının karanlığında yaşayabilir — yaşayabilmektedir. *İnsanoğlu, bilgisiz olduğu noktada zayıftır.* Bilgisizlikten gelen bu zayıflık, zorba yönetimin yeşerdiği verimli toprağı oluşturur. Canalıcı sorunlara değinmekten kaçınan, beklenmedik çözümler bulmaktan ya da bu konuda ortaya çıkacak görüşlerin çatışmasından korkan toplumsal düzene halk yönetimi adını veremeyiz. Kafası bu korkularla doluysa, zaten hep pusuda bekleyen zorba yönetimlerin en küçük saldırısına dayanamaz. Nitekim, Avrupa'da böyle olmuştur.

Aynı anda *bilim özgürlüğü,* dolayısıyla yaşama sürecini yorumlama özgürlüğü bulunmadıkça, «tapınma özgürlüğü» zorbalık olarak kalır. «Tanrı»nın göğün yedinci katında oturan güçlü mü güçlü, aksakallı bir baba mı, yoksa hepimizi yöneten acunsal doğa yasası mı olduğuna karar verebilmeliyiz. Ancak Tanrı'yla doğa yasası buluştuğu zaman dinle bilim barışabilir. Astığı astık kestiği kestik yönetime giden yolda, yeryüzünde Tanrı'yı temsil edenlerle onun yerini almak isteyenler arasında tek bir adım uzaklık vardır.

Doğal yaşama duygusuyla açık-saçık yayınları aynı kefeye koyan ahlâk anlayışı da zorbalıktır. İstese de istemese de çamurun varlığını uzatır, sevgide tadılacak mutluluğu yıkar. Toplumsal davranışım içinden gelen doğal yasalara oturtan, dışındaki saplantılı biçimlere ayakuydurmayan biri ahlâksızlıkla suçlandığı zaman onu canla başla savunmak, bu suçlamaya karşı çıkmak gerekir. Bir kadınla erkek, karı-koca olarak kutsandıkları zaman değil, kendilerini birbirlerinin eşi saydıkları zaman karı-kocadırlar. Sahici özgürlüğün ayarlama örneği dış değil, iç yasadır. Doğal ahlâkın baş düşmanı sözümona ahlâkçı ikiyüzlülüktür. Buysa başka türlü bir saplantılı ahlâkla değil, cinsel süreci yöneten doğal yasanın bilinmesiyle yenilgiye uğratılabilir. *Doğal ahlâklı davranış, doğal cinsel sürecin özgür olmasını gerektirir.* Aynı

biçimde, saplantılı ahlâkla hastalıklı cinsel yaşam da atbaşı gider.

Çalışma dünyasında sevinçli bir girişim duygusuyla doğal bir cinsel davranış kazandırmak üzere çocukları eğitmekten daha kolaydır onlardan belli bir sıkıdüzene (discipline'e) uymalarını beklemek ve sıkıdüzeni daha da sıkılaştırmak. Kendini Tanrı'nın gönderdiği, her şeyi bilen bir «führer» (önder) ilân etmek, milyonlarca insanın düşünüp yapacaklarını kararlaştırmak, akılcı dünya görüşüyle akıldışı dünya görüşü arasında çıkacak çatışmada kendini tehlikeye atmaktan çok daha kolaydır. Karşımızdakinden yasal olarak borçlu bulunduğu saygı ve sevgi gösterilerini beklemek, sahiden yollu yöntemli bir tutumla gönlünü kazanmaktan kolaydır. Astlarına yapacakları şeyleri söyleyip yazdırmak, onların özel kişiliklerine saygı duyarak *kılavuzluk etmek*'ten çok daha kolaydır. İşte bu yüzden, zorba yönetim *gerçek* halk yönetiminden daha kolaydır. İşte bu yüzden tembel halk yöneticisi buyurgana özenir ve durumuna hiç mi hiç uymayan bir tutumla, ona öykünmeye çalışır. Beylik doğruyu temsil etmek kolaydır. Gerçek doğruyu temsil etmekse, zor.

Yaşayan varlığa güvenmeyen ya da bu güveni yitiren kişi, zorba yönetimin doğurduğu gizli yaşama korkusunun kolayca yutacağı bir av haline gelir. *Canlı varlık özünden akılcıdır.* Yaşamasına izin vermezsek, canlı varlığın gülünç bir benzeri, karikatürü olur çıkar. Yaşam karikatür haline geldiyse, ancak yılgı (terreur) yaratabilir. Bu yüzden, yılgıyı ancak canlı varlık konusundaki bilgi yürürlükten kaldırabilir.

İlerki yüzyıllarda civataları gevşemiş dünyamızın geçireceği kanlı kavgaların sonucu ne olursa olsun, yaşama bilimi yaşamı yadsıyan bütün güçlerden ve bütün zorbalıklardan daha güçlü olacaktır. Çağdaş uygulayımın temellerini atan, salgınlarla savaşan, insan aklının yeteneklerini araştıran, başka bir deyişle varoluşumuza sağlam dayanaklar

kazandıran Neron değil Galile, Napoléon değil Pasteur, Schicklgruber değil Freud'dur. Birinciler, yeryüzüne gelmiş insanların en büyüklerinden olan ikincilerin gerçekleştirdikleri şeylerin canını almak için ellerindeki siyasal gücü kötüye kullanmışlardır. Bilimin köklerinin, bugünkü buyurgan düzensizliğin köklerinden daha derinlere uzandığına bakıp avunabiliriz.

W.R.
(1940)

BİRİNCİ BÖLÜM

FREUD'TAN ÖNCE DİRİMBİLİM VE CİNSELBİLİM

Önceki sayfalarda betimlediğim bugünkü bilimsel konumumun kökeni, Viyana'da (1919-1922 arasında) düzenlenen cinselbilim topluçalışmasındadır. Önceden saptanmış bir düşünce belirlemedi görüşlerimin gelişmesini. Burada, «kibarlar âlemi»nden ayrı kalmış, —kendi «aşağılık duyguları»ndan ötürü— kurduğu boş düşleri başkalarının yaşamına sokuşturmaya çalışan, öyküsü kimseciklerinkine benzemeyen biriyle karşılaşacağınızı sanmayın. Ancak, zorlu ve bol yaşantılı bir ömür başkalarının göremediği ögeleri görmeme, araştırma sonuçlarını yakalayıp kullanmama ve yaymama izin vermiştir.

1920'de Viyana'daki Ruhçözümlemesi Derneği'ne girmezden önce, gerek ruhbilimle cinselbilim, gerekse doğal bilimlerle işlevbilim alanlarında epey bilgi toplamış durumdaydım. Böyle bir söz insana alçakgönüllülükten uzak gözükebilir. Oysa, yerli yerinde kullanılmayan alçakgönüllülük erdem değildir. Dört savaş yılını işsiz güçsüz geçirmenin verdiği açlıkla, hızlı, eksiksiz ve dizgeli bir çağrışım gücünün de yardımıyla, yoluma çıkan öğrenmeye değer her şeye kurt gibi saldırıyordum. Ne kahvelere gidiyordum, ne de kibar toplantılarına.

Ruhçözümlemesiyle rastlantı sonucu tanıştım. 1919 Ocak'ında, derslerden birinde, bir kâğıt gizli gizli elden ele dolaştı. Bu kâğıtta, cinselbilim konusunda bir topluçalışma açılması gerekliliğinden söz ediliyordu. Konu ilgimi çekti, toplantılardan birine gittim. Sekiz tıp öğrencisi vardı. Bu önem-

li konu Üniversite'de es geçildiği için, bir cinselbilim topluçalışmasının gerekliliğine parmak bastılar. Tartışmalara karışmaksızın, düzenli olarak bu toplantılara katıldım. İlk toplantılarda cinsel yaşamın ele alınışı bana çok garip ve doğaya aykırı geldi. Bir irkilme duydum bu yaklaşım karşısında. 1 Mart 1919'da günceme şunları yazmışım: «Belki de ahlâk anlayışım karşı çıkıyor buna. Ancak gerek deneylerime, gerek kendim ve başkaları üzerinde yaptığım gözlemlere dayanarak, cinsel yaşamın hem toplumsal yaşamın, hem de bireyin iç dünyasının merkezi olduğuna inanıyorum artık.»

Neden karşı çıkıyordum acaba bu yaklaşıma? Bunu ancak on yıl sonra anlayabilecektim. Kendi deneylerime göre, cinsel yaşam o toplantılarda tartışılan şey değildi. Katıldığım ilk konuşmalar, cinsel etkinliği garip bir nesne gibi ele almaktaydı. Bu konuşmalardan edindiğim izlenime göre, doğal cinsel etkinlik diye bir şey yoktu. Bilinçaltı sapık içtepilerle (ilcalarla: impulsion'larla) doluydu. Ruhçözümcü kuram, örneğin, küçük kızlarda daha ilk yaşlardan başlayarak dölyoluna bağlı bir cinsel etkinliğin bulunduğunu yadsıyor, kadının cinsel etkinliğini çok daha başka güdülerin karmaşık bileşimine dayandırıyordu.

Görmüş-geçirmiş bir ruhçözümcünün cinsel yaşam konusunda konuşmalar yapmak üzere çağrılması kararlaştırıldı. Gelen uzman çok ilginç şeyler anlattı, iyi konuştu, ama cinsel yaşamın böyle ele alınmasına içgüdümle karşı çıktım. Üstelik konuyla müthiş ilgilenmiş, bir sürü yeni şey öğrenmiştim. Konuşmacının, cinsel yaşamı ele almaya uygun kişi olmadığı kanısı uyanmıştı içimde. Ama bu duyguyu açıklayacak durumda değildim.

Cinselbilimle ilgili kimi yapıtlar aldım, bunlar arasından şunları anabilirim: Bloch'un *Sexualleben unserer Zeit*'i (Çağımızın Cinsel Yaşamı); Back'ın *Sexuelle Verirrungen*'i (Cinsel Rahatsızlıklar); Forel'in *Die Sexuelle Frage*'si (Cinsel Sorun); Taruffi'nin *Hermaphroditismus und Zeugungsunfä-*

higkeit'i (İki Eşeylilik ve Çocuk Yapma Yeteneği). Daha sonra cinsel enerji (libido) konusunda Jung'un yapıtlarını, en sonunda da Freud'u okudum. Çok hızlı ve bilinçli olarak, zaman zaman iki üç kez yineleyerek, bir sürü kitap okudum. Freud'un *Cinsel Yaşam Kuramı Üstüne Üç Deneme*'siyle *Ruhçözümlemesine Giriş*'i hangi uğraşı seçeceğimi belirleyen yapıtlar oldular. Cinselbilim konusundaki yazın iki bölüğe ayrılıyordu: ciddî olanlar, ahlâkçı ve aşağılık yapıtlar. Bloch'u, Forel'i, Freud'u okudukça kendimden geçiyordum. Hele Freud büyük bir görgü kaynağı oldu benim için.

İlk ağızda öncelikle Freud'un öğretilisi olmadım. Buluşlarını, daha başka büyük adamların düşünce ve buluşlarıyla birlikte, yavaş yavaş emip sindirdim. Kendimi ruhçözümlemesine vermezden önce, doğal bilimlerle somut bilimler konusunda genel bilgiler edindim. Asıl, cinsel yaşamı merak ettiğim için yöneldim ruhçözümlemesine. Dolayısıyla, Moll'un *Handbuch der Sexualwissenschaft*'ını (Cinselbilim Elkitabı) inceledim. Başkalarının cinsel içgüdü konusunda dediklerini öğrenmek istiyordum. Bu da beni Semon'a götürdü. Onun «bellek duyumları» kuramı, bellek ve içgüdü sorunlarına ilişkin akılyürütmelerimi besledi. Semon istemdışı bütün edimlerin «beyindeki kayıtlar»a, yani geçmiş deneylerin bellekteki izlerine dayandığını öne sürüyordu. Durmadan yenilenen canlı hücre maddesi (protoplazma: kansu) sürekli izlenimler almakta; bunlar da, uygun uyarmalar geldiği zaman, yeniden canlılık kazanmaktaydı. Bu dirimsel kuram Freud'un bilinçsiz anılar, «belleksel izler» görüşüne tıpatıp uymamaktaydı.

Öğrendiğim her şeyin ardında: «Yaşam nedir?» sorusu vardı. Yaşamın başlıca özelliği «tepkesellik» ve istemdışı, içgüdüsel eylemin erekliliğiymiş gibi gözükmekteydi. Karıncaların akılcı örgütlenmesi konusunda Forel'in araştırmaları dikkatimi canlıcılık (vitalisme) sorununa yöneltti. 1919 - 1921 arasında Driesch'in *Philosophie des Organischen*'i (Canlı Varlığın Düşünbilimi) ve *Ordnungslehre*'siyle (Düzen Öğ-

retisi) tanıştım. Birinci kitabı anladım, ikinciyi anlayamadım. O çağdaki hekimlik öğrenimimizi egemenliği altında tutan makinacı yaşam anlayışının doyurucu olmadığı gün geçtikçe daha iyi anlaşılıyordu. Driesch'in şu savı elin tersiyle itilemezdi: canlı varlıkta tek bir parçadan yola çıkarak bütüne biçim verilebildiği halde, vidadan başlayarak makina yapılamazdı. Ancak onun, canlı varlığın işleyişini «yetkinleşme»yle açıklaması da beni pek doyurmuyordu. Bana öyle geldi ki, bu sözcük aracılığıyla dev boyutlu bir sorun es geçilmiş oluyordu.

Böylece, tam anlamıyla ilkel bir yoldan, olgularla olgulara ilişkin kuramları kesenkes birbirinden ayırmayı öğrendim. Uzun süre, Driesch'in canlı varlıkla cansız varlık arasındaki özgül ayrımı belgelemek üzere ortaya koyduğu üç kanıtı beynimde dolaştırdım. Öne sürülen kanıtlar bana doğru gözüküyor, ama canlı ögenin doğaötesi (métaphysique) niteliği kafamı kurcalıyor, beni doyumsuz bırakıyordu.

On yedi yıl sonra, bu çelişkiyi yaşam enerjisinin işleyişi denklemiyle çözebildim. Yaşamı temel alan dünya görüşünü düşündüğüm zaman, kafamda hep Driesch'in kavramları vardı. Bilimsel önermesinin akıldışı niteliğine ilişkin bulanık duygum, böylece doğrulandı. Driesch de sonradan tincilere (spiritualiste'lere) katıldı.

Bergson'la talihim daha açık gitti. Kılı kırk yararak inceledim yapıtını, özellikle *Essai sur les données immédiates de la conscience*'ı (Bilincin Dolaysız Verileri Üstüne Deneme), *Evolution Créatrice*'i (Yaratıcı Evrim) ve *Matière et Mémoire*'ı (Madde ve Bellek) üzerinde durdum. İçgüdüyle, gerek makinacı maddeciliği, gerek erekçiliği çürütmek için harcadığı çabanın değerini kavradım. Zihinsel yaşamda *zaman* ve *süre*'nin algılanmasını ve ben'in birliğini açıklayışı, canlı varlığın makinacı olmayan niteliği konusundaki derin inancımı pekiştirdi. Ama bütün bunlar çok karanlık ve belirsizdi, bilgiden çok duyguya benziyordu. Şu anki ruhsal-be-

densel özdeşlik ve birlik kuramının kökeni, bugün artık yeni bir *ruhsal-dokusal işlev kuramı* haline gelmiş olsa da, Bergson'un düşüncesine dayanır.

İlke olarak kendisiyle uyuştuğum, ama kuramının nerede boşluk bıraktığını açıkça söyleyemediğim için, bir süre «Bergson delisi» gözüyle baktılar bana. Bergson'un *dirimsel atılım*'ı, Driesch'in «yetkinleşme» kavramına benziyordu. Yaşamı çekip çeviren yaratıcı gücün varlığını yadsıyamazdık elbet. Ama bu güç elle tutulur hale gelmedikçe, betimlenemedikçe, uygulamada eğilip bükülemedikçe, kendimi doymuş hissedemiyordum. Çünkü doğal bilimlerin, haklı olarak, kendilerine seçtikleri erek budur işte. Dirimciler canlı ögeyi yakalamaya, yaşamı anlamaya çalışmazdan önce ufacık parçalara ayıran makinacılardan daha yakın gibiydiler. Ancak, makina gibi çalışan canlı varlık anlayışı da insanın anlama yeteneğine daha yakındı. Böylece, zaten doğadan içli dışlı olduğumuz terimlerle düşünebiliyorduk.

Tıp öğrenimim sırasında ben de makinacıydım, hattâ düşünürken aşırı dizgeciydim. Bakımevi öncesi konular arasında en çok ilgimi çekenler dizgeli ve çizimsel örgenbilimdi (anatomie'ydi). Beyni ve sinir dizgesini incelemeye müthiş meraklıydım. Sinir aygıtının karmaşıklığıyla sinir boğumlarının ustalıklı düzeni beni büyülüyordu. Ama öte yandan, doğaötesiyle (métaphysique'le) de ilgiliydim. Lange'nin *Geschichte des Materialismus*'unu (Maddeciliğin Tarihçesi) seviyordum, çünkü yaşam süreci konusunda idealist felsefenin gerekliliğini açıkça gösteriyordu. Uğraşdaşlarımın çoğu akılyürütmemin «tutarsızlığı»ndan, «sonuçsuzluğu»ndan yakınmaktaydı. Bu «karışık» zihinsel durumu ben kendim de, ancak on yedi yıl sonra, makinacı dünya görüşüyle dirimci dünya görüşü arasındaki çelişkiyi çözebildiğim zaman anlayabildim. *Bilinen*'in sınırları içinde doğru düşünmek kolaydı. Elyordamıyla bilinmeyene yaklaştığımız ve yavaş yavaş elimizle dokunmaya başladığımız zaman ortaya çıkabilecek kav-

ram kargaşası karşısında tabanları yağlayıp tüyecek kadar korkmamak son derece güçtür. Neyse ki, çok erkenden kendimde karmaşık bir düşünce deneyimine dalabilme ve birtakım kılgısal sonuçlar elde edebilme yeteneği bulunduğunu farkettim. Bilimsel araştırma merkezimdeki orgonoskop, yani dirimsel enerjinin gözle görülebilmesini sağlayan aygıt, işte böyle, herkesin pek hoş karşılamadığı düşünme biçimiyle gerçekleştirilebilmiştir.

Duygudaşlıklarımın seçmeciliği sonradan beni şu ilkeye götürdü: «Herkes bir yanıyla haklıdır.» Bütün iş, hangi yanıyla olduğunu kestirebilmektedir. Düşünbilim tarihi konusunda birkaç kitap inceledim, böylece her şeyin başı olan şu sonsuz çekişmeyle tanıştım: akıl mı (tin mi), vücut mu (ten mi)?

Freud'un öğrettiklerine beni hazırladıkları için, bilimsel evrimimin bu ilk evreleri önemlidir. Dirimbilim elkitaplarında gerek doğru kanıtlara dayalı bilim için, gerekse düşünsel düşlerim için çok geniş gereçler buldum. Sonradan, kendi kişisel araştırmalarım olguyla varsayımı kesinlikle birbirinden ayırmama neden olmuştur. Hertwig'in *Allgemeine Biologie*'siyle (Genel Dirimbilim) *Werden der Organismen*'i (Canlıların Oluşumu) bana bu konuda çok titiz bilgiler sağladı. Ancak bu yapıtlarda da, dirimbilimsel araştırmanın türlü dalları arasında genel bağ eksikti. O çağda, eleştirimi böyle dile getiremezdim elbet, ama okuduklarım da susuzluğumu gidermiyordu. Dirimbilimde beni en çok sarsan şey, erekbilimin dirimbilime uygulanmasıydı. Denenlere bakılırsa, hücrenin dışardan gelen uyarmalara karşı kendini savunmak *üzere* yaratılmış bir zarı vardı; erkeğin dölleyici hücresi dişinin yumurtasına ulaşabilmek *için* böylesine hareketliydi; erkek hayvanlar dişilerin gönlünü çelebilmek *için* daha güçlü, daha iriyarı, daha güzel ya da daha öfkeliydiler; rakiplerine karşı daha iyi savaşabilmek *için* boynuzları vardı; karıncaların dişileri işlerini daha iyi yerine getirebilmek *için* cins-

sizdi; kırlangıçlar yavrularını korumak *için* yuva yaparlardı; doğa şu ya da bu ereğe varmak *için* şunu şöyle bunu böyle «ayarlamıştı». Sözün kısası, dirimbilim de bir dirimci ereklilik ve nedensel makinacılık karışımının egemenliği altındaydı. Kammerer'in kazanılmış kişiliklerin kalıtımı konusundaki derslerini ilgiyle izledim. Kammerer, o günlerde cinsel salgı bezlerinin aralıklarını dolduran dokular üzerinde yaptığı çalışmayla dikkatleri çeken Steinach'ın etkisinde kalmıştı. Dışardan hücre yerleştirmenin cinsel etkinlik ve ikinci dereceden cinsel nitelikler üzerindeki etkileri ve Kammerer'in makinacı soyaçekim kuramının hakettiği sınırlara indirgenmesi müthiş ilgimi çekiyordu. Kammerer canlı olmayan maddeden çıkmış canlı maddenin doğal düzenlenmesi kuramıyla kendine özgü bir dirimsel enerjinin varlığının savunuculuğunu yapmaktaydı. Ben, kendi adıma bütün bunlar hakkında gerçekten bir yargıya varacak yetenekte değildim elbet. Ama seviyordum bu bilimsel görüşleri. Üniversite'de kupkuru bir biçimde verilen bilgilere canlılık getiriyordular. Gerek Steinach, gerekse Kammerer Üniversite'yle amansız bir çatışma içindeydi. Steinach'ı görmeye gittiğimde, son derece yorgun ve bitkin buldum. Sonraları, iyi bir bilimsel çalışma yapan kişilere nasıl kötü davranıldığını çok daha iyi anladım. Kammerer sonunda canına kıydı.

«Şunun için»e, «şu ereğe varmak için»e dayalı dirimbilimi sonradan çeşitli din felsefelerinde de buldum. Grimm'in *Buddha*'sını okuduğum zaman, bir acı kaynağı olduğu için sevinci bile elinin tersiyle iten bu öğretinin iç tutarlılığı beni alabildiğine etkiledi. Ruhların bedenden bedene göçü öğretisi bana gülünç geldi. Peki ama neden milyonlarca kişi buna inanmaya devam ediyordu? Yalnız ölüm korkusundan ötürü olamazdı bu. Rudolph Steiner'i hiç okumadım. Ama bir sürü ermişlik yanlısıyla insansever tanıyordum. Davranışları az çok garipti, ancak genel olarak ele alındıklarında, bu öğretiler kupkuru maddecilikten çok daha insancıldı. Her-

halde ermişlik yanlılarıyla insanseverler de bir bakıma haklıydılar.

1919 yılı yaz yarıyılında, cinselbilim topluçalışmasında, Forel'den Jung'a dek yaşam enerjisi kavramı konusunda bir bildiri sundum. Bu konuda belgeler devşirirken, Forel'in, Moll'un, Bloch'un, Freud'un ve Jung'un cinsel yaşam anlayışları arasında çarpıcı ayrımlar bulunduğunu saptadım. Freud'un dışındakilerin hepsi cinsel etkinliğin, erginlik çağında, gökten zembille tepemize indiğine inanmaktaydılar. «Cinsel etkinlik uykudan uyanır,» diyorlardı. Peki, uyanmazdan önce nerelerdeydi, kimsecikler bilmiyordu galiba. Cinsel etkinlikle üremeyi bir sayıyorlardı. Bir *tek* yanlış kavramın ardında, ne korkunç ruhbilimsel ve toplumbilimsel yanılgı dağları vardı! Gerçi Moll bir «şişme» ve «pörsüme» içgüdüsünden söz ediyordu. Ama bu görüngülerin ne temeli biliniyordu, ne de işlevi. O günlerde, cinsel gerilimle cinsel gevşemenin iki ayrı içgüdüye yükiendiğini göremedim. O çağdaki cinselbilimle ruhçözümcü ruhbilimde insan eylemlerinin sayısına denk —ya da hemen hemen o kadar— içgüdü vardı. Bir açlık içgüdüsü, bir çoğalma içgüdüsü, bir orasını burasını gösterme içgüdüsü, bir güçlü olma içgüdüsü, bir etkili olma içgüdüsü, bir emzirme içgüdüsü, bir analık içgüdüsü, bir üst düzeyde insanî gelişme içgüdüsü, bir kafa eğitimi içgüdüsü, bir sürü içgüdüsü vardı. Doğal olarak, bir de toplumsal içgüdü, bencil içgüdü, özgeci (diğergam:altruiste) içgüdü, bir algolagnie (acı duyma) içgüdüsü, başkasına eziyet etme, kendine eziyet ettirme içgüdüsü, «kadın ya da erkek kılığına girme» içgüdüsü vardı elbet. Bütün bunlar dışardan son derece yalın gözüküyordu. Oysa işler mütlhiş karmaşıktı. Çıkış yoktu. Ve en kötüsü, «ahlâk içgüdüsü»ydü. Bugün (1940'da) pek az kişi, o çağda (1920'lerde) ahlâka üremebilimle ilgili birtakım gizli kuralların belirlediği bir içgüdü gözüyle bakıldığını bilir. Oysa, o günlerde bu önerme büyük bir ciddilik ve saygınlıkla ileri sürülmüştür! Cinsel

sapıklıklar tam anlamıyla şeytansı şeyler sayılıyor, bunlara «ahlâk bozukluğu» sıfatı yapıştırılıyordu. Akıl hastalıkları için de durum aynıydı. Ruhsal çöküntü geçiren ya da sinir hastalığına tutulan kişinin «kalıtımsal bir bozukluğu» var demekti, başka bir deyişle «kötü» adamdı. Akıl hastalarıyla suçlularda ciddî bir kişilik bozukluğu bulunduğuna inanılmaktaydı. Böyleleri *dirimsel açıdan* dünyaya ayak uyduramayacak durumdaydılar, onlara ne yardım edilebilir, ne de özür bulunabilirdi. Üstün yetenekli kişi bile kötü oluşmuş suçlu gibi bir şeydi, daha doğrusu, doğanın gelip geçici bir hevesiydi — yoksa, yanındaki yöresindeki insanların düzmece uygarlığından elini eteğini çekmiş, doğayla bağlarını koparmamış bir insanoğlu değil. Wulffen'in suçluluk konusundaki kitabıyla Pilcz'in ruhçözümlemesi yazılarını ya da çağdaşlarından herhangi birinin yazısını okumak, bilimle mi yoksa ahlâkçı dinbilimle mi karşı karşıya bulunduğumuzu düşündürmeye yeter. O günlerde akılsal ve cinsel bozukluklar konusunda hiçbir şey bilinmiyordu. Hattâ bu bozukluklar insanlarda ahlâksal bir tiksinti doğuruyordu. O günlerin bilimine göre, her şey kalıtımsal ve *dirimsel* olarak belirlenmekteydi. Her şey orada başlayıp orada bitiyordu. Böylesine umutsuz, düşünsel açıdan korkak bir tutumun on dört yıl sonra, arada yaratılan bilimsel yapıta karşın, bütün Alman ulusunun tutumu haline gelmesi, hiç kuşkusuz bilim öncülerinin toplum yaşamına gösterdikleri ilgisizlikten olmuştur. Kendi payıma, içgüdüyle bu doğaötesi görüşü, bu ahlâk felsefesini elimin tersiyle ittim. Bu öğretileri doğrulayabilmek üzere büyük bir dürüstlükle olguları aramıştım, ama bulamadım. Kalıtım yasalarını inceleyen Mendel'in dirimsel çalışmalarındaysa soyaçekim sürecinde varsayılan ağır mı ağır tekbiçimliliği değil, tam tersine değişkenliği doğrulayan olgular buldum. O günlerde, kalıtım kuramının yüzde doksan dokuz bir kandırmaca aracı yerine geçtiği hiç aklıma gelmedi doğrusu. Beri yandan, Vries'in

dönüşüm kuramı, Steinach'ın ve Kammerer'in deneyleri, Fliess'le Swoboda'nın *Periodenlehre*'si ilgimi çekti. Darwin'in doğal ayıklanma kuramı da, bilimden akılsal olarak bekleyebileceğimiz şeye uyuyordu: yaşam birtakım temel yasalara göre yönetilse de, yaşanan çevrenin etkenleri için geniş bir etki alanı kalmaktaydı. Bu kuramda hiçbir şey sonsuza dek kıpırtısız kabul edilmiyor, hiçbir şey gözle görülmeyen kalıtımsal etkenlerle, ama yalnız onlarla açıklanmıyordu. Her şey *evrim geçirebilir, değişebilirdi.*

O dönemde, cinsel içgüdüyle dirimsel kuramlar arasında bağlantı kurmaktan uzaktım. Kendimi henüz düşünsel kurgulara vermemiştim. Cinsel içgüdü bilim tarafından *kendine özgü bir nitelik* sayılmaktaydı.

Kendisiyle karşılaştığım zaman duyduğum coşkunluğu ve yürek rahatlamasını anlayabilmek için Freud'dan önce cinselbilim ve ruh hekimliği alanlarında esen havayı tanımak gerekir. Freud, cinsel yaşamın hekim gözüyle saptanabilmesine izin veren bilimsel bir yaklaşım bulmuştur. Böylece, ergin insanın cinsel etkinliğinin kökeninin çocukluk dönemindeki cinsel etkinlikte yattığı görülebilmiştir. Bu buluş, tek başına, şu olguya ışık tutmuştur: *cinsel etkinlikle üreme aynı şey değildir.* Dolayısıyla artık «cinsel» sözcüğüyle «üremeye ilişkin» sözcükleri eş anlamda kullanılamayacak, cinsel yaşamın üretkenlikten daha zengin olduğu kabul edilecekti. Öyle olmasa, nesnelere tapınma, başkasına eziyet etme ya da dışkılık yeme gibi sapıklıkların cinsel nitelik taşımaması gerekirdi. Freud işte bu çelişkilere parmak basmış, cinselbilim alanına düzen ve mantık getirmiştir.

Freud'dan önceki yazarlar için «cinsel enerji» (libido) yalnızca «cinsel etkinliğe duyulan bilinçli arzu» anlamına gelmekteydi. «Cinsel enerji» lâfı, bilinci inceleyen ruhbilimden ödünç alınmış bir terimdi. Kimsecikler bunun ne olduğunu, ne olması gerektiğini bilmiyordu. Freud'sa şöyle dedi: Cinsel içgüdünün kendisini algılayıp kavrayamayız. Biz-

ler olsa olsa, içgüdünün *türevleri*'ni duyarız: *cinsel düşünlerle sevisel yakınlıklar*. İçgüdünün kendisi de vücudun dirimsel temeline dayalıdır. Başlı başına bir içgüdü biçiminde değil, belli bir gerilimin giderilmesi gereksinimi halinde kendini duyurur. Bu, ruhçözümlemesine dostça yanaşanların da, düşmanca bakanların da anlayamadıkları, derin bir düşünceydi. Aynı zamanda, üstüne tam bir güvenlikle yeni yapılar oturtabileceğimiz doğal, bilimsel bir temeldi.

Freud'un önermelerini ben şöyle yorumluyordum: bizi yöneten o olduğuna göre, içgüdünün bilinçli olmaması son derece mantıklıdır. Bizler, içgüdünün çekip çevirdiği nesneleriz. Örneğin, elektriği ele alalım. Ne olduğunu bilmeyiz. Ancak ışık ya da sarsma gibi belirtilerini tanırız. Gücünü ölçebilmemize karşın elektrik akımı, elektriklilik dediğimiz niteliğin belirtisinden başka bir şey değildir, ama biz bu özelliği gerçekten tanımayız. Elektrikliliğin ancak ürettiği enerjinin belirtilerinde ölçülebilmesi gibi, içgüdüleri de yalnız çoşkusal belirtilerinden tanıyabiliriz. Bütün bunlardan, Freud'un «cinsel enerji»sinin Freud öncesi dönemin «cinsel enerjisi»yle aynı şey *olmadığı* sonucunu çıkardım. Freud öncesi dönemde, «cinsel enerji» bilinçli cinsel arzuydu. Freud'un «cinsel enerjisi»yse cinsel içgüdünün doğurduğu enerjiydi. Günün birinde, ölçülebilirdi. Bu akılyürütme sırasında, cinsel enerjiyle elektrik enerjisi arasındaki benzetmeyi yüzde yüz bilinçsiz yaptım. O sırada, on altı yıl sonra dirimsel elektrik enerjisiyle cinsel enerjinin aynılığını gösterebilme talihine ereceğimi aklımın köşesinden bile geçirmiyordum. Freud'un, doğal bilimlerin türettiği enerji kavramını mantıklı bir biçimde kullanışına vurulmuştum. Düşüncesi gerçekçi ve aydınlıktı.

Cinselbilim topluçalışmasındaki öğrenciler yorumumu alkışladılar. Freud konusunda bütün bildikleri, onun düş, simge falan gibi garip görüngüleri yorumlamayı becerdiğiydi. Bense, Freud'un öğrettikleriyle o günlerde cinsel yaşam ko-

nusunda kabul edilmiş kuramlar arasında bir bağ kurabilmiştim. 1919 sonlarına doğru, topluçalışmanın başkanlığına getirildim. Bilimsel çalışmaya çekidüzen vermeyi öğrendim. Cinselbilimin türlü dallarını incelemek üzere kümeler oluşturuldu: salgıbilim, dirimbilim, işlevbilim ve cinsel ruhbilim, özellikle de ruhçözümlemesi. Özellikle Müller-Lyer'in kitaplarından, önce cinsel toplumbilimi inceledik. Bir tıp öğrencisi, Tandler'in ortaya koyduğu toplum sağlığı hakkında konuşmalar yaptı. Başka biri bize dölütbilimi (embryologie'yi) öğretti. Topluçalışmaya katılan otuz kişiden, kala kala sekiz kişi kalmıştı. Ama bunlar çok ciddî bir çalışmaya giriştiler. Hayek Bakımevi'nin bodrumuna taşındık. Hayek, garip bir sesle bana, «kılgısal cinselbilim»e de girişmek niyetinde olup olmadığımızı sordu. Yüreğine su serptim. Artık avucumuzun içi gibi biliyorduk Üniversite'deki öğretmenlerin cinsel yaşam karşısındaki tutumlarını. Ve bu tutum bizi rahatsız etmiyordu. Cinselbilimi inceleme alanımıza almamanın çevremizde büyük bir boşluk yaratacağını hissediyor, bu boşluğu elimizden geldiğince doldurmaya uğraşıyorduk. Cinsel örgenlerin biçimi ve doğası üstüne verdiğim derste kendim de çok şey öğrendim. O günkü elkitaplarının çoğuna bakarak belgeler toplamıştım. Bu kitapların hepsinde, cinsel örgenler üreme örgeni diye betimlenmekteydi. Buna artık şaşmıyordum. Cinsel örgenlerle merkezî sinir dizgesi arasındaki bağ es geçilmişti. Cinsel içsalgılarla cinsel örgenler arasındaki ilişki doğru ve yeterli değildi. Nitekim incelediğim kitaplardaki yazarlar, erkeğin yumurtalığıyla kadının yumurtalığındaki ara dokuların birtakım «özler» ürettiklerini, bunların ikinci dereceden cinsel kişilikleri belirlediklerini, erginlik çağında insana cinsel olgunluk kazandırdıklarını söylüyorlardı. Beri yandan, cinsel uyarılmanın kökeninde de bu «özler»in bulunduğuna inanılıyordu. Söz konusu bilginler, şu olgudaki çelişkiyi görememişlerdi: erginlik çağından *önce* iğdiş edilen bireylerin belli belirsiz bir cinsel yaşamları vardı, oysa er-

ginlik çağından *sonra* iğdiş edilenlerin çiftleşebildikleri bile görülmekteydi. Bu bilginler, iğdiş edilmiş insanlarda neden alabildiğine güçlü bir eziyet etme eğiliminin doğduğunu merak etmemişlerdi. Kendi payıma, ancak çok sonraları —cinsel enerjinin düzeneklerini tanımaya başladığım zaman— anladım bu görüngüleri. Erginlikten sonra, cinsel etkinlik tam anlamıyla gelişmiş oluyor ve iğdiş etmenin etkisi sınırlı kalıyordu. *Cinsel enerji yalnız salgı bezlerinin ara dokularında değil, bütün vücutta dolaşır ve eylemde bulunur.* Hadımlarda görülen eziyetçilik, doğaya uygun üretme işlevinden yoksun kalan cinsel enerjinin vücuttaki kaslarda dışa vurmasından başka bir şey değildir. O günlerin cinselbiliminde başköşeye oturtulan cinsel etkinlik kavramı bireydeki cinsel örgenlerin, ara dokuların ya da ikinci dereceden cinsel özelliklerin betimlenmesinden öteye geçmiyordu. İşte bu yüzden, Freud'un cinsel işlevi açıklayışı hepimizin yüreğine su serpti. Freud'un kendisi de *Cinsel Yaşamla İlgili Kuram Üstüne Üç Deneme* adlı yapıtında cinsel uyarılmaya yol açan birtakım «kimyasal özler»in varlığını öne sürmektedir. Ama Freud bununla yetinmemiş, cinsel uyarılmanın görüngüleriyle ilgilenmiştir. Örgenlerin taşıdığı «cinsel enerji»den söz etmiş, her hücreye hepimizin yaşamını alabildiğine etkileyen o özel gücü yakıştırmıştır. Sonradan ben, bu sezgisel varsayımların doğruluğunu deneylerle gösterebildim.

Ruhçözümlemesi, yavaş yavaş, öbür düşünce yönlerinden daha fazla önem kazandı. İlk ruhçözümlememi, başlıca hastalık belirtisi hızlı yürümek olan bir delikanlı üzerinde yaptım. Yavaş yürüyemiyordu. Düşlerinde canlandırdığı simgesel dünyanın dikkatimi çeken ilginç bir yanı yoktu. Çoğu kez, kendine özgü mantığıyla beni şaşırtıyordu. İnsanların çoğu, Freud'un simge yorumunu tuhaf buluyordu. Çözümleme iyi gitti. Hattâ inilmez derinliklerin varlığını sezemeyen, sorunların bir sürü yanını es geçmeye hazır yeni başlayanlarda görüldüğü üzere, çok iyi gitti. Saplantıyı örten perde-

yi araladığım zaman müthiş böbürlendim. Hastam küçükken dükkânın birinden bir şey çalmış, izlenme korkusuyla ardına bakmadan kaçmıştı. Bu olay bilinçaltına itilmiş, sonradan «hızlı yürüme saplantısı» halinde su yüzüne çıkmıştı. Bu olayla çocuklukta duyulan «kendini okşarken yakalanma korkusu» arasında kolayca bağlantı kurabildim. Hattâ hastamın durumunda belli bir iyileşme bile oldu.

Yürüttüğüm uygulayımda, Freud'un çalışmasının ortaya koyduğu kurallara titizlikle uyuyordum. Hasta sedire uzanıyordu. Ruhçözümcü onun arkasına, göremeyeceği bir yere oturuyordu. Hastanın çevresine bakmaması gerekiyordu. Sağına soluna bakması, ruhçözümlemesine direnmesi anlamına gelirdi. «Özgür çağrışımlar» yapması gerekliydi. Aklından geçen hiçbir şeyi söylememezlik etmemeliydi. Her şeyi söylemeli, *ama her şeyi yapmamalıydı.* Hekimin başlıca görevi, hastayı, anımsadığı *edimi yeniden oynama* gereksiniminden kurtarmaktı. Düşler ayrı ayrı ele alınıyordu. Düş'ün her ögesi ayrı yorumlanıyordu. Hastanın, bu ögelerin her biri için ayrı bir çağrışım yapması gerekliydi. Bu uygulama yöntemi mantıklı bir görüşe dayanıyordu. Sinir hastalığı belirtisi, başka bir kılıkta su yüzüne çıkmayı başarmış, bilinçaltına itilmiş bir güdünün dile gelişiydi. Uygulanan yöntem doğru olduğu sürece, hastalık belirtisi hem bilinçsiz cinsel arzuyu, hem de buna karşı çıkan ahlâksal yasak çarkını içerdiğini gösterecekti. Örneğin, cinsel arzusunu başka bir biçime dönüştürmüş genç kızın duyduğu bıçaklı bir erkeğin saldırısına uğrama korkusu, ahlâkın baskısıyla bilinçaltına itilmiş, böylece bilinçsiz hale gelmiş çiftleşme arzusunu dile getirir. Hastalık belirtisi, varlığını kendi kendini okşama ya da karşı cinsten biriyle cinsel ilişki kurma arzusu gibi bastırılmış, bilinçsiz bir güdüye borçludur. Bu güdüye ayak uyduran kişi bilincindeki sıkıntıyı canlandırmakta, buysa içgüdünün doğrudan doğruya dile gelmesini önlemektedir. O zaman, güdü gizli kapaklı dile geliş biçimleri aramaktadır: hır-

sızlık, saldırıya uğrama korkusu. Bu kurama göre, güdü bilinçli kılındığı ve olgunlaşan ben tarafından itildiği için hastalık geçmektedir. Arzunun bilinçsizliği hastalığı doğuran neden olduğuna göre, arzunun bilincine varmak hastalık belirtisini ortadan *kaldırmalıdır*, deniyordu. Freud'un kendisi bu ilk dile getirişi değiştirene dek, iyileşme bilinçaltına itilmiş içgüdüsel arzuların *bilincine varmaya* ve sonradan gönül rızasıyla *itilmelerine* ya da *yüceltilmelerine bağlı* sayılmıştır.

Şu noktaya parmak basmak isterim. Sinir hastalıklarının iyileştirilmesine ilişkin üretken cinsel enerji kuramımı geliştirmeye başladığımda, bu kuram ya Freud'a maledildi, ya da hepten yadsındı. Freud'la sonradan aramızda beliren uyuşmazlıkları anlayabilmek için, yapıtımın ilk evrelerinde ortaya çıkan ayrılıkları gözden kaçırmamak gerekir. Ruhçözümsel çalışmanın başlarında bile, hastanın belli oranda iyileşmesini ya da hastalık belirtilerinin tümden yokolmasını sağlayabiliyordum. Bu da yine bilinçaltına itilmiş güdüleri bilinçüstüne çıkararak oluyordu. 1920'de, «kişilik» ya da «kişilik sinircesi» diye bir kavram yoktu ortada. Tam tersine. *Açıkça dile getirildiği üzere, sinirce belirtisi aslında başka yanlarıyla sağlıklı ruhsal örgenlere girmiş yabancı bir cisim sayılıyordu*. Buysa, son derece önemli bir noktadır. Kişiliğin bir yanı olgunlaşma sürecine katılmamıştır, cinsel gelişmenin ilk çocukluk evrelerinden birinde saplanıp kalmıştır, deniyordu. Bir saplanıp kalma söz konusuydu. Kişiliğin bir yanı ben'in geri kalan yanlarıyla çatışıyor, bu yanlar da onu baskı altında tutuyorlardı. Sonradan geliştirdiğim kişilikbilimiyse, tam tersine, *kişiliğin tümünde birtakım bozukluklar olmadıkça sinir hastalığı belirtisi görülemeyeceğini* savunmaktaydı. Sizin anlayacağınız, sinirce belirtileri sinirceli kişiliği temsil eden sıradağların doruklarıdır. Bu görüşleri, ruhçözümlemesi kuramıyla atbaşı giderek geliştirdim. İyileştirme uygulayımında birtakım değişiklikler yapılması-

nı gerektirdiler, sonunda öyle denklemler ortaya çıktı ki, bunların ruhçözümcü kuramla çeliştikleri görüldü.

Cinselbilim topluçalışmasının başkanı olarak, bizleri ilgilendiren konularda yayınlar bulup önermek zorundaydım. Kammerer'e, Steinach'a, Stekel'e, dirimbilim öğretmeni Bucura'ya, Adler'e, Freud'a gittim, görüştüm. Freud'un kişiliği üzerimde en köklü, en sürekli etkiyi yaptı. Kammerer bana zekî ve sevimli, ama çıkarını gözeten biri gibi gözüktü. Steinach kendi karşılaştığı güçlüklerden yakındı. Stekel, karşısındakinin hoşuna gitmeye çalışıyordu. Adler düş kırıcıydı. Freud'a atıp tutuyordu. Aslında, her şeyi kendisi, yani Adler yapmıştı. Oidipus karmaşasının budalalık, iğdiş edilme korkusunun ipsiz sapsız bir hayal oyunu olduğunu, üstelik de kendisinin ortaya attığı erkekçe karşı çıkış kuramında çok daha iyi dile getirildiğini öne sürmekteydi. Adler'in erekçi «bilimi» sonradan küçük-kentsoylu sınıfın düzeltimci (réformiste) papazlar topluluğuna dönüşmüştür.

Freud başkaydı. Her şeyden önce, tutumu son derece yalın ve dolambaçsızdı. Öbürlerinin hepsi birtakım rolleri benimsemiş, oynuyorlardı: ya Profesör rolü, ya büyük *Menschenkenner* (insan sarrafı) rolü, ya da seçkin bilimadamı rolü. Freud benimle sıradan biri gibi konuştu. Falcı gibi karşısındakinin ruhunu okumaya kalkışmadığı halde, insanın içine işleyen delici bakışları vardı; bu bakışlar, tam bir doğruluk ve dürüstlükle dünyaya bakıyorlardı. Freud, topluçalışmada neler yaptığımızı sordu, çok akıllıca buldu. Haklısınız, dedi, artık cinsel yaşama ilgi duymadığı, ya da düzmece bir ilgi duyduğu için üzüldüğünü söyledi. Kitap konusunda bize yardım etmekten mutluluk duyacağını ekledi. Kitaplığının rafları önünde diz çöktü, bir sürü kitap ve kitapçık çıkardı. Bunlar ya özel ya da ikinci üçüncü basımlardı: *İçgüdülerin Değişik Halleri, Bilinçaltı, Düşlerin Yorumu, Günlük Yaşamın Ruhsal Hastalıkları* falan vardı aralarmda. Çabuk, kesin ve canlı konuşuyordu. El hareketleri doğaldı.

Söylediği ve yaptığı her şeyde azıcık alay vardı. Yüreğim küt küt atarak girmiştim evine. İçimde zevk ve dostluk duyguları taşıyarak çıktım. Bu görüşme, on dört yıllık yoğun ruhçözümlemesi çalışmasının başlangıcı oldu. Sonunda, Freud'a karşı acı bir düş kırıklığına uğradım, ama şurasını sevinçle belirteyim ki, bu düş kırıklığı nefrete ya da yüzüstü bırakmaya dönüşmedi. Tam tersine: bugün Freud'a, hayran öğretilisi olduğum günlere oranla çok daha fazla ve yüksek bir saygım var. Zamansız eleştirilere girişmeden, dâvasına kendimi bütünüyle adayarak onca yıl öğrencisi olabildiğime sevinmekteyim.

Bir dâvaya kendini bütünüyle adamak, düşünsel bağımsızlığa kavuşmanın belli başlı koşullarından biridir. Freud'un öğretisi uğruna verdiğim o zorlu savaş yıllarında, pek çok kişinin sahneye çıkıp silindiğini gördüm. Kimileri, bir sürü umut veren, ama hiçbir şey gerçekleştiremeyen kuyruklu yıldızlara benziyordu. Kimileri de, hiçbir zaman Freud'un geniş görüşüne ulaşamayan, bilinçaltının çetin sorunlarını şurasından burasından deşen köstebekler olarak kaldılar. Kimileri, Freud'un cinsel enerji kuramına bağlılığını sürdürdüğü için katı gelenekçi ve okulcu bilimden ayrıldığını kavrayamadan, onunla yarışmaya kalkıştı. Kimileriyse, ruhçözümcü kuramın bir yanını alıp para getiren bir uğraş haline soktular.

Oysa, yapılması gereken Freud'la yarışmak ya da kuramını uğraş haline getirmek değildi. Dev boyutlu bir buluşu sürdürmek gerekiyordu. Bilinene birtakım ayrıntılı bilgiler eklemekle yetinmemek, her şeyden önce, *dirimsel deneyimlerle cinsel enerji kuramına bilimsel bir temel kazandırmak* gerekliydi. Son derece önemli bir bilginin, sıradanlığa ve biçimciliğe gömülmüş bir dünyaya kafa tutmak zorunda kalacak bir bilginin sorumluluğunu yüklenmek gerekliydi. Dostlarını yitirme pahasına, tek başına savaşmaya razı olmak gerekliydi. Bugün hekimliğin dirimsel-ruhbilimsel dalı-

na yakın kişilerin çoğu insanın zihinsel yapısının kişilik çözümlemesi kuramının ışığında ele alınması gerektiğini, bu kuramın bilinçaltı kuramının yasal uzantısı olduğunu anlamaktadır. Cinsel enerji kavramının mantıklı uygulamasının en önemli sonucu, dirimseltüreyim (biogenèse) sorununa yeni bir yaklaşım getirmiş olmasıdır.

Bilim tarihi uzun bir sürdürme ve geliştirme, biçimlendirme ve yeniden biçimlendirme, yaratma ve eleştirme, bir daha biçimlendirme, yeniden biçimlendirme ve yaratma zinciridir. Uzun, çetin bir yoldur bu, bugünse sözünü ettiğim bilim tarihinin daha başındayız. Arada bir sürü büyük boşluğu olan bilim tarihi, topu topu iki bin yıllıktır. Yüzü ileriye dönüktür, ve temelinde, hiçbir zaman geriye gitmez. Yaşamın adımları hızlanmakta, karmaşıklığı günden güne artmaktadır. Yaşamın kılavuzu öteden beri bilim öncüsünün dürüst çalışması olagelmiştir, bundan sonra da yine o olacaktır. Beri yandan, bugün her şey *yaşama düşman*'dır. Buysa bize bir görev yüklemektedir.

İKİNCİ BÖLÜM

PEER GYNT

Ruhçözümlemesinin konusu büyük ve heyecan vericiydi. Sıradan insanın düşüncesine bir tokat gibi indi. Eylemlerinize kendi isteminizle karar verebileceğinizi mi sanıyorsunuz? Kesinlikle hayır! Bilinçli eylemleriniz, asla bilemeyeceğiniz, ayrıca öğrenmekten de korkacağınız bilinçdışı süreçler okyanusunun yüzüne çıkan ufacık damlalardır. «Kişiliğinizin özgünlüğü» ve «anlayışınızın genişliği»yle mi gururlanıyorsunuz? Aman ne çocuksunuz! Gerçekte, sizi diledikleri gibi çekip çeviren içgüdülerinizin oyuncağısınız. Boş kendinizi beğenmişliğiniz bundan yararlanır elbet. Ama maymun soyundan geldiğinizi öğrendiğiniz, üstünde yürüdüğünüz Yerküre'nin evrenin merkezi olmadığını işittiğiniz gün de en az bu kadar yaralandı gururunuz. Şimdilik, Dünya'nın milyarlarca gezegen arasında canlı varlık barındıran tek gezegen olduğuna inanmaktasınız. Aslında, denetleyemediğiniz, hattâ hiç tanımadığınız, ürktüğünüz ve ters yorumladığınız süreçler belirlemekte kişiliğinizi. Bilincinizin çok çok ötelerine uzanan bir ruhsal gerçeklik var. Bilinçaltınız, Kant'ın «Ding an sich»i gibi bir şey: kendi başına algılanamaz, ancak belirtilerinden tanınabilir. İbsen'in Peer Gynt'i şunları söylerken çok iyi duymaktadır bunu:

Bir adım ileri gitmiş değilim.
Ne yana dönersem döneyim,
Hep aynı şey karşımda.
Şurda, burda, dört bir yanımda!

Çemberden çıktığımı sanırım, yaşarım tam ortasında.
Adımı söyle! Göster kendini! Kimsin bileyim?

Büyük Eğri'dir bu. Bir, bir daha okuyorum *Peer Gynt*'i. Hakkındaki yorumları da.

Freud'un bulduğu bilinçaltı kavramının duygusal bir tepkiyle itilmesini ancak büyük ve yeni düşünceler karşısında takındığımız geleneksel savunma tutumuyla açıklayabiliriz. İnsanoğlu, tinsel ve tensel olarak, önceden çizilmiş yolu izleyerek bir toplumda yaşamalıdır. Günlük yaşam bunu ister. Bilinen'den, alışılmış'tan, içli dışlı olunmuş'tan uzaklaşmak, karanlık ve yıkım demektir. İnsanoğlunun belirsiz'in, dipsiz derin'in, acun'un önünde duyduğu korku haklı değilse bile, anlaşılır bir şeydir. Herkesin gelip geçtiği yoldan ayrılan kolayca bir Peer Gynt, yani bir düşçü, bir çılgın olabilir. Ne olduğunu bütünüyle yakalayamasam da, Peer Gynt bana büyük bir giz'i açıklar gibiydi. İnsan sürüsünden yeterince silâhlanmadan ayrılan, adımları sürününkine uymayan adamın öyküsüdür bu. Anlaşılmamıştır. Zayıf anlarında ötekiler ona gülerler. Güçlü olduğu zamansa yoketmeye çalışırlar. Eğer o da düşünce ve edimlerinin kaynağı olan sonsuzu kavrayamazsa, hapı yutar.

Ben *Peer Gynt*'i okuyup Freud'a rastladığım ve düşüncesini kavradığım günlerde, dünya bir belirsizlik ve geçiş dönemindeydi. Peer Gynt gibi, ben de kendimi bu dünyada yabancı hissettim. Yazgısı bana, resmî bilimle geleneksel düşüncenin çizgisinden ayrılmanın en olası sonucu gibi gözüktü. Freud'un bilinçaltı kuramı doğruysa —benim bundan hiç kuşkum yoktu—, ruhsal, iç dünyamızdaki sonsuz'a yaklaşabilirdik. Bu durumda insan, kendi duygularının uçsuz bucaksız akışında sürüklenen minicik bir kurt haline geliyordu. O günlerde bütün bunları «bilimsel olarak» değil, şöyle belli belirsiz seziyordum. Yaşananlar açısından ele alındığında, bilimsel kuram bize deneye dayanan görüngülerin karan-

lık evreninde yapay bir şamandıracık sunar yalnız. Bu da insana ruhsal (düşünsel) bir korunma sağlar. Bilinçaltından bilinçüstüne çıkan belirtileri açıkça kesip biçmiş, bölmelere ayırmış, kayda geçirmiş ve betimlemişsek, hele onları anladığımıza inanıyorsak, bu karanlık ve dipsiz okyanusun bizi yutması olasılığı daha azdır. Hattâ, bu yöntemle, karanlığı belli oranda denetim altına bile alabiliriz. Ama bu, bana acınası bir avuntu gibi gözüküyordu. Yirmi yıldır (1920-1940), bilimsel çalışmanın sınırlarını kesinlikle çizmenin, bu çalışmayı yaşamın sonsuzluğundan ödünç alınmış terimlerle tanımlamanın güçlüğünü hissetmekteyim. Gerçekten dibine kadar götürülen her çalışmanın ardında, evrendeki küçük bir kurtçuk olduğumuz duygusu vardır. Uçakla bir anayolun üstünden uçtuğumuz zaman, arabalar bin bir güçlükle yerde sürünüyor gibi gözükürler.

Sonraki yıllarda gökbilim, elektronik, Planck'ın quanta'lar kuramıyla Einstein'ın görecelik kuramı üzerinde çalıştım. Heisenberg'le Bohr beynimde canlı kavramlar haline geldiler. Elektron evrenini yöneten yasalarla gezegen dizgelerini yöneten yasaların benzerliği, gözümde, basit bilimsel kuramlar olmanın ötesinde anlam taşımaya başladı. Bütün bunlar ne denli bilimsel olursa olsun, insan evrenin büyüklüğü duygusundan kurtulamıyor. Evrende tek başına asılı olma imgesi, ana memesinin hayalinden daha önemliydi. Bunu düşündüğünüz an, yerde sürünen arabalar da, elektronları inceleyen bilginler de alabildiğine önemsizleşir. Akıl hastalarıyla ilgili deneylerin özellikle bu yönde geliştiğini biliyorum. Ruhçözümcü kuram, ruh hastalıklarında, bilinçaltının bilinçüstünü işgâl ettiğini gözlemlemektedir. O zaman hasta kendi bilinçaltının karanlık evrenine karşı dikilmiş engeli de, kendi dışındaki dünyada varolan gerçek ögeleri ayırdetme yeteneğini de yitirmektedir. Zihni karışmış kişide (şizofrende), ustaki yarılma dünyanın sonuna ilişkin (türlü kılıklara bürünebilecek) birtakım hayallerle başlamaktadır.

Freud'un akıl hastalarını anlamaya çalışırken takındığı ciddî tutum karşısında müthiş heyecanlandım. Eski okuldan ruh hekimlerinin savundukları, akıl hastalıklarıyla ilgili beylik, kendini beğenmişlik kokan görüşlerin çok çok üstüne çıkmış bir dev gibiydi. Eski kafalı ruh hekimleri için şu ya da bu adam «deli»ydi, ve bunu saptamak onlar için yeterliydi. Tıp öğrenciliğim sırasında akıl hastalarına sorulan soruları öğrendiğim zaman, utancımdan yerin dibine girdim. İçinden fışkıran dirimsel güçleri denetleyemeyen, çevresinden yardım ve anlayış bekleyen bir akıl hastasının umutsuzluğunu dile getiren bir oyun yazdım. Erken bunamış bir hastanın durmadan yinelenen davranışlarını, örneğin derin düşüncelere dalıyormuşcasına parmağını alnına dayayışını, ya da bakışlarının tâ uzaklara dalıp gidişini gözünüzün önüne getirin. Sonra da, bir ruh hekiminin onlara: «Yaşınız kaç?», «Adınız ne?», «Üç kere altı kaç eder?» diye sorular sorduğunu düşünün. Hekim hastada düşünceye yön verme eksikliği, bilincin ikiye yarıldığını, bir büyüklük sayıklaması bulunduğunu saptar, ve bununla yetinir. Viyana'daki *Steinhof*'ta böyle yirmi bin kişi vardı. Bu hastaların her biri dünyasının yerle bir olduğunu duymuştu. Bir şeylere tutunabilmek için, kendi zihninde sahip olduğu, *varolması*'na izin verecek düşsel bir dünya yaratmıştı. Böylece, Freud'un sayıklamaya verdiği önemi çok iyi anlayabildim; sayıklama, bu haliyle, yitirilmiş ben'in yeniden kurulması girişimiydi. Ancak, Freud'un görüşleri de beni bütünüyle doyurmuyordu. Onun usyarılımı (şizofreni) kavramının, hastalığın özsevisel (auto-érotique) gerilemeye indirgenmesinden öteye geçmediğini gördüm. Freud, çocukluğun ilk dönemlerindeki bir saplanmanın insanı zihin karışıklığına yatkın kıldığına inanıyordu. Bu görüş bana doğru, ama eksik gözüktü. Söylenen şey somut değildi. Kendi öznel dünyasında yaşayan bebekle usyarılımına tutulmuş erginin ortak yanı, *evreni bir yaşantı (yaşanmış deney) gibi hissetmeleriydi.* Yeni doğmuş bebek için

dış dünya, sonu gelmez uyarıcılarıyla, kendi öz bedeninin duyumlarının da bir parçasını oluşturacağı karanlık bir evrenden başka şey değildir. *Bebek, ben'ini ve dış dünyayı bir bütün olarak algılar.* Başlangıçta, ruhsal aygıt hoşa giden uyarıcılarla hoşa gitmeyenleri birbirinden ayırır, diye düşünüyordum. Zevk veren her şey, genişlemiş, sıkıntılarından kurtulmuş ben'in malıdır. Tatsızlık getiren şeylerse, ben-olmayan'a yüklenir. Zamanla, bu durum değişir. Eskiden dış dünyaya maledilen duyumlar, ben'in ayrılmaz parçası sayılır. Aynı şekilde, dış dünyadaki zevk veren nesneler, örneğin ananın memesi dış dünyanın ögesi olarak kabul edilir. Böylece, iç ve dış algıların karanlık evreninden yola çıkarak, yavaş yavaş birleştirilmiş, bir bütün haline getirilmiş bir ben oluşturulur. Bu ben, kendisiyle dış dünya arasındaki sınırın bilincine varmaya başlar. Çocuk, kişiliğine yön verdiği bu evrede şiddetli bir sarsıntı geçirirse, ben'in sınırları belirsiz, karışık ya da bulanık kalır.[1] O zaman, dış dünyadan gelen uyarmalar iç dünyada yaşayan deneyler gibi algılanabilir. Ya da tersine, iç dünyayla ilgili algılamalar dış dünyadan geliyormuş gibi duyulur. Birinci durumda, belli bir anda dışardan algılanmış uyarmalar gibi yaşanmış karakaygılı özsuçlamalar yapabiliriz. İkinci durumdaysa, hasta adı sanı bilinmeyen bir düşmanın kendisine elektrikle işkence ettiğini sanır, oysa kendi dirimsel-elektrik akımlarını algılamaktadır. Ancak, o günlerde, akıl hastalarındaki bedensel duyumların gerçekliğinden haberim yoktu. Yapmaya çalıştığım şey, ben olarak duyulanla dış dünya olarak duyulan arasında ilinti kurmak oldu. Ama bu, sonraki inancımın çekirdeğini meydana getirdi: *usyarılımına tutulmuş kişide gerçek duygusunun başlangıç noktası, hastanın kendi vücudundan çıkan duyumları yanlış yorumlamasındadır.* Biz insan-

[1] Wilhelm Reich'in **Der Triebhafte Charekter** (İçtepili Kişilik) ine bakın.

lar, kendine özgü bir yapısı bulunan, evrendeki enerjiyle karşılıklı etki-tepki eylemi içersinde yaşayan karmaşık bir elektrikli makinadan «başka bir şey» değiliz. Sözün kısası, dış dünyayla ben arasında bir uyumun varlığını temel olgu diye kabul etmek durumundaydım. Başka hiçbir varsayım olası gözükmüyordu. Bugün, akıl hastalarının bu uyumu, dış dünyayla ben arasına en küçük bir sınır çekmeden duyduklarını biliyorum. Sinclair Lewis'in ünlü romanındaki kişiler, *Babbitler* bu uyumun farkında bile değildirler. Onlar sevgili-benlerini çok kesin sınırlar içine oturtmuşlardır, ve evrenin merkezi gibi duyarlar. Kimi akıl hastalarının ruhsal derinliği onları, insan yaşamının niteliği yönünden, ulusçu düşüncelere sımsıkı sarılmış sıradan Amerikan yurttaşlarından, *Babbitler*'den çok daha değerli kılmaktadır! Birincilerde hiç değilse evrenin varlığı ve niteliği konusunda küçük bir kuşku vardır. İkincilerin büyüklük düşünceleriyse, kabızlık ve güçsüzlüklerine dayanmaktadır.

Bu ışıklar altında uzun uzun inceledim *Peer Gynt*'i. Büyük bir ozan, bu yapıt aracılığıyla, dünya ve yaşam konusundaki duygularını dile getiriyordu. Ancak çok sonraları, İbsen'in burada başkalarına benzemeyen, sıradışı bireyin yoksulluğunu betimlediğini farkedebildim. Kahramanımızın başlangıçta bir sürü tatlı düşü var, kendini müthiş güçlü hissediyor. Günlük yaşamda olağandışı. Düşçü. Aylak. Ötekiler, uslu çocuklar gibi okula ya da işe gidiyorlar ve bizim düşçüye bakıp gülüyorlar. Bunlar, olumsuz Peer Gynt'ler. Peer Gynt, güçlü ve sıkıdüzene girmez biçimleriyle yaşamın yürek atışlarını duymakta. Günlük yaşam dar sınırlı, insandan katı bir sıkıdüzen istiyor. Bir yanda Peer Gynt'in düşleri, öte yanda da kılgısal dünya. Kılgısal dünyanın adamı, sonsuz karşısında duyduğu korkuyla, küçük bir toprak parçasına çekilmekte, güvenlik aramakta. Bilgin'in ömür boyu üzerinde çalıştığı *alçakgönüllü* bir sorun bu. Kunduracının ömrünü verdiği *alçakgönüllü* bir uğraş. Kimse yaşam

üzerinde düşünmemekte. İnsanlar yazıhanelere, tarlalara, fabrikaya, hasta dolu bekleme odasına, okula gitmekteler. Herkes görevini yapıp dilini tutmakta. Bireyler içlerindeki Peer Gynt'i çoktan safdışı etmişler. Yoksa yaşam son derece güç ve tehlikeli olurdu. Peer Gynt'ler zihnin dinginliği için müthiş bir tehlikedirler. Onlara kalsa, şeytan hepimizi baştan çıkarırdı. Kısır, verimsiz olduğumuz doğrudur. Ancak, sahip bulunduğumuz anlama yeteneği (zekâ), verimsiz olsa da, «eleştirici»dir. Hepimizin belli bir öğretisi ve buyurgan insanlara özgü bir güvenliği var. Gerçi köleyiz, sıradan bir kurtçukuz, ama «su katılmamış ırk»tan gelme ya da «Kuzeyli» bir ulusun üyesiyiz. «Tin», tenin efendisidir. Anlı şanlı generaller «onur»u korumaktadır.

Peer Gynt güç'le ve *yaşama sevinci*'yle dolup taşmaktadır. Ötekiler Kipling'in *Yavru Fil* adlı masalındaki küçük fili andırmaktadır. Eskiden fillerin henüz hortumları yokmuş, yalnız pabuç kadar, kemerli bir burunları varmış. Yavru fillerden biri müthiş meraklıymış, sizin anlayacağınız, gördüğü, işittiği, duyduğu, kokladığı, dokunduğu her şey hakkında bir sürü soru sorarmış. Dayıları halaları kıçına kıçına vurdukları halde, o doymak bilmeyen merakı bir türlü dinmezmiş. Timsahın akşama ne yiyeceğini öğrenmek istermiş. Sonunda, kendi başına öğrenmek üzere ırmak boyuna inmiş. Timsah, hap diye burnunu kapmış. Yavru fil kıçüstü oturmuş, başlamış çekmeye, çektikçe burnu uzamış, uzamış, uzamış. Sonunda, ayaklarının kaydığını hissetmiş altı yedi karış olan burnunun içinden: «Eh bu kadarı bana fazla işte!» demiş. Bunu duyan yılansa: «Kimileri, kendileri için neyin iyi olduğunu bilmezler», demiş.

Peer Gynt, merakından ötürü boynunu kıracağından emindir. «Biz sana dememiş miydik!» Çizmeci, çizmeden yukarı çıkma! Dünya kötülük doludur. Yoksa, Peer Gynt diye biri olmazdı. Dolayısıyla, bütün dünya Peer Gynt'in düşüp boy-

nunu kırmasını bekler! Peer Gynt coşkuyla ileri atılır, ama geçen dişi köpeğin ardından koşmaya yeltenen köpek gibi, tasmasından çekilir. Anasını ve evlenmeye niyetlendiği kızı yüzüstü bırakır. Duygusal açıdan ikisine de bağlıdır, ve bu bağları koparamaz. Bilinci rahatsızdır, şeytan habire kendisini dürtmektedir. Hayvan kılığına girer. Kuyruğu uzar. Bir kez daha kendi benliğinden sıyrılır, bu tehlikeden kurtulur. Ülkülerine bağlanır. Oysa dünya, yalnız çıkarılan işe bakmaktadır. Gerisi boş bir hevestir. Peer Gynt dünyanın gönlünü kazanmak ister. Dünyaysa gönül vermeye yanaşmaz. Zorla, baskın yaparak ele geçirilmesi gerekir. Buysa çok karmaşık, çok kaba bir yoldur. Boş düşleri yalnız sersemler besler. Dünyayı baskınla ele geçirebilmek için bilgi, hem de sağlam ve geniş bilgi gereklidir. Peer Gynt'se düşçüdür. Bilinmesi gereken şeyleri öğrenmemiştir. Dünyayı değiştirmek ister, dünyanın kendi içinde olduğunu bilmez. En yakın dostu, sevgilisi, yoldaşı olan ve çocuklarını karnında taşıyan *karısını*, yani anasını büyük bir sevgiyle sevdiğini düşler. Ama Solveig'e kadın olarak el süremez, anasıysa, hafifften de olsa, onu azarlar. Anasının gözünde, çılgın babasına fazlaca benzemektedir. Öbür kadın, Anitra'ysa yosmadan başka bir şey değildir! Peki ama gerçekten sevilebilecek, düşlenen kadın nerdedir? Peer Gynt'in düşlediğini gerçekleştirebilmek için Brand gibi olmak gerekir. Brand'ınsa düşgücü yoktur. Brand'ın kaba gücü vardır. Peer Gynt yaşamı tâ içinde duymaktadır. Böylece, çok kötü şeyler yaşanır. Peer Gynt anamalcılar dünyasına dalar. En beylik biçimde parasını yitirir. Ötekiler düşçü gibi değil, tam bir anamalcı gibi davranmaktadırlar. Peer Gynt gibi budala değildirler. Peer Gynt, yaşlandığında, kolu kanadı kırık, bitkin halde köylü kulübesine döner, anasının yerini tutan Solveig de oradadır. Tutulduğu yanılsama hastalığından kurtulmuştur. Yaşamın, derinliklerine inmeyi göze alana neler verdiğini anlamıştır. Rahat durmayanların yazgısıdır bu. Öbürleriyse, budala ro-

lü oynamayı bile göze alamazlar. Daha başından üstün ve zekidirler.

İbsen ve *Peer Gynt*'i buydu işte. Peer Gynt'lerin *aslında* haklı oldukları gösterilmedikçe eskimeyecek bir oyundu bu. O zamana dek, son gülenler hep «iyi yetiştirilmiş» ve «dengeli» kişiler olacaktı.

Cinsel Enerjinin Doğurduğu Çatışkı ve Peer Gynt'in Sayıklaması üstüne uzun, bilgince bir deneme yazdım, ve 1920 yazında, Viyana'daki Ruhçözümlemesi Derneği'ne üye oldum. Kısa bir süre sonra, La Haye'de Uluslararası Kurultay toplandı. Okunan bildirilerin çoğu tıp konularındaydı. Tartışmalar ilginç ve yantutmazdı. Freud, her zamanki gibi, son derece yerinde, kısa bir özetleme yaptı. Ardından, birkaç cümleyle, kendi görüşünü dile getirdi. Onu dinlemek sözcüğün tam anlamıyla bir şölendi. Heyecansız, ama zekî, iğneleyici, alaycı, harika bir konuşmacıydı. Ayrıca, onca verimsiz yıldan sonra, ektiği tohumları devşiriyordu. O günlerde, Dernek'te henüz katı gelenekçi ruh hekimi yoktu. İçimizdeki biricik etkin üye, müthiş yetenekli bir insan olan Tausk, kendi eliyle canına kıymıştı. *Usyarılımında Etkileme Aygıtı Üstüne* adlı makalesi son derece anlamlıydı. Tausk bu yazıda «etkileme aygıtı»nın hastanın vücudunun, özellikle de cinsel örgenlerinin yansıması olduğunu gösteriyordu. Sinirsel-bitkisel (neuro-végétatif) duyumların dirimsel elektrik akımlarına dayandıklarını bulduğum güne dek bu sözü pek iyi kavrayamadım. Tausk haklıydı: zihni karışmış, usu yarılmış kişinin kendisine eziyet eden kişi diye gördüğü, aslında kendisiydi. Bugün buna şunu ekleyebilirim: bilincine dolan bitkisel akımlara karşı duramadığı için, hasta kendi kendisine eziyet etmektedir. Bu akımları dış dünyadan gelen, kendisine düşmanca bakan yabancılar gibi duyması kaçınılmazdır. Usyarılımı, bugün insanoğlunun genel niteliği haline gelmiş bir durumu, en aşırı ve gülünç biçimiyle gözümüzün önüne sermektedir. Bugün sıradan insan gerçek do-

ğasıyla, dirimsel köküyle bağıntısını yitirmiştir. Onu kendisine düşman ve yabancı bir öge gibi duymaktadır. Kendisini bu temelle yeniden bağlantılı kılmaya çalışan herkesten ister istemez nefret edecektir.

Ruhçözümlemesi Derneği, bir düşmanlar alayına karşı birleşik cephe halinde çıkmak zorunda olan bir topluluk gibiydi. İnsanın böyle bir bilime ancak derin saygısı olabilirdi. Benden en az on ya da yirmi yaş büyük «erginler» arasında biricik genç hekim bendim. 13 Ekim 1920'de, Dernek üyeliğine aday olarak bildirimi okudum. Freud, adayların kendi bildirilerini okumalarını sevmezdi. Bunun dinleyen üzerinde, adayın rahatça içine kurulduğu, hızlı giden bir arabayı izleme duygusu yarattığını söylerdi. Haklıydı. Bunun için ben de, yazdığım bildiri üzerinde titizlikle çalışıp kâğıtsız konuşmaya hazırlandım. Ama metni de elimin ereceği bir yere koydum. Daha üç cümle söylemeden, ipin ucunu kaçırdım. Neyse ki, metin önümdeydi, bakıp hemen sözün arkasını yakaladım. Sonrası harika geçti. Konuşmamı yaparken Freud'un arzularına uymamıştım doğrusu. Bu ayrıntılar çok önemli. Şu zorba mı zorba «kâğıtsız konuşamama korkusu» olmasa, pek çok kişi çok daha akıllıca lâflar eder, bir sürü saçmalık söylenmemiş olurdu. Konusunu yeterince tanıyan kişi için, içinden geldiği gibi konuşmak kolay bir iş olmalıdır. Ama insanlar çarpıcı olmak, gülünç duruma düşmemek isterler, bütün bakışların üzerlerinde toplandığını duyarlar —o zaman, ön'lerindeki kâğıda bakmayı yeğlerler. Sonradan, kâğıda bakmadan yüzlerce söylev verdim, hattâ konuşmacı olarak belli bir üne kavuştum. Bunu, tâ o zamanlar aldığım konuşma metnini yanımda götürmeme, kendimi «konunun akışına» bırakma kararına borçluyum. Bildirim çok iyi karşılandı, ve ilk toplantıda Dernek'e üye kabul edildim.

Freud üyelerle arasında belli bir uzaklık bırakmayı, kendini saydırmayı çok iyi biliyordu. Ama hiç saldırgan değildi. Tam tersine, müthiş sevimliydi. Ancak, bu çelebiliğin

ardında belli bir soğukluk sezilirdi. Pek ender yumuşardı. Gözü yükseklerde bir yarı-bilgini alaycı bir dille eleştirdiği ya da kendisine korkunç saldırılarda bulunan ruh hekimlerine seslendiği zaman müthiş yücelirdi. Ruhçözümcü kuramın canalıcı bir sorununa değindiği zaman, kafasını kesseler ödün vermezdi. Ruhçözümcü uygulayım konusunda pek ender tartışma çıkardı. Hastalarımla uğraşırken bu boşluğu acı acı duyardım. Ne bir yetiştirme okulu vardı, ne de örgütlü bir ders. Yaşlı hekim arkadaşların öğüdü pek zayıftı: «Sabırla ruhçözümlemesi yapmaya devam edin, gerisi kendiliğinden gelir,» diyorlardı. Gelecek olan neyse —ve nasıl gelecekse— kimsecikler bilmiyordu. İşin en zor yanlarından biri, arzularını korkunç bir biçimde bastırmış ya da hiç ağzını açmayan hastaları iyileştirmeye çalışmaktı. Bir sonraki kuşak ruhçözümcüleri, uygulayım konusunda, hiçbir zaman kendilerini bizim gibi denizin ortasında yitip gitmiş hissetmediler. Hasta çağrışımda bulunmadığı, düşlere dalmak «istemediği», ya da kurduğu düşler konusunda hiçbir şey söyleyemediği zaman, tam bir güçsüzlük içinde, saatlarca oturuşuyorduk. «Direnmelerin çözümlenmesi». kuramsal olarak dile getirilmiş bulunsa da, henüz uygulamaya konmamıştı. Ket vurmaların, duyduğumuz arzuların bilinçdışı cinsel içeriklerinin ortaya çıkmasını önlemeye yönelik direnmeler olduklarını biliyorduk elbet. Bu direnmeleri kırmak gerektiğini de. Ama nasıl? Hastaya: «Sizde bir direnme var» desek, alık alık yüzümüze bakardı herhalde. «Kendi bilinçaltına karşı savunmaya geçtiği»ni söylesek, yukarki lâfa oranla daha çok şey anlamazdı. Suskunluğunun ya da direnmesinin saçma olduğunu, bir güvensizlik ya da sıkıntıyı dile getirdiğini söylemek daha akıllıcaydı belki, ama pek bir işe yaramazdı. Oysa, yaşlı hekim arkadaşlarımız: «Ruhçözümlemesi yapmaya devam edin», diyorlardı.

İşte bu «ruhçözümlemesini sürdürün» lâfı, kişilik çözümlemesinde varacağım anlayış ve uygulayımın başlangıç nok-

tası oldu. Ama 1920'lerde, nereye varacağım konusunda en küçük bir ipucu yoktu beynimde. Freud'la görüşmeye gittim. En karmaşık durumları kuramsal olarak çözmekte müthiş bir yeteneği vardı. Ancak, uygulayım açısından, bulduğu çözümler yeterli değildi. Ruhçözümlemesi, her şeyden önce, sabırlı olmaktır, derdi. Bilinçaltı zamanın dışındaydı. İyileştirme sırasında gözümüzü çok yükseklere dikmemek gerekirdi. Kimi zamansa, daha etkin bir yol salık verirdi. Sonunda, iyileşme sürecinin kendisini *anlamaya* çalıştığımız vakit, sağaltım çabasının sahici olacağı kanısına vardım. O günlerde, akıl hastalığının niteliği konusunda henüz pek az şey biliniyordu. İnsan «canlı maddenin işleyişi»ni gözler önüne sermeye kalkıştığı zaman, bu ayrıntılar önemsiz gözükebilir. Oysa hiç de öyle değildir. Son derece önemlidir bu ayrıntılar. Duygusal yaşamdaki kabuk bağlamaların ve kireçlenmelerin «nasıl» ve «nerden» geldiklerini araştırma sorunu bana kılavuzluk eden, beni alıp dirimsel-enerjinin, yaşam enerjisinin kurcalanmasına götüren ışıktı.

Freud, sonraki toplantılarda, başlangıçtaki sağaltım formülünü değiştirdi. Başlangıçta, bilinçaltındaki anlamı su yüzüne çıkarıldığı an, hastalık belirtisinin ortadan kalkması *gerektiği*'ne inanılıyordu. Şimdiyse, Freud, şöyle diyordu: «Bir düzeltme yapmalıyız. Bilinçaltındaki imlemi su yüzüne çıkarıldığı zaman hastalık belirtisi ortadan *kalkabilir*, ama ille de yokolmaz». Bu değişiklik çok önemli gözüküyordu. Bizi «kalkmalıdır»dan «kalkabilir»e getiren koşullar nelerdi acaba? Bilinçaltındakini bilinçüstüne çıkarma süreci hastalık belirtisini ille de ortadan kaldırmıyorsa, belirtinin yokolması için gerekli öge neydi? Kimse bilmiyordu bu sorunun yanıtını. Freud'un iyileştirme yöntemine getirdiği değişiklik kimseyi etkilemedi. İyileştirici çarkların neler olduklarına aldırmadan, herkes düşleri, yarım kalmış edimleri, zihinsel çağrışımları yorumlamaya devam etti. «Neden kimi hastalıkları iyileştiremiyoruz?» sorusu kimsenin aklına gelmedi. O gün-

lerde ruh hastalıklarını iyileştirme uygulayımının hangi evrede olduğu anımsanırsa, bu dediğimi anlamak kolaylaşır. Sinir hastalıklarının sağaltımında kullanılan geleneksel yöntemler, hastalara bromür içirmek ya da: «Yok bir şeyiniz, azıcık sinirlisiniz, o kadar» demek insanlara öyle acı geliyordu ki, değişiklik olarak sedire uzanıp akıllarından geçenleri anlatabilmeleri görece rahatlamalarına yetiyordu. En önemlisi: «Aklınıza ne gelirse anlatın» deniyordu. Ancak birkaç yıl sonra, Ferenczi, hiç kimsenin bu kurala uymadığını, uyamayacağını açıkça söyledi. Bugün artık hepimiz bunu biliyor ve ona bel bağlamıyoruz.

1920'lerde, bir sinirceyi en geç üç ya da altı ay içersinde «iyileştirebileceğimize» inanıyorduk. Freud, şöyle notlarla bir sürü hasta gönderdi bana: «Ruhçözümlemesine sokulacak. Cinsel güçsüzlük. Üç ay.» Var gücümle çalıştım. Telkin yoluyla iyileştirme yanlılarıyla ruh hekimleri, dışardan oklar yağdırıyorlardı ruhçözümlemesinin «ahlâk bozuculuğu»na. Bizse, görüşlerimizin doğruluğuna yürekten inanıyorduk. Her yeni olay, Freud'un nasıl akıl almaz derecede haklı olduğunu kanıtlıyordu. Yaşlı hekimler de habire: «Ruhçözümlemesine devam edin», diyorlardı.

İlk yazılarım kuramsal ve hekimsel konuları işliyor, iyileştirme uygulayımına hiç değinmiyordu. Sonuçları iyileştirebilmek için, önce o günkünden çok daha fazla şeyi yakalamayı öğrenmek gerektiği açıktı. Bu da insanı, anlamaya uğraşarak kıyasıya çalışmaya itiyordu. Sinir hastalıklarının sağaltımında uygulanan şarlatanlığa karşı elbirliğiyle savaş açan bir avuç bilim öncüsüydük. Verdiğim bu tarihsel ayrıntılar, «bedensel boşalma gücü» hemencecik ve kolayca geri gelmediği zaman, bugünkü bitkisel-sağaltım uzmanlarını daha sabırlı kılmaya yarar belki.

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

CİNSEL YAŞAM VE RUHBİLİM KURAMININ BOŞLUKLARI

1 — «HAZ» VE «İÇGÜDÜ»

Dirimbilimsel incelemelerime dayanarak, beynimin bir köşesinde de Freud'un içgüdü tanımını taşıyarak, haz arama ilkesi kuramında belli bir güçlükle karşılaştım. Freud'a göre, şöyle garip bir görüngü vardı: *cinsel* gerilim —gerilimin genel niteliğiyle çelişkili olarak— hoş bir şeydi. Alışılmış kavramlar uyarınca, gerilim *ancak tatsız olabilirdi,* ve yalnız gerilimin ortadan kaldırılması insanın hoşuna gidebilir, haz verebilirdi. Bense görüngüyü şöyle yorumluyordum: Cinsel oyunlar sırasında, belli bir gerilim yaratılmaktadır, hemen ardından doyum *gelmezse,* insan bu gerilimi tatsız bir şey gibi duyar. Bununla birlikte, doyumun getireceği hazzın öne alınması yalnız belli bir gerilim yaratmamakta, aynı zamanda cinsel enerjinin *küçük* bir bölümünü boşaltmaktadır. Bu bölümsel doyum, en sonunda duyulacak büyük doyumun önceden bilinmesine eklenince, başlangıçtaki gerilimin doğurduğu tatsızlığı bastırmaktadır. Bu yorum, cinsel etkinlik konusunda sonradan geliştireceğim işlevsel kuramın başlangıç noktası oldu. Böylece içgüdüye yalnızca «hazzın itici gücü» diye bakmaya başladım. Çağdaş ruhbilim, algılarımızı edilgin yaşantılar (yaşanan deneyler) sayan görüşü bir yana bırakmıştır. Onun yerine çok daha doğru bir görüş koymuştur: her algılama, ben'in duyum ya da uyarma karşısında takındığı etkin tutuma dayanır (*«Wahrnehmungsintention»* ve *«Wahrnehmungsakt»*). Buysa, bilimde atılan büyük bir adım olmuştur. Ondan sonra artık belli bir durumda haz veren bir uyarmanın, başka bir durumda —uyarılmadan önceki

bir davranıştan ötürü— hiç algılanmayışını anlayabilme olanağına kavuşuyorduk. Bu dediklerimizi cinselbilim terimleriyle söylersek: hafif bir okşama, cinsel yönden duyarlı bir bölgede, herhangi bir bireyde haz duygusu yarattığı halde, başka bir bireyde yalnız gıdıklanma ya da kaşınma duygusu uyandırabilir. Bu, eksiksiz bedensel hazla salt değmenin yarattığı duyumları ya da temel bir deyişle, *bedensel boşalma gücü* ile *bedensel boşalma güçsüzlüğü*'nü birbirinden ayırmanın ilk adımı oldu. Dirimsel elektrik enerjisi alanındaki araştırmalarımı bilenler, «ben'in algılama karşısındaki etkin tutumu» sözünün insan vücudunun yanına yöresine elektrik enerjisi yaymasına özdeş olduğunu anlayacaklardır.

Demek ki haz, devindirici etkin bir ögeyle duyusal edilgin bir ögenin karışımından oluşur. Duyusal öge etkin bir biçimde algılanırken, devindirici öge edilgin olarak duyulur. O günlerde bilimsel düşünce, belli bir değer taşımasına karşın, işleri epey karıştırıyordu. Sonradan doğruları çok daha yalın olarak dile getirmeyi öğrendim: güdü *şurada* varolup *ötede* haz arayan bir şey değildir, *devindirici hazzın tâ kendisi*'dir.

İşte bu noktada bir boşluk vardı. Önceden tadılmış bir hazzı yinelemeye bizi iten dürtüyü nasıl açıklamalı? Semon'un anıların belleğe yerleşmesi kuramını anımsadım ve düşüncemi şöyle dile getirdim: *Cinsel güdü daha önce duyulmuş hazzın devindirici anısından başka bir şey değildir.* Böylece güdü kavramı *haz kavramı*'na indirgenmiş oldu.

Geriye, hazzın *niteliği* sorunu kalıyordu. O günlerde pek moda olan düzmece alçakgönüllülüğün etkisiyle, şu beylik «insanoğlu oldum olasıya bilgisizdir» lâfına katıldım. Bununla birlikte, niceliksel «güdü» kavramıyla niteliksel «haz» kavramı arasındaki ilintiyi irdelemekten geri durmadım. Freud'a göre, güdüyü uyarılmanın niceliği, yani cinsel yaşam enerjisinin ölçüsü belirliyordu. Bense hazzın, güdülerin ni-

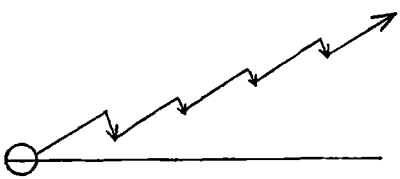
teliğine bağlı bulunduğunu ve bunun ruhsal bir *nitelik* olduğunu bulmuştum. Beri yandan, o dönemde içli dışlı olduğum kuramlara göre, nicelikle nitelik bağdaşmazdı, apayrı iki alandılar. Sorun çözümsüz kalacağa benziyordu. Ancak, pek de bilincine varmadan, ilerki öğretimin çıkış noktasını bulmuştum: niceliksel uyarılma kavramıyla niteliksel haz kavramını işlev açısından birleştirmiştim. Böylece, güdüyü hekimsel ve kuramsal olarak açıklayarak. zıtların zıt olduklarını, dolayısıyla bağdaşamayacaklarını öne süren makinacı düşüncenin sınırlarına parmak basıyordum. Sonraları aynı deneyi «bilim» ve «günlük yaşam» kavramları ya da olgunun bulunmasıyla değerlendirilmesinin sözümona bağdaşmazlığı konusunda geçirdim.

Bugün, bu geriye bakış bana titiz hekimlik gözleminin bizi hiçbir zaman doğru yoldan uzaklaştırmayacağını gösteriyor. Felsefe yanlış olsa bile! Vakitsiz bir sonuca saplanıp kalmadıkça, titiz gözlem bizi mutlaka enerji kavramlarıyla dile getirilecek işlevsel adlandırmalara götürür. Neden acaba onca harika bilgin işlevsel düşünceden korkmaktadır? İşte bu tam bir bilmecedir.

Bu görüşleri 1921'de, *Zur Triebenergetik* (Güdülerin Enerjisel Yapıları Üstüne) adlı bir bildiriyle, Viyana Ruhçözümlemesi Derneği'ne sundum. Anlaşılmadıklarını anımsıyorum. O günden sonra, her türlü kuramsal tartışmadan kaçındım, yalnız hekimsel bulguları çıkardım insanların karşısına.

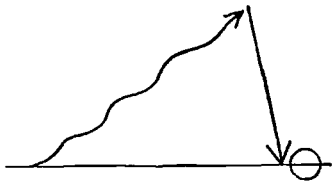
2 — ÜRETKEN CİNSEL ETKİNLİKLE ÜRETKEN OLMAYAN CİNSEL ETKİNLİK

Aşağıdaki çizimler güdüyle hazzın özdeşliğini göstermektedir.



1. Hazöncesi düzeneği

Şekil 1



2. En son hazzın düzeneği

Şekil 2

1. şekil, haz öncesinde doyumun gerilimden daha az olduğunu gösteriyor. Hattâ bu ön-haz gerilimi artırır. *Ancak en sonunda duyulan hazda* (2. şekil) *enerji boşalımı gerilime eşit olmaktadır.*

Bu görüş, cinsel tutumbilim konusundaki bütün akılyürütme ve yayınlarımda bana yol göstermekteydi. 1. şekil ayrıca, doyumsuzluğun doğurduğu, insanın ruhsal ve bitkisel dengesinde türlü bozukluklara yol açan *cinsel durgunluğu* da dile getirmektedir. 2. şekilde, cinsel enerji *dengesi*'ni sağlayan bedensel boşalma gücünün (orgazm'ın) çizimini görmekteyiz.

Yukarda açıkladığım kuramsal düşünceler, belirli hekimsel bulgulara dayanıyordu. Örneğin, kesin bir cinsel örgen dikleşememesi sıkıntısı çeken bir kahveci çırağına bakmıştım; cinsel örgeni ömrü boyunca hiç dikleşmemişti. Bedensel inceleme olumsuz sonuç verdi. O günlerde, ruhsal hastalıkla bedensel hastalık kesin olarak birbirinden ayrılmaktaydı. Bedensel nedenler görülen yerde, ruhsal sağaltım söz konusu bile edilmiyordu. Şimdiki bilgilerimize göre, tam bir yanılgıydı bu. Ama *ruhsal* hastalıkların nedenlerinin *ruhsal* oldukları kabul edilen o çağda, bu görüş biçimi doğru sayılıyordu. O günlerde ruhsal işlevlerle bedensel işlevlerin ilintileri konusunda yanlış görüşler vardı kafamızda.

1921 Ocak'ından 1923 Ekim'ine dek, haftada altışar saat, sözünü ettiğim hastayla uğraşmış, hiçbir başarı elde edememiştim. Kahvede çalışan bu oğlandaki insan türüne öz-

gü cinsel düş yokluğu, dikkatimi başka hastalardaki çeşitli kendini doyurma etkinliklerine çekti. Beni en çok şaşırtan, pek çoğunun kendi kendilerini okşayış biçimleri oldu; kendini doyurma eylemi, onlarda, kimi hastalıklı imgelem oyunlarına bağlıydı. *Hastalarımın hiçbirinde kendini doyurma edimi, doğal sevişme sırasında haz alma düşüne bağlanmıyordu.* Çok çok, «cinsel ilişki kurduklarını» düşlüyorlardı. Daha sıkı bir inceleme, bu düşleme sırasında zihinlerinde hiçbir somut şey canlandırmadıklarını, somut hiçbir şey duymadıklarını gösterdi. Çoğunlukla, kendini doyurma eyleminin altında «erkek olduğunu» kanıtlama, bir kadının kucağına gömülme (çoğu kez kendilerinden yaşlı bir kadın oluyordu bu) ya da «bir kadının içine girme» arzusu yatıyordu. Sözün kısası, kendini doyurma deyimi, üretken cinsel hazzın dışında, her şeyi dile getirebiliyordu. Bu gözlem benim için yeniydi. İnsanda böyle bir bozukluğun bulunabileceğini aklımın köşesinden geçiremezdim doğrusu. Ruhçözümlemesine ilişkin yapıtlarda cinsel güçsüzlükle ilgili bir sürü veri vardı, ama bu olguya kimse değinmemişti. Ondan sonra, kendi kendini doyurmaya eşlik eden düşleri de, kendini doyurma ediminin kişilere özgülüğünü de büyük bir dikkatle incelemeyi görev edindim. Sonsuz özellikler ortaya çıkıyordu. «Kendi kendimi doyurdum» ya da «Bir kadınla yattım» gibi son derece genel ve anlamsız lâfların altında en akılalmaz uygulamalar yatıyordu.

Kısa bir süre sonra, iki temel küme bulunduğunu farkettim. Birinci kümede, erkeklik örgeni kurulan düşte de aynı işe yarıyordu. Sonunda fışkırma oluyordu. Ama bu fışkırma, insana üretken haz verme ereğine yönelik değildi. Erkeklik örgeni burada öldürücü bir silâh ya da erkeklik gücünü «gösterme»ye yarayan bir araçtı. Hastalar fışkırmayı, cinsel örgenlerini şilteye bastırarak sağlıyorlardı. Bu sırada vücut «ölü gibi» duruyordu. Ya da örgen bir havluya sarılıyor, bacaklar arasında sıkıştırılıyor ya da oyluğa sürtülüyordu.

Ancak ırza geçme düşü fışkırmaya yol açabiliyordu. İncelediğim durumların çoğunda fışkırma ya hiç olmuyor, ya da birkaç aradan sonra olabiliyordu. Ama bu kümede, hiç değilse erkeklik örgeni dikleşebiliyor, etkinlik gösterebiliyordu.

İkinci kümedeyse, ne davranışa ne de kurulan düşlere insan türüne özgü, üretken sıfatı yakıştırılabilirdi. Hastalar pörsük örgenlerini oraya buraya sürtüyorlardı. Parmaklarıyla dışkılıklarını kurcalıyorlardı. Cinsel örgenlerini ağızlarına almaya çalışıyor, ya da ellerini butlarının arasından sokup geriden okşuyorlardı. Kurdukları düşlerde kendilerini dövülürken, kıskıvrak bağlı, işkence altında ya da dışkı yerken görüyorlardı. Ya da üreme örgenlerini birinin emdiğini düşlüyorlardı. Bu durumda, cinsel örgen meme yerine geçiyordu. Kısacası, kurulan düşler cinsel örgenden yararlanıyordu, ama *üretken olmayan* bir erek uğrunda.

Bu gözlemler bana, gerek düşlerde gerek gerçek oyunlarda kendini doyurma ediminin aldığı *biçimin* bilinçaltındaki çatışkılara yaklaşmada çok değerli bir kapı açtığını gösterdiler. Ayrıca, sinir hastalıklarının iyileştirilmesinde üretken cinsel yaşamın oynayacağı rolü de doğruluyorlardı.

Bu işleri yaparken, bir yandan da, çözümleme sırasında *hastanın belleğinin sınırları* sorunuyla ilgilendim. O günlerde, iyileştirme yönteminin başlıca görevinin bilinçaltına itilmiş çocukluk deneylerinin anımsatılması olduğu kanısı vardı. Oysa Freud'un kendisi bile çocukluk düşüncelerinin —belli bir anda yaşanmışlık duygusuyla birlikte— yeniden ortaya çıkmalarının son derece sınırlı olduğunu kabul etmişti. Çocukluk anılarının imgelem oyunları biçiminde kendilerini göstermeleriyle yetinmeliyiz, diyordu. Biz hekimler, bu oyunlara bakarak hastalığa yolaçan ilk durumu «yeniden kurabilirdik». Ve tabiî, çocuklukta yaşanmış durumların yeniden yaratılması son derece önemli sayılıyordu. Bir hekim büyük bir titizlikle yıllarca buna çalışmamışsa, çocuğun bilinçsiz dav-

ranışlarının sayısızlığını aklına bile getiremez. Zamanla bu çalışma, bir çırpıda elde edilmiş, yüzeysel sonuçlardan çok daha önemli oldu. Ruhsal yaşamda dirimsel işlevlerin rolü konusundaki bugünkü görüşlerimin hiçbiri, temelde bilinçsiz düşsel yaşama ilişkin uzun araştırmalarım olmasaydı, gelişemezdi. Bugünkü çalışmamın ereği, yirmi yıl öncekinin aynı: *olabildiğince eski çocukluk anılarının uyandırılması.* Ama bu ereğe ulaşma *yöntemi* öylesine değişmiştir ki, ona artık ruhçözümlemesi adını vermeyebiliriz.

Hastaların cinsel örgenleriyle oynamalarına ilişkin gözlemler tıbbî bakış açımı çok belirli ölçüde değiştirdi ve ruhsal dünyada birtakım yeni ilintileri görmemi sağladı. Ancak çalışmam, belleğin işleyişi konusunda bile, genel ruhçözümsel deney çerçevesinde sürüp gidiyordu. Birkaç yıllık hekimlik çalışmasından sonra, hastalarımın anılarının son derece zayıf ve yetersiz olduğunu farkettim. Hastayla anıları arasında büyük bir engel vardı sanki. 1922 Eylül'ünde Ruhçözümlemesi Derneği'nde bu konuda bir konuşma yaptım. Hekim arkadaşlarım kendime başlangıç noktası olarak seçtiğim *daha önce görülmüş şeyler* hakkındaki kuramsal düşüncelerime, bunların önümüze getirdikleri iyileştirme uygulayımından daha çok önem verdiler. Kılgısal çareler konusunda onlara sunacak pek bir şeyim yoktu doğrusu; ayrıca, birtakım sorular ortaya atmak, her zaman yanıt bulmaktan daha kolaydır.

Viyana'da Ruhçözümsel Sağaltım İçin Topluçalışmanın Başlatılması

1922 Eylül'ünde, Berlin'de, uluslararası bir ruhçözümlemesi kurultayı toplandı. Karl Abraham'ın yönetimindeki Alman çözümleyiciler kurultayın başarıya ulaşması için ellerinden geleni yaptılar. Birkaç Amerikalı da gelmişti. Bi-

rinci Dünya Savaşı'nın yaraları kapanmak üzereydi. Ulusal düşmanlıklar arasında uluslararası ilişkileri iyi kötü sürdürebilen tek örgüt, Ruhçözümlemesi Derneği olmuştu. Freud bu toplantıda «Ben ve Hani Şu Şey»den söz etti. Kısa bir süre önce (1921'de) yayımlanan *Jenseits des Lustprinzips*'ten (Haz İlkesinin Ötesinde'den) sonra, bu konuşma bizim için tam bir şölen oldu. Temel düşünce şuydu: Şimdiye dek dikkatimizi yalnız bilinçaltına itilmiş güdülere yönelttik. Bilinçaltına itilmiş güdülere yaklaşmak, ben'e yaklaşmaktan daha kolaydı. Buysa çok garip bir şeydi, çünkü aslına bakarsanız, ben'in bilince daha yakın olması gerekirdi. Oysa, ben'e yaklaşmak, bastırılmış cinsel yaşamı yakalamaktan daha zordu. Yapılabilecek biricik açıklama şuydu: *ben*'in kendisinin temel yanları da bilinçsizdir, yani *bilinçaltına itilmiş*'tir. Yalnız yasaklanan arzu değil, ayrıca ben'in yasaklayıcı güçleri de bilinçsizdir. Freud buradan, «bilinçsiz bir suçluluk duygusu»nun varolabileceği sonucuna vardı. Henüz bunu *bilinçsiz cezalandırılma gereksinimi*'yle özdeşleştirmemişti. Bunu göstermek Alexander'e, özellikle de Reik'a kalıyordu. Freud bu toplantıda ayrıca «olumsuz sağaltım tepkisi» adı verilen garip bir olayı da tartıştı. Pek çok hasta, düşleri yorumlandığı zaman iyileşecek yerde, beklenmedik bir tepkiyle, kötüleşiyordu. Freud bundan, bilinçsiz ben'de hastanın iyileşmesine karşı çıkan bir gücün bulunduğu sonucunu çıkarıyordu. Ancak sekiz yıl sonra görebildim bu gücün ne olduğunu: *haz verecek uyarma karşısında duyulan korku*'ydu bu (haz kaygısı), *haz karşısında duyulan bedensel yeteneksizlik*'ti («Lustunfähigkeit»).

Freud, aynı kurultayda, ruhçözümlemesi kuramıyla sağaltım (tedavi) arasındaki ilişkileri inceleyecek denemelere ödül verilmesini önerdi: *Kuram, iyileştirme uygulayımını ne ölçüde ilerletmiştir? Buna karşılık, yetkinleştirilmiş bir uygulayım yeni kuramsal düşüncelerin ortaya konmasına ne ölçüde yardımcı olmaktadır?* Görüldüğü gibi, o dönemde Freud'

un aklı fikri, iyileştirme uygulayımının içinde bulunduğu acıklı durumdaydı. Buna bir çözüm bulunmasıyla ciddî olarak ilgileniyordu. Yaptığı konuşmada daha o günden, ilerde geliştireceği en temel tıbbî olguya, yani ölüm içgüdüsü kuramına, büyük önem taşıyan ben'in bilinçaltına itilmiş yasaklayıcı güçleri kuramına ve kuramla uygulamanın birliği kuramına ilişkin belirtiler vardı.

Freud'un kuramsal-uygulayımsal sorunlar konusundaki sözleri ondan sonraki beş yıllık çalışmamı belirledi. Freud'un dedikleri son derece yalın, açık seçik ve tam bakımevinde duyduğumuz gereksinimlere uygundu. Hemen bir sonraki kurultayda, 1924'te Salzburg'ta, üç tanınmış ruhçözümcü Freud'un ödül koyduğu sorunu çözmeyi deneyen bildiriler sundu. Ama bu ruhçözümcüler günlük sorunları hesaba katmamışlardı, ruhbilim-ötesi akılyürütmeler içinde yitip gittiler. Sorun *çözülemedi* ve ödül sahipsiz kaldı. Müthiş ilgi duyduğum halde, yarışmaya katılmamıştım. Ama bu temel soruna bir çözüm bulmak üzere, birkaç tasarı kurmuştum. 1940'ta yayımladığım *Kişilik Çözümlemesine Dayalı Bitkisel Sağaltım*, Freud'un 1922'de ortaya attığı sorunun *yanıtı*'dır. Çözüme varabilmek için, on yılı aşkın bir süre dizgeli (sistemli) olarak çalışmak gerekmiştir. Bu çözüm, başlangıçta düşlediğimin çok ötesinde şeyler gerçekleştirdi. Sonunda, Ruhçözümlemesi Derneği üyeliğimi yitirmeme yol açtı, buysa ciddî bir sıkıntı yaratıyordu. Ama aldığım bilimsel ödül büyük oldu.

Berlin'den Viyana'ya dönerken, birkaç genç hekim arkadaşa, «uygulayımsal bir topluçalışma» düzenlemeyi önerdim; bunlar henüz Derneğe üye olmamışlardı, ama ruhçözümlemesi yapıyorlardı. Topluçalışmanın ereği, her hastayı dizgeli olarak inceleyip iyileştirme uygulayımını yetkinleştirmek olacaktı. Ayrıca bir de «gençler topluçalışması» önerdim; «gençler» belirli zamanlarda «yaşlılar»ı katmadan toplanacak, herkes kuramsal kuşku ve sıkıntılarını dile getirecek,

özellikle de korkusuz konuşmayı öğrenecekti. İki öneri de gerçekleşti. Derneğe resmen başvurup böyle bir topluçalışma açılmasını istediğim zaman, Freud candan destekledi beni. 22 Mayıs 1922'de kurulmuş bulunan ruhçözümsel bakımevinin yönetmeni Hitschmann topluçalışmanın yönetimini üzerine aldı. Kendimi yeterince görmüş geçirmiş hissetmediğim için, bu görevi yüklenme özenci yoktu içimde. Bir yıl sonra, Hitschmann'ın yerine Nunberg geçti. 1924'ten 1930'da Berlin'e taşınana dek, topluçalışmayı ben yönettim. Bu topluçalışma, dizgeli ruhçözümsel sağaltımın beşiği oldu. Sonradan, Berlin'deki küme de, Viyana örneğine bakarak uygulayımsal bir topluçalışma yaptı. Viyana'daki topluçalışmadan kişilik çözümlemesinin gelişmesine katkıda bulunan genç ruhçözümcüler çıktı ve bunlar, kişilik çözümlemesinin sonraki evrimine karışmaksızın, iyileştirme uygulayımlarında onu belli ölçüde kullandılar. Kişilik çözümlemesinin sonraki gelişmesine karşıysa ya kayıtsız kaldılar, ya da düşman kesildiler. İlerde, zamanla büyük üne kavuşan bu uygulayımsal topluçalışmanın gücünü doğuran sayısız bakımevi kaynağını betimleyeceğim. Sonunda bizi dirimsel işleyiş alanına götüren ruhbilimsel inançlar işte bu topluçalışmada oluşmuştur.

3 — AKIL HASTALIKLARININ ANLAŞILMASINDA KARŞILAŞILAN RUH HEKİMLİĞİ VE RUHÇÖZÜMLEMESİ GÜÇLÜKLERİ

1922 yazında, Viyana Üniversitesi'ne hekim olarak kabul edildim. Üç yıldır ruhçözümlemesi yapıyordum, Ruhçözümlemesi Derneği'nin üyesiydim ve bir sürü bakımevi araştırmasına girişmiştim. Kısa bir süre sonra usyarılımına (şizofreniye) merak sardım. O dönemde ruh hekimliği, hastaları sınıflandırıp betimlemekten öteye geçmiyordu. İyileştirme uygulayımı diye bir şey yoktu. Hastalar ya kendilik-

lerinden iyileşiyor, ya da onulmaz hastalara ayrılmış bir kurum olan *Steinhof*'a aktarılıyorlardı. Viyana'da, Bleuler'in Burghölzli'de[1] uyguladığı çağdaş yöntemler bile kullanılmıyordu. Çok sıkı bir düzen vardı. Hastane görevlileri, özellikle «azgınlar koğuşu»nda, dişleri dışarda dolaşıyorlardı. Başhekimimiz Wagner-Jauregg o sırada, sonradan kendisine Nobel Ödülü'nü kazandıran ünlü çalışmasını yapıyor, genel kötürümlüğü iyileştirme uygulayımını araştırıyordu. Hastalara karşı müthiş iyiydi. Sinir hastalıklarına ad koymada doğuştan yetenekliydi. Ama ruhbilimden hiç anlamaz, hattâ bu bilime aldırmazdı. Azıcık kuru da olsa, o köylü babacanlığında büyük bir çekicilik vardı. Bromür ve telkin yoluyla sağaltımın (tedavinin) uygulandığı ruhsal sağaltım bakımevinin başkanı, hastaların % 90'ının «iyileştirildiği»ni öne sürüyordu. Kimseyi iyileştiremediklerini, söylediği sonuçların «Günden güne iyileşiyorum doktor bey» çeşitlemesinden başka bir şey olmadıklarını biliyordum. Ruhsal sağaltım uzmanlarının telkinle «iyileştirme» konusundaki görüşlerine müthiş ilgi duyuyordum.

Böylece, ruhçözümlemesi uygulayımı topluçalışmasına *ruhsal sağaltım kuramı* sorunu girmiş oldu. Bu sorun, kendi uygulayımsal güçlüklerimi dile getiriyordu. O dönemde, kendini daha iyi hissettiğini söylediği ya da yakındığı hastalık belirtisi ortadan kalktığı zaman, hastaya «iyileşmiş» gözüyle bakılıyordu. Ruhçözümsel iyileşme kavramı henüz tanımlanmamıştı.

Ruh hekimliği hastanesinde edindiğim izlenimlerden yalnız cinsel tutumbilimin yönelişi üzerinde kalıcı etki yapanları anacağım. O günlerde, bu izlenimleri nasıl düzene koyacağımı bilemiyordum. Ama sonradan, geliştirdiğim ruhsal-bedensel kuramın temel görüşlerine kusursuz uydular. Bleuler'in usyarılımı konusunda, Freud'un temel görüşlerinden

[1] Psychiatrische Universitâts-Klinik, Zürih.

yola çıkarak oluşturduğu çağdaş kuram ruh hekimliği düşüncesini etkilemeye başladığı, Economo'nun ön-beyin iltihaplanması hakkındaki büyük yapıtını yayımladığı, Schilder'in kişiliğin yitirilmesi konusuna, tepeklerin (réflexe'lerin) ve genel kas zayıflamasında ruhbilimin rolünün incelenmesine parlak katkılarda bulunduğu günlerde akıl hastanesinde çalışıyordum. Schilder, bedensel görüntü üzerindeki çalışmasına araç-gereç topluyordu. Vücudun biçimle ilgili bazı birleştirici duyumlarında ruhsal bir canlandırmaya sahip bulunduğunu, bedensel görüntünün hemen hemen örgenlerin işleyişinin aynası olduğunu gösterdi. Ayrıca, ben'in değişik ülkeleriyle genel inme ve söz yitimi gibi bedensel bozukluklar arasında bağıntı bulunduğunu da kanıtlamaya çalıştı. Pötzl, beyin urları konusunda benzer çalışmalar yapmıştı. Schilder, Freud'un bilinçaltı adını verdiği şeyin bile şöyle belli belirsiz, hani bir bakıma «bilincin geri düzlemi»nde algılanabileceğine inanıyordu. Ruh hekimleri bu görüşte değildiler. Fröschels gibi düşünbilimsel kafaya sahip hekimler de yüzde yüz bilinçsiz düşüncelerin varlığından kuşku duyuyorlardı. Bütün bu bilimsel tartışmaların amacı, bilinçaltı kuramını harcamaktı. Özellikle cinsel yaşamı yadsıyan bilginlerin bu tutumlarıyla yarattıkları güçlükler karşısında, sözü geçen tartışmalara karşı çıkmak gerekliydi. Bu görüş ayrılıkları önemliydi, çünkü cinsel tutumbilim araştırmaları sonradan *Freud'un «bilinçaltı» adını verdiği şeyin bitkisel içtepi ve bedensel duyum biçiminde gerçekten algılanabildiği*'ni gösterebilmiştir.

Ruhsal içtepilerle bedensel itkilerin karşıt-işlevsel özdeşliği konusundaki bugünkü görüşüm daha o zamandan şöylece belirmişti: Bacakları tümden tutulmuş, iki kolu da yarı kötürüm olmuş bir genç kız getirmişlerdi hastaneye. Sinirsel inceleme, hastalığın nedenleri konusunda en küçük bir ipucu vermedi. O günlerde, ruhbilimsel inceleme yapma alışkanlığı yoktu. Hasta kızdan, geçirdiği bir ruhsal sar-

sıntı sonucu inme geldiğini öğrendim. Nişanlısı kızı öpmeye yeltenmişti. Kız korkmuş, «inme inmiş gibi» kollarını öne uzatmıştı. Ondan sonra kollarını kıpırdatamamış, kasların körelmesi yavaş yavaş yerleşmişti. Yanlış anımsamıyorsam, öykünün bu kesimini hastanın sağlık kartına geçirmedim. Geçirsem, üstlerim ya benimle alay eder, ya da kızıp köpürürlerdi. Wagner-Jauregg, cinsel simgecilikle dalga geçmek için hiçbir fırsatı kaçırmazdı. Bu olay beni *ruhsal bir yaşantının belli bir örgende sürekli bir bozukluğa yol açabileceği*'ne inandırdı. Sonradan bu görüngüye, bir ruhsal yaşantıya *bedensel olarak saplanıp kalma* adını verdim. Bununla cinsel arzunun başka bir şeye dönüşmesi arasındaki ayrım, artık ruhsal açıdan üzerinde etkili olamayışımızdır. İlerdeki hekimlik çalışmalarımda, bu kavram miğde ülseri, astım, miğde kasılması, romatizma ve türlü deri hastalıklarının açıklanmasında müthiş işime yaradı. Cinsel tutumbilimin kanser konusundaki araştırmaları da işte bu cinsel enerjinin bedenin herhangi bir noktasında kilitlenmesi görüşünden yola çıkmıştır.

Günün birinde, usyarılımına tutulmuş bir hastanın ansızın derin uyuşukluktan aşırı uyarılma haline geçişi karşısında şaşırıp kaldım. Bir tek, ama yoğun öfke ve saldırganlık nöbeti gösterdi hasta. Nöbet geçtikten sonra, dokunduğunuz zaman tepki gösteren, açıkgörüşlü bir insan gibi davrandı. Bu patlamanın kendisine hoş bir deney, bir mutluluk hali gibi geldiğine yemin etti. Nöbetten önceki derin uyuşukluğu anımsamıyordu. Hastalığın ansızın belirdiği, korkunç öfke nöbetlerine tutulan, kasları uyuşuk zihni karışıkların iyileşme olasılığının öbürlerinden çok daha fazla olduğunu bütün hekimler bilir. Buna karşılık, çocuksu bunama gibi ağır ağır gelişen usyarılımlarında hastanın gittikçe, ama mutlaka kötüleşmesi olasılığı daha çoktur. Ruh hekimliği elkitaplarında bu görüngüler hakkında en küçük bir bilgi yoktu. Sonradan onları anlamaya başladım. Duygusal açıdan kilitlenip

kalmış, kasları alabildiğine güçlü sinir hastalarında öfke patlamaları yaratabildiğim zaman, genel durumlarında mutlaka belli bir iyileşme oldu. *Durgunluk hastalığında (catatonia'da: derin uyuşukluk halinde), kas zırhına bürünme bütün dizgeyi ardına takıp götürür. Enerji boşalması gittikçe aza indirgenir. Nöbet sırasında, sinirsel-bitkisel merkezden gelen güçlü bir içtepi zırhta bir gedik açar, böylece o ana dek bağlı duran enerjiyi açığa çıkarır.* Bu açığa çıkmanın, kendi başına, insana haz vermesi gerekirdi. Son derece etkileyici bir gözlemdi bu. Durgunluk hastalığıyla ilgili ruhçözümsel kuram bu görüngüyü açıklayamazdı. Burada *bedensel* tepki öylesine güçlüydü ki, «durgunlaşmış kişinin bütün benliğiyle anasının memesine ve öz-sevisel yaşama dönmesi» açıklaması yetersiz kalıyordu. Durgunluk hastalığına ilişkin düşün ruhsal *içeriği, bedensel sürecin nedeni olamazdı.* Belki de ruhsal içerik yalnızca özel nitelikte genel bir süreç tarafından harekete geçiriliyor, ondan sonra, o da hastalık durumunu sürdürüyordu.

Ruhçözümlemesi kuramında ciddî bir çelişki vardı. Freud, bilinçaltını inceleyen ruhbilimi için, kurulması gereken bedensel bir temel varsayıyordu. İçgüdüler kuramı işin başlangıç noktasıydı. Ayrıca, bununla geliştirilmekte olan tıbbî hastalıkbilimi arasında bir ilinti kurulmaya da çalışılıyordu. Üstüne üstlük, ruhçözümsel yapıtlarda, on yıl önce «bedensel ögelerin ruhsallaştırılması» adını vererek eleştirdiğim bir eğilim belirmekteydi. Bu eğilim, bedensel süreçlerin bilinçaltı kuramıyla açıklanması demek olan bilimdışı «düzmece ruhbilimci» *yorumlar*'da doruğa çıktı. Bir kadın gebe kalmadan aybaşlarında rahatsız olmamaya başladı mı, bu olgu kadının kocasına ya da çocuğuna düşman kesildiği biçiminde yorumlanıyordu. Bu anlayışa göre, bedensel hastalıkların hemen hepsi, aslında, bilinçdışı arzulara ya da sıkıntılara bağlanıyordu. Nitekim, insan «bilmem neden ötürü» kanser oluyordu. Bilinçaltında birini arzuladığımız için

veremden ölüyorduk. İşin garip yanı, ruhçözümlemesine ilişkin deneyler önümüze bu görüşü doğrularmış gibi duran bir yığın gözlem getirmekteydi. Gözlemleri yadsımak olanaksızdı. Ama birtakım eleştirel düşünceler bizi böyle ivedi sonuçlara varmaktan alıkoyuyordu. Belli bir arzu nasıl olup da kansere yol açabilirdi? Kanser konusunda pek az şey biliyorduk, hele şu garip, varlığı kuşku götürmez bilinçaltı dünyasını hiç mi hiç tanımıyorduk! Groddeck'in *Buch vom Es*'i (Hani Şu Şey'in Kitabı) bunu kanıtlayan örneklerle doludur. Düpedüz doğaötesiydi bu yapıt. Ama gizemcilik bile «bir yanıyla haklıydı». Bir şeyin doğruluğunu ayrıntılı olarak gösteremediğimiz, ya da işin neresinde doğru olmayan şeyler söylendiğini belgeleyemediğimiz zaman gizem kendini gösterir. O günlerde verilen anlamıyla hiçbir «arzu» insanın bedeninde köklü değişimlere yol açamazdı. «Arzu» sözcüğüne, çözümleyici ruhbilimde taşıdığı anlamdan daha derin bir anlam vermek gerekliydi. Elimizdeki belirtiler, «arzu» sözcüğünün, «bilinçsiz arzu» terimiyle dile getirilen köklü dirimsel süreçleri içerdiğini gösteriyordu.

Ruhsal bozuklukların ruhçözümsel açıklamasıyla sinirsel ve bedensel açıklaması arasındaki çatışma gittikçe şiddetlenmişti. «Ruhsal-kökenli» sıfatıyla «bedensel-kökenli» sıfatı nerdeyse taban tabana zıt savları dile getirir olmuşlardı. Ruh hastaları üzerinde çalışan genç ruhçözümcü işte bu karışık dehlizde yolunu bulmak zorundaydı. Güçlükten kurtulmanın yollarından biri, ruh bozukluğunun *bir sürü* nedeni bulunduğunu varsaymaktı.

O günün sorunları arasında önbeyin iltihabıyla sara vardı. 1918'de, Viyana'da korkunç bir grip salgını görüldü. Bu yaman hastalıktan kurtulanların büyük bir bölümünde, dirimsel etkinliğin belli ölçüde kötürümleşmesine yol açan bir evrim belirdi. El-kol hareketleri ağırlaşıyor, yüz donuklaşıp maskeye benziyor, konuşma bozuluyor, içerden gelen bütün itkiler dizginleniyordu sanki. Ama ruhsal etkinlikte en kü-

çük bir aksama görülmüyordu. Buna, baygın uykuya yol açan önbeyin iltihabı adı verildi ve onulmaz hastalıklar arasına katıldı. Bakım odalarımız, görünüşleri insanın içini burkan hastalarla doldu. Elim kolum bağlı kalınca, bunlara, devinme sinirlerindeki kireçlenmeyi gidermek üzere kas alıştırmaları yaptırmak geldi aklıma. Omurilik de, sinirsel-bitkisel merkezler de zedelenmiş sayıldığı halde —Economo «uyku merkezi»nin bile örselendiği kanısındaydı—, Wagner-Jauregg tasarımı akla uygun buldu. Bir sürü aygıt getirttim ve her hastaya ayrı bedeneğitimleri yaptırmaya başladım. Hastaları yakından incelerken, her birinin ayrı bir yüz anlatımı olduğunu farkettim. İçlerinden birinin «yüz çizgileri» fazla gergindi. Kendisine verdiğim bedeneğitimi aygıtıyla çalışması bu yüze uygundu. Bir ortaokul öğretmeninin yüzü çok sert bir «öncü yüzü»ydü. Bedeneğitimi yaparken de, belli ölçüde, «öğretmen» kaldı. Delikanlılarda bir aşırı-devingenlik eğilimi göze çarpıyordu. Genellikle, hastalık erken yaşlarda belli bir taşkınlık, ileri yaşlardaysa uyuşukluk biçiminde kendini gösteriyordu. O günlerde bu konuda hiçbir yazı yayımlamadım, ama edindiğim izlenimler belleğimde kaldı. O dönemde, bitkisel-sinirsel dizgenin çalışmasıyla ilgili bozukluklar tıpkı istemli sinir dizgesindeki bozukluklar gibi değerlendiriliyordu. Bozukluk görüldü mü, beli bir merkezin örselendiği sonucuna varılıyordu. İçtepiler bozulmuş sayılıyordu. Ya da bireyde yeni içtepilerin ortaya çıktığına inanılıyordu. Sinirlerdeki fizik örselenmelerin bu aksaklıklara yol açtığı tahmin ediliyordu. Hiç kimsenin aklına, sinirsel-bitkisel dizgenin işleyişinde *genel* bir bozukluğun belirmiş olabileceği gelmiyordu. Bildiğim kadarıyla, soru o zaman yanıtsız kaldı. Önbeyinle ilgili rahatsızlıklar, büyük bir olasılıkla, vücudun bütününde ortaya çıkan işleyiş bozukluklarıdır, işleyişteyse sinirler ikinci dereceden rol oynarlar. Özel kişilik yapısıyla bitkisel bilinçaltına itmenin türü arasında bağlantı bulunduğuna kuşku yoktur. Bu hastalığın kökeninde de bir mikrop kapma var-

dı elbet. Ama *bütün vücudun içtepisiyle bitkisel-sinirsel dizgenin işleyişinin genel olarak ketlenmesi*, sonraki çalışmam üzerinde çok belirleyici etkiler yapan kalıcı izlenimler oldular. Bitkisel içtepiler konusunda o günlerde hiçbir şey bilmiyorduk.

Freud'un sinir ve ruh hastalıklarının cinsel nedenlere dayandığını öne süren kuramının kesin doğruluğu konusundaki mutlak inancım, türlü usyarılımlarında Cinsel bozuklukların açık seçik gözlenmesiyle doğrulandı. Saplantılı sinir hastalıklarında yorum aracılığıyla ortaya çıkarılması gereken şey, ruh hastalıklarında kör kör parmağım gözüne ortadaydı. Bunu hesaba katmadıkları, Freud'u alaya aldıkları için, ruh hekimlerinin durumu daha da garipti. Hastayla şöyle üstünkörü yüz yüze gelseniz bile, cinsel çatışkı izleri taşımayan bir tek usyarılımı göremezsiniz. İçerik büyük ölçüde değişebilir, ama su katılmamış cinsel öge hep en öndedir. Resmî ruh hekimliği karşısına çıkan hastalığı sınıflandırmakla yetinir, bu durumda, çatışkıların içeriği ayağına köstek olmaktan başka işe yaramaz. Resmî ruh hekimliği için önemli olan, hastanın yalnız uzay içersinde mi, yoksa aynı zamanda zaman içersinde mi yerini şaşırdığının saptanmasıdır. Hastanın neden şöyle değil de böyle yerini şaşırdığını araştırmaz. Bu durumda, *ruh hastasının bilinci, olağan koşullarda büyük bir titizlikle gizli ve bilinçsiz tutulan ya da belli belirsiz bilincine varılan cinsel düşüncelerin saldırışına uğrar*. Cinsel ilişki, hattâ ana ya da babayla cinsel ilişki düşünleri, her türlü cinsel sapıklık, cinsel örgenlerini dışkılığa sürme ya da emmeyle ilgili düşler bilince üşüşür. Hastanın bu deneyimler karşısında sağını solunu şaşırmasına, bu durumun içinde korkunç bir sıkıntı yaratmasına şaşılır mı hiç?

Bir birey bilinçaltına ittiği cinsel yaşamını kabul edip de bunu engelleyen yasakları olduğu gibi sürdürdüğü zaman, dışındaki dünyayı kendine düşman hisseder elbet. Top-

lum, günahkâr saydığı bu bireyi parmakla göstermeye başlar. Zihni karışmış birey, cinsel duygular dünyasına öylesine yakındır ki, alıştığı yaşam ve düşünce dünyasından ayrılmak zorunda kalır. Çevresinin cinsel ikiyüzlülüğünü ters görmesi olağandır. Kendi duyduğu şeyi hekime ya da bir yakınına yakıştırır. Kendisiyse, gerçekliklerle ilgili *birtakım düşler değil*, gerçeklikleri yaşar. Öbür insanlar «bin bir yüzlü sapıklar», ahlâklarıyla kurumları da «sapık» ahlâk ve kurumlardır. Bu toplum düşmanlığı ve pislik seline karşı güçlü bendler çekmişlerdir: iç dünyalarında, ahlâkçı tutumlarıyla cinsel arzularına ket vurmaları; dış dünyadaysa, kamuoyu denen şeyle töre alayları. Kişinin, varolabilmek için kendini yadsıması, yapay davranışlarla kendi yarattığı yaşama biçimlerini benimsemesi gerekir. Ağırlığını hep sırtında hissettiği, kendisine gerçekten yabancı olan şeyi artık doğuştan gelme, «insanın hayvansal yanı»yla çelişen, «gerçekten insana özgü», «insan denen varlığın ölümsüz ahlâksal özü» gibi görmesi gerekir. Bu çelişki, ruh hastalarının çoğunun kurdukları, gerçek durumu tersine çeviren düşleri açıklamaktadır. Ruh hastaları, kendi müşterileri gibi gördükleri hekimlerle hemşireleri bakımevlerine kapatmak isterler. Yalnız kendileri haklıdır, öbür insanlar haksızdır. Bu düşünce, doğru'dan sanıldığı kadar uzak değildir. İbsen'in *Peer Gynt*'te yaptığı gibi, son derece akıllı, büyük insanlar aynı şeyi düşünmüş, hattâ kâğıda geçirmişlerdir. Herkes bir bakıma haklıdır. Ruh hastalarının da belli bir açıdan haklı olmaları gerekir. Ama hangi açıdan? Herhalde söyledikleri açıdan değil. Kendileriyle ilinti kurabildiğiniz zaman, ruh hastalarının da yaşamın bir sürü yanı konusunda akıllı uslu lâflar edebildiklerini görürsünüz.

Bu noktada, dikkatli okur kaygılara kapılacaktır. Ruh hastalarının garip, sapık cinsel davranışlarının gerçekten de «doğal yanımız»ın her türlü engeli aşıp taşması olup olmadığını merak edecektir. Dışkı yemek, eşcinsel düşler kur-

mak, eziyetçilik yaşamın doğal belirtileri midir? Bu karşıçıkış yerindedir. Usyarılımına uğramış kişide bilincin yüzüne çıkanlar *sapık* eğilimlerdir. Ama karışık zihinsel evrenin gerisinde, sapık belirtilerin gölgelediği daha başka ögeler vardır. Zihni karışmış birey bedensel duyumlarını, bitkisel-sinirsel akımlarını belli oranda yaşadığı çevreden ödünç alınmış, bir ölçüde de kendi *doğal* cinsel etkinliğine karşı *kendini savunması*'nın yarattığı düşünce ve görüşler biçiminde algılar. «Genel ölçülere uygun» sıradan insansa cinsel yaşamını hiç de doğal olmayan biçimde, sapıklığa özgü terimlerle düşünür. Bunu «karıyı mıncıklamak», «karıyı becermek», «yemekten sonra bir posta yapmak», «bir el ateş etmek», «bilmem nesini göstermek» gibi deyimlerde açıkça saptayabiliriz. İnsanoğlu doğal cinsel heyecanlarını yitirmiştir, sözcüklerle kavramlar buna ayak uydurmuştur. Zihni karışmış kişide bilincin yüzüne uğrayan şeyler yalnız sapıklıklar olsaydı, dünyanın sonuna ilişkin acunsal düşler değil, yalnız sapık düşler kurması gerekirdi. *Usyarılımının başlıca özelliği, dirimsel ögenin, bitkisel ögenin vücutta yaşanmasıdır.* Ancak, hastanın vücudu buna hazır değildir. Dolayısıyla yaşanan deney bulanıktır, sapık cinsel etkinliğin günlük öğretisiyle dile gelir. Dirimsel duyumlar bakımından, sinir hastası ve sapık kişiyle zihni karışmış kişi, büyük serüvenciyle sefil dükkâncı gibidir.

Böylece, derin uykuya yol açan önbeyin iltihabından edinilen izlenimlere usyarılımının gözlenmesinden edinilenler eklendi. Yavaş ya da hızlı *bitkisel kuruma* ve *birleştirici, düzenli bitkisel işleyişin parçalanması* kavramları ilerki araştırmalarımın başlangıç noktası oldu. Zihni karışmışlara özgü «dikkat dağınıklığı» ve «kendini bırakma», bellek karışıklığı ve yönünü şaşırma, donukluk hastalığına özgü kilitlenme ve çocuksu bunamalarda görülen bozulma bana tek ve aynı sürecin, *dirimsel aygıtın olağan koşullarda birleştirici işleyişinin adım adım parçalanması*'nın türlü belirtileri

gibi gözüktü. Dirimsel işleyişin bu birleştirici niteliği ancak on iki yıl sonra bedensel boşalma tepkesi halinde somut olarak doğrulandı.

Şu saygıdeğer dünyanın akılsal niteliğinden kuşkulanmaya başladığınız an, ruh hastasının düşünsel yapısına yaklaşmanız kolaylaşır. Uzun yıllarını hastane yatağında geçiren bir genç kızı gözledim. Çiş etmenin dışında hiçbir edimde bulunmuyordu. Parmaklarıyla cinsel organlarını ovuyor, bunun dışındaki bütün uyarmalara kapalı kalıyordu. Arasıra, tatlı tatlı gülümsüyordu. Kırk yılda bir, belli belirsiz bir bağlantı kurulabiliyordu. Hiçbir soruya karşılık vermiyordu. Zaman zaman, yüzünde kolayca anlaşılabilecek bir anlatım beliriyordu. Kendi kendini doyurmaları yasaklanmış çocukların çektikleri akılalmaz acıyı gerçekten *tanıyorsanız*, ruh hastalarının bu davranışını anlayabilirsiniz. Onlar dünyadan ellerini eteklerini çeker, kendi kurdukları dünyada, şu akla aykırı dünyanın kendilerinden esirgediklerine sahip olurlar. Öç almazlar. Kimseyi cezalandırmazlar. Kimseye kötülük etmezler. Yataklarına çekilir, kendi başlarına, hastalıklı bir biçimde bozulmuş zevkin son kırıntılarını tadarlar.

Bütün bunlar ruh hekimliğinin anlayışı dışında kalıyordu. Ruh hekimliği yaşananları anlamayı göze alamıyordu, alsa, tepeden tırnağa yeni bir düzene girmesi gerekecekti. Freud, soruna yaklaşabilmek için bir kapı açmıştı. Ama insanlar onun «yorumları»na gülüyorlardı. Çocuğun cinsel yaşamı ve içgüdülerin bastırılması kuramı aracılığıyla ruh hastalarını ötekilere oranla biraz daha iyi anladığım için, tam anlamıyla Freud'un öğretisini izleyen adam oldum. Resmî ruh hekimliğinin biricik işlevinin, dikkatleri cinsel yaşamın ve gösterdiği şeyin gerçekten aydınlığa kavuşturulmasından *başka yöne çevirmek* olduğunu kavramaya başlıyordum. Resmî ruh hekimliği, *elindeki bütün araçlarla*, ruh hastalıklarının kalıtımdan, beynin işleyişindeki bozukluklardan ya da içsalgı bezlerinden ileri geldiğini «kanıtlamak» zorun-

daydı. Ruh hekimleri, genel inmenin usyarılımı ya da karakaygı hastalıklarına benzer belirtiler göstermesi karşısında acı alaylara girişiyorlardı. «Görüyorsunuz ya, ahlâksızlık insanı nerelere götürüyor!» Ruhçözümlemesi karşısında o gün de, bugün de (1940'ta) takınılan tutum buydu! Bozulan bedensel işlevlerin de sinirsel-bitkisel dizgenin işleyişindeki genel bozukluğun *sonucu* olabileceği kimsenin aklına gelmiyordu.

Tin'le ten arasındaki ilintiler konusunda, o günlerde üç temel kuram vardı:

1. Her türlü ruhsal bozukluk ya da hastalık belirtisinin nedeni bedenseldir. Bu, *makinacı maddecilik*'in ortaya attığı görüştü.

2. Her türlü ruhsal bozukluk ya da hastalık belirtisinin nedeni öncelikle ruhsaldır. (Dinsel düşünme biçimi için, bu kural bedensel hastalıklarda da geçerlidir.) Bu da, *doğaötesi düşüncülük*'ün lâfıdır. «Maddeyi ruh yaratır» diyen kurama dayanmakta, bunun tersini yadsımaktadır.

3. Ruhsal dünyayla bedensel dünya, karşılıklı eylem içersinde bulunan, birbirine koşut iki süreçtir. Bu da, *ruhsal-bedensel dünya koşutluğu*'ydu.

O dönemde, *işlevsel* ruh-beden bağıntısına *birlikçi* açıdan bakan görüş henüz gelişmemişti. Hastalar üzerindeki çalışmalarımda, felsefe sorunlarının en küçük bir etkisi yoktu. İyileştirme bilimine felsefe yoluyla gelmemiş, iyileştirme uygulayımından yola çıkarak, başlangıçta kendiliğimden kullandığım yöntemi geliştirmiştim. Bu yöntemse, ruhla beden arasındaki ilintilerin aydınlığa kavuşturulmasını gerektiriyordu.

Daha başka yazarlar da buna benzer, doğru gözlemler yaptılar. Ama bilimsel çalışmalarında birbirleriyle çatışmaktaydılar. Örneğin Adler, Freud'un sinir hastalıklarının cinsel nedenlere dayandığını savunan kuramına, sinirli kişilik kuramıyla karşı çıktı. Ne denli inanılmaz gözükürse gözüksün, o günkü ruh hekimliğine göre «kişilik»le «cinsel et-

kinlik» iki karşıt, bağdaşmaz kutuptu. Ruhçözümlemesi Derneği'nde, «kişilik» tartışılmak istenmeyen bir konuydu ya da ipsiz sapsız lâflara yol açmaktaydı. Kişiliğin *ahlâksal değerlendirilmesi*'yle («iyi» ya da «kötü» kişilik) *bilimsel araştırılması* şöyle üstünkörü birbirinden ayrılmaktaydı. Bugün olduğu gibi, o günlerde de kişilikbilimiyle ahlâkbilim birbirine karışmaktaydı. Ruhçözümlemesinde bile, kişilik kavramı değer yargılarından kurtulamamıştı. «Makat evresinde kalmış» bir kişilik taşımak onur kırıcıydı. Kocaman bir çocuk sayılınsa da, «ağız evresinde kalmış» kişiliğe sahip bulunmak o kadar tatsız bir şey değildi.

Freud, kişiliğin kimi çizgilerinin ilk çocukluk güdülerinden geldiğini göstermişti. Abraham, kara düşüncelere dalma hastalığıyla saplantılarda kişilik özelliklerinin araştırılmasında parlak çalışmalara girişmişti. Ahlâksal değerlendirmelerle olguların betimlenmesinin iç içe girdiği bu tür karışmaları çok üzücüydü. Gerçi bilimin «nesnel, yantutmaz» olması gerektiği, birtakım «değer yargıları» öne sürmekten kaçınması gerektiği söyleniyordu. Ama kişilikten gelen tutumlarla ilgili her önermede bir «değer yargısı», hattâ —yine de kabul edilebilecek— «sağlıklı» ya da «hasta» gibi bir yargılama değil, düpedüz «iyi» ya da «kötü» değerlendirmesi bulunuyordu. Örneğin, kimi «kötü kişilikler»in ruhçözümcü sağaltıma uygun olmadıklarına inanılıyordu; ruhçözümlemesi yoluyla iyileştirme hastada belli bir ruhsal düzenin varlığını gerektirmekteydi; peki, bu durumda, bir sürü hasta iyileştirmek için harcanacak çabaya değer miydi acaba? Üstüne üstlük, kimi hastalara müthiş «özsever» (narcissique) damgası yapıştırılıyordu, böyle bir engeliyse ruhçözümcü sağaltım aşamazdı. Düşük anlama derecesi de ruhçözümsel iyileştirmeye engel sayılıyordu. Böylece ruhçözümsel iyileştirme uygulayımı yalnız «iyi» bir kişilik'e sahip, özgür çağrışımlarda bulunabilen zekî bireylerdeki sinir hastalığı belirtileriyle sınırlanıyordu.

Viyana Ruhçözümlemesi Bakımevi'nin açıldığı gün (1922 Mayıs'ı), bu son derece bireyci, Ortaçağ kalıntısı sağaltım anlayışının hekimlik çalışmasının kılgısal gereksinimleriyle çatışması kaçınılmazdı elbet. 1918'de yapılan Budapeşte toplantısında, Freud, parasız bakımevleri açma gerekliliğine değinmişti. Bununla birlikte, diye eklemişti, toplu sağaltım bizi «telkin yoluyla iyileştirme ile ruhçözümlemesini, yani bakırla katkısız altını» birbirine karıştırmaya götürecektir.

Berlin'de, Abraham'ın yönetiminde, 1920'den beri bir ruhçözümlemesi bakımevi çalışmaktaydı. Viyana'daysa, gerek hekimliğin su başlarını tutanlar, gerekse Sağlık Bakanlığı yetkilileri parasız bakımevine olmadık güçlükler çıkarıyorlardı. Ruh hekimleri, bakımevinin kurulmasını bin türlü kurnazlıkla önlemeye çalışıyorlardı. Tabipler Odası hekimlerin kazancının düşmesinden korkuyor, kamuoyu da bakımevini tam anlamıyla yararsız buluyordu. Her şeye karşın bakımevi kuruldu, kalp hastalıkları bölümünün birkaç odasını bize verdiler. Resmî hekimliğin temsilcileri ne yapacaklarını bilemedikleri için, bir sürü gel-git oldu. Böyle bir şeyi kafaları almıyordu çünkü. Ruhçözümlemesi bakımevinin başkanı Hitschmann, onuncu kuruluş yıldönümünde, bütün bu güçlükleri anlatan bir elkitabı yayımladı. Neyse, biz asıl konumuza dönelim.

Ruhçözümlemesi bakımevinde ilkin başyardımcı, sonra da başhekim olarak geçirdiğim sekiz yıl bana iktisadî açıdan zayıf insanların sinir hastalıkları konusunda bir sürü görüş ve gözlem kazandırdı. Bakımevine sürekli bir akın vardı. Hastalar daha çok fabrika işçileri, özel kesim görevlileri, ev işlerinde çalışanlar, üniversite öğrencileri ve tarım işçileriydi. Her ruhçözümcü, günde bir saatını parasız bakıma ayırmayı kabul etmişti. Bu yetmedi. Kısa bir süre sonra, doğrudan doğruya ruhçözümlemesini ilgilendiren olaylarla öbürlerini ayırmak zorunda kaldık. Bu da bizi *hastalığa ad koymakta uygulanacak birtakım ölçütler* ara-

maya itti. Ruhçözümlemesi kuramı, en az altı ay süreyle, günde bir saatlık incelemeyi zorunlu görüyordu. Çok geçmeden, *ruhçözümlemesinin geniş çaplı uygulamaya yatkın bir iyileştirme yöntemi olmadığı* ortaya çıktı. Henüz sinir hastalıklarının *önlenmesi* sorunu ortaya atılmamıştı. Atılsaydı bile, o günlerde bu soruna verilecek yanıtımız yoktu. Bakımevindeki çalışma beni kısa sürede şu olgularla yüz yüze getirdi:

Sinir hastalıkları, bir salgın gibi, dört bir yanı sarmıştı. Sonradan ruhçözümlemesine düşman kişilerin öne sürdükleri gibi, sinir hastalıklarının fazla pışpışlanmış kadınların mızmızlıklarıyla ilgisi yoktur.

Sinir hastalıkları içinde *üreme işlevi bozuklukları baş köşeyi tutuyor,* ve hastaları bakımevine getiren başlıca neden olarak gözüküyorlardı.

Küçük bir ilerleme sağlamak isteniyorsa, çeşitli olayların bakımında en ivedi sorun *hastalığa ad konmasında uygulanacak ölçütlerin saptanması* oluyordu. O güne dek, bu önemli soruna hiç eğilinmemişti.

İyileşme sorunu da en az bunun kadar önemli gözüküyordu. Neden kimi durumlarda iyileşme sağlanıyor, kimi durumlarda sağlanamıyordu? Bu sorunun çözümü hastaların daha iyi sınıflandırılmasına yardım edecekti. O dönemde, henüz hiçbir *sağaltım kuramı* geliştirilmemişti.

Ne ruh hekimliğinde, ne de ruhçözümlemesinde hastaların *toplumsal koşulları* soruluyordu. Yoksulluk ve yokluk çektikleri biliniyordu. Ama bu konu üzerinde hiç durulmuyordu. Bakımevindeyse, hep bu etkenlerle yüz yüze geliyorduk. Çoğu kez, yapılacak ilk iş, toplumsal yardım oluyordu. *Özel müşterilerle hastaneye gelenler arasındaki köklü ayrım* sık sık tabak gibi ortaya çıkıyordu.

Bakımevindeki iki yıllık çalışmadan sonra, *bireysel ruhsal-sağaltımın etki alanının son derece sınırlı olduğu* inancı yerleşti içime. Ruhsal açıdan hasta olanların ancak küçük

bir bölümüne hekimsel bakım sağlayabilirdik. Bu bir avuç insanla uğraşırken, kötü çözülmüş kimi uygulayımsal sorunların doğurduğu başarısızlıklardan ötürü, yüzlerce iş saatı boşa gidiyordu. Geriye, harcadığımız çabaları ödünleyen çok küçük bir küme kalıyordu. Ruhçözümlemesi, iyileştirme uygulayımının bu kötü durumunu hiç saklamamıştır.

Beri yandan, özel müşterilerimizde, toplumsal uyumsuzluğa yol açan ruhsal bozukluklar görülmüyordu. Ruh hekimliğinde, bu hastalıklara «ruh hastalığı», «tinsel çılgınlık», «usyarılımına yol açan yozlaşma» adı veriliyordu. Hastalığa yol açan başlıca etken olarak «kalıtım, soyaçekim» görülüyordu. Bu hastaların belirtileri hiçbir zaman bilinen kategoryalara girmiyordu. Saplantılı davranış, dönüşümceli (hystérique) belirsiz ruh halleri, öldürme düşleri, suç işleme içtepileri bu insancıkların düzenli ve etkin bir ömür sürmelerini engelliyordu. Varlıklı hastalarda görece zararsız olan, toplumsal önem taşımayan bu belirtiler, yoksul hastalarda içler acısı bir hal alıyordu. Bunlar, iktisadî yoksunluklarından ötürü, ahlâksal ket vurmaların en aza indirgendiği bir ortamda yaşıyor, dolayısıyla suçluluğa ve sapıklığa iten içtepiler her an davranışlara yansıma tehlikesi gösteriyordu. [Bu gibi kişiler, 1925'te basılan *Der triebhafte Charakter* (İçtepili Kişilik) adlı yapıtımda ayrıntılı olarak incelenmiştir.] Üç yıl, bakımevine çoğunlukla böyleleri geldi. Ruh hekimlerine gözlenmek üzere yolladığımız zaman, hemencecik geri gönderiliyorlardı. Yatışana dek, azgınlar koğuşuna yatırılıyorlardı. Ondan sonra ya taburcu ediliyor, ya da eğer tam bir ruh hastalığı belirirse, akıl hastanesine aktarılıyorlardı. Hemen hepsi işçi sınıfındandı.

Bir gün, genç ve güzel bir işçi kadın, yanında iki oğlan, kucağında bir bebekle bakımevine geldi. Konuşamıyordu. Bir kâğıt parçasına, birkaç gün önce, ansızın konuşma yeteneğini yitirdiğini yazdı. Çözümleme söz konusu olamazdı. Bundan

ötürü, konuşma aksaklığını telkin yoluyla yoketmeyi denedim. Birkaç uyutma denemesinden sonra, kadın kalın, tok, ürkek bir sesle konuşmaya başladı. Yıllarca, çocuklarını öldürmeyi kurmuştu. Baba onları yüzüstü bırakıp gitmişti, aile açlığın eşiğindeydi. Kadın, evde dikiş dikerek geçimini sağlamaya uğraşıyordu. Dikiş sırasında çocuklarını öldürme düşleri kurmaya başlamıştı. Tam çocuklarını dereye itecekken müthiş bir sıkıntı kaplamıştı yüreğini. O günden beri, çocuklarını kendisinden korumak üzere gidip her şeyi polise açıklama itkisi geliyordu içinden. Bu niyetse, başka, şiddetli bir sıkıntıya yolaçmıştı: hasta, asılmak'tan *korkuyordu.* Asılma düşüncesi gırtlağını mengene gibi sıkıyordu. *Çocuklarını öldürme içtepisinden korktuğu için, kendisini,* ses tellerinin aşırı kasılmasından başka bir şey olmayan *dilsizlikle koruyordu. Bu tepkinin açığa vurduğu çocukluk durumunu bulmak son derece kolay oldu benim için. Küçük yaşta öksüz kalan hastam yabancılar tarafından büyütülmüş, altı kişi tek bir odada yaşamışlardı. Yine küçükken, evdeki bazı büyüklerin cinsel saldırılarına uğramıştı. Aşırı koruyucu bir ananın kendisine duyduğu arzu kızcağızı bunaltmıştı. Kurduğu düşlerde kendini, anasının memesine yapışmış, güvenlik içinde bir bebek gibi görmüştü.* Gırtlağı öteden beri boğucu kaygıyla arzularının dile geldiği yer olmuştu. *Şimdi kendisi de ana olmuş, çocuklarını kendisininkine benzer bir durumda görünce, artık yaşamamaları gerektiğini düşünmeye başlamıştı. Ayrıca, kocasına duyduğu nefreti, ondan olan çocuklara döndürmüştü. Sözün kısası, son derece karmaşık, hemen hemen anlaşılmaz bir durumla karşı karşıyaydım. Hastamın tam anlamıyla soğuk olduğunu da eklemek isterim. Ancak, gebe kalmaktan ölesiye korkmasına karşın, bir sürü adamla yatmıştı. Kimi güçlüklerinin üstesinden gelmesine izin verecek kadar yardım ettim ona. Çocuklar iyi bir kuruma yerleştirildiler. Anne yeniden işe başlayabildi. Onun için para topladık. Yoksulluğu, hafiflese de, sürüp gitti. Güçsüz-*

tük, böyle ana babaları önceden kestirilemeyen edimlere iter: geceleri evine gelip yardım etmezsem ya kendini ya da bebeğini öldüreceğini söylüyordu. Bir gün, yaşadığı kulübeyi görmeye gittim. Orada, sinir hastalıklarını doğuran nedenlere ilişkin soylu soruları değil, bir insan bedeni için şu koşullarda bunca uzun süre yaşamanın nasıl olası olduğu sorusunu sordum kendi kendime. Evde en küçük bir aydınlatma yoktu; yalnızca yoksulluk, yalnızlık, komşuların dedikoduları, günlük ekmek kaygısı, ve üstüne üstlük, evsahibiyle işverenin suç sayılacak kadar ileri giden asılmaları vardı. Hastamın çalışma yeteneği kıyasıya sömürülüyordu. Günde on saat çalışma ona topu topu otuz metelik kazandırıyordu. Başka bir deyişle, o ve çocukları aşağı yukarı on dolarla yaşamak zorundaydılar. Işin garibi, yaşıyorlardı da. Bunu nasıl başarabildiklerini hiçbir zaman öğrenemedim. Her şeye karşın, kendine bakmayı hiç tavsatmıyordu; hattâ kitap bile okuyordu. Birkaç kitap da ben ödünç verdim.

Sonradan Marx'çılar sinir hastalıklarına cinsel nedenlerin yol açtığını söylemenin bir kentsoylu düşü olduğunu, ancak «somut gereksinim»in sinirce doğurduğunu söyledikleri zaman, hep bu olayı anımsadım. Cinsel gereksinim de «somut» bir gereksinim değilmiş gibi! Marx'çı kuramların verdikleri anlamda «somut gereksinim» doğurmaz sinir hastalıklarını, sinir hastalıkları yoksulların «somut gereksinimler»ine uygun olarak akıllıca davranabilme, yapıcı bir işe girişme, çalışma dünyasındaki yarışa dayanabilme, aynı toplumsal koşulların acısını çekenlerle el ele verebilme, karşılarına çıkan güçlükleri serinkanlılıkla yargılayabilme yeteneklerini yokeder. Adamın biri çıkıp da yukarda andığıma benzer olayların kuraldışı olduklarını söylerse, hele «kentsoylu hastalığı»dır diyerek sinirceleri yadsımaya kalkarsa, olgular kendisini yalanlar.

Emekçi sınıfın sinir hastalıkları öbür sınıflarınkilerden

ancak kültürel incelik taşımayışlarıyla ayrılırlar. Bireylerin içinde kıvrandıkları ruhsal kıyıma karşı, burada daha az gizli kapaklı, daha dolaysız bir başkaldırı vardır. Varlıklı yurttaş sinir hastalığına tam bir saygınlıkla katlanır, şöyle ya da böyle onu aşar. Emekçi sınıflardaysa, sinir hastalığı gerçek kılığıyla, gülünç bir ağlatı halinde karşımıza çıkar.

Başka bir kadın hastamda erkek düşkünlüğü *(nymphomanie) vardı. Hiçbir zaman bedensel boşalmaya ulaşamıyordu. Bundan ötürü, doyuma eremeden, önüne gelen erkekle yatıyordu. Sonunda işi bıçak sapıyla, hattâ bıçağın ağzıyla kendini okşamaya ve dölyolunu kanatmaya dek vardırdı. «Olağandışı bir zihinsel etkinliğin aşkın nitelikleri» üstüne söylev çekmekten vazgeçebilmek için, doyurulmayan aşırı cinsel uyarılmanın insana vereceği acıları hesaba katmak yetişir. Bu kadın da, bol çocuklu yoksul bir işçi ailesinin insanın yaşamında oynayabileceği yıkıcı rolü gözler önüne serdi. Böyle ailelerde, ananın çocuklarını dilediği gibi yetiştirmeye zamanı yoktur. Çocuğun kendi kendini okşadığını gördüğü an, bıçağı kapıp fırlatır, ve karayazı yazılmış olur. Çocuk, cinsel edimden ötürü cezalandırılma korkusuyla bıçağı birbirine bağlar, bıçak görünce suçluluk duymaya başlar; kendini okşama arzusunu doyurmayı göze alamaz, ve sonradan bilinçaltında yatan suçluluk duygusu bedensel boşalmayı bıçakla sağlamaya iter onu*[1].

Bu gibi olaylar, genel sinir ve ruh hastalıklarından köklü biçimde ayrılmaktaydı. Bu içtepili kişilikler, *sinir hastalığıyla ruh hastalığı arasındaki geçiş evresi*'ni canlandırıyorlardı bir bakıma. «Ben» henüz sağlamdı, ama içgüdüyle ahlâk arasında, içgüdülerle ahlâkın benimsenmesi ya da yad-

[1] Bu olay **Der triebhafte Charakter** (İçtepili Kişilik) adlı yapıtta ayrıntılı olarak anlatılmıştır.

sınması arasında bocalıyordu. «Ben» sanki kendi öz bilincine kızıp köpürüyor, içinden gelen edimleri abartarak bu bilinçten kurtulmaya çalışıyordu. Bilinçse, çelişkilerle dolu, hoyrat bir eğitimin sonucu gibi gözüküyordu. Saplantılı sinir hastalarıyla cinsel arzularını başka bir şeye dönüştürenler (hystérique'ler), tâ küçük yaştan beri, cinsel etkinliğe düşman bir ortamda yetiştirilmişlerdir. Buna karşılık, erginlik dönemlerinde pek az cinsel sınırlandırmayla karşılaşmış, hattâ çoğu kez, epeyce erken cinsel çağrıyla karşılaşmışlardır. Ama kaba ve apansız bir cezalandırılma onlarda sürekli bir cinsel suçluluk duygusu bırakmıştır. Tıpkı kimi olaylarda ben'in kendisini cinsel arzulara karşı savunuşu gibi, bunlar da aşırı uyanık bilinçlerine karşı ben'lerini cinsel içgüdüyü bilinçaltına iterek korurlar.

Bu içtepili kişiliklerde, cinsel enerji durgunluğu, güdülere ket vurulmuş sinir hastalıklarına oranla çok daha belirgin, durgunluğun etkileri de çok daha açık seçikti. En çok işte bu hastaların *kişilik*'leriyle savaştım. Bunların önüme getirdikleri güçlükler, *cinsel gerilim ya da doyumun derecesiyle doğru orantılı olarak artıyor ya da eksiliyordu.* Cinsel gerilimin üretken doyumla giderilmesi hemencecik hastalıklı güdülerin bilinci kaplamasına neden oluyordu. Cinsel tutumbilim kavramlarıyla içli dışlı olmuş okurlar, sözünü ettiğim hastaların hepsinde, ilerde geliştireceğim temel kuramın oluşmasına katkıda bulunacak bütün ögeleri gözlemleyeceklerdir: kişilik direnmesi, üretken doyumun iyileştirici etkisi, cinsel durgunluğun sapık ve topluma-aykırı cinsel içtepilerin artmasındaki rolü. Ancak, bu hastalardan edinilen izlenimleri düzene koymazdan önce, benzer deneyleri güdülerini bastırmış sinir hastalarında da yapmak gerekiyordu. Bir «kişilik çözümlemesi»nin gerekliliğine değinen tıbbî bir yazı kaleme aldım. Freud, makalenin elyazılı örneğini üç günde okudu ve bana görüşlerimi onaylayan bir mektup yazdı. Bundan böyle ben'le üst-ben arasında, daha önce ben'le bilinçaltı

arasında bulunanlara benzer birtakım düzeneklerin bulunup ortaya çıkarılabileceğini düşünüyordu.

Doğal cinsel işlevin aksaması sonucu topluma-aykırı, sapık içtepilerin artması yeni bir buluştu. Ruhçözümlemesinde, o güne dek, böyle olaylar «güdünün yapısal yoğunluğu»yla açıklanmaktaydı. Saplantılı sinir hastalarının makat yoluyla cinsel etkinliklerine neden olarak «makat bölgesinin güçlü uyarılmaya *yatkınlığı* (Anlage)» gösteriliyordu. Abraham'a göre, karakaygılılarda (melonkoliklerde) onları ruhçöküntüsüne yatkın kılan «güçlü bir ağız yoluyla uyarılma elverişliliği» vardı. Kendilerine eziyet ettirmekten hoşlananların kurdukları dövülme düşünün «ten'in güçlü uyarılma yeteneği» nden ileri geldiği sanılıyordu. Göstermeciliğin «gözün güçlü uyarılma yeteneği»nden doğduğuna inanılıyordu. Başkasına eziyet etme düşkünlüğü «kasların aşırı duyarlılığı»ndan geliyordu. Üretken cinsel yaşamın oynadığı rol çevresinde o güne kadarki hekimlik deneylerimi toplayabilmek için, önce sorunu aydınlığa kavuşturmak zorunda kaldığımı gösterebilmek üzere bu varsayımların anılması gereklidir. Karşılaştığım anlayışsızlığaysa hiçbir açıklama bulamadım.

Üretken cinsel etkinliğin işleyişiyle topluma-aykırı ve sapık davranışın yoğunluğu arasındaki bağlantıdan kuşkulanmak olanaksızdı. Ama bu kuram, kendi başlarına ele alınan «bölgesel içtepiler» kavramıyla uyuşmuyordu. Freud, cinsel içgüdünün üreme öncesi düzeyden üreme düzeyine doğru gelişmesini açıklamıştı. Ancak bu görüş, aşağı yukarı şunu söyleyen makinacı varsayımlar arasında yitip gitti: cinsel duyarlılık bölgelerinin hepsi kalıtımla belirlenir; her cinsel uyarılma bölgesinde (ağızda, makatta, gözde, deride falan) o uyarılmaya uygun bir bölgesel içtepi vardır: emme içtepisi, dışkı çıkarma içtepisi, bakma içtepisi, dövülme içtepisi vb. Ferenczi, üretken cinsel etkinliğin üretkenlik öncesi niteliklerin birleşmesinden doğduğuna inanıyordu. Freud, küçük kızların yalnız bızıra (clitoris'e) dayalı bir cinsel et-

kinlikleri olabileceğini, *dölyoluyla cinsel etkinlikte bulunma*'yı bilmediklerini öne sürmeye dek vardırdı işi.

Gözlemlerim bana, pek çok kez, *cinsel güçsüzlüğün üretkenlik öncesi içtepileri artırdığını, üretken cinsel gücünse bunları azalttığını* göstermiştir. Bu olguları ruhçözümlemesi kuramına uydurma girişimlerimde, ana-baba-çocuk arasındaki güçlü saplanıp kalmanın çocuğun cinsel gelişmesinin *herhangi bir evresi*'nde olabileceğine inanmaya başladım. Küçük bir oğlan, beş yaşında bile, anasını yalnız ağız yoluyla arzulayabilirdi. Küçük kızın babasına duyduğu arzu salt makata ya da ağza bağlı kalabilirdi. Bebeğin her iki cinsle ilişkisi son derece karmaşık olabilirdi. Freud'un: «Anamı seviyor, babamdan nefret ediyorum; babamı seviyor, anamdan nefret ediyorum»u işin yalnızca başlangıcıydı. Ana-baba-çocuk ilintilerini *üretkenlik öncesi ve sonrası* diye ikiye ayırmaya başladım. Analarıyla babalarına *üretkenlik öncesi* evrede bağlanıp kalmış hastalar, *ikincilere* oranla çok daha köklü gerilemeler, çok daha ciddî ruhsal bozukluklar gösteriyorlardı. Üretken ilişkinin doğal gelişmenin belli bir evresi sayılması gerekiyordu. Üretkenlik öncesi ilişkiyse hastalıklıydı. Küçük oğlan anasını makat döneminde, yani sapık bir düzeyde sevmişse, sonradan başka kadınlarla üretken bir ilişki kurması, anasına erginlikten sonra bağlanmasına oranla çok daha zor olur. İkinci durumda, saplanıp kalmayı çözecek bir iyileştirme uygulayımı yetişiyordu. Birinci durumdaysa, bütün kişilik edilginliğe ve dişiliğe doğru gelişmiş oluyordu. Aynı biçimde, küçük bir kız babasına dölyolu ya da makat evresinde bağlanıp kaldıysa, eziyetçi erkek rolünü benimsemesine oranla, iyileşme olasılığı artıyordu. Bundan ötürü, üretken evrede belirmiş kandaşına saplanıp kalma hastalığına tutulmuş dönüşümceliler (hystérique'ler), üretkenlik öncesi evreden kalma kişilik yapısına sahip saplantılı sinir hastalarından daha kolay iyileşiyorlardı.

Geriye, üretken dönemdeki bir saplanmayı ortadan kal-

dırmanın *neden* üretkenlik öncesi evredeki saplanmadan daha kolay olduğunun bilinmesi kalıyordu. O günlerde, üretken cinsel yaşamla üretkenlik öncesi cinsel yaşam arasındaki temel ayrım konusunda hiçbir şey bilmiyordum. Ruhçözümlemesi henüz bu temel ayırımı yapmıyordu — bugün de (1940'ta) yapmamaktadır. Üretken cinsel etkinliğin, tıpkı makat ya da ağız etkinliği gibi, yüceltilebileceğini varsayıyordu. Her iki etkinlik türü için de doyum «doyum»du. «Ekinsel bastırma» ile «bilinçaltına itme» bütün olaylara uygulanıyordu.

Şimdi artık daha ayrıntılı bir açıklamaya girişmem gerekiyor. Ruh hekimlerinin üretken cinsel etkinliği sinir hastalıklarına ilişkin kuramlarına soktuklarını öne sürerek övünmeleri yanlıştır. Dolayısıyla, kesin bir tanımlama kaçınılmaz olmaktadır. Bu konudaki yayınlarımın, 1922'den beri, gösterdikleri temel doğrular kavranmasa bile, ruhçözümcü düşünce tarafından —belli ölçüde— özümlendiği yadsınamaz. Cinsel tutumbilimin bağımsız gelişmesinin başlangıç noktası, üretkenlik öncesi hazla üretken evrede tadılan hazzın birbirinden ayrılması olmuştur. Bu ayrım olmasa, geliştirdiğim kuramın tek bir cümlesi bile ayakta duramazdı. Bu konudaki titiz araştırma beni, kendiliğinden, adım adım, ister istemez izlemem gereken yola götürecekti... eğer girişiğim çalışmayı yele vermek istemiyorsam.

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM

BEDENSEL BOŞALMA KURAMININ GELİŞMESİ

1 — İLK DENEYLER

1920 Aralık'ında Freud bana düşünceleri saplantılı bir biçimde kafasında evirip çeviren, sayma saplantısına, aşırı kendi kendini doyurma saplantısına tutulmuş, makatla ilgili saplantılı düşler kuran, çok ciddî sinir bozuklukları geçiren genç bir üniversite öğrencisi gönderdi: delikanlının başı, sırtı ağrıyor, dikkatini bir noktaya toplayamıyor, miğdesi bulanıyordu. Birtakım düşünceleri saplantılı bir biçimde kafasında döndürüp dolaştırma hemencecik saplantılı çağrışımlara dönüşmüştü. Durumu hemen hemen umutsuz gözüküyordu. Bir süre sonra, kandaşıyla cinsel ilişki kurma düşü belirdi, ve hasta ömründe ilk kez *sonunda doyuma ererek* kendini okşadı. Ondan sonra, bütün hastalık belirtileri yokoldu. Bir hafta sonra, yavaş yavaş yeniden boygösterdiler. Hasta ikinci kez (doyuma ererek) kendini okşayınca, belirtiler birkaç gün geçince boygöstermek üzere yine yokoldular. Bu iş, birkaç hafta böylece sürüp gitti. Sonunda, kendi kendini doyurmaya ilişkin suçluluk duygularını çözümleyebildim, tam doyuma ermeyi engelleyen kimi uygulamalarla davranışları düzeltebildim. Hastanın durumunda gözle görülür bir iyileşme oldu, dokuz aylık bakımdan sonra, epeyce iyileşmiş ve çalışma yeteneğine kavuşmuş olarak bakımevinden çıkardım. Altı yıl benimle ilişkisini sürdürdü. Evlendi, müthiş sağlıklı bir insan oldu.

Aynı günlerde, yukarda sözünü ettiğim kahvede çalışan ve cinsel örgeni hiç sertleşmeyen delikanlıya da bakıyordum. Onun bakımı çok yavaş ilerliyordu. Ancak üçüncü yıla doğ-

ru, örselenmeye yolaçan «ilk olay»ın zihinde açık seçik canlandırılmasını sağlayabildik. İki yaşındayken, anası bir çocuk daha doğurmuştu. Delikanlı, yan odadan doğumu görmüştü. Belleğinde, anasının bacakları arasında kocaman, kanlı bir delik bulunduğu izlenimi kalmıştı. Bu izlenimin bilincinde bıraktığı izse, kendi cinsel örgen bölgesinde bir *boşluğun* bulunduğu duygusu olmuştu. O günlerdeki ruhçözümsel bilgilerimize dayanarak, dikilme yokluğunu «iğdiş edilmiş» dişilik örgeninin bıraktığı örseleyici izlenime yordum. Hiç kuşkusuz doğruydu bu yorum. Ancak yakın zamanda, büyük bir dikkat harcayarak hastalarımdaki bu «üreme örgeni boşluğu duygusu»nu anlamaya başlayabildim. Bu duygu, *dirimsel enerjinin üreme örgeni bölgesinden çekilmesi*'ni dile getirmektedir. O dönemde, hastanın genel tutumu konusunda yanlış yargıya vardım. Dingin, tepkisiz, «bilge» bir delikanlıydı, kendisinden istenen her şeyi yapıyordu. Hiç coşmuyordu. Üç yıllık bakım boyunca, bir gün bile öfkelenip eleştirici bir tutum takınmadı. Sizin anlayacağınız, o günün kavramlarına göre, bizim delikanlı «tam anlamıyla topluma uymuş», kusursuz «toplumsal» kişiliğe sahip bir insandı, yalnız tek bir hastalık belirtisi gösteriyordu («tek belirtili sinirce»si vardı). Bizim uygulayımsal topluçalışmada bu konu üzerinde bir bildiri okudum, örseleyici ilk olayı bulup ortaya çıkardığım için kutlandım. Belirti, yani cinsel örgenin sertleşmemesi —kuramsal olarak— bütünüyle açıklanmıştı. Hasta emekçi olduğu ve «gerçeğe ayak uydurabildiği» için, hiçbirimiz cinsel örgenini sertleştirebilme güçsüzlüğünün sürüp gitmesine izin veren hastalıklı kişilik *ortamını* yaratan şeyin işte bu coşkusuzluğu, kılını kıpırdatmazlığı olduğunu farkedemedik. Daha yaşlı hekim arkadaşlarım çözümleme çalışmamın eksiksiz ve doğru olduğu görüşündeydiler. Ama ben, toplantıdan çıktığım zaman, kendimi hiç de kanmış duyamadım. Bütün yapılanlar doğruysa, neden cinsel güçsüzlük geçmemişti? Eldeki belirtilere göre, bu iş-

te hiçbirimizin göremediği bir boşluk vardı. Birkaç ay sonra, hastayı iyileşmeden gönderdim. O da bunu, yıllardır yapageldiği üzere, ses çıkarmadan kabul etti. Bu hastanın gözlenmesi bana kişilik çözümlemesinin önemli bir kavramını, «*duygusal kilitlenme*»yi («Affektsperre»yi) tanıttı. Böylece, her şeyi bastıran güncel katı kişilik yapısıyla cinsel açıdan «uyuşma» arasındaki temel bağı yakalamış oluyordum.

Ruhçözümlemesi yoluyla sağaltımın (tedavinin) gittikçe daha çok zaman aldığı dönemdi bu. Ben ruhçözümlemesine başladığım günlerde, altı aylık çözümlemeye uzun deniyordu. 1923'te, en kısa süre bir yıldı. Sinir hastalıkları son derece karmaşık ve ciddî bozukluklar olduklarına göre, iki üç yıllık çözümlemenin hiç de yararsız sayılamayacağı görüşü yayılmaktaydı. Freud, beş yıllık çalışmadan sonra, ünlü *Bir Çocuk Sinircesinin Tarihçesi*'ni yazmıştı. Bu çözümlemenin sonunda çocuk dünyasıyla ilgili sayısız bilgi devşirdiği bir gerçekti. Ama ruhçözümcüler gerekliliği erdem haline getirmişlerdi. Abraham, süreğen bir ruhçöküntüsünü anlayabilmek için yıllarca çalışmak gerektiğini, bunun içinse yalnız «edilgin uygulayım»ın geçerli olduğunu öne sürüyordu. Hekim arkadaşlarım, kendi aralarında, ruhçözümlemesine girişilen saatlarda bastıran uykuyla alay ediyorlardı. Hasta işe yarar çağrışımlar getirmezse, uyumamak için üst üste sigara içmek gerekiyordu. Kimi ruhçözümcüler bu konuda pek görkemli kuramlar bile geliştirmişlerdi. Hasta sessiz yattığı zaman, «kusursuz uygulayım» ruhçözümcünün de, gerekirse saatlarca, haftalarca sessiz oturmasını zorunlu kılıyordu. Ben de birara bu «uygulayım»ı denedim. Dişe dokunur bir sonuç vermedi. O zaman hastalarda müthiş bir bırakılmışlık duygusu ve huzursuzluk doğuyor, gittikçe keçileşiyorlardı. Ruhçözümcüler arasında bu konuda birtakım «şakalar» yapılıyordu: örneğin, ruhçözümcünün biri, bir çözümleme denemesi sırasında uyuyup kalıyor, derken sıçrayarak uyanıyor, hastanın yattığı sediri boş buluyordu. Bu şakalar hiç-

bir şeyi düzeltmiyordu elbet. Bilinci büyük bir titizlikle hastaya dönük olduğuna göre, ruhçözümcünün uyumasının önem taşımadığını öne süren kuram da öyle. Sözün kısası, durum çok umutsuz ve üzücüydü. Beri yandan, Freud hepimizi iyileştirme konusunda büyük şeylere özenmeye karşı uyarmıştı. Ancak yıllarca sonra ne demek istediğini anlayabildim. Freud, bilinçaltının düzeneklerini bulup ortaya çıkardıktan sonra, şaşmaz bir iyileştirme yöntemine giden yol üzerinde olduğunu ummuştu. Yanılmıştı. Düştüğü umut kırıklığı büyük olmuştu herhalde. Ama yerinde bir akılyürütmeyle, her şeyden önce bilimsel araştırmaların sürdürülmesi gerektiği sonucuna varmıştı. Vakitsiz iyileştirme özenci bizi yeni olguların bulunmasına götürmedi. O günlerde, bu zorunlu araştırmanın bizi ne geniş bir alana götüreceğini, başkaları gibi, ben de aklımın köşesinden geçirmiyordum. Ruhçözümcüleri sağaltım sorunu karşısında öylesine garip tutumlar takınmaya iten şeyin, ruhçözümlemesinin toplumsal sonuçlarının yarattığı korku olduğunu da bilmiyordum; o dönemde, iyileştirme uygulayımı şu noktalarda toplanıyordu:

1. Freud'un sinir hastalıklarının nedenleri konusundaki kuramı tamam mıdır?

2. Kuramla uygulayımı içeren bilimsel bir öğreti gerçekleştirilebilir mi?

3. Freud'un içgüdü hakkındaki kuramı doğru ve tamam mıdır? Değilse, neresi, niçin eksiktir?

4. Cinsel arzunun bilinçaltına itilmesini —dolayısıyla sinir hastalığının doğmasını— kaçınılmaz kılan şey nedir?

Bu sorularda, filiz halinde, ilerde *cinsel tutumbilim* adını vereceğimiz bütün ana konular vardı. Bunlar eğer o dönemde açık seçik dile getirilmiş olsaydılar, daha başka araştırmalara girişmemi kesinlikle engellerdiler. En büyük talihim, o günlerde bu soruların ne gibi sonuçlar doğurabileceğini aklımın köşesinden geçirmemiş, hekimlik çalışmama tam bir çocuksulukla devam edebilmiş, beri yandan da ruh-

çözümlemesinin kuramsal yapısının geliştirilmesine katkıda bulunabilmiş olmamdır. Bütün bunları, Freud ve *yapıtı* için çalıştığıma yürekten inanarak yapıyordum. Kendi yapıtıma gelince, bu kendine güvenememenin sonradan bana çektirdiği acıdan ötürü hiç pişman değilim doğrusu. Bu tutum, ilerki buluşlarımın vazgeçilmez ön-koşuluydu çünkü.

2 — FREUD'UN RUH SIKINTISININ DOĞURDUĞU SİNİR HASTALIĞI KURAMINA EK

Daha önce de söylediğim gibi, ben Freud'a cinselbilim aracılığıyla geldim. Dolayısıyla, onun *güncel sinirceler*, benimse sonradan *durgunluk sinirceleri* adını verdiğim sinir hastalıklarına ilişkin kuramının bana «ruh-sinir hastalıkları»nda hastalık belirtilerinin «gösterdikleri şey»in «yorumlanması»ndan daha çok doğal bilimlere yakın gözükmesine şaşmamak gerekir. Freud, sinirce terimini cinsel yaşamda beliren yakın (güncel) bozukluklardan ileri gelen sinir hastalıkları için kullandı. Bu kurama göre, kaygılı sinirce ile sinir argınlığı (neurasthénie) «ruhsal nedenlere dayanmayan» hastalıklardı. Bastırılan, bilinçaltına itilen cinsel etkinliğin *anlık* sonuçlarıydılar. Zehirlenme bozukluklarına benziyorlardı. Freud, birtakım «cinsel-kimyasal özler»in bulunduğunu varsayıyordu. Bunların «vücut tarafından özümlenmeleri» yetersizse, yürek çarpıntısı, yürek atışındaki düzensizlik, şiddetli kaygı nöbetleri, terleme gibi sinirsel-bitkisel belirtiler kendini gösterirdi. Ama Freud, kaygılı sinirceyle sinirsel-bitkisel dizge arasında bağlantı kurmamıştı. Bunalımlı sinirce, bakımevindeki deneylerin de gösterdiği üzere, cinsel perhizden ya da *yarıda kesilen sevişme*'den ileri gelmekteydi. «Cinsel aşırılıklar»dan, örneğin aşırı kendi kendini doyurmadan ileri gelen sinir argınlığından (neurasthénie'den) sırt ağrıları, başağrısı, genel sinirlilik, bellek ve dikkat bozukluklarıyla ayrılmaktaydı. Sizin anlayacağınız Freud, res-

mî sinirbilim (neurologie) ile ruh hekimliğinin hiç anlayamadıkları hastalık belirtilerini *nedenlerine göre* sınıflandırmıştı. Bu yüzden, daha başkalarıyla birlikte, sinir hastalıklarının cinsel nedenlere dayandıklarını yadsıyan ruh hekimi Löwenfeld'in saldırısına uğradı. Freud görüşlerini tıbbın terimler dizgesine uydurmaya çalışıyordu. *Ruhsal sinir hastalıkları*'nın, özellikle dönüşümcenin (hystérie) ve saplantılı sinircenin belirtileriyle çelişen güncel sinircelerin belirtileri, Freud'un da dediği gibi, hiçbir ruhsal içeriği dile getirmiyorlardı. Ruhsal sinircelerinse hep ruhsal bir içerikleri, *cinsel nitelikte bir içerikleri* vardı. Yalnız burada, cinsel etkinlik kavramını geniş anlamda almak gerekiyordu. Her ruhsal sinircenin temelinde, kandaşıyla cinsel ilişki kurma düşü ve cinsel örgenini yitirme korkusu vardı. Gerçekten de, ruhsal sinirce belirtisinde dile gelen şeyler, çocukluktan kalma, bilinçdışı cinsel düşünlerdi. Freud, güncel sinircelerle ruhsal sinirceler arasına kesin bir çizgi çekmişti. Ruhçözümcünün hekimlik deneylerinin canalıcı noktasının ruhsal sinirceler olması son derece doğaldı. Freud'a göre, güncel sinircelerin iyileştirilmesinde yapılacak şey, bunalımlı sinir hastalıkları söz konusu olduğunda cinsel perhiz ve *yarıda kesilen sevişme* gibi zararlı cinsel etkinlikleri, sinir argınlığı görüldüğü zamansa aşırı kendini doyurmayı ortadan kaldırmaktı. Beri yandan, ruhsal sinirceler için ruhçözümlemesine dayalı bir sağaltım uygulayımı gerekiyordu. Freud, bu kesin ayırıma karşın, iki sinir hastalığı kümesi arasında birtakım bağlantılar bulunduğunu kabul ediyordu. Bütün ruhsal sinircelerin bir «güncel sinirce çekirdeği» çevresinde gelişmiş olabileceklerini düşünüyordu. Freud'un üzerinde durup geliştirmediği bu aydınlatıcı önerme, cinsel durgunluktan kaynaklanan kaygılar üzerindeki araştırmalarımın başlangıç noktası oldu.

Freud'un verdiği anlamda güncel sinircede, dirimsel enerji yanlış yöne sapmaktadır. Bu enerjinin bilince ve devin-

me yeteneğine ulaşması engellenmiştir. Güncel kaygı (Aktualangts) ile anlık bitkisel hastalık belirtileri, bir bakıma, harcanmayan cinsel enerjinin doğurduğu kötü urlardır. Beri yandan, dönüşümcenin ve saplantılı sinircelerin özel ruhsal belirtileriyse dirimsel anlamdan yoksun kötü urlar gibi gözükmektedirler. Peki, *bunlar* enerjilerini nereden alıyorlardı? Hiç kuşkusuz, «güncel sinirce çekirdeği»ndeki ket vurulmuş cinsel enerjiden. Ruhsal sinir hastalığının *enerji kaynağı* bundan başka bir şey olamazdı. Freud'un anıştırmasını başka türlü yorumlayamazdık. Oysa, ruhçözümcülerin çoğu, Freud'un güncel sinircelere ilişkin kuramma karşı çıkıyor, bunların *varlığını bile yadsıyorlardı*. Güncel sinircelerin de «ruhsal nedenlere dayandıkları»nı öne sürüyor, «gelip-giden bunalım»da bile bilinçdışı ruhsal içerikler bulunduğunu söylüyorlardı. Bu savın baş yorumcusu Stekel'di. Başkaları gibi, o da ruhsal-bedensel sevgiyle bir hastalık belirtisinin ruhsal içeriği arasındaki temel ayrımı göremiyordu. Başka bir deyişle, genel olarak, her türlü sinir bozukluğu ya da kaygı belirtisinin, Freud'un güncel sinirceler konusunda öne sürdüğü üzere, *bedensel* değil, *ruhsal* kökenli olduğuna inanılıyordu. Freud bu çelişkiyi hiçbir zaman çözüme kavuşturmamıştır. Ama ömrünün sonuna dek iki tür sinir hastalığını birbirinden ayırmaya devam etmiştir. Ruh sıkıntısından doğan sinircelerin varlığını yadsıyan kamuoyuna karşın, ben, ruhçözümcü bakımevinde böyle bir sürü olayla karşılaştım. Ancak, güncel sinircelerin belirtileri hiç kuşkusuz ruhsal (zihinsel) bir *üstyapı*'ya dayanmaktaydı. *Arı* güncel sinir hastalığı enderdi. İkisi arasındaki ayırım. Freud'un sandığı kadar kesin değildi. Böylesine özel sorunlar konunun uzmanı olmayan kişilere önemsiz gözükebilir. Ama az sonra, insan sağlığı için çok canalıcı sorunlar yarattıkları görülecektir.

Kuşkuya yer yoktu: *Ruhsal sinircelerin kökeninde bir güncel sinirce yatıyordu, güncel sinircelerin de üstyapıları ruhsal-sinirseldi*. Peki, bu durumda söz konusu ayırımın an-

lamı kalır mıydı? Yoksa bu, niceliksel bir ayrımdan başka şey değil miydi?

Ruhçözümcülerin çoğu sinir hastalığı belirtilerindeki ruhsal içeriğe büyük önem verirken, Jaspers gibi ünlü ruh hastalığı uzmanları belirtinin ruhbilimsel yorumunun, dolayısıyla ruhçözümlemesinin doğal bilimlerin dışında kaldığını öne sürmekteydiler. Onlara göre, ruhsal bir eylem ya da tutumun «gösterdiği şey» ancak düşünbilim terimleriyle kavranabilir, doğal bilim terimleriyle kavranamazdı. Doğal bilimler *nicelik* ve enerjilerle uğraşırdı, düşünbilimse ruhsal *nitelik*'lerle; ve o günlerde, niceliksel ögeyle niteliksel öge arasında köprü yoktu. Şöyle bir soru çıkıyordu karşımıza: ruhçözümlemesi ve çözümcü iyileştirme yöntemi doğal bilimlere giriyor muydu, girmiyor muydu? Başka bir deyişle, soru şöyle de sorulabilirdi: *sözcüğün en kesin anlamında, bilimsel bir ruhbilim olabilir miydi?* Ruhçözümlemesi, bilimsel ruhbilim olduğunu öne sürebilir miydi? Yoksa, yeni bir düşünbilim okulundan öteye geçemez miydi? Freud bu yöntembilim sorunlarına aldırmıyor, hiç istifini bozmadan hekimlik gözlemlerini yayımlamayı sürdürüyordu: Düşünbilim tartışmalarından nefret ederdi. Bense, lâf anlamaz hasımlardan gelen bu gibi kanıtlamalarla savaşmak zorundaydım. Bunlar bizi gizemci diye nitelemek, böylece sorunu rafa kaldırmak istediler. Bizse, ruhbilim tarihinde ilk kez, *doğal bilimler* alanına ayak bastığımızı biliyorduk. Ciddiye alınmak istiyorduk. Bu konular üzerinde giriştiğimiz kıran kırana bilimsel tartışmalarda, sonradan Freud'un dâvasını savunabilmek için kullanacağım vurucu silâhları geliştirdim. İnsan tepkilerini niceliksel olarak ölçtüğüne göre, Wundt'un verdiği anlamda deneysel ruhbilim bir «doğal bilim»se, diye düşünüyordum, doğa bilimlerinde aksayan bir yan var demektir. Çünkü Wundt'la öğrencileri insanoğlunun canlı gerçekliği hakkında hiçbir şey bilmiyorlardı. İnsanı saniye sayısına bakarak değerlendiriyorlardı: bu saniyeleriyse, «köpek» sözcüğüne gösterilen tepkiye

bakarak hesaplıyorlardı. Aynı şeyi bugün de sürdürmektedirler. Bizse kişiyi yaşamın karşısına çıkardığı çatışkıları ele alış biçimine, onu harekete geçiren güdülere bakarak değerlendirmekteyiz. Benim için, bu kanıtlamanın ardında çok daha önemli bir sorun boygöstermekteydi: Freud'un «ruhsal enerji» kavramına günün birinde somut bir anlatım bulabilecek, hattâ onu genel enerji kavramı içersine oturtabilecek miydik?

Düşünbilimsel akılyürütmeler, olguların kendilerini çürütmesine dayanamazlar. Viyanalı düşünür ve doğabilimci Allers, «düşünbilimsel bakış açısı içersinde» bir «bilinçaltı» varsayımının «*daha başından* yanlış» olduğunu öne sürerek, bilinçdışı ruhsal yaşamın varolabileceğini düşünmeye bile yanaşmadı. Bugün de (1940) böyle akılyürütmelere sık sık rastlıyor insan. Örneğin, mikroplardan yüzde yüz arıtılmış birtakım özlerin canlı madde (yaşam) yaratabileceğini öne sürdüğüm zaman, deney yaptığım küçük cam parçasının pis olduğunu, ya da, benim canlı madde adını verdiğim şeyin «Brown devinimi»nden başkası olmadığını söylüyorlar. Küçük deney camı üzerindeki pisliği «yaşam kabarcıkları»ndan («bion»lardan), Brown devinimiyle sinirsel-bitkisel devinimi birbirinden ayırmak çok zor bir işmiş gibi! «Nesnel bilim» başlı başına bir sorundur.

Bu karışıklık içersinde, bakımevinde edindiğim, yukarıda andıklarıma benzer gözlemler bana beklenmedik biçimde yardımcı oldu. Yavaş yavaş, *bir düşüncenin yoğunluğunun kendisini doğuran bedensel uyarılmanın niteliğine bağlı olduğu* ortaya çıktı. Çoşkuların kökeni içgüdülerde, dolayısıyla, *dokusal* (bedensel) alandadır. Beri yandan, düşünler (fikirler) hiç tartışmasız «ruhsal»dır, «bedensel değildir». *Peki, «bedensel olmayan» düşünle «bedensel» uyarılma arasındaki ilinti nedir öyleyse?* Örneğin, tam bir cinsel uyarılma içersindeyseniz, cinsel ilişki düşüncesi son derece canlı ve güçlüdür. Ama cinsel doyumdan sonra, bu düşünceyi aynı

canlılıkta yeniden üretemezsiniz. Sisli, belirsiz, renksiz bir düşün olarak kalır. «Bedensel kökenli» kaygılı sinirceyle «düşünsel kökenli» ruhsal sinirce arasındaki karşılıklı ilişkinin gizi işte buradadır herhalde. Birinci hasta, cinsel doyuma erdikten sonra, belli bir süre için bütün ruhsal saplantı belirtilerinden kurtulmuştu. Cinsel uyarılmanın geri gelmesiyle hastalık belirtileri yeniden boygöstermiş, ikinci cinsel doyuma dek sürmüşlerdi. İkinci hastaysa, ruhsal alanın her yanında titiz bir çalışma yapmıştı. Ama onda cinsel uyarılma yoktu. Erkeklik örgeninin sertleşmemesinin kökünde yatan bilinçdışı düşünler sağaltımdan hiç etkilenmemişlerdi.

İşler yavaş yavaş biçimlenmeye başlıyordu. Azıcık enerji taşıyan bir düşüncenin bile cinsel uyarılmanın yoğunluğunu *artırabileceğini* anlamaya başladım. Böylece körüklenen uyarılma cinsel düşünü daha canlı ve güçlü kılıyordu. Uyarılma gücünü yitirince, düşün de uçup gidiyordu. Cinsel durgunlukla kendini belli eden sinircedeki gibi, zihinsel bir ketlemeden ötürü cinsel ilişki düşüncesi bilincin yüzüne çıkamıyorsa, uyarılma böyle bir sıkıdenetime uğramayan daha başka düşünlere yönelir. Buna bakarak, durgunluk sinircesinin, doyumdan yoksun bırakıldığı için başka yöne saptırılmış uyarılmadan ileri gelen *bedensel* bir bozukluk olduğu sonucuna vardım. Ancak, *ruhsal* (düşünsel) *ket vurma olmadıkça, cinsel enerji yanlış yöne sapıp yitmiyordu.* Bu olgunun Freud'un gözünden kaçmış bulunmasına epeyce şaştım. Bir ketvurma sonucu ortaya çıkan cinsel durgunluk, etkiye tepki olarak, söz konusu ketlemeyi kolayca artırabilir, doğaya uygun düşüncelerin yerine, çocukluktan kalma, uykuya yatmış düşünleri geçirip körükleyebilir. Başka bir deyişle, kendi başlarına hiç de hastalıklı olmayan çocukluk deneyimleri, güncel bir ketleme yüzünden, ansızın cinsel enerji yüklenebilirler. Öyle olunca da, doyurulmak isterler. Ama ergin insanın ruhsal düzeniyle çatıştıkları için, bastırılmaları gerekir. Böylece çocuksu cinsel içerikli süreğen ruhsal si-

nirce, bugünkü koşulların belirlediği bir cinsel ketvurma üzerinde gelişir; bu ketvurma, başlangıçta son derece «zararsız» gözükür. «Çocukluk düzeneklerine dönme»nin temel yapısı budur. Ele alıp baktığım bütün olaylar bu düzeneği (mekanizmayı) ortaya vuruyordu. Sinir hastalığı çocuklukta değil erginlikte ortaya çıktığından, hep «kurallara uygun» bir ketlemenin ya da cinsel yaşam güçlüğünün cinsel durgunluğa yolaçtığı, bunun da çocukluktan kalma kandaşıyla ilişki kurma arzularını ve cinsel bunalımları körüklediği görülüyordu.

Karşımıza çıkan soru şu oldu: bütün sürüp giden sinir hastalıklarından sorumlu olan geleneksel «cinsel-etkinliğe-karşıt» tutumla cinsel arzulara ketvurma «hastalıklı» mıdır yoksa «olağan» mı? Kimse el atmıyordu bu soruya. Örneğin, iyi yetişmiş bir kentsoylu kızın cinsel arzularını bastırması en olağan şey sayılıyordu. Ben de böyle düşünüyordum, daha doğrusu, bu soruya yanıt aramıyordum. Bir genç kız, pek doyurucu olmayan bir evlilik sonunda, yürek daralmalarının falan da görüldüğü bir sinir hastalığına yakalanırsa, *her şeye karşın* cinsel doyuma ermesini önleyen ketvurmanın nedenini kimsecikler araştırmıyordu. Zamanla, genç kızda tam bir dönüşümce (hystérie) ya da saplantılı sinirce gelişiyordu. Sinir hastalığının ilk nedeni, ahlâksal *ketleme*'ydi. Bunun güdüsel gücüyse, *doyumsuz bırakılmış cinsel enerji*'den geliyordu.

Pekâlâ çözüm bulunabilecek bu noktadan sonra, bir sürü yan sorun ortaya çıkıyordu. Ama o günlerde, bu çözümü güçlü bir biçimde ve ivedilikle arayabilmeyi önleyen ciddî engeller vardı. Yedi yıl, yüzde yüz Freud'un yolunda çalıştığımı sandım. Bütün bu soruların, birbirleriyle hiç bağdaşamayacak birtakım bilimsel görüşlerin tehlikeli biçimde karıştıkları nokta olduklarını kimsecikler aklına getirmiyordu.

3 — BEDENSEL BOŞALMA GÜCÜ

Kahvede çalışan delikanlının iyileşmeye yanaşmaması, Freud'un sağaltım (tedavi) uygulamalarının yetkinliğinden kuşkulanmaya götürdü beni. Öbür hastaysa, tam tersine, yadsınmaz biçimde bana iyileşmenin düzeneğini göstermişti. Bu karşıt savları bağdaştırmayı denedim uzun süre. Freud, *Ruhçözümlemesi Hareketinin Tarihçesi*'nde Charcot'dan işittiği bir olayı aktarır; Charcot'nun başka bir hekim arkadaşına anlattığına göre, genç bir kadın, kocası güçsüz daha doğrusu sevişme sırasında beceriksiz olduğu için, çok ciddî sinir nöbetleri geçirmektedir. Ama Charcot'nun hekim arkadaşı adamın güçsüzlüğüyle kadının nöbetleri arasındaki ilişkiyi görmemektedir. Charcot ansızın, heyecanla haykırır: «İyi ama, bu gibi durumlarda karşımıza çıkan hep üretken cinsel yaşam! Hep, hep, hep o!» Freud sonra şunu ekler: «Bir süre, Charcot'nun duyduğu şaşkınlıkla elimin kolumun bağlandığını biliyorum. Peki ama, diye sordum kendi kendime, mademki biliyor, neden söylemiyor bunu?» Charcot'yla buluşmasından sonra, Viyanalı hekim Chrobak Freud'a bir hanım hasta göndermiştir. Kadın şiddetli kaygı nöbetleri geçiriyordu. On sekiz yıldır güçsüz bir adamla evliydi ve hâlâ kızoğlan kızdı. Chrobak olayı şöyle yorumluyordu: «Bu gibi durumlarda nasıl bir reçete yazılması gerektiğini çok iyi biliyoruz, ama yazılmaz ki. Reçete belli: Penis normalis, dosim. Repetatur.» Sizin anlayacağınız, sinir nöbetleri geçiren kadının hastalığı, insan türüne özgü cinsel doyuma eremeyişidir. Böylece Freud'un dikkati dönüşümcenin cinsel nedenleri üzerine çekilmiş oldu. Ama o, bunun mantıksal sonucunu çıkarmaktan kaçındı. Bu anlattığım son derece sıradan, ayrıntısal bir olay gibi gözüküyor. Kanımca, doğal niteliklerini azıcık saklayabilmiş herkes sinir hastalarında tek bir bozukluğun bulunduğunu bilir: sürüp giden, *tam bir cinsel doyum eksikliği.*

Bu olguyu araştırıp doğrulayacak ve herkes tarafından kabul edilmesi için savaşacak yerde, uzun yıllar, insanı bu yalın olgudan *uzaklaştırmak*'tan başka işe yaramayan ruhçözümcü kuramlara gömülüp kaldım. Freud'un *Ben ve Hani Şu Şey* adlı yapıtının yayımlanmasından sonra ortaya sürülen kuramların çoğunun *tek bir* işlevi oldu: bütün dünyaya Charcot'nun «İyi ama, bu gibi durumlarda karşımıza çıkan hep üretken cinsel yaşam! Hep, hep, hep o!» diyen çığlığının içerdiği doğruyu unutturmak. Erkeğin üreme örgenlerinin her zaman gerektiği gibi işlemedikleri, bundan ötürü iki cinsin de çoğu kez cinsel doyuma eremedikleri, bunun şu anki duygusal yoksulluğun temeli olduğu, hattâ kansere yolaçan birtakım kalıcı sonuçlar doğurduğu kolayca görülebilecek şeylerdi. Bunu derken kafasını tek bir konuya takmış insanlara özgü birtakım abartmalara düşüp düşmediğime bakalım şimdi.

Aşağıdaki olgular gerek özel bakımevimde, gerek ruhçözümcü bakımevinde, gerekse sinir ve ruh hastalıkları hastanesinde bilmem kaç kez doğrulanmıştır:

Her türlü ruhsal bozukluğun ciddilik derecesi doğrudan doğruya insan türüne özgü cinsel yaşamdaki düzensizliğin derecesine bağlıdır.

Hastalığa ad koymak doğrudan doğruya kişinin tam cinsel doyuma erebilme yeteneğinin tümüyle saptanabilmesine bağlıdır.

Uzun yıllar bakıp iyileştirmeye çalıştığım yüzlerce hasta arasında tam bir dölyolu boşalması eksikliği çekmeyen *bir tek kadın*'a rastlamadım. Erkeklerin aşağı yukarı % 60-70'inde, ya cinsel örgenin sertleşmemesi ya da erken fışkırma biçiminde ciddî cinsel bozukluklar vardı. Dünyanın en doğal şeyi olması gereken cinsel doyuma erememe kadın hastaların hepsinde görülen, erkeklerinse pek azında görülmeyen bir belirtiydi. O günlerde, cinsel açıdan sağlıklı gözüken, ama başka davranışları sinir hastalarınınkilere ben-

zeyen erkeklerin durumunu ele alıp derinleştirmedim. Oysa bu hekimsel düşünce de, cinsel güçsüzlük ya da soğukluğun da «bütün ötekiler gibi birer hastalık belirtisi»nden başka bir şey olmadıklarını öne süren ruhçözümcü görüşler arasında yer almaktaydı.

1922 Kasım'ında, Ruhçözümlemesi Derneği'nde «Çözümleme Sırasında Belleğin Sınırları» konulu bildirimi okudum. Bildiri büyük ilgiyle karşılandı, çünkü sağaltımcıların hepsi gerek hastaların hiç uymadıkları şu temel kural (özgür çağrışım), gerek hekime aktarmaları gerektiği halde aktarmadıkları anılar konusunda kafa patlatmaktaydılar. Çoğunlukla, «ilk buluşma» hiç de inandırıcı olmayan, keyfi bir «yeniden kurmaya» ayrılıyordu. Burada şunu açıkça belirtmek isterim ki Freud'un, çocukluğun ilk dört yılı içersinde yaşanan deneylerin beyinde örseleyici izler bırakacağını öne süren sözü her türlü kuşkunun ötesinde doğrudur. O dönemde yaşanmış örseleyici deneylere ulaşabilmek için kullanılan yöntemin yetersizliklerine eğilmenin önemi de işte buradan gelir.

1923 Ocak'ında, böleç (diyafram) kasılmasından yakınan orta yaşlı bir kadının durumunu Derneğe getirdim; cinsel yönden kendi kendini doyurmayı başarabildiği gün, kadının durumu düzelmişti. Bu konudaki yazılı bildirim hekim arkadaşlarımın alkış ve onaylarıyla karşılandı.

1923 Ekim'inde, «Bir Usyarılımı Olayında İçebakış» konulu bildirimi okudum. İncelediğim kadın hasta işkenceye uğrama düşlerinin düzeneğini (mekanizmasını) büyük bir kavrayışla yakalamıştı. Tausk'un cinsel üreme aygıtının zihin üzerindeki etkisine ilişkin kuramını doğrulamıştı.

Üç yıl bu konuya eğildikten sonra, ilk derli toplu incelememi 1923 Kasım'ında okudum: «Ruhçözümsel Ad Koyma ve İyileştirme Açısından Üretken Cinsel Yaşam». Konuşurken, toplantının havasının gittikçe soğuduğunu sezdim. Pek kötü konuşmazdım, ve o güne dek, hep dikkatli bir dinleyici bul-

muştum karşımda. Konuşmamı bitirdiğimde, bir kutup sessizliği kapladı toplantı odasını. Kısa bir aradan sonra, tartışma başladı. Hekim arkadaşlarım, cinsel düzensizliğin sinir hastalığını gösteren önemli, belki de en önemli belirti olduğunu savunan görüşüme karşı çıktılar. Ama onlara göre asıl yanlış olan, insan türüne özgü cinsel etkinliğin değerlendirilmesinin sinir hastalıklarının saptanıp iyileştirilmesinde kullanılacak bir ölçüt sağlayabileceği önermesiydi. İki ruhçözümcü son derece sağlıklı bir cinsel yaşam süren yığınla kadın hasta tanıdıklarını söylediler kaba bir sesle. Alışılmış bilimsel ölçülülüklerinin çok ötesinde heyecanlandıklarını gördüm.

Bu bilimsel tartışmaya ben de açık vererek başlamıştım. Kadın hastalar için geçerli olmasa da, erkek hastalar arasında, hiç değilse dıştan bakıldığında, sarsıntısız bir cinsel yaşam sürenlerin bulunduğunu kabul etmek zorunda kalmıştım. Sinir hastalığının *enerji kaynağı*'nı, bedensel çekirdeğini arıyordum. Bu çekirdek, ket vurulmuş cinsel enerjiden başkası olamazdı. Ama «cinsel güç» yerindeyken cinsel durgunluğu yaratanın ne olduğunu zihnimde canlandıramıyordum.

O günlerde ruhçözümlemesine iki yanlış görüş egemendi. Birinciye göre, cinsel edimde bulunabilen kişi «güçlü» sayılıyordu. Bir gecede birkaç kez sevişebildiği zamansa «çok güçlü» diye nitelendiriliyordu. Bir erkeğin gecede kaç kez «sevişebileceği» bütün çevrelerdeki erkeklerin en gözde konusuydu, bugün de öyledir. Ruhçözümcü Roheim, «hafif bir abartmayla, bir kadının ancak, sevişmeden sonra (cinsel örgenlerinde) yanma hissettiği zaman gerçek doyuma erdiği söylenebilir» diyecek kadar ileri gitmiştir.

İkinci yanlış görüş, bölgesel bir güdünün —örneğin, meme emmenin— tek başına engellenip öbür güdülerden ayrılabileceği inancıydı. Bu görüş, «cinsel güç»leri yerinde kişilerdeki sinirce belirtilerini açıklamakta kullanılıyordu. Öbür-

lerinden ayrı cinsel uyarılma bölgelerinin varlığını kabul eden görüşle çakışıyordu.

O tartışma sırasında ruhçözümcüler, öne sürdüğüm gibi, cinsel yönden sağlıklı sinir hastası kadınların bulunabileceğini kabul etmediler. Bir kadını, ancak bızır yoluyla doyuma erebildiği zaman cinsel yönden sağlıklı sayıyorlardı. Cinsel tutumbilimin bızırsal uyarılma ile dölyolu uyarılması arasında bulduğu ayrım henüz bilinmiyordu. Sözün kısası, *doğal bedensel boşalma işlevi* konusunda kimsenin kafasında en küçük bir düşün yoktu. Bununla birlikte, üretken cinsel yaşamın ruh hastalıklarına ad koyma ve iyileştirmede oynadığı role ilişkin olumlamalarımı çürüten, varlığı kuşkulu, cinsel yönden sağlıklı erkek sinir hastaları önümüzde duruyordu. Kuşkuya yer yoktu. *Varsayımım doğruysa,* yani cinsel etkinlikteki aksaklıklar sinir hastalıklarını doğuran enerjinin kaynağıysalar, *cinsel yaşam bozukluğuyla atbaşı gitmeyen sinirce olamazdı.*

Bu durumda, daha sonraki bilimsel buluşlarımın çoğunda da yaşayacağım deney geldi başıma. Bakımevindeki bir dizi gözlem beni genel bir varsayıma götürmüştü. Bu varsayımın şurasında burasında boşluklar vardı, sağlam eleştirilere açıktı. Görüşlerinize karşı çıkanlar pek ender olarak bu boşlukları es geçer, bütün bir varsayımı kaldırıp çöp sepetine atmak için onlardan yararlanmayı hiç mi hiç savsaklamazlar. Du Teil'in de bir gün dediği gibi: «Bilimsel yantutmazlık bu dünyaya göre bir kavram değildir, öteki dünyada vardır belki». Herhangi bir sorun üzerinde kırk yılda bir nesnel işbirliği sağlayabilirsiniz. Ama eleştirmenlerim, istemeden, büyük yardımlarda bulunmuşlardı bana, özellikle «çok temel nedenlerden ötürü» yönelttikleri eleştirilerde. O sefer de böyle oldu. Cinsel yönden sağlıklı bir sürü sinir hastasının bulunduğu karşı-önermesi, «cinsel sağlık»ın ne olduğunu daha yakından incelemeye itti beni. Şimdi söyleyeceğime inanamayacaksınız, belki, ama o günlerin ruhçözüm-

cüleri arasında, insan türüne özgü cinsel davranışların «şu kadınla ya da şu erkekle yattım» gibi belirsiz cümlelerin ötesinde, tam anlamıyla çözümlenmesi yasaktı.

Hastalarıma sevişme sırasındaki davranışlarıyla duyumlarını ayrıntılı olarak anlattırmaya başladıkça, *ayrıksız* herkesin cinsel yaşamında *ciddî* bir bozukluğun bulunduğu konusundaki hekimlik inancım pekişti. Bu dediğim özellikle cinsel başarılarını ve bir gecede bilmem kaç kez «becerdikleri»ni bağıra çağıra anlatıp övünen erkekler için geçerliydi. Kuşkuya yer yoktu: cinsel örgenin sertleşmesi yönünden güçlüydüler, ama boşalma ya pek az haz veriyor, ya hiç vermiyor, ya da hattâ, tam tersine, son derece tatsız duygular ve tiksinti uyandırıyordu. Cinsel edime eşlik eden düşlerin doğru çözümlenmesi, erkeklerde birtakım eziyetçi ve övünmeci davranışların, kadınlardaysa yürek daralması, çekingenlik ya da erkeksilik görüldüğünü ortaya koydu. Sözümona güçlü erkekler için sevişmek kadını fethetmek, delip geçmek ya da ırzına geçmek anlamına geliyordu. Erkekliklerini kanıtlamak, ya da cinsel örgenlerinin sertleşme gücüyle kadınları kendilerine hayran bırakmak istiyorlardı. Onları buna iten gerçek dürtüler açığa çıkarılır çıkarılmaz, bu düzmece «güç» kolayca yıkılıyordu. Yapay övünme, cinsel örgenin sertleşmesinde ya da fışkırtmasında beliren ciddî aksaklıkları örtmeye yarıyordu. Ele aldığım durumların *hiçbirinde*, sevişme sırasında *istemdışı davranış*'a ya da *canlılığın yitirilmesi*'ne rastlanmıyordu.

İşte böyle elyordamıyla ilerlerken, yavaş yavaş, *bedensel boşalma güçsüzlüğü* belirtilerini yakalamayı öğrendim. Bu bozukluğu betimleyebilecek ve ortadan kaldırmaya yarayacak bir uygulayım geliştirebilecek kadar iyi tanıyabilmek ikinci bir on yılımı aldı.

Söz konusu bozukluğun incelenmesi cinsel yaşama çekidüzen verme biliminin en canalıcı hekimlik sorunu olagelmiştir, ve bugün (1940) sonuçlandırılmış olmaktan uzaktır

Oidipus karmaşasının ruhçözümlemesindeki yeri neyse, bedensel doyuma erme güçsüzlüğünün cinsel tutumbilimdeki yeri de odur. Onu bütünüyle anlayamayan kişiye cinsel tutumbilim uzmanı gözüyle bakılamaz. Böyleleri ne bedensel boşalma güçsüzlüğünün içerdiği şeyleri, ne de doğurduğu sonuçları anlayabilir. Sağlıklı insanla hastayı birbirinden ayıramaz, kaygılı-haz'zın niteliğini kavrayamaz, ana-baba-çocuk arasındaki çatışkının hastalıklı niteliğini de, eşler arasındaki tatsızlıkların temelini de anlayamazlar. Bir «cinsel düzeltimci» olabilir, ama yaşama süreçleri üzerinde gerçek cinsel tutumbilimsel araştırmalar yapamazlar. Dinsel coşkuyu, hele hele tek partili buyurgan yönetimin akıldışılığını hiçbir zaman kavrayamazlar. Doğayla kafa eğitim ve üretiminin, içgüdüyle ahlâkın, cinsel yaşamla başarının karşıtlığına inanmaya devam ederler. Gerçek anlamda en küçük bir eğitsel sorunu çözemezler. Cinsel süreçle dirimsel sürecin özdeşliğini, aynılığını hiçbir zaman göremezler. Bundan ötürü de, cinsel tutumbilimin kanser kuramını kavrayamazlar. Hastayı sağlıklı, sağlıklıyı hasta sayarlar. İnsanın yana tutuşa mutluluk ardında koşmasını doğru yorumlayamaz, insanın mutluluk karşısındaki *korkusu*'nu da hiçbir zaman yakalayamazlar. Sözün kısası, cinsel tutumbilimin dışında her şeyle uğraşmış olurlar; insanoğlu, doğal cinsel işlevini kendi eliyle altüst edebilen biricik canlı türü olduğundan, söz konusu cinsel tutumbilim uğrunda epey acı çekeceğe benzemektedir.

Bedensel boşalma kuramını geliştiği gibi, yani herhangi bir dizgeye bağlı olmaksızın aktaracağım sizlere. Böylece, iç mantığını daha açık seçik yakalayabileceksiniz. Sıralayacağım içbağlantıları hiçbir insan beyninin yoktan varedemeyeceğini göreceksiniz.

Bedensel boşalma (orgazm) kuramının ortaya çıktığı 1923 yılına dek, cinselbilimle ruhçözümlemesi yalnız *dikilme* ve *fışkırtma* gücünü tanımıştır. Oysa işin tutumbilimci deneysel

ve enerjisel yanlarını hesaba katmadınız mı, cinsel güç kavramı hiçbir şey anlatmaz. Dikilme ve fışkırtma güçleri, *bedensel boşalma gücü*'nün vazgeçilmez önkoşullarıdırlar. Bedensel boşalma gücü, *kendini hiçbir ketvurma olmaksızın dirimsel enerjinin akışına bırakabilme yeteneği*'dir; *vücutta birikmiş cinsel uyarılmayı, vücuda hoş gelen istemdışı kasılıp açılmalarla, eksiksiz boşaltabilme yeteneği*'dir. Sinir hastalığına tutulmuş bireylerde bedensel boşalma gücü yoktur. Dolayısıyla, insanların çoğunda kişiliksel sinirce vardır.

Bedensel boşalma (yani bunalımsız, tatsızlıktan ve yapay düşlerden uzak sevişme) *sırasında duyulan hazzın yoğunluğu, cinsel üreme örgeninde toplanan cinsel enerjinin niceliğine bağlıdır.* Uyarılmaya «giriş» ne denli apansızsa tadılan haz da o denli büyük ve yoğun olur.

Doyumla sona eren bedensel boşalmanın aşağıdaki betimlemesi yalnızca kimi evrelere ve belirli dirimsel, örnek sayılabilecek davranış türlerine uyar. Genel bir düzenlilik göstermeyen doyum öncesi ile giriş niteliğindeki evreleri hesaba katmaz. Ayrıca, bedensel boşalmanın dirimsel elektrik süreçleri bugüne dek hiç incelenmemiştir. Bundan ötürü, aşağıdaki betimleme ister istemez eksiktir.

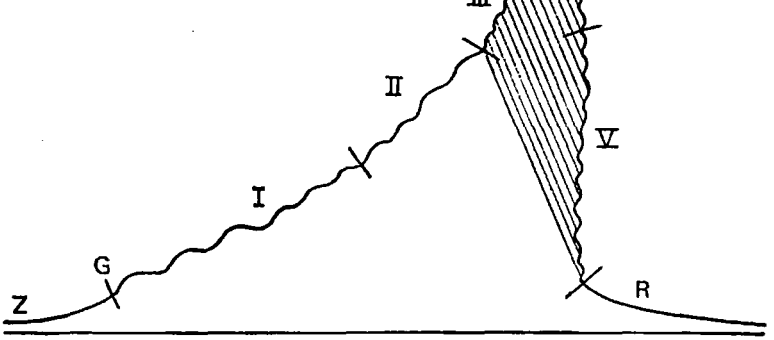
A. *Uyarılmanın isteyerek denetlenebildiği evre*[1]

1. Erkeklik örgeninin sertleşmesi, Priapus halinde («soğuk sertleşme»de) olduğu gibi acılı değil, haz vericidir. Karnın alt kesiminde kasılmalar olur ya da üreme örgenine tohum yürür. Üreme örgeni uzun perhiz dönemlerinden sonra ya da erken fışkırmada olduğu gibi, aşırı sertleşmez. Kadının cinsel örgeni aşırı bir duyarlılık kazanır, cinsel içsalgı bezlerinin fazla çalışması sonucu özel bir nemlilik meydana gelir. Sizin anlayacağınız, üreme işlevi bozuk değilse,

[1] Metindeki Arap rakamları (1-10), şeklin altındaki açıklama yazısının Arap rakamlarına karşılıktır.

salgılamanın kendine özgü dokusal ve kimyasal nitelikleri vardır; eğer işlev aksaksa bu özellikler görülmez. Bedensel boşalma gücünün erkekteki ölçütü, girme *gereksinimi*'dir. Çünkü cinsel örgenin sertleşmesi yönünden güçlü, özünü seven kişilerle kadına doymazlıkta görüldüğü üzere, girme gereksiniminden yoksun sertleşmeler de vardır.

2. Erkek, karşısındakine eziyet etme falan gibi güdüleri dengelemek üzere takınılan zorlama yumuşaklıkla hiç ilgisi bulunmayan, kendiliğinden gelen bir yumuşaklığa bürünür. Bu halin hastalıklı sapmaları şunlardır: eziyet etme güdülerine dayanan saldırganlık (buna, belli bir sertleştirme gücüne sahip saplantılı sinir hastalarının çoğunda rastlarız), edilgin dişi kişilikte görülen etkinliksizlik. Sevilmeyen bir nesneyle «salt kendini doyurmaya yarayan sevişme»de yumuşaklık yoktur. Kadının etkinliği erkeğinkinden ayrılmaz. Kadında genellikle ağırbasan edilginlik hastalıklı bir durumdur ve çoğu kez özezerlik (mazoşizm) kokan, erkeğin saldırısına uğrama düşlerinin sonucudur.



Her iki cinste bedensel boşalma gücüyle birlikte sevişmenin belli başlı evrelerini gösteren çizim.

Şekil 3

Z: haz öncesi (1,2). G: girme (3).

I (4,5): uyarılma artışının isteyerek denetlenebildiği evre; bu evrede istemli uzatmanın henüz hiç zararı yoktur.

II (6 a-d): istemdışı kas gerilmeleriyle uyarılmanın kendiliğinden arttığı evre.

III (7): ansızın, dik bir çıkışla tepe noktasına yükseliş (A).

IV (8): bedensel boşalma.

Çizgili kesim vücudun istemdışı kasılıp açılmalarını göstermektedir.

V (9,10): uyarılmanın apansız «düşüşü.»

R: gevşeme. Süre: beşle yirmi dakika arasında.

3. Ön oyunlar sırasında hemen hemen aynı düzeyde kalan haz verici uyarılma —gerek kadında, gerek erkekte,— erkeklik örgeninin dişilik örgenine girmesiyle birlikte, ansızın artar. Erkeğin «yutulma» duyumuyla kadının «erkeklik örgenini bütünüyle içine alma» duyumu aşağı yukarı birbirine denktir.

4. Erkekte daha derinlere inme gereksinimi artar, ama kadını «delip geçme» arzusu gibi eziyetçi bir biçim almaz; buna ancak saplantılı kişilerde rastlanır. *Hiçbir güç harcamaksızın, kendiliğinden, karşılıklı, ağır ağır* sürtünme sonucunda, uyarılma yüzeyde, erkeklik örgeninin tepesinde ve dişilik örgeninin kaygan kaslardan yapılmış dış kesimlerinde toplanır. Fışkırmadan önceki kendine özgü duyum, erken boşalmanın tersine, henüz hiç yoktur. Vücut daha cinsel örgen kadar uyarılmamıştır. Bilinç, bütünüyle, haz duyumlarının algılanmasına yönelmiştir. Kişinin Ben'i, eldeki bütün haz olasılıklarını tüketmeye ve bedensel boşalma gerçekleşmezden önce olabildiğince büyük bir gerilime ulaşmaya çalıştığı ölçüde bu etkinliğe katılır. Bunun bilinçli bir niyetle değil, yüzde yüz kendiliğinden ve önceki deneylere dayanarak, konum, sürtünme ve ritm değiştirilmesiyle, bireylere göre apayrı biçimlerde yapıldığını söylemek bile gerek-

sizdir. Bedensel boşalma güçleri yerinde kadınlarla erkeklerin ortak tanıklıklarına göre, haz duyumu sürtünmeler yumuşak, ağır, uyumlu olduğu oranda artmaktadır. Buysa, kişinin kendisini karşısındakiyle özdeşleştirebilmesi konusunda yabana atılmaz bir yeteneği gerektirmektedir. Bu durumun hastalıklı karşıtları, örneğin, cinsel örgenleri duyumsuzlaşan ve fışkırtma yeteneklerini yitiren saplantılı eziyetçi erkeklerde görülen şiddetli sürtünme gereksinimi ya da erken boşalmadan yakınan kişilerde kendini gösteren sinirli aceleciliktir. Bedensel boşalma gücüne sahip kimseler —birkaç yumuşak sözün dışında— sevişme sırasında konuşmaz ya da gülmezler. Konuşmak ya da gülmek, haz duyumlarında bölünmez bir emmeyi gerektiren kendini bırakma yeteneğinde ciddî bir düzensizliğin bulunduğunu gösterir. Kasılmaktan vazgeçmeyi, kendilerini bırakmayı «kadınlaşmak» sayan erkekler bedensel boşalma açısından hastadırlar.

5. Bu evrede, sürtünmeyi yarıda kesmek de haz vericidir. İnsanın dinlendiği zamanlarda ortaya çıkan özel hazlardan ötürü böyledir. Sürtünmeye ara verme işi beyinsel bir çaba harcamaksızın gerçekleşir. Cinsel edimi uzatır. Dinlenirken uyarılma biraz azalır, ama hastalıklı durumlardaki gibi tümden yitmez. Bir dinlenme süresinin ardından yapılırsa, erkeklik örgeninin geri çekilmesiyle yaratılan sevişmenin yarıda kesilmesi ille de tatsızlık doğurmaz. Sürtünme devam ederse, uyarılma aravermeden önceki düzeyin üstüne çıkar. Cinsel örgenin uyarılması hemen hemen aynı düzeyde kalırken, genel uyarılma vücudun tümüne yayılmaya başlar. Derken, genellikle üretken cinsel uyarılmanın apansız artması sonucu, sevişmenin ikinci evresi başlar.

B. *İstemdışı kas büzülmelerinin görüldüğü evre*

6. Bu evrede, uyarılmanın akışı *artık isteyerek denetlenemez*. Bu evrenin başlıca özellikleri şunlardır:

a) Uyarılmanın artışı artık isteyerek denetlenemez. Uyarılma bütün kişiliği sarar, hızlı yürek atışma ve derin soluk alıp vermeye yol açar.

b) Bedensel uyarılma gittikçe cinsel örgende yoğunlaşır. Bir çeşit «erime» duyumu kaplar vücudu, bunu, cinsel uyarılmanın üreme örgenlerinden bedenin geri kalan yanlarına doğru yayılması diye betimleyebiliriz.

c) Bu uyarılma ilkin, üreme örgeniyle karnın alt kesimindeki kasların istemdışı büzülüp açılmalarına yol açar. Kasılmalar dalga dalga gelir gider. Dalgaların tepe noktası erkeklik örgeninin girişine, çukurlarsa geri çekilmesine rastlar. Ancak, geri çekme belli bir sınırı aştı mı, fışkırtmayı çabuklaştıran çırpınmalı büzülüp açılmalar boygösterir. Kadında, o zaman dölyolundaki kaslar büzülüp açılmaya başlar.

d) Bu evrede, cinsel edimin yarıda kesilmesi gerek kadına, gerek erkeğe mutlak bir tatsızlık verir. Kadında bedensel boşalmaya, erkekte fışkırmaya yol açan kas devinimleri düzenli olmaktan çıkar, çırpınmalı bir hal alırlar. Buysa bireyde müthiş yoğun bir tatsızlık duygusu yaratır, kimi zaman kasıklarda ya da sırtta sancılar belirir. Ayrıca, fışkırma gidip gelmenin düzenli olduğu duruma oranla çok daha erken meydana gelir. Sevişmenin birinci evresinin (çizimde I'le V arası) belli ölçüde isteyerek uzatılması zararsızdır, hattâ hazzı artırır. Uyarılmanın akışının bilerek kesilmesi ya da değiştirilmesi, ikinci evrede zararlıdır, çünkü burada artık süreç istemdışı tepkeler (réflexé'ler) halindedir.

7. İstemdışı kas büzülmelerinin yoğunlaşması ve sıklaşması sonucu, uyarılma tepe noktasına doğru hızla ve sert bir biçimde yükselir (çizimde III'le A arası). Uyarılmanın tepe noktası, olağan durumlarda, erkekte fışkırmayı sağlayacak ilk kas büzülmesiyle zamandaştır.

8. Bu anda, bilinç az çok kararır. Uyarılmanın tepe nok-

tasında kısa bir süre için yavaşlayan sürtünmeler *kendiliklerinden yoğunlaşırlar*. Kasların her açılıp kapanışında «daha derinlere girme» gereksinimi artar. Kadında, kasların büzülüp açılması erkeğinkileri izler. Deneylere göre, iki cins arasındaki duyum ayrımı, uyarılmanın tepe noktasına çıkıldığı an ve hemen sonra, sağlıklı kadının erkeği «bütünüyle içine alma»yı arzulamasındadır.

9. Bedensel uyarılma bütün vücudu kaplar ve *bütün kasların hızla gerilip açılmalarına* yol açar. Her iki cinsten sağlıklı bireylerin kendi üzerlerinde yaptıkları gözlemler de, bedensel boşalmada görülen kimi aksaklıkların çözümlemesi de gerilimin yokolması adını verdiğimiz ve devindirici bir yükten kurtulma biçiminde hissettiğimiz şeyin (çizimdeki iniş kesimi), büyük ölçüde, *üreme örgenindeki uyarılmanın vücuda dağılması*'nın sonucudur. Bu dağılmayı gerilimin *ansızın azalması* biçiminde duyarız.

Demek ki tepe noktası, uyarılmanın yön değiştirdiği yerdir. Tepe noktasına dek, uyarılma üreme örgenlerine doğru toplanır. Bu noktaya varıldıktan sonra, ters yöne yollanır, yani bütün vücuda yayılır. *Cinsel uyarılmanın bütünüyle yeniden vücuda dağılması cinsel doyumu yaratır*. Cinsel doyum iki şeyi gösterir: uyarılmanın yön değiştirip vücuda yayılması ve üreme örgenlerinde biriken enerji yükünün azalması.

10. Sıfır noktasına varmadan, uyarılma tatlı bir eğimle azalır ve yerini hemencecik *insana hoş gelen ruhsal-bedensel bir gevşeme duygusu*'na bırakır. Genellikle, güçlü bir uyuma arzusu belirir. Cinsler arasındaki tensel haz ilişkisi yatışır. Geriye yalnız, karşısındakine yönelik bir sevecenlik ve iyilikbilirlik duygusu kalır.

Buna karşılık, bedensel boşalma gücünden yoksun kişi kendini taş taşımış gibi yorgun hisseder, sevistiği insandan tiksinir, ona karşı bir itme ya da kayıtsızlık, giderek kin bile duyar. Birey Saturos ya da Numphe hastalığına yakalanmışsa, cinsel uyarılma bir türlü yatışmaz. Doyumsuzluğun

en önemli belirtilerinden biri, uykusuzluktur. Ancak, hasta kadın ya da erkek cinsel edimden sonra hemen uykuya dalarsa, bunun ille de cinsel doyumun varlığına kanıt olduğunu düşünmek yanlıştır.

Cinsel edimin iki temel evresine daha dikkatle eğildiğimiz zaman, birinci evrenin (Z'den I'e kadar) her şeyden önce *duyumsal* nitelik taşıdığını, ikinci evreninse (II'den V'e kadar) hazzın *devingen* yaşantısını içerdiğini görürüz.

Bedensel boşalma gücünün en önemli ölçütleri *bütün bedendeki kasların istemdışı büzülüp açılmaları ve cinsel uyarılmanın tümden giderilmesi*'dir. Bedensel boşalma eğrisinin (çizimde) taranmış kesimi, cinsel gerilimin bitkisel dizge tarafından *istemdışı* giderilişini göstermektedir. Bedensel boşalmaya *benzeyen*, bölgesel gerilim giderilmeleri vardır. Şimdiye dek, bunları cinsel gerilimin gerçek giderilmesi saymak alışkanlık haline getirilmişti. Bakımevlerindeki hekimlik yaşantıları bize insanoğlunun —cinsel arzusunu genel olarak bastırıp bilinçaltına itmesinden ötürü— *sevişmenin en son evresinde yapması gereken istemdışı bitkisel kendini bırakış*'ı becerme yeteneğini yitirdiğini göstermektedir. Benim «bedensel boşalma gücü» adını verdiğim şey, cinsel açıdan uyarılma ve cinsel gerilimi ortadan kaldırma yeteneğinin bugüne dek kabul edilmeyen işte bu en son evresidir. Bedensel boşalma gücü, insanın bütün öbür canlı varlıklarla ortaklaşa sahip bulunduğu ilk ve temel dirimsel işlevdir. Doğayla ilgili bütün duygular bu işlevden ya da ona yeniden kavuşma arzusundan gelmektedir.

Olağan koşullarda, yani ketvurma olmadığı zaman, kadındaki cinsel süreç hiçbir yanıyla erkeğinkinden ayrılmaz. Cinsel uyarılmanın tepe noktaları çakıştığı zaman, iki cinsin bedensel boşalması da yoğunlaşır. Bu, hem sevme duygularını hem de tensel haz duygularını belli bir eş üzerinde toplayabilen kişilerde sık sık gerçekleşir. İlişkiler iç ya da dış etkenlerle aksatılmadığı zaman, doğal kural budur. Bu du-

rumda, hiç değilse, *bilinçli* imgelem oyunları görülmez. «Ben» kendini tam anlamıyla hazzın algılanmasına verir. *Ortaya çıkabilecek bütün çatışkılara karşın, bütün kişiliğiyle kendini bedensel boşalmanın yaşanmasına verebilme yeteneği, bedensel boşalma gücünün başka bir ölçütüdür.*

Bilinçdışı düşlerin de görülmediğini söylemek olanaksızdır. Elimizdeki kimi belirtiler bu olasılığı doğruluyor. Bilincine varamadığımız düşler cinsel yaşamımızı aksatamaz. Cinsel edime eşlik edebilecek imgelem oyunları arasında o anki cinsel yaşantıyla uyum içersinde bulunanları aykırı düşenlerden ayırmak gerekir. Karşımızdaki cinsel eş, hiç değilse sevişme süresince, bütün cinsel ilgileri kendi üstünde toplayabilirse, bilinçdışı düşsel etkinliğe gerek kalmaz; düşsel etkinlik, yapısı gereği, o anda yaşanana aykırıdır, çünkü insan gerçekte elde edebildiğini düşlemez. Cinsel eş genel çizgileriyle düşteki nesneye uyuyorsa, sevilen ilk nesne *sahiden* anlık eşle *çakıştırılır*. Buna karşılık, sevişilen kişi genel çizgileriyle düşlenen *nesneye uymadığı halde* cinsel ilgiler ona aktarılmışsa, birey iç dünyasında *sahici* bir aktarma yapamayıp sinirceli bir arayışla karşısına çıkan eşe tutulmuşsa, durum başkadır elbet. O zaman, hiçbir yanılsama ilişkilere egemen olan üstükapalı güvensizlik duygusunu yokedemez. Sahici aktarmada sevişmeden sonra hiçbir düş kırıklığı bulunmadığı halde, birey cinsel ilgilerini karşısındaki eşe aktaramadığı zaman düş kırıklığı kaçınılmazdır. Öyleyse, cinsel edim sırasında bilinçdışı düşsel etkinliğin ortadan kalkmadığını, ama yanılsamayı sürdürmeye yaradığını düşünebiliriz. Birinci durumda, sevişilen kişi özgün nesnenin yerini almış, özgün nesne hem çektiği ilgiyi, hem de birtakım düşler yaratabilme yeteneğini yitirmiştir. Sahici aktarmada, cinsel eşin olduğundan fazla değerlendirilmesi görülmez. Onu özgün nesneden ayıran nitelikler doğru değerlendirilir ve hoşgörülür. Buna karşılık sinirceli düzmece aktarmada, aşırı bir ülküleştirme vardır, yanılsamalar ağır basar. Olumsuz nitelikler al-

gılanmaz, düşgücü yanılsamayı sürdürebilmek için durmadan çalışır. Ama düşgücü sevişilen eşle düşlenen kişi arasında eşdeğerlilik kurmaya çalıştıkça, cinsel yaşantı hem yoğunluluğunu, hem cinsel tutumbilim açısından değerini yitirir.

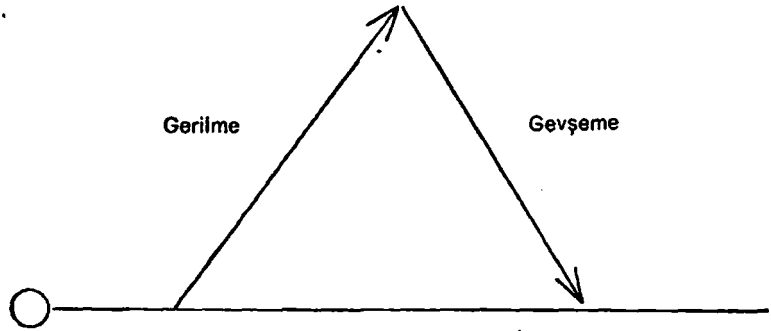
Süreleri ne olursa olsun bütün cinsel ilişkilerde ortaya çıkan uyumsuzlukların sevişmenin yoğunluğunu azaltmaları, söz konusu uyumsuzlukların niteliğine bağlıdır. Özgün nesneye saplanıp kalma ne denli güçlüyse, sahici aktarma için gereken yetenek ne denli eksikse ve karşısındaki eşe karşı duyulan iğrenmeyi aşmak için harcanan çaba ne denli büyükse, aradaki uyuşmazlıkların ruhsal bozukluğa yol açmaları olasılığı o denli çoktur.

4 — CİNSEL DURGUNLUK : SİNİR HASTALIĞININ ENERJİ KAYNAĞI

Hekimlik deneylerim 1920'de dikkatimi bu konuya çekeli beri, ruhçözümcü bakımevinde, üretken cinsel etkinlik bozukluklarını daha titizlikle gözlemlemeye ve notlar tutmaya başlamıştım. Iki yıl içersinde, şu sonucu doğrulamaya yetecek kadar araç-gereç biriktirmiştim: *Üretken cinsel etkinlik bozukluğu,* bir zamanlar sanıldığı gibi, herhangi *bir* belirti değil, *sinirceyi gösteren belirtinin ta kendisidir.* Yavaş yavaş, bütün gözlemler aynı noktada birleşmekteydi: sinir hastalığı yalnız Freud'ın verdiği geniş anlamda bir *cinsel* bozukluktan değil, en dar anlamıyla *üretken cinsel* bozukluktan, yani *bedensel boşalma güçsüzlüğü*'nden ileri gelmektedir.

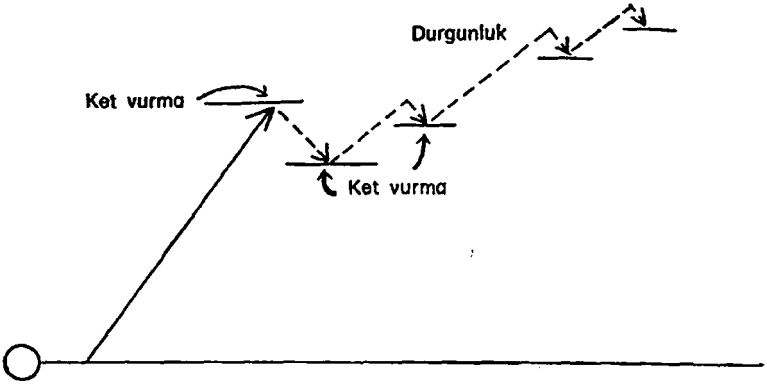
Cinsel etkinlik (yaşam) terimini yeniden salt üretken cinsel etkinlik'e indirgeseydim, Freud'un önce yürürlükte bulunan beylik, yanlış cinsellik anlayışına dönmüş olurdum: ancak üremeye ilişkin etkinlik cinseldir, der bu eski görüş. Oysa, üreme işlevini bedensel boşalma kavramıyla genişlettikten ve bu kavramı enerji terimleriyle tanımladıktan sonra,

cinsel yaşam ve cinsel enerji konularındaki ruhçözümcü kuramları kendi doğrultularında geliştirdim. Kanıtlamam şöyle:



1. Cinsel tutumbilimin enerji süreci

Şekil 4



2. Ket vurma. Bozulmuş cinsel tutumluluk (durgunluk)

Şekil 5

1. Her ruh bozukluğunun özünde ketvurulmuş bir enerji varsa, bu bozukluğu ancak bedensel doyum aksaklığı yaratabilir. *Öyleyse, bedensel güçsüzlük ve soğukluk sinir hastalıklarının iç düzenini anlamaya yarayacak başlıca anahtarlardır.*

2. *Sinircenin enerji kaynağı, cinsel enerjinin birikimi ile boşaltımı arasındaki ayrımdadır.* Sinir hastasının ruhsal aygıtı sağlıklı insanınkinden hep boşaltılmamış cinsel enerjinin varlığıyla ayrılır. Bu dediğim yalnız durgunluk sinirceleri (Freud'un güncel sinirceleri) için değil, belirtili ya da belirtisiz bütün ruh bozuklukları için geçerlidir.

3. Freud'un iyileştirme yolu doğru, ama eksiktir. Gerçekten de iyileşmenin birinci koşulu, bastırılan, bilinçaltına itilen cinsel etkinliği bilinçüstüne çıkarmaktır. Ancak bu işlem hastayı tek başına iyileştirebilse de, *mutlaka* iyileştirmez. İyileşme yalnızca sinir hastalığını doğuran *enerji kaynağı,* yani *cinsel durgunluk* ortadan kaldırıldığı zaman görülür. Başka bir deyişle, *içgüdüsel gereksinimlerin bilincine varışın tam bir bedensel doyumla atbaşı gitmesi zorunludur.* O zaman, hastalıklı ruhsal urlar daha kaynakta enerjiden yoksun bırakılmış olurlar (uru besleyen enerjinin kesilmesi ilkesi).

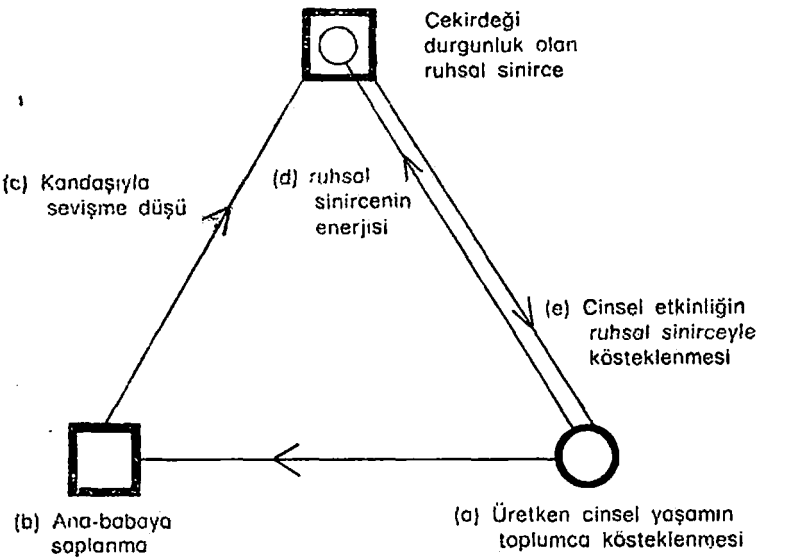
4. Demek ki nedenlere inen çözümcü bir iyileştirme uygulayımının en son ereği bedensel boşalma gücünün kazandırılması, birikene denk cinsel enerjinin boşaltılabilmesi için kişinin yeniden yetenekli kılınmasıdır.

5. Cinsel uyarılma, tanımı gereği, *dokusal* (bedensel) bir süreçtir; sinirsel çatışkılarsa *ruhsal*'dır (düşünseldir). Kendi başına ele alındığında son derece olağan gözüken hafif bir çatışkı, cinsel enerji dengesinde *hafif* bir bozukluk yaratır. Bu hafif durgunluk ruhsal çatışkıyı besler, beslenen çatışkı da durgunluğu artırır. Böylece ruhsal çatışkıyla bedensel durgunluk karşılıklı bir eylemle birbirlerini güçlendirirler. İnsanın en temel ruhsal çatışkısı, çocukla ana-baba arasındaki cinsel ilişkidir. Bütün sinir hastalıklarında karşımıza bu iliş-

ki çıkar. Sinir hastalığına *içerik* kazandıran şey, yaşanmış *tarihsel gereçler*'dir. Bütün sinirceli düşlerin kökünde çocuğun anaya babaya cinsel açıdan bağlanması vardır. Bu çatışkının bir zamanlar yarattığı güncel durgunluk sürekli olarak beslemese, çocukla ana-baba arasındaki çatışma ruhsal dengede kalıcı bir bozukluk doğuramazdı. Demek ki cinsel durgunluk sinir hastalığını doğuran etkendir; o günkü durum içersinde sürekli varolduğundan, sinircenin içeriğini değil, gereksindiği *enerjiyi* sağlar. Çocuğun küçüklükten kalma, sinir hastalığına yol açacak kadar yasaklı bağlanması o anki durumda cinsel enerji durgunluğu ortadan kaldırıldığı, yani hemen o anda tam bir bedensel doyum sağlandığı zaman gücünü yitirmektedir. Öyleyse *Oidipus karmaşasının hastalık üretme yeteneği, insanın bedensel gücüne uygun cinsel enerjinin boşaltılmasıyla ters orantılıdır*. Buna göre de, güncel sinirce (durgunluk sinircesi) ile ruhsal sinirce iç içedir, birbirlerinden ayrı düşünülemez.

6. *Üretkenlik öncesi* (ağızsal, makatsal, kassal) cinsel etkinlik, güç-devinim ilişkisi yönünden *üretken* cinsel etkinlikten köklü biçimde ayrılır. Üretken olmayan cinsel etkinlikte direnilirse, üreme işlevi aksar. Bunun doğurduğu cinsel durgunluk da üretkenlik öncesi dönemden kalma düşlerle davranışları körükler. Sinir hastalıklarıyla cinsel sapıklıklarda gördüğümüz bu düş ve davranışlar, üretken cinsel etkinlik bozukluğunun nedenleri olmakla kalmaz, aynı zamanda sonuçları olurlar. [1936'da dile getirdiğim *doğal* —birincil— güdülerle *ikincil* (ikinci dereceden) güdülerin birbirinden ayrılması işte böyle başlamıştır.] *Genel bir cinsel bozukluk*'un *üretken cinsel etkinlik*'te beliren bir bozukluğun sonucu oluşunun, daha yalın bir deyişle söylersek, bedensel boşalma güçsüzlüğünün bulunması içgüdü ve kafa eğitimi kuramının en önemli buluşudur: benim verdiğim anlamda üretken cinsel etkinlik o güne dek bilinmeyen bir işlevdi ve insanın cinsel etkinliğine ilişkin sıradan görüşlerle yüzde yüz çatışıyordu; «cin-

sel» ve «üretken cinsel» sıfatları nasıl birbirinden ayrıysa, cinsel tutumbilimin «üretken cinsel» sıfatıyla günlük dilde kullanılan «insana özgü cinsel» sıfatı da birbirinden ayrılmaktadır.



Şekil 6

Çizim: **Sinirceli çatışkının çocukluktan kalma ruhsal içeriğiyle cinsel durgunluk arasındaki bağıntı.**

a) Üretken cinsel etkinliğin toplum tarafından kösteklenmesi, dolayısıyla cinsel durgunluk (O).

b) Durgunluğun ana-babaya saplanıp kalmaya yolaçması (tarihsel içerik □).

c) Kandaşıyla cinsel ilişki kurma düşü.

d) Sinircenin enerji kaynağı.

e) Ruhsal sinircenin durgunluğu sürdürüşü (enerjinin güncel durgunluğu).

7. Ayrıca Freud'u pek çok uğraştırmış olan bir sorun, yalın bir çözüme kavuşmaktadır. Ruhsal bozukluklar yalnız bir-

takım «nitelikler» göstermektedir. Oysa ne yana baksak «niceliksel» ögeyi, yani *kudret* ve *güç*'ü, ruhsal deneylerle etkinliklerdeki *enerji yatırımı*'nı görmekteyiz. Biz bize yaptığımız bir toplantıda Freud hepimize öngörüşlü olmayı salık vermişti. Günün birinde sinir hastalıklarının ruhsal sağaltımına çok tehlikeli bir yarışcının çıkıvermesine hazırlıklı olmalısınız, demişti: ilerde geliştirilecek *örgensel sağaltım*'dı (organothérapie'ydi) bu. O sıralarda bu iyileştirme yönteminin ne olabileceği konusunda kimsenin en küçük bir fikri yoktu, ama Freud, kulak kabartırsak yorumcularının ayak seslerini duyabileceğimizi söylüyordu. Ruhçözümlemesi örgensel (bedensel: organique) bir temele oturtulacaktı mutlaka. Tam anlamıyla Freud'a özgü bir önseziydi bu! Freud'un o sözlerinden sonra, sinir hastalığındaki «nicelik» sorununun çözümünün aynı zamanda örgensel sağaltım sorununa da çözüm getireceğini anladım. Bu sorunun çözümüyse, bedensel-cinsel durgunluğun iyileştirilmesinde yatıyordu. Ben de zaten o yoldaydım. Sorunun çözümü için harcanan çabalar ancak son beş yılda, *bitkisel sağaltımın kişilik çözümlemesi uygulayımı*'nın temel ilkeleri halinde ilk meyvelerini vermiştir. O arada, yorucu bir çalışma ve zorlu kavgalarla dolu on beş yıl geçmiştir.

1922-1926 arasında, yavaş yavaş, bedensel boşalma kuramını dile getirip sağlamlaştırdım, ve buna kişilik çözümlemesi uygulayımını ekledim. Birbirini izleyen evreler, gerek başarılar gerek başarısızlıklar, belirleyici ilk gözlemlerin yardımıyla kendiliğinden oluşan kuramı doğruladı. Yapacağım çalışmanın gelişme biçimi kısa bir süre sonra ortaya çıktı:

Hastalar üzerinde sürdürülen hekimlik çalışması beni bir yandan cinsel yaşama çekidüzen verme bilimi alanında *deneysel bir yöne*, öte yandansa şu soruya götürmekteydi: *Cinsel yaşamın baskı altına alınmasının kökeni neresidir ve bu toplumsal baskının işlevi nedir?*

İlerki yıllarda, yani 1933'ten sonra, sorunların ilk dizisi cinsel tutumbilim alanında dirimsel bir alt bölümün, özellikle yaşam kabarcıkları (bion'lar) üzerindeki, kanserin cinsel tutumbilimle ilgisi üzerindeki araştırmaların ve acunsal yaşam enerjisinin (orgone'un) ışın saçması konusundaki soruşturmaların ortaya çıkmasına yolaçtı. İkinci sorunlar dizisiyle, aşağı yukarı yedi yıl sonra, bir yandan cinsel toplumbilimle cinsel dizgeye, öte yandan da siyasal ruhbilimle kitle ruhbilimine ayrıldı[1]

Bedensel boşalma kuramı cinsel tutumbilimin ruhbilimsel, ruhsal sağaltım, ruhsal-dirimsel ve toplumbilimsel dallarını belirledi. Cinsel tutumbilimin bu yapısının adı geçen bilim dallarının yerini tutabileceğini söylemek aklımın köşesinden geçmez. Ama bugün cinsel yaşama çekidüzen verme biliminin tek bir özenci olabilir: kendine özgü bir iç mantığa sahip, insan yaşamının bir sürü yanına uyarıcı bir canlılık getirebilecek bilimsel bir kuram sayılmak. Bu özenç bana, cinsel tutumbilimin bütün yan dallarıyla birlikte ayrıntılı yapısını gözler önüne serme görevini yüklüyor. Şimdi artık deneysel olarak kanıtlandığı üzere dirimsel süreç cinsel süreçle aynı olduğundan, cinsel tutumbilimin geniş dal budak salması mantıksal bir gereklilik haline gelmektedir. *Bütün canlı varlıklarda durmadan işleyen bir bitkisel-cinsel enerji vardır.* Bu önerme, son derece yalın ve doğru olduğu için, tehlikelidir. Onu titizlikle uygulamak istiyorsak, her ne pahasına olursa olsun sıradan bir lâf ya da bir savsöz (slogan) haline düşmesini önlememiz gerekir. Bilim adamlarının çömezleri, alışkanlıkla, her şeyi yalınlaştırırlar. Çetin bir çalışmayla elde edilen her şeyi alır, olabildiğince az çaba harcayarak kullanırlar. Giriştikleri

[1] Bunun için **Cinsel Devrim, Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi** ve **Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı** adlı yapıtlarıma bakın.

her uygulama ya da denemede, yöntembilimsel incelikleri uygulamak zahmetine girmezler. Hem kendilerini, hem ele aldıkları sorunu gülünç düşürürler. Cinsel tutumbilimi bu yazgıdan kurtarabileceğimi umarım.

BEŞİNCİ BÖLÜM

KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ UYGULAYIMININ GELİŞMESİ

1 — GÜÇLÜKLER VE ÇELİŞKİLER

Ruhçözümlemesi, bilinçdışı imgelem oyunlarını gün ışığına çıkarıp yorumlamakta özgür çağrışım yöntemini kullanmaktaydı. Düşlerin yorumlanmasının iyileştirici etkisi sınırlı kaldı. Karşımıza gelen hastalardan ancak birkaçı çağrışımlarını dolu dizgin koşturabilme yeteneğine sahipti. Bu sınırlandırmaya karşın elde edilen iyileşmeler üretken cinsel enerjinin boygöstermesinden ötürüydü. Genellikle, bu iş özgür çağrışım sırasında oluyordu, ama doğrusunu söylemek gerekirse, *salt rastlantıyla*. Üretken cinsel enerjinin özgür bırakılmasının hastalığın geçmesinde büyük rol oynadığını saptamak kolaydı, ama hiç kimse bu işlemi çekip çevirme, hele hele başlatma gücünü gösteremiyordu. Üretken cinsel etkinliğin bu rastlantısal boygösterişini hangi sürece yükleyeceğimizi bilmiyorduk. Dolayısıyla, ruhçözümsel uygulayıma yön veren yasalar içersinde bir yol arayıp bulmak gerekiyordu.

O çağdaki uygulayımsal durumun umutsuz halini daha önce anlattım. 1924 sonlarında, uygulayımsal topluçalışmanın yönetimini elime aldığım zaman, bizi bekleyen çalışma konusunda belli bir düşüncem vardı. Ondan önceki iki yıl süresince, çeşitli olaylar arasında iletişim kurabilmeye yarayacak bir *dizgenin yokluğu* çalışmamızı aksatmıştı. Bundan ötürü, dizgeli ilintilerde izlenecek yolu gösteren bir taslak çizdim. Önümüze gelen olaylar insana feleğini şaşırtacak kadar çok araç-gereç sağladığından, birbirimize ancak uygulayımsal sorunların açıklığa kavuşturulmasına yarayacak

şeyleri aktarmayı önerdim. Gerisi, tartışma sırasında nasıl olsa ortaya çıkacaktı. O güne kadarki sunuş biçimi, doğurduğu uygulayımsal sorunlara hiç değinmeksizin ele alınan olayı betimlemek ve hiç de yerinde olmayan birtakım anıştırmalarda bulunmaktan öteye geçmiyordu. Uygulayımdan söz etmek gereksiz sayılıyordu. Ruhçözümlemesi bilimsel bir iyileştirme yöntemiyse, hastalığın nedenlerini araştırıyorsa, uygun sağaltım yöntemi hastalığın kendisinden çıkmalıydı ve sinircenin yapısı çocuklukta yaşanmış kimi durumlarca belirlenmeliydi. Ayrıca deneyler göstermişti ki, tanımayı bilemediğimiz, ruhçözümsel çalışmaya engel saydığımız, dolayısıyla kaçmayı yararlı gördüğümüz için, direnmeler geneliikle es geçilmekteydi. Sizin anlayacağınız, ruhçözümlemesi topluçalışmamızın yöneticiliğine getirildiğim yıldan başlayarak, özellikle çözümlemeye karşı gösterilen direnmeler üzerinde durduk. Belli bir süre tam anlamıyla sağımızı solumuzu şaşırdıktan sonra, pek çok şey öğrenmeye başladık.

Topluçalışmanın ilk yılında elde ettiğimiz en önemli sonuç, ruhçözümcülerin çoğu için, Freud bu ikisi arasındaki kuramsal ayırımı tâ başında ortaya koyduğu halde, «aktarma» sözcüğünün yalnızca olumlu aktarmaları dile getirdiğinin, olumsuzları içermediğinin saptanması oldu. Ruhçözümcüler hastanın bocalatıcı eleştiri ve karşıçıkışlarını «ortaya çıkarmak»tan, bunları yadsımak ya da onaylamaktan kaçıyorlardı. Özellikle cinsel konuyla ilgili araç ve gereçlerden ve insan doğasını anlamadaki yetersizliklerinden ötürü, ruhçözümcüler kendilerini güvenlik içersinde duyamıyorlardı.

Çalışmalarımız sürerken, bütün sinirceli kişilik yapılarının temelinde hastanın bilinçsiz düşmanca tutumlarının yattığını farkettik. Bilinçdışı bütün araç ve gereçlerin yorumlanması ruhçözümcüye karşıydı. Bu, hastanın *pusuda bekleyen düşmanlığı*'ndan ötürüydü. Dolayısıyla, gizli düşmanca tutumlar su yüzüne çıkarılıp zararsız hale getirilmedikçe, bilinçaltı dünyasındaki verileri yorumlamak yanlıştı. Bütün bun-

lar çok iyi bilinen uygulayım ilkeleriydi. Ancak, uygulamaya konmaları gerekiyordu.

Topluçalışmadaki kılgısal uygulayım sorunlarının tartışılması ruhçözümcü hekimlerin işine gelen bir sürü yanlış ve rahat tutumun bırakılmasına izin verdi. Bunlardan biri de «bekleme»ydi. «Beklemek», çoğu kez, girişim eksikliğini simgeliyordu. Kısa zamanda, direnme gösterdiği zaman yalnızca hastayı suçlama alışkanlığını kınamayı öğrendik. Ruhçözümsel ilkelere uyan davranış, *çözümsel* yollardan direnmeyi anlamak ve safdışı etmekti. Beri yandan, çözümleme tıkanmaya başlayınca, hemen ona bir nokta koyma alışkanlığı da vardı. Belli bir tarihte, hastanın «iyileşmesini önleyen direnmeden vazgeçme»ye karar vermesi gerekirdi. Bunu beceremezse, «aşılmaz direnmeleri» bulunduğu yargısına varılıyordu. O günlerde bu direnmelerin ruh dünyasındaki köklerinden kuşkulanmak kimsenin aklından geçmiyordu.

Bir dizi işe yaramaz uygulayım yöntemini kaldırıp atmak gerekliydi. Kendim de tam beş yıl bu yanlışlıklara düştüğüm ve onları pahalıya ödediğim için, ne olduklarını çok iyi biliyor, başkaları aynı yanlışlıklara düşer düşmez yakalıyordum. Bu yanılgılardan biri, hastanın önümüze getirdiği çağrışımsal araç-gereçleri incelerken uygulanacak dizge yokluğuydu. Çağrışım sırasında toplanan gereçler, çıkarıldıkları derinlik ve tam anlamıyla anlaşılmalarını engelleyen direnmeler hesaba katılmaksızın, «geliş» sırasına göre adım adım yorumlanıyordu. Buysa bizi, çoğunlukla, gülünç durumlara düşürüyordu. Hastalar ruhçözümcünün kuram uyarınca kendilerinden ne beklediklerini tez elden keşfediyor, buna uygun çağrışımlar sunuyorlardı. Başka bir deyişle, ruhçözümcünün gönlüne göre gereçler hazırlıyorlardı. Azıcık kurnazsalar, bilinçli ya da bilinçsiz, örneğin kimsenin anlayamayacağı birtakım düşler anlatarak çözümcüyü şaşırtıyorlardı. Hekimler, asıl sorunun düşlerdeki bu sürekli karı-

şıklık olduğunu, içeriklerinin o kadar önemli olmadığını görmezlikten geliyorlardı. Ya da hastalar simge üstüne simge yağdırıyorlardı. Kısa sürede bu simgelerin cinsel imlemlerini yakalıyor, *kavramlar*'la oynayacak hale geliyorlardı. Dolayısıyla, en küçük bir duygulanma belirtisi göstermeksizin «karmaşık Oidipus duygusu»ndan söz ediyorlardı. İçlerinden, özgür çağrışımlar sırasında ortaya çıkan gereçlerin yorumuna hiç mi hiç inanmıyorlardı; çözümcüyse, genellikle, bu gereçleri müthiş ciddiye alıyordu. İyileştirilmeye çalışılan olayların çoğunun sonu belirsiz kalıyordu. Elde edilen gereçler düzene konmuyor, iyileştirmede belli bir yapı izlenmiyor, bundan ötürü de süreçte en küçük bir evrim olmuyordu. Ele alınan olayların çoğu, iki üç yıllık bakımdan sonra, «başarısızlıklar» hanesine işleniyordu. Kimi zaman belli bir iyileşme elde ediliyor, ama hiç kimse bunun neden olduğunu bilemiyordu. Bütün bunların sonunda, *direnmeler konusunda düzenli ve dizgeli çalışma görüşüne* vardık.

Sağaltım sırasında sinir hastalığı, bir bakıma, bölük pörçük direnmeler halinde patlak vermektedir. Bu direnmelerin hepsi birer birer ele alınmalı, tek başına ortadan kaldırılmalıdır. En yüzeysel, hastanın bilincine en yakın direnmeden işe başlamak gerekir. Bu uygulayımın aslında hiçbir yeniliği yoktu. Freud'un öne sürdüğü görüşlerin uygulamaya konmasından başka bir şey değildi. Arkadaşlarımı, hastayı herhangi bir yorumun doğruluğuna «inandırma»ya kalkışmamaları için uyardım. Bilinçdışı bir güdüyle ilgili özel bir direnme anlaşılıp safdışı edildiği zaman, hasta bunu hemen yakalar. Direnmenin, önüne dikildiği güdüyü içerdiğini unutmamak gerekir. Hasta bir savunma çarkının gizli anlamını yakaladığı zaman, kendini neye karşı savunduğunu anlamaya hazır demektir. Bununla birlikte, hastadaki en küçük güvensizlik belirtisinin, çözümcü karşısında takınılan en küçük düşmanca tutumun doğru ve mantıklı bir biçimde gün ışığına çıkarılması gereklidir. Sağaltıma köklü bir güvensizlik

duymayan tek bir hasta yoktur. Hastalar arasındaki biricik ayrım, bu güvensizliği saklama biçimindedir. Bir gün, alabildiğine ince davranan, her şeye seve seve razı olan, böylece korkunç bir kurnazlıkla güvensizliğini saklayan bir hastayı örnek verdim arkadaşlarıma. Hastanın güvensizliğinin ardında, bunalımın gerçek kaynağı yatıyordu. Hasta istenen her şeyi anlatıyor, ama hekime duyduğu düşmanlığı gizliyordu. Bu durumda, bana saldırıya başlamadan anasıyla cinsel ilişki kurma konusundaki açık mı açık düşlerini yorumlamaktan kaçınmalıydım. Bu gidiş, anlatılan düş'ün her ayrıntısını ya da her özgür çağrışımı teker teker yorumlamaya dayanan beylik uygulamaya taban tabana aykırıydı. Ama direnmelerin çözümlenmesine uygundu.

Kısa bir süre sonra, ben kendim de çatışkıya düştüm. Kılgıyla kuram bağdaşmadığı için, çözümcülerin çoğunun kafasının karışmaması olanaksızdı. Uygulamalarını kurama uydurmak, yani uygulayımı yeniden öğrenmek zorunda kaldılar. Çünkü bizler, farkına varmaksızın, günümüz insanının belli başlı özelliğini bulup ortaya çıkarmıştık: zorlama, içtenlikten yoksun ve aldatıcı davranışlarla *sahici* cinsel ve yıkıcı güdüleri savuşturma alışkanlığı. Uygulayımın hastanın bu ikiyüzlü kişiliğine uydurulması kimsenin aklının köşesinden geçirmediği, ama bilinçsizce ürktüğü birtakım sonuçlar doğurdu. *Hastanın saldırganlığıyla cinsel etkinliğinin gerçekten tüm bağlardan kurtarılması* gerekiyordu. Buysa, söz konusu güçleri hoşgörüp sindirebilmesi beklenen ruhçözümcü hekimin kişisel yapısına bağlıydı. Biz ruhçözümcüler de aslında çağımızın insanlarıydık. Kuramsal olarak kabul edip uygulamada fellik fellik kaçtığımız ve sınamak istemediğimiz konuları ele alıp inceliyorduk. Bilimadamlarına özgü biçimci göreneklerimize hapsolup kalmıştık. Oysa çözümsel durum beylik tutumun bir yana bırakılmasını, cinsel etkinliğe yüzde yüz özgür bir görüşle yanaşılmasını gerektiriyordu. Topluçalışmanın ilk yıllarında sağaltımın gerçek ereği, yani has-

tayı bedensel doyuma erebilme yeteneğine kavuşturma hiç söz konusu edilmedi. İçgüdüyle bu konudan kaçınıyordum. Hekim arkadaşlarımca onaylanmıyor, diş bilemelere yol açıyordum. Ayrıca, ben de kendimden emin değildim. Gerçekte, hastaların hamam alışkanlıklarıyla cinsel özelliklerini doğru yorumlamak, aynı zamanda toplumsal ya da uğraşsal saygınlığı korumak son derece güçtü. Bundan ötürü «makat evresine çakılıp kalma»dan ya da «ağza ilişkin arzular»dan söz açılıyor: ama insan ruhunu kemiren hayvana atılan ok boşa gidiyordu.

Sözün kısası, durum hiç de kolay değildi. Hekimlik gözlemleri bizi sinir hastalıklarının iyileştirilmesine ilişkin bir varsayıma götürmüştü. Uygulamada bu sağaltım ereğine varabilmek için büyük bir uygulayım ustalığı gerekiyordu. Bakımevindeki deneyler üretken cinsel doyumun sinir hastalığının hızla geçmesine yardım ettiğini doğruladıkça, bedensel doyumun sağlanamadığı ya da görece sağlanabildiği durumlar önümüze bir sürü zorluk çıkarıyordu.. Bunlar, üretken cinsel doyumu köstekleyen engellerin derinlemesine araştırılmasını kamçılıyordu. Çalışmamızın bu evresini dizgeli bir biçimde aktarmak pek kolay değil. Sinir hastalıkları konusundaki üretken cinsel kuramın kişilik çözümlemesindeki gelişmeyle bağını sıkılaştırmasını elimden geldiğince canlı bir biçimde sizlere aktarmaya çalışacağım. Birkaç yıl içersinde, bu ikisi ayrılmaz bir bütün haline geldi. Çalışmamızın temeli açıklık ve sağlamlık kazandıkça, eski okula bağlı ruhçözümlerle aramızdaki görüş ayrılıkları arttı. İlk iki yıl boyunca, görüş alışverişi oldukça dingin geçti. Sonradan, yaşlı hekim arkadaşların karşıtlığı kendini hissettirmeye başladı. «Görmüş geçirmiş hekim yetke»lerine gölge düşmesinden korkuyorlardı. Yeni buluşlar karşısında ya: «Oo, yeni bir şey değil bu, Freud'da bulabilirsiniz onu» diyebiliyorlardı, ya da: «Yanlış bütün bunlar». Şöyle ya da böyle, üretken cinsel doyumun sinir hastalıklarının geçmesinde oynadığı rol

yadsınamıyordu. Ayrı ayrı her olayın tartışılmasından bu sonuç çıkıyordu. Bilimsel konumum güçlendikçe, düşmanlarımın sayısı artıyordu. «Üretken bedensel doyuma erme yeteneğinin» geliştirilmesi diye özetleyebileceğimiz erek, iyileştirme uygulayımını şöyle etkiledi: «Bütün sinir hastaları üretken cinsel yaşam açısından hastadır. Üretken cinsel sağlığa kavuşturulmaları gerekir. Öyleyse bizim, bedensel boşalma gücünün yeniden kazanılmasını engelleyen bütün hastalıklı davranışları saptayıp yoketmemiz gerekir.» Böyle bir uygulayımın geliştirilmesi, koskoca bir çözümcü sağaltım uzmanı kuşağının görevi olabilirdi. Çünkü üretken cinsel yaşamın önüne dikilen engeller sayısız ve çeşitliydi. Bu engellerin kökleri hem toplumsal, hem ruhsal —ve çok sonraları farkedilmesine karşın, daha önemlisi—, bedensel alana uzanmaktaydı.

İlkin üretkenlik öncesi dönemdeki saplanıp kalmalara, doğaya aykırı cinsel doyuma erme biçimlerine ve insanın doyurucu bir cinsel yaşam sürmesini önleyen *toplumsal* engellere eğildik. Önceden tasarlamadığım halde, evliliğe, erginlik çağına ve cinsel etkinliğe konan toplumsal yasaklara ilişkin sorunlar tartışmalarımızda ilk sırayı almaya başladı. Bütün bunlar ruhçözümsel araştırmanın çerçevesi içersinde kalıyordu. Genç hekim arkadaşlarım büyük bir dikkat gösterdiler ve topluçalışmaya duydukları coşkun ilgiyi kimseden saklamadılar. Ruhçözümlemesi Derneği'yle bağlarımın kopuşu sırasında (1943'te) gösterdikleri hekim ve bilimadamına yakışmayan davranışlar, topluçalışmada gerçekleştirdikleri başarıyı unutmama izin vermez.

1923'te Freud *Ben* ve *Hani Şu şey*'i yayımladı. Yapıtın, sürekli olarak hastalarının cinsel sorunlarıyla uğraşan uzman olmayan hekimler üzerindeki dolaysız etkisi her şeyi karıştırdı. Uygulamada, o günlerde, «üst-ben»le «bilinçsiz suçluluk duyguları»nın nasıl kullanılacağı bilinemiyordu. Müthiş karanlık olgular hakkında birtakım kuramsal lâflar ediliyordu. Anlaşılamayan hastalıkları iyileştirmek üzere elimizde

herhangi bir uygulayım yöntemi yoktu. Bundan ötürü, kendi kendini doyurmanın yarattığı bunalıma ya da cinsel suçluluk duygularına saldırmayı yeğliyorduk. 1920'de, *Haz İlkesinin Ötesinde* adlı yapıt yayımlanmıştı; Freud burada, ilkin varsayımsal olarak, ölüm içgüdüsünü cinsel içgüdüyle aynı kaba koyuyordu. Hattâ bu içgüdüye, çok daha derinlerden gelen içgüdüsel bir enerji yakıştırıyordu. Hastalar üzerinde kılgısal çalışma yapmayan ruhçözümcülerle Freud'un cinsel kuramını anlayamayan hekimler öne sürülen bu yeni «ben kuramı»nı uygulamaya giriştiler. Doğrusu çok acıklı bir durumdu bu. Şimdi, artık cinsel yaşam yerine, «Eros» (aşk: sevi) deniyordu. Ruhsal dünyanın kavranmasında yardımcı olacak kuramsal bir kavram olarak bilime sokulan «üst-ben», darkafalı sıradan hekimler tarafından tıbbî bir olgu gibi kullanıldı. «Bilinçaltı dünya»sı «kötü»ydü. «Üst-ben» koskoca bir sakalla tâ tepede oturmakta, güdüler dünyasına çok «sert» bakmaktaydı. Zavallı «ben»e gelince, kurtla kuzuyu bağdaştırmaya uğraşıyordu. Yaşamın, olguların dürüst betimlemesinin yerine, insanı her türlü çabadan kurtaran bir çeşit tıkaç konuyor, bu da konduğu yere şıp diye oturuyordu. Hekimlik deneylerinin tartışılması yerini zihinsel kurgulara bıraktı. Kısa bir süre sonra, ömürlerinde bir tek ruhçözümlemesi yapmamış, yüzünü bile görmedikleri usyarılımı (şizofreni) olaylarından, ben'den, üst-ben'den büyük bir çalımla söz eden «dışardan gazel okuyanlar» boygösterdi. Cinsel yaşam içi boş bir kabuk haline geldi. «Cinsel enerji» kavramı cinsel içeriğini yitirdi, boş bir sözcüğe indirgendi. Ruhçözümlemesi bildirileri ciddiliklerini yitirdi, yozlaştı, ahlâk felsefecilerininkileri andıran bir söz sanatına dönüştü. Kimi ruhçözümcü yazarlar sinir hastalıkları kuramını «ben ruhbilimi» diline çevirmeye giriştiler. Ruhçözümlemesi dünyasında hava iyice «temiz»leşti.

Ağır, ama emin adımlarla, Freud'un yapıtının da başlıca özelliği olan tamamlanmalardan bile arındı. Bu yeni kura-

mın kısa bir süre önce ruhçözümcüleri de, bilimlerini de yoketme kertesine gelmiş bir çevreye uygulanması ilkin usul usul oldu. İnsanlar hâlâ cinsel yaşamdan sözediyor, ama artık buna inanmıyorlardı. İçlerinde azıcık eski öncüler olma övüncü kaldığından, bilinçleri dinginliğini yitirdi, değerlerini sıfıra indirgeyebilmek üzere yeni buluşlarıma ruhçözümlemesinin eski sonuçları damgasını yapıştırmaya koyuldular. Biçimsel öge içeriği kovdu. Örgüt, yerine getirilecek görevden daha önemli olup çıktı. Bu, o güne kadarki bütün büyük tarihsel hareketleri tuz-buz eden bütünlüğünü yitirme sürecinin başıydı. İsâ'nın ilk Hıristiyanlığı'nın sonradan kaskatı bir Kilise'ye, Marx'çı bilimin de buyurgan bir zorbalığa dönüşmesi gibi, ruhçözümcülerin çoğu kendi dâvalarının amansız düşmanı kesildiler.

Hareket içersindeki bölünme önlenmez duruma gelmişti. Aradan on beş yıl geçtikten sonra, açıkça ortaya çıktı. Ben bunu ancak 1934'te açık seçik anlayabildim. Yani çok geç. O ana dek, kişisel inancımın tersine, Uluslararası Ruhçözümlemesi Derneği çerçevesinde, hem biçimsel hem kılgısal olarak, *ruhçözümlemesi* adına, tam bir içtenlikle, *kendi kişisel* kuramlarım için savaşmıştım.

1925'e doğru, ruhçözümlemesi kuramının yolu çatallanmaya başladı. Çeşitli kümelerin temsilcileri ilkin bunun bilincine varmadılar, ama durum bugün açıkça ortaya çıkmıştır. Belli bir dâva uğrunda verilen savaş hızını yitirmeye başladı mı, *kişisel* dümenler ağırlık kazanır. Bilimsel yarar adı verilen şey, gerçekte gizli kapaklı siyaset, güncel ayak oyunu, kurnazlık gösterisi haline gelir. Belki de çalışmalarımın en önemli sonucunu, yani her türlü siyasetin iç çarklarını açıkça görüp tanımayı Uluslararası Ruhçözümlemesi Derneği'nde yaşadığım evrimin acılı deneyine borçluyum. Bu olguların okur karşısına getirilmesi sanıldığından çok daha yerindedir. Ruhçözümcü hareket içersindeki bozulma belirtilerinin eleştirel değerlendirilmesi (örneğin ölüm içgüdüsünün eleştiril-

mesi), benim ancak birkaç yıl sonra becerebildiğim şeyin gerçekleştirilebilmesinin, yani bitkisel yaşam alanına adım atılmasının ilk koşuluydu.

Reik, ilk sinirce kavramını tam anlamıyla tersine çeviren, *Geständniszwang und Strafbedürfnis* (İtiraf Saplantısı ve Cezalandırılma Gereksinimi) adlı bir kitap yayımlamıştı. Kitap ilgi gördüğü için, çarpıtma ciddileşiyordu. En yalın haline indirgendiğinde, Reik'ın getirdiği bütün yenilik, çocuğun giriştiği cinsel edimden ötürü cezalandırılmaktan *korktuğu* görüşünü safdışı edişiydi. Freud, *Zevk Ilkesinin Ötesinde* ve *Ben ve Hani Şu Şey* adlı yapıtlarında iyileşmeye yanaşmamayı da açıklayan, bilinçdışı cezalandırılma gereksinimi-nin varolabileceğini öne sürmüştü. O arada, ruhbilime ölüm içgüdüsünü sokuyor, canlı maddenin birbirine ters iki içgüdüsel güç tarafından yönetildiğini savunuyordu: cinsel içgüdüye (Eros'a, Sevi Tanrısı'na) özdeş kıldığı yaşam güçleriyle ölüm içgüdüsüne (Thanatos'a, Ölüm Tanrısı'na) yakıştırdığı güçler. Freud'a göre, «Eros» cansız maddenin edilginliğine benzeyen canlı maddenin dengesini bozmaktaydı. Eros hep gerilim yaratıyor, yaşamı gittikçe büyüyen birimlerde biraraya topluyor, birleştiriyordu. Zorlu, karıştırıcı bir güçtü Sevi, yaşamın hayhuyunu yaratan oydu. Onun ardındaysa, daha sessiz, ama «çok daha belirleyici» bir güç, ölüm içgüdüsü, canlı varlığı kıpırtısızlığa, hiçliğe, Nirvana'ya indirgeme eğilimi yatıyordu. Bu kurama göre, yaşam sonsuz sessizliğin, hiçliğin anlık karışmasından, kaynaşmasından başka bir şey değildi. Dolayısıyla, sinir hastalıklarında, olumlu yaşam güçleri ya da cinsel güçler ölüm içgüdüsüyle çatışırdı. Bu içgüdünün kendisini algılayamasak da, belirtileri onu es geçmemize izin vermeyecek kadar açık seçiktir, deniyordu. İnsan denen varlıklar hep *kendi kendilerini yoketme eğilimleri* gösteriyorlardı. Ölüm içgüdüsü, kendine eziyet ettirme eğilimlerinde ortaya çıkmaktaydı. Bu eğilimler aslında, cezalandırılma *gereksinimi* adını da verebileceğimiz,

bilinçsiz suçluluk duygusundan başka bir şey değildiler. Hastalar, sinircede kendi kendini doyuran bu cezalandırılma gereksiniminden ötürü iyileşmiyorlardı.

Ben, Reik'ın yardımıyla Freud'un nerde sağını solunu şaşırmaya başladığım anlayabildim. Reik bir sürü doğru bulguyu abartıp genelleştirdi; bunlar arasında, suçluların suçlarını itiraf etme eğilimleriyle pek çok kişinin suçlarını açığa vurduktan sonra rahatlamaları vardı. O güne dek sinir hastalığı cinsel etkinlikle cezalandırılma *korkusu* arasında beliren çatışkının sonucu sayılmıştı. Derken, sinircenin cinsel etkinlikle cezalandırılma *gereksinimi*, yani cinsel bir edimden ötürü cezalandırılmaktan korkmanın tersi arasındaki çatışkı olduğu sonucuna varıldı. Bu önerme, sinir hastalıkları konusundaki ruhçözümsel kuramı bütünüyle kaldırıp atma anlamına geliyordu. Bakımevinde yapılan bütün hekimsel gözlemlere aykırıydı. Hekimsel gözlemler, Freud'un ilk sözünün doğruluğu konusunda en küçük bir kuşkuya yer bırakmıyordu: hastaların sinirleri bundan ötürü cezalandırılma *arzusundan dolayı değil, giriştikleri bir cinsel edim yüzünden cezalandırılmaktan korktukları* için bozuluyordu. Pek çok hastada *sonradan* kendine eziyet ettirme eğilimi de doğuyordu elbet: cezalandırılmak istiyor, kendi kendilerine zarar veriyor ya da sinir hastalıklarına dört elle sarılıyorlardı. Ama bu, cinsel etkinliklerine ket vurulduğu için itildikleri karmaşık durumların ikinci elden sonucuydu — bir kaçıştı. Ruhsal sağaltım uzmanına düşen görev, bu cezalandırılma arzularını karşısına geldikleri biçimde, yani özellikle sinircesel oluşumlar halinde ele alıp geçirmek, hastanın cinsel etkinliğini bağlardan kurtarıp özgür kılmaktır. Kökleri çok daha derinlere uzanan dirimsel güdülerin belirtileri olduklarını söyleyerek bu kendi kendini yoketme eğilimlerini doğrulamak *gerekmiyordu*. Şimdi artık cinsel yaşamdan değil de «Thanatos»tan söz edebildikleri için hem sayıları, hem de saygınlıkları artan ölüm içgüdüsü savunucuları hasta-

lıklı bir varlığın sinirceli kendi kendini yoketme eğilimini canlı maddenin özünde bulunan dirimsel içgüdüye yakıştırıyorlardı. Ruhçözümlemesi işte bu darbenin altından hiçbir zaman kalkamadı.

Reik'ı Alexander izledi. Birkaç suçluyu inceledi, suçun genellikle bilinçsiz bir cezalandırılma gereksiniminden doğduğunu öne sürdü. Böylesine doğaya aykırı bir davranışın kökenini araştırmayı aklının köşesinden bile geçirmedi. Suçun toplumsal temeline değinmedi. Böyle lâflar insanın geliştirilen bir düşünceye katkıda bulunma hevesini yokeder. Hastaları iyileştiremediğimize göre, ölüm içgüdüsünü kınamalıydık. Insanlar, hapse girmek için suç işliyorlardı. Çocuklar, bilinçlerini kemiren rahatsızlıklardan kurtulmak için öteberi çalıyorlardı. Bugün, o dönemde böyle görüşlerle savaşmak üzere harcanan enerjiye bakıyorum da, ağzım bir karış açık kalıyor. Oysa, ilerde göstereceğim üzere Freud işin başında hatırı sayılır çabalar harcayarak üzerinde durulmaya değen bir şey bulmuştu. Ama kıpırtısızlık herkese bulaşmaktaydı, dolayısıyla bilmem kaç on yılı kapsayan çalışmalar yel olup gitti. Sonradan, hastaların «olumsuz sağaltım tepkileri»nin hekim tarafından onlarda, hem kuramsal hem de kılgısal olarak, bedensel boşalma gücünün yaratılamayışının, başka bir deyişle, hekimin karşısındaki hastaların *kaygılı hazlarını* çekip çeviremeyişinin sonucu olduğu kanıtlanmıştır.

Bir gün, karşılaştığım güçlükleri Freud'a anlattım. Ölüm içgüdüsünü ruhbilime tıbbî bir kuram olarak sokmaya niyet edip etmediğini sordum. (Hastalar üzerinde yapılan günlük çalışmalarda bu içgüdüyü yakalayamayacağımızı kendisi söylemişti). Freud «bunun yalnızca bir varsayım» olduğunu söyleyerek tasalarımı dindirdi. Bu içgüdüyü hesaba katmayabilirdik. Onun geçiştirilmesi ruhçözümlemesinin temellerinde en küçük bir değişiklik yaratmıyordu. Değişiklik olsun diye düşünsel bir kurguya giriştiğini, ama bunu alıp kötüye kullan-

dıklarını belirtti. Kafamı bu konuya takmamamı, bakımevindeki hekimlik çalışmama devam etmemi salık verdi. İçime su serpildi, ve çalışmamın her evresinde ölüm içgüdüsüne ilişkin yorumlara karşı çıkmaya karar verdim.

Reik'ın kitabı hakkındaki eleştirimle Alexander'in kuramını hırpaladığım yazı 1927'de yayımlandı. Yürüttüğüm uygulayımsal topluçalışmada, iyileştirmede uğranılan başarısızlıkları açıklarken pek ölüm içgüdüsünden söz edilmezdi. İnsan doğru hekimsel sunuşlar yapma zahmetine girdiği zaman, bu gibi açıklamalara gerek kalmaz. Zaman zaman, ölüm içgüdüsü kuramcılarından biri sesini duyurmak isterdi. Bu yanlış kurama doğrudan doğruya saldırmaktan titizlikle kaçınırdım. Onu yaşatmama konusunda bakımevindeki hekimlik çalışmasına güvenim tamdı. Sinir hastalıklarının iç çarkları titizlikle incelendikçe, savaşı kazanacağımızdan emin olabilirdik. Oysa, Ruhçözümlemesi Derneği'nde, «ben» kuramı genellikle gittikçe açılıp çiçeklenmekteydi. Gerilim artıyordu. Ansızın ya «çok saldırgan» olduğum, ya da «yine o konuya saplanıp kaldığım», üretken cinsel yaşama gereğinden fazla önem verdiğim keşfediliyordu.

1924'te Salzburg'ta yapılan Ruhçözümlemesi Toplantısı'nda, üretken cinsel etkinliğin sağaltımdaki imlemine ilişkin sözlerimi işin içine «bedensel boşalma gücü» kavramını sokarak genişletmiştim. Sunduğum bildiri iki temel olguyu ele alıyordu:

1. *Sinir hastalığı,* genel anlamda cinsel yaşamda değil, *üretken cinsel etkinlikte başgösteren bir bozukluğun dışavurmasıdır.*

2. *Ruhçözümsel sağaltımdan sonra hastanın yeniden sinirceye tutulması, sevişme sırasında bedensel doyum sağlanabildiği oranda önlenebilir.*

Bildirim iyi karşılandı. Abraham, *sinir hastalığında tutumbilimsel etken*'in yerini titizlikle belirttiğim için beni kutladı.

Hastanın bedensel boşalma gücünü yerine getirebilmek için, o anda varolan üretken cinsel uyarılmaları ketlerden ve baskılardan kurtarmak yeterli değildir. Cinsel enerji hastalık belirtilerine *bağlıdır*. Dolayısıyla, her hastalık belirtisinin ortadan kaldırılması belli oranda ruhsal enerjiyi *özgür bırakır*. O günlerde, «ruhsal enerji» kavramıyla «cinsel enerji» kavramı aynı şey değildi. Böylece zincirlerinden kurtarılan enerji anında üretken cinsel dizgeye aktarılıyordu: sonuç, *düzelen bedensel boşalma gücü*. Hastalar eşlerine yaklaşabiliyor, uçkurlarına düğüm atmaktan vazgeçiyorlardı, ya da cinsel sarılma onlar için daha zengin bir yaşantı haline geliyordu. Ancak, beklenen sonuç, yani sinir hastalığı belirtilerine bağlanan enerjinin bağlarından kurtarılmasından sonra bedensel boşalma işlevinin yeniden çalışmaya başlaması pek az durumda gerçekleştirilebiliyordu. Dikkatli bir incelemeden sonra varılması gereken sonuç şu oluyordu: görünüşe göre, sinirceli saplanıp kalmalardan kurtarılan enerji yeterli değildi. İnsanların hastalık belirtilerinden kurtuldukları, belli bir işi becerebildikleri doğruydu, ama genellikle yine tutuk kalıyorlardı. Böylece, şu soru kendiliğinden karşımıza dikildi: *Sinir hastalığı belirtilerinin dışında, cinsel enerji daha başka nerede bağlanıp kalıyordu acaba?* Yeni bir soruydu bu, ama ruhçözümlemesinin dışına taşmıyordu. Tam tersine, çözümcü yöntembilimin hastalık belirtisine ve ötesine mantıklıca uygulanmasından başka bir şey değildi. Başlangıçta, bu soruya yanıt bulamadım. Sağaltımla ve hekimlikle ilgili sorunlar salt akılyürütmeyle çözülemezdi. İnsan bunlara günlük işler sırasında çözüm bulur. Bu dediğim, belli ölçüde, bütün bilimsel çalışmalar için geçerlidir. Uygulamadan doğan sorunların doğru dile getirilmesi insanı daha başka sorunlara götürmekte, bunlarsa yavaş yavaş, bütün sorunu toparlayan genel bir imge haline gelmektedirler.

Sinir hastalıklarına ilişkin ruhçözümcü kuram, *üretken olmayan* alanda, yani çocuğun üretkenlik öncesi etkinlik ve

düşlerinde bedensel boşalma gücünün yeniden kazanılmasını engelleyen enerjinin araştırılmasına izin veriyordu. Cinsel ilgi önemli ölçüde emme, ısırma, okşama gereksinimlerine, makatsal alışkanlıklara falan yöneltilirse, insan türüne özgü üretken cinsel deneylere girişebilme yeteneği sarsılır. Bu da, bölgesel cinsel güdülerin birbirlerinden bağımsız olarak değil —bileşik kaplardaki sıvı gibi— *birlik halinde* işledikleri varsayımını doğrular. İnsanda ancak *değişik cinsel uyarılma bölgelerinde doyuma ermek isteyen, değişik düşüncelere bağlı tek bir cinsel enerji* olabilir. Bu görüş, o günlerde pek gözde olan birtakım görüşlere taban tabana tersti. Ferenczi, üretken cinsel yaşamla ilgili kuramını yayımlamıştı; buna göre, üretken cinsel işlev üretkenlik öncesi cinsel uyarılmalardan, makata ve ağza bağlı saldırganlık uyarılmalarından oluşmaktaydı. Bakımevindeki hekimlik deneylerim bu görüşlere ters düşüyordu. Hekimlik deneylerim sırasında, üretken olmayan uyarılmaların sevişme ya da kendini doyurma anında ortaya çıkmalarının bedensel boşalma gücünü *azalttığını* göstermişti. Örneğin, dölyoluyla dışkılığını bilinçsizce karıştıran bir kadın cinsel uyarılma sırasında yellenmekten korkup müthiş sıkılabilir. Böyle bir tutum, doğa yasalarına uygun bütün dirimsel etkinliği felce uğratabilir. Cinsel örgenini her şeyden önce erkekliğini gösteren bir nesne sayan ya da onu bilinçsizce bıçağa benzeten erkek sevişme sırasında kendini bütünüyle bırakamaz. Hélène Deutsch kadının cinsel işlevleri üstüne bir kitap yayımlamıştı, kadının cinsel doyumunun çocuk doğurmaya bağlı bulunduğunu öne sürüyordu. Ona göre, erginlikten önce dölyolu duyarlı değildi, erginlikten sonra ağıza ve makata bağlı cinsel uyarılmalar dölyoluna doğru yönelir, bu bölgede belli bir duyarlılık yaratırlardı. Aynı günlerde, Otto Rank «*Doğumun Yarattığı Örselenme*»yi yayımladı; bu kitapta, sevişmenin «ana *karnına* dönme»ye denk olduğunu öne sürüyordu.

Bütün bu ruhçözümcülerle aram çok iyiydi, görüşlerine

saygım vardı, ama deneylerim ve görüşlerim onlarınkilerle kıyasıya çatıştı. Yavaş yavaş, *cinsel edime ruhbilimsel bir yorum yakıştırmanın,* ona bir sinir hastalığı belirtisi gözüyle bakıp ruhsal anlam vermenin müthiş yanlış olduğu ortaya çıktı. Ruhçözümcüler işte bunu yapıyorlardı. Oysa, tam tersine, sevişme sırasında zihinde beliren her düşünce cinsel uyarılmayı bütünüyle duyup algılamayı önlüyordu. Ayrıca, üretken cinsel etkinliğin ruhbilimsel yorumları onun dirimsel işlev oluşunu yadsıyordu. Cinsel etkinliği üretken olmayan uyarılmalardan oluşturmakla, üretken cinsel yaşamın varlığı yadsınmış oluyordu. Oysa, bedensel boşalmanın işlevi üretken cinsel etkinlikle üretken olmayan cinsel etkinlik arasındaki *niteliksel* ayrımı ortaya çıkarmıştı. *Ancak üreme aygıtı bedensel boşalmayı sağlayıp cinsel enerjiyi bütünüyle harcatabilir. Üretkenlik öncesi cinsel etkinlikse, sinirsel-bitkisel gerilimleri artırır.* Burada, ruhçözümsel kavramlarda ortaya çıkan çatlaklık hemen göze çarpıyor.

Bu karşıt görüşlerden elde edilecek iyileştirici sonuçlar birbirleriyle bağdaşmaz durumdaydı. Üretken cinsel uyarılma üretken olmayan uyarılmaların karışımından başka bir şey değilse, hekimin iyileştirme görevi makat ya da ağız bölgesinde toplanan sevisel etkinliği üreme örgenleri bölgesine aktarmaktan başka bir şey olamazdı. Ayrıca, görüşlerim doğruysa, üretken uyarılmanın üretkenlik öncesi uyarılmalardan arıtılması, başka bir deyişle «billûrlaştırılması» gerekliydi.

Freud'un yazdıklarında bu sorunu çözecek anahtar yoktu. O, çocuğun cinsel evriminin ağız evresinden makat evresine, oradan da *erkeklik örgeni* evresine geçtiğine inanıyordu. Erkeklik örgeni evresi her iki cinse yakıştırılıyordu. Küçük kızın erkeklik örgenine ilişkin sevisel etkinliği bızır'da (clitoris'te) kendini gösteriyor, oğlan çocuğunkiyse pipisinde ortaya çıkıyordu. Freud, çocuğun cinsel uyarılmaları ancak erginlik çağında «üretken etkinliğin önceliği»ne

boyuneğer, diyordu. O yaştan sonra, üretken etkinlik «çocuk üretmenin hizmeti»ne giriyordu. Çalışmalarımın ilk yıllarında bu önermede binlerce yıldır sürüp gelen üretken cinsel etkinlikle çocuk yapmanın aynı şey sayılmasının yattığını, cinsel zevkin üreme işlevinin bir parçası sayıldığını farkedememiştim. Bu dikkatsizliği bana Berlin'de, geleneksel ruhçözümlemesi kuramıyla aramdaki bağlar iyiden iyiye kopmaya başladığı sırada, bir ruhçözümcü gösterdi. Üretken cinsel yaşamla ilgili kuramıma karşın Uluslararası Ruhçözümlemesi Derneği'ne üyeliğim sürüyordu, çünkü akılyürütmelerimde Freud'u kaynak saymaya devam ediyordum. Oysa böyle davranmakla kendi kuramıma haksızlık ediyor, çalışma arkadaşlarımın Dernek'ten ayrılmalarını güçleştiriyordum.

Bugün artık böyle görüşleri savunmak olanaksız gözüküyor bana. Çocukluğun ilk yaşlarında üretken cinsel etkinliğin varolup olmadığını nasıl da büyük bir ciddilikle tartıştığımıza bakıp şaşmaktan başka bir şey gelmez elimden. O günlerde, böylesi bir bilimsel sâflığın toplumsal temele dayandığını kimsecikler aklına getirmiyordu. Üretken cinsel yaşamla ilgili kuramın daha sonraki gelişmesi bunu açık seçik ortaya çıkarmıştır.

2 — KAYGININ CİNSEL TUTUMBİLİMİ

1922'den sonra ruhçözümlemesi kuramında beliren köklü ayrılıklar yaşamımızın temel sorunlarından biri olan kaygının (angoisse'ın) terimleriyle de anlatılabilir. Freud'un ilk görüşü şöyleydi: *Dokusal (bedensel) cinsel uyarılmanın bilinçüstüne çıkması ve taşıdığı enerji yükünün boşaltılması engellenirse, büyük bir kaygıya dönüşür.* Bu dönüşmenin *nasıl* olduğunu kimsecikler bilmiyordu. Hekimlikteki başlıca sağaltım sorunu öteden beri cinsel enerjiyi çocuklukta saplanıp kaldığı sinirceli ereklerden kurtarmak olduğundan, bu sorunun açıklığa kavuşturulması gerekiyordu. Cinsel durgunluğun

yarattığı kaygı (Stauungsangst) boşaltılmayan, doyuma ulaştırılmayan cinsel uyarılmadan başka bir şey değildi. Onu yeniden cinsel uyarılmaya çevirmek için, uyarılmanın *ilkin* yürek daralmasına dönüşmesinin nasıl olduğunu bilmek gerekiyordu.

1924'te, ruhçözümlemesi bakımevinde yürek daralması biçiminde dışa vuran sinir hastalığına yakalanmış iki kadına bakmıştım. Bu kadınlarda cinsel uyarılma belirir belirmez, yürek daralması da kendini gösteriyordu. Hastalardan birinde, yürek daralmasıyla cinsel uyarılmanın birbirlerini izleyişleri haftalarca gözlemlenebilmişti. Dölyolundaki her uyarılma hemencecik «yürek bölgesinde» bir daralmanın, baskının belirmesine yol açıyordu. Bu gözlem, Freud'un başlarda ileri sürdüğü, cinsel enerjiyle kaygı arasında ilinti bulunduğunu savunan görüşü doğruluyordu. Ama, bunun ötesinde birtakım şeyler de gösteriyordu: şimdi artık *kaygının yerleştiği bölgeyi de saptayabilirdik: yürek ve karın bölgesi.* Öbür hasta da bu ilintiyi yakalamamıza izin verdi, ama onda ayrıca kurdeşen vardı. Dölyolundaki uyarılmanın su yüzüne çıkmasına izin vermediği zaman *ya* yüreği daralıyordu, *ya da* vücudunun çeşitli yerlerinde müthiş bir kaşıntı başlıyordu. Bütün bunlar, cinsel uyarılmayla yürek daralması ve sinirsel-bitkisel dizgenin işlevleri arasında birtakım ilintiler bulunduğunu gösteriyordu.

Dolayısıyla, Freud'un ilk lâfını şöyle düzeltmek gerekiyordu. Cinsel uyarılmanın yürek daralmasına *dönüşmesi* diye bir şey yoktur. *Aynı uyarılma üreme örgeninde haz, yürek bölgesinde daralma biçiminde algılanır.* Başka bir deyişle, ikinci durumda *hazzın tam tersi* gibi gözükür. Damarları devindiren bitkisel dizge (vaso-végétatif système) bir an cinsel uyarılma yönünde çalışır, bu uyarılma kösteklendiği zamansa, yürek daralması yönünde. Bu akılyürütme olumlu sonuç verdi. Beni alıp dosdoğru bugünkü kuramıma getirdi: *cinsel etkinlikle yürek daralması bitkisel uyarılmanın iki*

ters yönünü simgeler. Bu süreçlerin dirimsel elektrik enerjisiyle ilişkilerini gösterebilmekse yine bir on yılıma patladı.

Freud, kaygı kuramıyla sinirsel-bitkisel dizge arasındaki ilintileri ağzına almamıştır. Ortaya attığı cinsel kuramın böyle genişletilmesini kabul edip onaylayacağından bir an bile kuşku duymadım. Oysa, 1926 sonlarına doğru, varsayımımı evindeki bir toplantıda dinleyenlere sunduğum zaman, kaygı ile sinirsel-bitkisel dizge arasındaki ilintinin varlığını kesinlikle yadsıdı. Ben de bunu neden yaptığını hiçbir zaman anlayamadım.

Her geçen gün, sinirsel-bitkisel dizgenin boşaltılmayan cinsel enerjiyle dolmasının yürek daralmasını yaratan başlıca etken olduğu, dolayısıyla sinir hastalığına yol açtığı daha açık seçik ortaya çıkıyordu. Her yeni hasta, önceki gözlemleri doğruluyordu. Sinirsel-bitkisel dizge *çok özel* bir biçimde aşırı derecede uyarıldığı zaman yürek daralması başlar, diye düşünüyordum. Yürek daralması göğsün aşırı derecede üşütülmesi, akciğer borucuklarında astım belirmesi, fazla nikotin alınması ve tiroid bezinin aşırı çalışması halinde kendini gösterir. Başka bir deyişle, olağandışı bir uyarıcı yürek dizgesi üzerinde etkili olduğu zaman bunaltıcı sıkıntı başgösterir. Böylece, cinsel temele dayanan bir durgunluk sıkıntısı genel yürek daralması sorunu içersine girer. Çünkü, tıpkı başka durumlarda yüreğin nikotin falan gibi maddelerden ötürü daralması gibi, burada da boşaltılmayan cinsel enerjiden dolayı daralmaktadır. Bunları bulup ortaya çıkardıktan sonra, sözünü ettiğimiz aşırı-uyarılmanın niteliği askıda kalıyordu. O günlerde, bu alanda birbirine bakarak etkilenme dizgesiyle (sympathique) bu etkilenmeyi önleyen dizge (parasympathique) arasındaki karşıtlığın oynadığı rolü bilmiyordum.

Hekimsel düşüncemde, *yürek daralması* (Angst) ile *korku* (Befürchtung) ya da *sıkıntılı önceleme* (Erwartungsangst) arasında kesin bir ayrım vardı. Dövülme, cezalandırılma ya

da işkenceye uğratılma korkusu gerçek tehlike anında duyulan «sıkıntı»dan farklıydı. Korku ya da kaygılı önceleme ancak özerk dizgede bir uyarılma durgunluğu başgösterdiği zaman gerçek bir yürek daralmasına dönüşür, diye düşünüyordum. Pek çok hasta, en küçük bir sıkıntı *duygulanımı* olmaksızın iğdiş edilme «kaygı»sına kapılıyordu. Beri yandan, örneğin cinsel perhizde yaşayan kişilerde, ortada herhangi bir tehlike bulunmadığı halde, bunalma duygulanımlarına rastlanmaktaydı.

Ket vurulan bir uyarılmanın *doğurduğu* kaygı (durgunluk kaygısı) ile cinsel arzuları bastırmaya *neden olan* kaygıyı birbirinden ayırmak gerekiyordu. Birinci kaygıya durgunluktan ileri gelen sinir hastalıklarında (Freud'un deyişiyle, güncel sinircelerde), ikinciyeyse ruhsal sinircelerde rastlanıyordu. Ancak, iki tür kaygı da *eşzamanlı* olarak ortaya çıkıyordu. İlkin, cezalandırılma korkusu ya da toplumsal sürgün cinsel uyarılmayı bastırır, bilinçaltına iter. Bunun üzerine söz konusu uyarılma üreme-duyumu dizgesinden kalb dizgesine doğru kayar ve bölgede cinsel durgunluğun yarattığı bir daralmaya yol açar. Korku sırasında duyulan müthiş yürek daralması da, ansızın yürek çevresinde toplanan cinsel enerjiden başka bir şey değildir. Kaygılı önceleminin belirmesi için, *azıcık* durgunluk kaygısının varolması yeterlidir. Buysa, tehlikeli olabilecek bir durumun düşgücü tarafından aşırı derecede allanıp pullanmasından başka bir şey değildir. Böylece insan, bir bakıma, zihinde canlandırarak tehlikeli bir durumu önceler, daha yaşanmadan sıkıntısını çekmeye başlar. Bu dediğimiz, daha önceki sözlerimizle uyuşur: ister hazzı ister kaygıyı dile getirsin, bir düşünün gücü vücutta eylemde bulunan cinsel uyarılmanın gerçek hiceliğine bağlıdır. Tehlikeli bir durumun düşünülmesinden ya da öncelenmesinden sonra, bütün beden bu tehlikeli durum yaşanmaya başlanmış gibi davranır. Düşgücünün genel süreci belki de vücudumuzun bu gibi tepkileri-

ne bağlıdır. O yıllarda, *Die Funktion des Orgasmus* (Bedensel Boşalmanın İşlevi) adlı kitabım üzerinde çalıştım; «Damar atışlarını etkileyen sinir hastalığı» ve «Yürek daralması ile damarsal-bitkisel dizge» başlıklı özel bölümlerde yukarıda sözünü ettiğim konuları ele aldım.

1926 sonunda, Freud'un *Ketvurma, Hastalık Belirtisi ve Kaygı* adlı kitabı çıktı; bu yapıtta, Freud'un başlangıçta söylediği, güncel sinirceyle ilgili bir sürü söz bir yana bırakılmıştı. Şimdi artık sinirceli kaygı «ben'in verdiği bir işaret» diye tıpkı dış dünyadaki gerçek bir tehlike karşısında tepki göstermesi gibi, baştırılan bir güdünün doğurduğu tehlikeyle boğuşan ben diye tanımlanıyordu. Freud artık güncel kaygı ile sinirceli kaygı arasında bir ilinti kurulamayacağını öne sürüyordu. Çok üzücü bir durumdu bu, ama Freud sözünü ettiğim görüşleri savunduktan sonra, *«aslında bu konu yeterince aydınlığa kavuşmamıştır»* diyerek kestirip attı. Yürek daralmasına artık cinsel arzuları bilinçaltına atmanın *sonucu* değil, *nedeni* gözüyle bakmak gerekliydi. «Yürek daralması neden oluşmuştur?» sorusu ilginçliğini yitirmiş, cinsel enerjinin kaygıya dönüşmesi kavramı da önemsizleşmişti. Freud kaygının —bu dirimsel görüngünün— daha derin birtakım dirimsel katmanlarda beliren bir hazırlık süreci olmadan ortaya çıkamayacağını hesaba katmıyordu.

Yayımladığı yeni kitap benim yürek daralması sorunu üzerindeki çalışmalarıma kötü bir darbe indirdi, çünkü hem cinsel arzunun bilinçaltına itilmesinin sonucu olduğunu, hem de bu ket vurmaya yol açtığını farkederek kaygı sorununu büyük ölçüde çözmüştüm. Şimdiden sonra, kaygının cinsel durgunluktan ileri geldiğini savunmak daha zor olacaktı. Freud'un sözlerinin büyük ağırlığı vardı elbet, hele birtakım canalıcı sorunlarda, onunkinden ayrı bir görüşü savunmak pek kolay değildi. *Bedensel Boşalmanın İşlevi*'nde, sayfanın dibine bir not düşerek atlatmıştım bu güçlüğü. Genel bir onamayla, yürek daralmasının cinsel arzulara ket vurmanın

nedeni olduğu kabul ediliyordu. Ben, kaygının kendisinin cinsel durgunluğun *sonucu* olduğunu öne sürüyordum. Freud'sa artık bu görüşü tümden yadsıyordu.

Aramızdaki kopma çok hızlı ve kaygı verici bir biçimde kendini gösterdi. Ruhçözümcülerin cinsel yaşama düşmanlıklarının Freud'un son sözlerinden sonra artacağından ve Freud'da basit bir yanılgı durumunda olan şeyin onlarda son derece gülünç, olumlu lâflar haline geleceğinden korkuyordum. Ne yazık ki korktuğum başıma geldi. *Ket Vurma, Hastalık Belirtisi ve Kaygı*'nın yayımlanmasından sonra, ortada, bakımevinde gözlenen olgularla uyuşan ruhçözümlemesi kuramı kalmadı. Freud'un başlangıçta savunduğu kaygı kavramını genişletişimin doğru olduğuna yürekten inanıyordum. Sorunun *bedensel temeli*'ne gittikçe yaklaşmakta oluşum hoşnutluk vericiydi, ama öbür ruhçözümcülerle aramdaki çatışma da kızışıyordu.

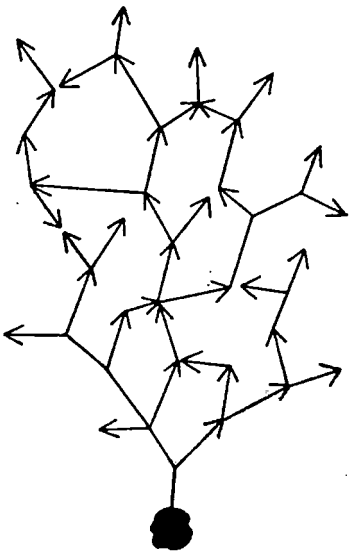
Bakımevindeki hekimlik çalışmamda, durgunluktan ileri gelen kaygının üreme örgenleriyle ilgili uyarılmaya dönüşmesi sürecine önem vermeye başladım. Bunu başarabildiğim zaman, sinir ve ruh hastalarını iyileştirmede sürekli ve iyi sonuçlar elde ettim. Ancak, yürek daralmasını bütünüyle yokedemiyor, onun yerine üretken cinsel uyarılmayı geçiremiyordum. Buysa, şu soruyu ortaya çıkardı: *Üreme örgenlerindeki uyarılmaya ket vurulduktan sonra, dirimsel uyarılmanın yürek daralması biçiminde dışa vurmasını engelleyen şey nedir? Neden bütün ruhsal sinircelerde durgunluk kaygısı belirmez?*

Burada da, ruhçözümlemesi alanındaki ilk sözler bana yardımcı oldu. Freud, sinir hastalığında, kaygının belli bir biçimde *bağlı* bulunduğunu göstermişti. Hasta, örneğin bir saplantı belirtisi göstererek, yürek daralmasından kurtulur. Bu saplantının akış sürecini bozduğunuz an, kaygı belirir. Ama her zaman da belirmez: bir sürü eski saplantılı sinirce ya da onulmaz yürekçöküntüsü kendi süreçlerinin bozulma-

sına izin vermez. Bir bakıma, el sürülmezdirler. Hele duygusal yönden çakılıp kalmış saplantılı kişiliklerin iyileştirilmesi özellikle güçtü. Oturup konuştuğunuz zaman size bir sürü çağrışım anlatıyorlardı, ama bunlarda en küçük bir sevgi izi yoktu. Bütün iyileştirme çabaları, «kalın ve sert bir duvara» çarpmış gibi geri tepiyordu. Hastalar, her türlü saldırıya karşı «zırha bürünmüş»lerdi. Ruhçözümlemesi kitaplarında bu konuya ilişkin en küçük bir uygulayım yöntemi yoktu, bu kalın kale duvarını delemiyorduk. Karşımızdakinin *bütün kişiliği* direniyordu. Bunun üzerine, *kişilik çözümlemesi*'ne giriştim. Görünüşe göre, *kişilik zırhı bütün cinsel (dirimsel) enerjiyi bağlayan çarktı*. Ve o, aynı zamanda, sayısız ruhçözümcünün cinsel durgunluktan ileri gelen yürek daralmasını yadsımasına da yol açmıştır.

3 — KİŞİLİK ZIRHI VE SAVUNMA ÇARKLARININ DEVİNDİRİCİ KATMANLARI

«Kişilik zırhı» kuramı —başlangıçta elyordamıyla— hastanın direnmelerini billûrlaştırma çalışmasından doğmuştur. Üretken cinsel etkinliğin ruh hastalıklarının iyileştirilmesinde oynadığı rolün kabul edildiği 1922 yılıyla *Bedensel Boşalmanın İşlevi*'nin yayımlandığı 1927 arasında, giriştiğimiz sayısız deneme hep aynı ve tek şeyi gösteriyordu: *iyileştirmeyi önleyen engel hastanın «bütün varolma biçimi»nde, bütün «kişilik»indedir*. Sağaltım sırasında, kişilik zırhı kendini «kişilik direnmesi» biçiminde duyurur.



Yalın çizim: Devindirici güçlerin karşılıklı etkisinden doğan kişilik zırhının yapısı

Şekil 7

Yukardaki çizimin betimlemesi, cinsel tutumbilimin kişilik ve zihin yapısı konusunda ortaya attığı kuramı *Charakteranalyse* (Kişilik Çözümlemesi) adlı kitabımda yaptığım dizgeli açıklamadan çok daha yalın bir biçimde anlatabilir. Böylece, kişiliğin çözümlenmesi kuramım Freud'un sinir hastalıklarına ilişkin kuramının genişletilmesi diye görülebilir. Oysa, kısa bir süre sonra bu iki kuram çatışmıştır. Kişilik çözümlemesi kuramı, ruhçözümlemesine ilişkin makinacı görüşlere karşı girişilen savaş sonunda ortaya çıkmıştır.

Ruhçözümsel sağaltımın (tedavinin) görevi, doğrudan doğruya bilinçaltını yorumlamak değil, iyileşmeye karşı hastanın gösterdiği direnmeleri örten perdeyi kaldırmak ve bu

direnmeleri kırmaktır. Demek ki, ilke olarak işe ben'in bilinçsiz güdüler karşısında kendini savunmasından başlamak gerekir. Oysa deneylerimiz gösterdi ki, bilinçaltının o uçsuz bucaksız dünyasına girebilmek için, ben'in kendini savunmak üzere kurduğu yalın *bir* katman yoktu. *Gerçekte, içgüdüsel arzularla ben'in kendini savunma işlevleri iç içe geçmiştir, bütün ruhsal (zihinsel) yapıyı etkilerler* (şekil 7'deki çizime bakın).

Bu olgu, karşılaşılan gerçek zorluğu meydana getirir. Freud'un bilinçaltı, önbilinç ve bilinç arasındaki ilintileri gösteren şemasıyla ruhsal yapıya (hani şu kesim, ben, üstben) ilişkin şeması ortaklaşa-yayılgan değildirler. Hattâ, çoğu kez birbirleriyle çelişirler. Freud'un bilinçaltı dünyası «hani şu kesim»le aynı değildır. İkincisinde daha çok şey vardır. Birincide bastırılmış arzular, bir de ahlâksal üstbenin önemli kesimleri yer alır. Üstben çocukla ana-baba arasındaki yasak cinsel ilintilerden doğduğuna göre, çocukluğun ilk yaşlarından kalma izler taşır. İçgüdüsel bir yoğunlukla, müthiş saldırgan ve yıkıcı bir nitelik taşır. «Ben»le «bilinç» aynı şey değildirler. Ben'in kendisini yasak cinsel güdülerden koruyuşu da bilinçaltına itilmiştir. Ayrıca, sonradan üstbenin etkisiyle kendi öz kaynağına, «hani şu kesim»e ters düşse bile, «ben»de «hani şu kesim»in özel biçimde değişime uğramış parçasıdır. Aynı şekilde, Freud'un dediklerini doğru anlayacak olursak, «çocuksu dünya» «hani şu kesim»in ya da bilinçaltının aynısı, ergin de ben ya da üstben değildir. Burada, tartışmaya ya da çözmeye kalkışmaksızın, ruhçözümlemesi kuramının karşılaştığı kimi güçlüklere değinmek istiyorum. Tartışma ve çözme işini ruhçözümlemesi kuramcılarına bırakıyorum. Her şeye karşın, cinsel yaşama çekidüzen verme bilimi çerçevesinde girişilen kişilik araştırması birtakım önemli noktaları aydınlığa kavuşturmuştur. Ruhsal aygıtla ilgili cinsel-tutumbilim kavramı ruhbilimsel değil, *dirimbilimsel*'dir.

Bakımevinde yürütülecek hekimlik çalışması için, «bastırılmış olmak»la «bilinç yüzeyine çıkabilecek nitelikte olma»nın birbirinden ayırılması yapılacak ilk işti. Aynı şekilde, çocuğun cinsel yaşamının çeşitli evrelerinin birbirinden ayrılması da öyle. Bunları birbirinden ayırdıktan sonra, birtakım işlemlere girişilebilirdi. Oysa ele avuca gelmeyen «hani şu kesim»le de, yalın bir yapıdan başka bir şey olmayan üstben'le de, —Freud'un ısrarla altını çizdiği gibi, ancak bilinçüstüne çıkan türevleriyle yakalanabildiği için— bilinçaltıyla da herhangi bir şey yapmak olanaksızdı. (Freud'a göre, bilinçaltı hiçbir zaman «gerekli düşünsel konut» olmaktan öteye geçmemiştir.) Üretkenlik öncesi belirtilerle ahlâkın ve cinsel kaygının koyduğu türlü yasaklar somut terimlerle dile getirilebilirdi. Karışıklığın büyükçe kesimi ruhçözümcülerin kuramla, varsayımsal yapıyla uygulama alanında görülebilen ve değiştirilebilen olguları birbirlerinden ayırmamalarının, doğrudan doğruya bilinçaltı üzerinde çalışabileceklerine inanmalarının sonucuydu. Bu yanılgılar «hani şu kesim»in bitkisel (sinirsel) yapısının araştırılmasını da, ruhsal dizgenin işleyişini dirimsel temele oturtmamızı da engelliyordu.

Ruhsal aygıtın çeşitli katmanlara ayrılmasıyla, ilk kez, yukarda sözünü ettiğim dönüşümce (hystérie) belirtileri gösteren, doğru dürüst çalışmayan ve çilecilere özgü bir güçsüzlük içinde kıvranan kadınsı-edilgin delikanlıda yüz yüze geldim. Aşırı derecede çelebiydi, korkaklığından ötürü de kurnaz mı kurnaz. Her durumda, azıcık sıkıya geldi mi, yelkenleri suya indiriyordu. Çelebiliği, ruhsal yapısının göze görünen en dış katmanıydı. Anasına bağlılığı konusunda istemediğim kadar araç-gereç sağlıyordu bana. Bütün bu araç-gereçleri en küçük bir inanç duymadan «sunuyordu». Oturup anlattıklarını tartışacak yerde, hastanın çelebiliğinin bana ve her türlü duygusal yaklaşıma karşı bir savunma olduğunu saptamak-

la yetindim. Zaman geçtikçe, gizli saldırganlığı kurduğu düşlerde açık seçik ortaya çıkmaya başlıyordu. Çelebiliği işe yaramaz olunca, saldırganlaştı. Başka türlü söylersek, çelebiliği nefret'in karşısına diktiği bir savunma duvarıydı. *Önündeki bütün savunma duvarlarını bir bir yıkarak nefretin ortaya çıkmasını sağladım. O ana dek, içindeki nefret bilinçsizdi. Nefretle çelebilik karşıt-savlardı, aşırı çelebilik nefretin üstü örtülü belirtisiydi. Aşırı çelebi insanlar en tehlikeli, en acımasız kişilerdir.*

Nefret, babanın yarattığı müthiş korkudan korunma çaresiydi. Bu da, duyduğu nefretin, çektiği büyük sıkıntıya karşı bilinçsiz bir savunma, hem de bastırılmış bir güdü olduğunu gösteriyordu. Nefret açıkça ortaya vuruldukça, yürek daralması belirtileri açık seçikleşti. Sonunda, nefret yerini kaygıya bıraktı. Duyduğu nefret çocukluk yıllarının ilk saldırganlığını simgelemiyordu, çok yakın bir tarihte belirmişti. Yeni ortaya çıkan cinsel kaygıysa, yıkıcı nefretin daha derindeki bir katmanına karşı dikilmiş bir savunma duvarıydı. Kaygı, her şeyin değerini düşürüp gülünç kılarak kendini doyuruyordu; daha derinlerdeki yıkıcı tutumsa, babaya karşı duyulan öldürme güdülerinden oluşuyordu. Kendisine eşlik eden korku ortadan kaldırılınca, birtakım duygu ve düşlerde dile gelmeye başladı. Demek ki yıkıcı tutum, kaygının baskı altında tuttuğu bir ögeydi. Ama aynı zamanda yakıp yıkma korkusunun ta kendisiydi, *çünkü korkusuz ortaya çıkamazdı, korkuysa mutlaka yakıp yıkma saldırganlığını ortaya vururdu. Böylece,* savunmayla bilinçaltına itilmiş arzunun işlevsel-çelişik aynılıkları bulunmuş oluyordu. *Ele alışımdan sekiz yıl sonra yayımladığım bu olay, 157. sayfadaki çizimde gösterilmiştir.*

Babayı ortadan kaldırma eğilimi de baba tarafından yokedilme korkusundan korunma çâresiydi. Üstündeki koruyuculuk işlevini çekip aldığım zaman, cinsel kaygı ortaya çıkıverdi. Sizin anlayacağınız, babayı ortadan kaldırma eği-

limleri, baba tarafından iğdiş edilmekten koruyordu hastayı. Babaya duyulan yıkıcı nefretle perdelenen iğdiş edilme korkusu da çok daha derinlerde yatan yıkıcı saldırganlıktan korunmanın bir yoluydu: babayı iğdiş etme ve ananın sevgisini kazanma yarışında ondan kurtulma eğilimi. İkinci yıkım katmanı salt yıkıcıydı. *Üçüncü katmanda, yıkıcılığın yanında bir de* cinsellik *vardı. Bu eğilim iğdiş edilme korkusuyla etkisiz hale geliyordu, ama aynı zamanda daha derindeki, daha güçlü bir katmana karşı çekilmiş bir savunma duvarıydı: baba karşısında takınılan kadınsı, edilgin, sevgilimsi tutum. Baba karşısında dişi olmak, erkeklik örgenine sahip olmak değil, iğdiş edilmek anlamına geliyordu. Bundan ötürü, küçük oğlanın bu sevgiden babaya* karşı *yıkıcı bir saldırganlık takınarak korunması gerekiyordu. Sağlıklı küçük* erkek *kendini işte böyle koruyordu. Ve bu küçük erkek anasını müthiş arzuluyordu. Kişiliğinde su yüzüne çıkarıp bilinçli kılmayı başarabildiğimiz kadınsılık safdışı edildikten sonra, anasına duyduğu yasak cinsel arzu öne çıktı, üreme örgenleri yoluyla uyarılma yetisi geri geldi. Ömründe ilk kez, erkeklik örgeni dikildi, ama henüz bedensel boşalma gücünü kazanamamıştı.*

Böylece, tarihte ilk kez, katman katman, dizgeli ve düzenli olarak yürütülen kişilik ve direnme çözümlemesi bir sonuca bağlanıyordu[1]. «Katmanlar» ve «kişilik zırhına bürünmenin katmanlaşması» kavramı, bakımevindeki hekimlik çalışmasına sayısız olanaklar kazandırdı. Şimdi artık ruhsal güçlerle çelişkiler anlaşılmaz bir karışıklık yaratmıyor, tarihsel ve yapısal açıdan kavranabilecek bir kendilik (entité: zatiyet) oluşturuyordu. Sinir hastalığı, her hastada, kendine özgü bir yapı gösteriyordu. Sinircenin yapısı gelişimiyle öz-

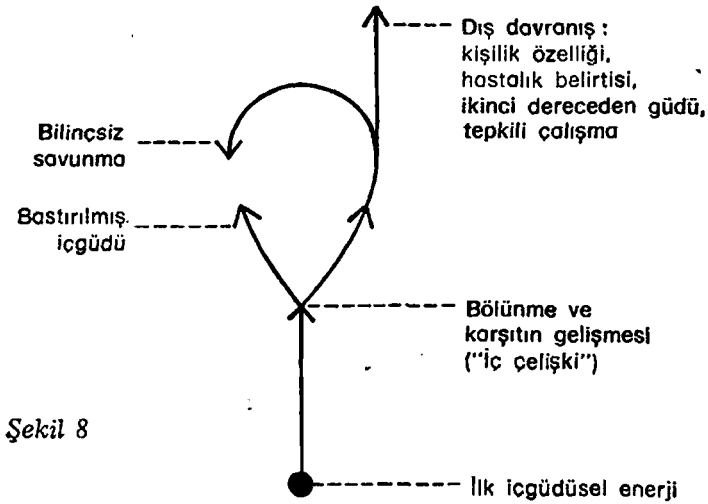
[1] Söz konusu olayın daha ayrıntılı anlatımı için, **Kişilik Çözümlemesi** adlı yapıtıma bakın.

deşti. Çocukluğun son dönemlerinde bastırılan arzu, yüzeye en yakın yerde duruyordu. Ancak, çocukluk dönemindeki saplanıp kalmalar sonradan başka çatışkılarla kaplanmışlarsa, canlılık yönünden köklü, ama yine de yüzeysel olabiliyorlardı. Örneğin, bir kadının kocasına ağız yoluyla saplantı derecesinde bağlanması ana memesine köklü bağlanmadan ileri gelir; kadının kocası karşısında duyduğu cinsel korkudan korunmasma yardım ettiği zamansa, kişiliğin yüzeye en yakın katmanını oluşturur. Enerji açısından ele alındığında, ben'in kendini savunması bir korunma işlevinde gizlenen güdü'den başka şey değildir. Bu dediğimiz, günümüz insanının bütün ahlâksal davranışları için geçerlidir.

Genellikle, sinircenin yapısı gelişmesiyle çakışıyordu, ama ters yönde. «İçgüdüyle savunmanın işlevsel-çelişik birliği» kavramı *aynı anda* hem güncel yaşantıyı, hem de çocukluktaki deneyimi anlamamıza izin verdi. Artık tarihsel olayla şu anki olay arasında karşıtlık yoktu. *Geçmişte yaşananların hepsi şu anda kişilik davranışları biçiminde yeniden yaşanıyordu. Bir kişinin anayapısı, geçmişteki deneylerinin işlevsel toplamıdır.* Bu önermeler ilk bakışta fazla bilimsel gelebilir, ama bireysel kişilik yapısının bozulmasını anlamakta yüzde yüz gereklidirler.

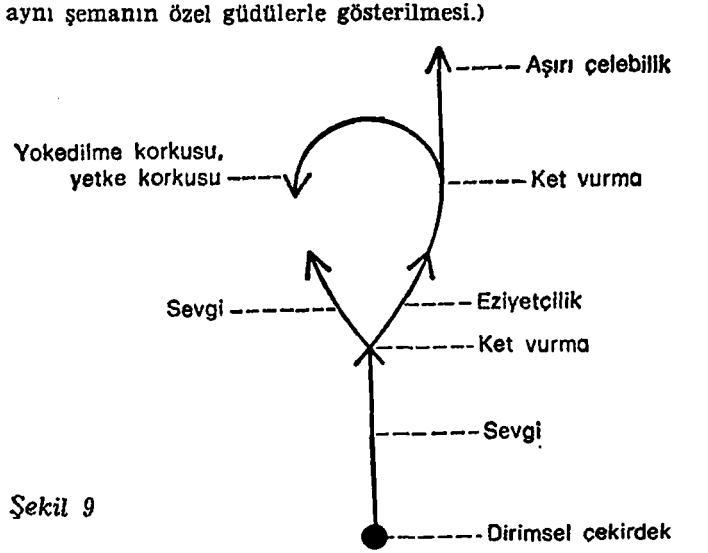
Bu yapı, hastalara zorla benimsettiğim bir kalıp değildir. Hastanın gösterdiği direnmelerin yavaş yavaş, katman katman, bütün savunma çarklarının ortaya çıkarılmasına izin verecek biçimde çözümlenmesi bana, söz konusu katmanlaşmanın nesnel olarak varolduğunu, benim isteğime bağlı bulunmadığını göstermiştir. Kişilik yapısındaki katmanlar, katılaşıp kalmış tarihten başka bir şey olmayan yerbilimsel ya da arkeolojik katmanlara benzetilebilir. Yaşamın herhangi bir döneminde etkinlik gösteren bir çatışkı, kişilikte, katılaşma biçiminde mutlaka iz bırakır. Bu iz kendiliğinden işler ve bin bir güçlükle etkisiz hale getirilir. Hasta onu kendine yabancı bir şey gibi duymaz, bir türlü yenilmeyen

katı bir şey ya da kendiliğindenliğin yitmesi ya da azalması gibi algılar. Kişilik yapısındaki katmanların her biri, *başka bir biçim altında* saklanmış, hâlâ etkinlik gösteren bir tarih parçasıdır. Biz, bu katmanların bağlarmdan kurtarıldıkları an, eski ruhsal çatışkıların —her duruma göre değişen bir kolaylık ya da güçlükle— yeniden canlanabildiklerini kanıtladık. Bu katmanların sayısı fazlaysa, kendiliklerinden işlemeye başlamışlarsa, içine girilmesi zor, ötesini göstermeyen bir birlik haline gelmişlerse, canlı varlığı kuşatan bir «zırh» niteliği kazanmaktadırlar. Bu zırh yüzeysel ya da köklü, sünger gibi yumuşak ya da tırnak kadar sert olabilir. Şöyle ya da böyle, görevi kişiyi hoşuna gitmeyen duyumlardan korumaktır. Ancak vücut bu korunmayı, haz duyma yeteneğini büyük ölçüde yitirerek öder. Geçmişteki ruhsal çatışkılar bu zırhın dipte yatan içeriğini oluştururlar. Onu alttan alta besleyen enerji, özellikle, «kıskıvrak bağlanan» yıkıcılıktan gelir. Zırh çatırdamaya başlar başlamaz yıkıcılığın boygöstermesi bu gözlemi doğruluyordu. Peki ama, şu yıkıcı ve nefret yüklü saldırganlık nereden geliyordu? İşlevi neydi? İlk verilerden biri miydi, yani *dirimsel bir yıkıcılık* mıydı? Bu soruları çözmek uzun yıllarımı aldı.

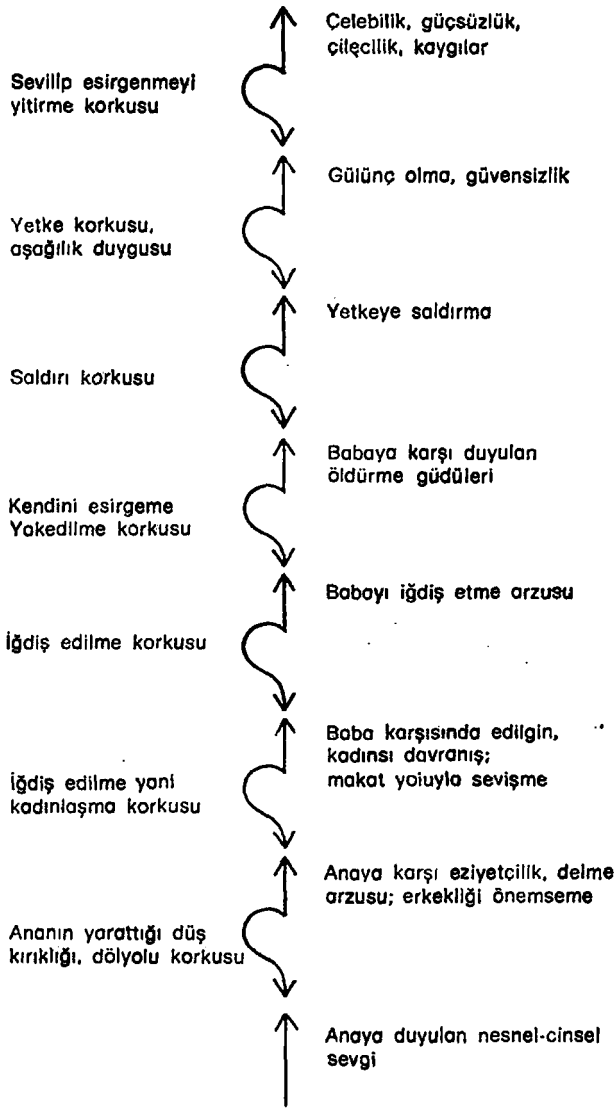


Şekil 8

İçgüdüyle savunmanın çelişik işlevsel birliğini gösteren şema. İnsanın bugünkü kişilik yapısından gelen bir «iç çelişki» hep dirimsel güdüyle eylem arasına girer: insanoğlu hep «tepki göstererek» ve iç dünyasında çatışkıya düşerek eylemde bulunur. (Altta aynı şemanın özel güdülerle gösterilmesi.)



Şekil 9



Yalın çizim : Sinirceli kişilik yapısının katmanları ve savunma düzenekleri.

Şekil 10

İnsanların, kişilik zırhının ayakta tuttuğu sinirceli dengeyi bozacak her türlü girişime bütün güçleriyle direndiklerini saptadım. Bu kaçınılmaz tepki kişilik yapısının araştırılmasında karşıma dikilen en büyük engel oldu. Gerçekten de, yıkıcılığın kendisi hiçbir zaman tam anlamıyla özgür kalamıyordu. Hep, birtakım karşıt kişilik özellikleriyle perdeleniyordu. Yaşam koşullarının gerçekten saldırganlık, eylem, karar verme, belli bir tutum takınma gerektirdiği hallerde, ölçülülük, çelebilik, kendini tutma, düzmece alçakgönüllülük görülüyordu; kısacası kişi, insan erdemleri diye nitelendirilip müthiş sayılan birtakım kişilik özellikleri gösteriyordu. Ama kuşkuya yer yoktu: bu *özellikler bütün akılcı eylemleri, canlı ve etkin içtepileri köreltiyordu.*

Azıcık saldırganlık gösterilse bile, bu son derece karışık, ereksiz bir saldırganlık oluyor, tâ derinlerde yatan köklü güvensizliği ya da hastalıklı bencilliği dile getiriyordu. Başka bir deyişle, akılla yön verilen, sağlıklı bir saldırganlık değil, *hastalıklı* bir saldırganlıktı bu.

Yavaş yavaş, hiçbir hastayı dışında bırakmayan, *bilinçaltında yatan nefret*'i anlamaya başladım. Hastanın önümüze getirdiği duygusuz çağrışımlara takılıp kafamızı karıştırmazsak, düşleri yorumlamakla yetinmezsek, bunun yerine hastanın kişiliğini nasıl savunduğunu bulmaya çalışırsak, adam hemen *öfkeleniyordu.* Başlarda, bu öfke bana müthiş giz dolu gözüktü. Hasta, coşkusal yaşamının boşluğundan yakınıyordu. Ama aynı boşluğu ona ilişkilerinin yaşanışında, soğukluğunda, boş kendini beğenmişliğinde ya da düzmece güven duygusunda gösterdiğimiz zaman, kızıp köpürüyordu. Başağrısı ya da sürekli kas atması gibi hastalık belirtilerini kendi dışında sayıyordu. Derindeki kişiliğiyse, ta kendisiydi. Bu kişiliği ona gösterdiniz mi, dengesi bozuluyor, küplere biniyordu.

Neden insan en dipteki ben'ini algılayamaz acaba? Oysa, asıl kendisi o'dur. Yavaş yavaş, kişinin asıl kendisi sandı-

ğı şeyin, şu kişilik «düzgünü»nün her türlü çözümleme girişimini köstekleyen katı ve geçirimsiz kitle olduğunu gördüm. Çözümlemeye direnen kişiliğin bütünüydü, tüm bireydi, *kişilik*'ti. Peki ama neden? Çünkü, *bu direnme gizli bir savunma ve korunma işlevine yardım ediyordu.* Adler'in kişilik-bilimini iyi tanıyordum. Ben de acaba o yola sapıp ereğimi mi şaşırmıştım? Bu direnmede bireyin kendini olumlaması, aşağılık duygusu, güçlü olma isteği, boş kendini beğenmişlik ve zayıflığın aşırı ödünlemeleri vardı. Görünüşe göre, Adler haklıydı. Ama o sinir hastalığını *cinsel etkinliğin* değil, kişiliğin doğurduğuna inanıyordu. Peki öyleyse *kişilik* çarklarıyla *cinsel* çarklar arasındaki bağlantı neredeydi? Çünkü sinir hastalıkları konusunda Adler'in değil, Freud'un kuramının doğruluğundan bir an bile kuşkulanmıyordum.

Bu sorunun yanıtını açık seçik görebilmem için yıllar geçti: *kişilik yapısında zincire vurulan yıkıcılık genel olarak yoksun kalmanın, özel olarak da cinsel doyumu elin tersiyle itmenin yarattığı öfkeden başka bir şey değildir.* Çözümleme ilerledikçe, yıkıcı eğilimlerin her biri yerini bir cinsel eğilime bırakıyordu. Sonunda, yıkıcı eğilimlerin birer *tepki*, sevgide düş kırıklığına uğramanın ya da sevgisiz kalmanın doğurduğu tepkiler oldukları ortaya çıktı. Eğer sevgi gereksinimi ya da cinsel doyuma erme kösteklenirse, insan nefret etmeye başlar. Ancak, nefret doğrudan doğruya dışavurulamaz, yarattığı kaygıdan kurtulabilmek için onu sımsıkı bağlamamız gerekir. Sizin anlayacağınız, yarım kalan sevgi kaygıya (angoisse'a) yol açar; kaygıysa hem nefretin, hem de sevginin dile getirilmesini engeller.

İşte bundan sonra, uygulamada öğrendiğimi dile getirmeyi becerdim. Sırası ters olmakla birlikte, aynı şeydi bu, dolayısıyla şu önemli sonuca vardım: *bedensel doyumdan yoksun kalan bireyde sahici olmayan bir kişilik yapısı ve önceden tasarlamadığı her davranıştan korkma alışkanlığı be-*

lirmekte, başka bir deyişle, *birey hem gerçekten canlı, içinden gelen her türlü davranıştan, hem de bitkisel kökenli duyumların bilincine varmaktan ölesiye korkmaktadır.*

O günlerde, yıkıcı güdülerle ilgili kuramlar ruhçözümlemesinde başköşeyi tutmaya başladı. Freud, ilk yaşlardaki özüne eziyet etme eğilimini, özezerliği irdeleyen yazısında, daha önce ileri sürdüğü görüşlerde epey değişiklik yapmıştı. Başlangıçta, nefreti tıpkı sevgi gibi doğuştan getirdiğimiz dirimsel bir eğilim saymıştı. Önce dünyaya yönelen yıkıcılık, dış dünyanın etkisiyle bireyin kendisine dönüyor, böylece özezerlik, yani *acı çekme arzusu* haline geliyordu. Yeni yazıdaysa, bu görüş tersine dönmüştü. «Çocukluğun ilk yaşlarındaki eziyet düşkünlüğü» ya da «ölüm içgüdüsü» hücrelerde varolan dirimsel bir güç sayılıyordu: dolayısıyla, yıkıcı saldırganlık dışa dönük eziyet düşkünlüğü diye kabul ediliyordu; bu yıkıcılık yeniden insanın kendisine döndüğü zaman, «ikinci elden eziyet düşkünlüğü»ymüş gibi gözüküyordu.

Hastanın kişiliğinde gizli yatan olumsuz davranışların eziyet düşkünlüğünden ileri geldiği varsayılıyordu. Freud buna ayrıca «hastalıklı olumsuz tepki»yle «bilinçsiz suçluluk duygusu»nu da bağladı. Uzun yıllar, büyük bir dikkatle, suçluluk duygusuna ve yürek çöküntüsüne yol açan bütün yıkıcılık biçimlerini inceledim, ve gerek kişilik zırhı açısından anlamlarını, gerekse cinsel durgunlukla ilişkilerini kavramaya başladım.

Freud'un onayıyla, ruhçözümlemesi uygulayımı konusunda o güne dek bilinenleri bir kitapta toplamayı tasarladım. Bu kitapta, yıkıcılık sorunu konusunda kesin bir tutum takınmam gerekecekti. Oysa, o anda, bu konuda kesin bir görüşüm yoktu. Ferenczi, «Etkin Uygulayımdaki Yeni Gelişme» adlı yazısında Adler'in görüşüne katılmadığını söylüyordu. «Kişiliğin araştırılması bizim uyguladığımız iyileştirme yönteminde önemli bir yer tutmaz, diyordu. Bu noktaya ancak, birtakım kuraldışı, hastalıklı özellikler ruhçö-

zümlemesinin olağan akışını aksattığı zaman parmak basarız.» Bu, o çağlardaki ruhçözümlemesinin kişiliğin oynadığı role bakışını çok doğru yansıtıyordu. Ben de o sıralarda kişilikbilimiyle ilgili incelemelere dalmıştım ve ruhçözümlemesini «kişilik çözümlemesi»ne doğru geliştirmeye çalışıyordum. Gerçek iyileşme ancak hastalık belirtilerinin altındaki *kişilikten gelen temeli* bütünüyle ortadan kaldırabilirsek gerçekleşebilirdi. Bu işin zorluğu, hastalık belirtilerinin değil, kişiliğin çözümlenmesini gerektiren çözümsel durumların kavranmasındaydı. Benim uygulayımımla Adler'in kişilikbilimsel açıklama girişimleri arasındaki benzersizlik *benimkinin cinsel davranış aracılığıyla kişilik çözümlemesi* oluşundaydı. Oysa, Adler: «cinsel enerjinin *değil, kişilik*'in çözümlenmesi» demişti. Benim kişilik zırhı kavramının Adler'in bireysel kişiliğin özellikleri konusunda söyledikleriyle en küçük bir ilgisi yoktu. Kişilik yapısı hakkında ortaya attığım cinsel tutumbilimsel kuramın Adler'in savunduğu kişilikbilimiyle kıyaslanması çok temel bir uyuşmazlığı ortaya çıkarıyordu. «Aşağılık duygusu» ya da «güçlü olma isteği» gibi kişilik özellikleri *dirimsel* anlamda, yani dirimsel işlevin bitkisel açıdan kösteklenmesi anlamında *zırha bürünme* sürecinin son derece yüzeysel belirtilerinden başka şeyler değildirler.

Der Triebhafte Charakter (İçtepili Kişilik) (1925) adlı kitabımda, içtepili kişilikler üzerindeki deneylerime dayanarak, hastalık belirtilerini çözümlemenin kişilik çözümlemesine dek uzatılması gerektiği sonucuna varmıştım. Mantıklı bir sonuçtu bu. Ama onu doğrulayacak hekimsel ve uygulayımsal temel yoktu elimde. Bu temeli nasıl sağlayacağımı bilemiyor, hâlâ Freud'un ben ve üstben kuramına yaslanıyordum. Oysa, bu yardımcı ruhçözümsel kavramlarla bir kişilik çözümlemesi geliştirilemezdi. Bize gerekli olan, dirimsel olgulara dayanan, *işlevsel bir ruh yapısı kuramı*'ydı.

Beri yandan, bakımevindeki hekimlik deneyleri sağaltım

uygulayımının ereğinin bedensel boşalma gücünün hastaya yeniden kazandırılması olduğunu göstermişti. Ben bu ereği biliyordum, ve birkaç hastada ona ulaşmıştım. Ama yüzde yüz ulaşabilmeyi sağlayacak uygulayımı bilmiyordum. Hattâ, sağaltımın ereğinden emin oldukça, uygulayımsal becerimin yetersizliğini kabul etmek zorunda kalıyordum. Erekle gerçekleşmesi arasındaki açıklık kapanacağına, açılıyordu.

Freud'un ruhsal işlevle ilgili sözlerinin sinir hastalıklarının iyileştirilmesindeki yararı son derece sınırlıydı. Bilinçaltında yatan arzu ve çatışkıların su yüzüne çıkarılması, eğer üretken cinsel etkinlik yerli yerine konmazsa, önemli bir etki yaratmıyordu. Bilinçsiz cezalandırılma gereksinimi kavramına gelince, bundan da hiçbir şey çıkmıyordu. Çünkü eğer hastalıkta ve acı çekmekte direnme içgüdüsüne benzer dirimsel bir şey varsa, hastayı iyileştirmeye kalkışmak boşunaydı.

Sağaltımdaki bu acıklı durum bir sürü ruhçözümcünün sapıtmasına yol açtı. Stekel bilinçaltındaki araç ve gereçlerin ortaya çıkarılmasına karşı hastanın gösterdiği direnme üzerinde çalışmaktan vazgeçti, «vahşi ruhçözümcülere özgü» bir yöntemle «yorumlar aracılığıyla bilinçaltı dünyasını yaylım ateşine tuttu». Gerçekte, son derece umutsuz bir durumdaydı. Güncel sinircelerle iğdiş edilme karmaşasının varlığını yadsıdı. O, bir çırpıda hastaları iyileştirmek istiyordu.

Adler, suçluluk duyguları ve saldırganlıkla karşılaştığı zaman, sinir hastalıklarının cinsel nedenlerini elinin tersiyle itti. Hekimlik yaşamını erekçi bir düşünbilimci ve toplumsal bir ahlâkçı olarak bitirdi.

Jung yaşam enerjisi kavramını, taşıdığı *cinsel* imlemi hepten yitirtecek kadar genelleştirmişti. Sonunda «ortak bilinçdışı» kavramına vardı, böylece sonradan ulusal-toplumcu olarak resmen temsil ettiği gizemciliğe savruldu.

Ferenczi, bu yetenekli ve üstün adam, iyileştirme uygulayımının içinde bulunduğu acıklı durumu çok iyi biliyordu. *Dokusal* alanda bir çözüm aradı ve dokusal gerilimlerin ortaya çıktığı durumlarda uygulanacak bir «etkin uygulayım» geliştirdi. Ama o da cinsel durgunluktan ileri gelen sinir hastalığını bilmiyordu, ve bedensel boşalma kuramını ciddiye almadı.

Rank da iyileştirme uygulayımının yetersizliklerini görüyordu. Varlığın barış gereksinmesini ve ana kucağına dönme arzusunu kabul etti. Ama şu korkunç dünyada yaşamanın yarattığı korkuyu pek iyi anlayamadı, bu korkuyu dirimsel açıdan yanlış yorumladı, doğum sırasında beynin örselenmesinden ileri gelir dedi ve sinircenin nedeni diye gördü. İnsanların neden gerçek dünyadan kaçmak, gidip esirgeyici ana kucağına sığınmak istediklerini araştırmadı. Yaşam enerjisi kuramına bağlı kalan Freud'la kapıştı, ve «dışardan gazel okuyan biri» haline geldi.

Gerçekte, hepsi de gelip *bütün* ruhsal sağaltım durumlarını belirleyen *biricik* soruna takılmışlardı: *Cinsel arzunun bilinçaltına itilmesinden kurtulan hasta doğal cinsel etkinliğini nerede kullanmalıdır?* Freud bu soruna şöyle dolaylı bile değinmemiş, hattâ sonradan öğrendiğime göre, bu sorunun sorulmasına izin vermemiştir. Freud, bu canalıcı soruna yan çizerek, dirimsel bir acı çekme ve ölüm içgüdüsünün varolduğunu kabul ederek, dağ gibi güçlükler yaratmıştır hepimize.

Bu gibi sorular kuramla çözülemezdi. Rank, Jung, Adler ve daha başkalarının deneyleri, en küçük ayrıntısıyla hekimlik gözlemine dayanmayan birtakım karşıt-görüşler öne sürmenin sakınımsızlığını bize göstermişti. Bütün sorunu aşırı derecede yalınlaştırma ve: «Perhizde yaşıyorlarsa, bırakın hastalar cinsel ilişki kursunlar; kendi kendilerini doyursunlar, o zaman her şey düzelir» deme tehlikesiyle yüz yü-

zeydim. Nitekim, ruhçözümcüler bu anlamda benim üretken cinsel etkinlik kuramımı yanlış yorumlama tuzağına düştüler. Pek çok hekim, hattâ ruhçözümcü kuramımı hastalarına işte böyle tanıttılar. Cinsel doyumdan yoksun kalmanın sinir hastalığına yol açtığını işitmişlerdi. Hastalarının «kendi kendilerini doyurmaları»na izin verdiler, böylece çok hızlı bir iyileşme olacağını umuyorlardı.

Onların es geçtikleri nokta, sinir hastalığının özünün *hastadaki doyuma erememe durumu* olduğuydu. Görünüşte yalın, gerçekteyse son derece karışık bu ana sorunun canalıcı noktası «bedensel boşalma güçsüzlüğü»dür. İlk önemli gözlemim, üretken cinsel doyumun hastalık belirtilerini azaltması oldu. Ama bakımevindeki hekimlik deneyleri, üretken cinsel enerjinin kırk yılda bir yeterli ölçüde sağlanabildiğini de gösterdi. Cinsel enerjinin zincire vurulduğu ya da başka yöne saptığı noktaları ya da çarkları bulup ortaya çıkarmak gerekiyordu. Hastalıklı yıkıcılık —ya da daha yalın ve genel bir deyişle insan kötülüğü— cinsel enerjinin yön değiştirmesinin sonuçlarından biri gibi gözüküyordu. Bu sonuca varabilmek için derin ve doğru bir çalışma yapmak gerekti. Hastanın saldırganlığı, suçluluk duygularıyla ağırlaşmış bir sapmaydı, genellikle müthiş sert bir tepkiyle bilinçaltına itilen bir yan yol, bir konaklama yoluydu. Freud'un ilk çocukluk yıllarındaki yıkıcılıkla ilgili yeni kuramı sorunun çözümünü daha da zorlaştırıyordu. Çünkü eziyetçilik ve kabalığın özgür bırakılan ya da ket vurulan günlük belirtileri *dirimsel* bir içgüdü gücünü yani *doğal* bir gücü dile getiriyorlarsa, ruhsal sağaltım da, hani şu yüce ekinsel ülkülerimizin gerçekleştirilmesi de suya düşüyor demekti. Kendini yoketme güdüsü değişmez bir dirimsel olgu ise, insanlar arasında kanlı kıyımlardan başka olasılık kalmıyor demekti. Bu durumda, sinir hastalıkları da *dirimsel* belirtiler haline geliveriyordu.

Eh, peki biz neden ruhsal sağaltım uygulayıp duruyor-

duk acaba? Bu soru üzerinde soyut akılyürütmelerde bulunmak istemiyordum. Kuşkuya yer bırakmayan bir yanıt istiyordum. Bu gibi önermelerin ardında yatan duygusal engeller doğruyu öğrenmemizi olanaksızlaştırıyordu. Beri yandan, bakımevindeki hekimlik deneylerim bana kılgısal bir ereğe dönük başka bir yol gösteriyordu: *Cinsel durgunluk, bedensel boşalma işlevinde kendini gösteren bir bozukluğun sonucudur. Kendilerini besleyen enerji kaynağı, yani cinsel durgunluk ortadan kaldırılırsa sinir hastalıkları iyileştirilebilir.* Bu yol, giz ve tehlike dolu bir bölgeden geçiyordu. İnsan türüne özgü cinsel enerji pek çok yerde, çok değişik biçimlerde bağlanıyor, üstü örtülüyor ve gizleniyordu. Konu, resmî bilim dünyasında tu kaka ilân edilmiş kapı dışına atılmıştı. Araştırma ve iyileştirme uygulayımlarının içinde bulundukları acıklı durumdan kurtulmaları gerekliydi. Ancak ruhsal sağaltım alanında uygulayacağınız canlı yöntem birtakım tehlikeli çıkmaz sokaklara saplanıp kalmamızı önleyebilirdi. İşte böylece kişilik çözümlemesi, on yılda, üretken cinsel enerjinin bilinçaltına itilmiş kaynağını araştırmaya izin veren bir uygulayım haline geldi. İyileştirme yöntemi olarak, dört görevi vardı:

1. *Cinsel edim de içinde olmak üzere, insan davranışlarının* ayrıntılı araştırılması.

2. *İnsan eziyetçiliği*'nin anlaşılması ve çekilip çevrilebilmesi için bir yöntemin bulunması.

3. Kökleri çocuğun üretken cinsel etkinliğinden *önceki* evrelerde bulunan en önemli hastalık belirtilerinin araştırılması. *Üretken olmayan cinsel etkinliğin üreme işlevini nasıl kösteklediğinin* bulunup ortaya çıkarılması.

4. Üretken cinsel etkinlikteki bozuklukların *toplumsal* nedeninin araştırılması.

4 — YIKICILIK, SALDIRGANLIK VE EZİYETÇİLİK

«Saldırganlık», «eziyetçilik», «yıkıcılık» ve «ölüm içgüdüsü» terimlerinin ruhçözümlemesi alanında kullanılması birtakım karışıklıklara yol açıyordu. «Saldırganlık», «yıkıcılık»ın anlamdaşı gibi gözüküyordu. «Yıkıcılık» da «dış dünyaya döndürülen ölüm içgüdüsü»yle ikiz kardeşti. «Eziyetçilik», cinsel gelişmenin belli bir evresinde etkinlik göstermeye başlayan *çocukluğun ilk yıllarından kalma* bölgesel bir güdü olarak kalıyordu. «Nefret» adı altında toplanan bütün insan eylemlerinin kökenini ve ereğini incelemeyi kendime görev bildim. Hekimlik çalışmamın bakımevinde geçen bölümünde *hiçbir zaman* ölme isteği denen şeyi, hani şu çocukluktan kalma, cinsel içgüdüyle beslenme içgüdüsünün karşı kefesine koyabileceğimiz ölüm içgüdüsünü bulup gözlemleyemiyordum. «Ölüm içgüdüsü» diye yorumlanabilecek bütün ruhsal belirtilerin, son çözümlemede, *sinir hastalığının ürünleri* oldukları ortaya çıktı. Örneğin, kendi canına kıyma hastanın özdeşleştiği başka birinden öç alma ya da dayanılmaz derecede karmaşık bir dirimsel durumun baskısından kaçma anlamına geliyordu.

Bakımevindeki deneylerimize bakılırsa, hastaların ölüm korkuları dönüp dolaşıp *felaket korkusu*'na, buysa *insan türüne özgü cinsel kaygı*'ya indirgenebiliyordu. Üstelik, bunu ölüm içgüdüsü sayan ruhçözümcüler sık sık yürek daralmasıyla içgüdüyü birbirine karıştırıyorlardı. *Ölümden ve ölmekten korkmanın bilinçsiz bedensel boşalma güçsüzlüğü korkusuyla ikiz kardeş olduğunu; ölüm içgüdüsü, eriyip gitme, hiçleşme arzusu denen şeyinse sonunda bedenin yarattığı gerilimden kurtulmak için duyulan bilinçsiz isteğe dayandığını* ancak sekiz yıl sonra anlayabildim. Bununla, «bedensel boşalma kuramını vaktinden önce ve kalıpçı bir tutumla genelleştirmek»le suçlanamayacağımı anlatmak istiyorum.

Bir canlı varlıkta, tehlike kaynağını ortadan kaldırmak

istediğiniz zaman *yıkıcı* güdü belirir. Bu durumda, korkulan nesnenin yokedilmesi ya da öldürülmesi dirimsel açıdan akılcı bir erek olur. Burada gerekçe doğuştan getirdiğimiz bir yakıp yıkma hazzı değil, (o günlerde pek gözde olan bir terimle söylersek) «yaşama içgüdüsü»nün yararıdır: *kaygıdan kurtulmak ve ben'i bütünlüğü içinde yaşatmak, sürdürmek. Tehlikeli durumlarda yaşamak, kaygı içersinde acı çekmemek istediğimiz için tehlikeyi yaratan şeyi yıkar, yokederiz.* Böylece, yıkma içgüdüsü, her şeyden önde gelen dirimsel yaşama isteminin buyruğuna girmiş olur. Özünde cinsel bir imlemi vardır. Acıdan kurtulmak hep hoşa gitse de, ereği haz değildir.

Bu saptamalar, cinsel tutumbilimin pek çok temel kavramı için son derece önemlidir. Cinsel yaşama çekidüzen vermeyi amaçlayan kuram yıkıcılığın *doğuştan gelen* dirimsel bir güdü olduğunu yadsır. Hiçbir hayvan başka bir hayvanı öldürme zevki için öldürmez. Böylesi, zevk almak için yapılan eziyetçi bir öldürme olurdu. Hayvan, başka bir hayvanı karnı acıktığı ya da kendini tehlikede hissettiği için öldürür. Burada da yıkıcılık, canlı varlığın «yaşama içgüdüsü»nün yararına kullandığı bir işlev durumundadır. «Yaşama içgüdüsü»nün ne olduğunuysa şimdilik bilmiyoruz.

En dar ve kesin anlamıyla saldırganlığın eziyetçilikle de, yıkıcılıkla da uzaktan yakından ilgisi yoktur. Sözlük anlamı «yaklaşım»dır. *Bütün olumlu yaşam belirtileri saldırgandır;* cinsel zevk alma etkinliği de, yıkıcı nefret etme eylemi de, eziyet etme eylemi de, besin arama etkinliği de. Saldırganlık *kasların* canlılık belirtisi, devinme ve ileri atılma dizgesidir. Çocuklarımızın canına tak dedirten zararlı kösteklemenin büyükçe kesimi şu denklemden gelir: «saldırgan» = «kötü» ya da «cinsel». *Saldırganlığın ereği hep temel, dirimsel bir gereksinimin giderilmesini kolaylaştırmaktır.* Demek ki saldırganlık sözün gerçek anlamında bir içgüdü *değil,* herhangi bir içgüdüyü doyurmak için *mutlaka*

gerekli olan bir araç'tır. İçgüdünün kendisi de saldırgandır, çünkü her gerilim doyum ister. Dolayısıyla yıkıcı, eziyetçi, devindirici saldırganlıkla *cinsel saldırganlığı* birbirinden ayırmamız gerekir.

Cinsel saldırganlığı doyumsuz bıraktınız mı, doyuma erme gereksinimi azalmaz. O zaman, *ne yolla olursa olsun* doyuma erme itkisi doğar. Saldırganlık ögesi sevgi ögesini bastırmaya başlar. Haz duyma ereği tümden bir yana itilmişse, bilinçsiz kılınmış ya da kaygının baskısı altına girmişse, başlangıçta belli bir ereğe yönelik bir araçtan başka şey olmayan saldırganlık, gerilimi yokedecek davranışın kendisi haline gelir. O vakit, saldırganlık *başlı başına* bir haz olup çıkar. Eziyetçilik işte böyle doğar. Sevginin asıl ereğinin gözden yitirilmesi nefreti doğurur. *İnsanoğlu en çok sevmesi-sevilmesi engellendiği zaman nefret eder.* Böylece, örneğin cinsel dürtülü adam öldürmelerde görüldüğü üzere, saldırganlık *cinsel erekli* yıkıcılığa dönüşür. Bu dönüşümün ön gerekliliği, cinsel hazza doğal yoldan ulaşamamaktır. Demek ki «eziyetçilik» adı verilen sapıklık (karşısındaki nesneyi yaralayarak ya da kırıp dökerek doyuma erme içtepisi) birincil cinsel güdülerle yıkıcı ikincil cinsel güdülerin karışımından oluşmaktadır. Hayvan dünyasında eziyetçilik yoktur. Bu, insanın yakın zamanlarda edindiği bir alışkanlık, *ikinci dereceden bir güdü*'dür. Her türlü *yıkıcı eylem, özünde, bütün bedenin dirimsel bir gereksinimin, özellikle de cinsel gereksinimin doyumsuz bırakılmasına gösterdiği tepkidir.*

1924-1927 arasında, bu konular kafamda aydınlığa kavuştuktan sonra bile, «çizgiden dışarı taşmamak» için, yayımladığım yapıtlarda «ölüm içgüdüsü» terimini kullanmaya devam ettim. Ancak, bakımevindeki hekimlik çalışmamda ölüm içgüdüsünün varlığını yadsıyordum. Kavramın dirimbilimsel yorumunu tartışmadım, çünkü o günlerde bu konuda söyleyecek sözüm yoktu. Kılgısal çalışmalarda, «ölüm içgüdüsü» hep

yıkıcı bir içgüdü halinde kendini gösteriyordu. Oysa, daha önce *yıkıcı içgüdüyle cinsel durgunluk arasındaki ilişkiye,* ilkin yoğunluk açısından parmak basmıştım. Ama yıkıcılığın dirimsel niteliğini askıda bırakmıştım. Olgu yokluğu beni sakınımlı davranmaya zorluyordu. Ancak o çağda bile cinsel gereksinimlerin doyumsuz bırakılmasının nefreti, saldırgan olmak için yapılan saldırganlığı, yani akılsal bir ereğe yönelmeyen sağa sola seğirtmeyi ve yıkıcı eğilimleri doğurduğundan kuşkum yoktu. Bakımevindeki uygulamada, günlük yaşamda ve hayvanların yaşamında, kısa sürede, bir sürü örnek ortaya çıktı.

Doğal bir cinsel haz duyabildikleri an hastaların nefretinde azalma görüldüğünü hesaba katmamak olanaksızdı. Bir saplantılı sinircenin dönüşümce (hystérie) haline gelmesi hastanın duyduğu nefretin azalmasına yol açıyordu. Eziyetçi sapıklıklar ya da sevişme sırasında kurulan eziyetçi düşler cinsel doyumun artmasıyla doğru orantılı olarak azalıyordu. Bu gözlemler, daha başka şeyler yanında, cinsel çekim ve doyumun azaldığı dönemlerde karı-koca arasında beliren çatışmaların çoğalmasını da açıklıyordu. Aynı şekilde, daha doyurucu bir eş bulduğu zaman kocanın kabalığının azalmasını açıklamamıza da izin veriyorlardı. Vahşi hayvanların davranışları konusunda soruşturmalar yaptım ve karınları tok olduğu, cinsel gereksinimleri karşılandığı zaman kimseye zararları dokunmadığını öğrendim. Boğalar ineklere doğru götürülürken tehlikeli, geri getirilirken kuzu gibiydiler. Cinsel doyum yasaklandığı için, köpekler zincire vuruldukları zaman tehlikeliydi. Böylece, sürüp giden bir cinsel doyumsuzluk çeken kişilerin acımasızlığı anlaşılmış oluyordu. Bu acımasızlık, örneğin, uçkuru sımsıkı bağlı, dedikoducu, ahlâkçı kız kurularında açıkça görülür. Buna karşılık, cinsel doyuma erebilen kişilerin yumuşaklık ve çelebiliği kör kör parmağım gözüne ortadadır. Cinsel doyuma erebilip de eziyetçi kişilik özellikleri taşıyan bir tek insan

tanımadım: eziyetçilik belirtileri gösterdikleri an, alıştıkları cinsel doyumun engellendiğine kalıbınızı basabilirsiniz. Yaşdönümü evresindeki kadınların davranışları da aynı şeyi gösterir. Yaşdönümü sırasında en küçük bir kezzaplık ya da akıldışı nefret belirtisi göstermeyen kadınlar vardır. Buna karşılık, kimileri aynı dönemde müthiş kötüleşirler. Bu iki kümenin birbirinden cinsel geçmişleriyle ayrıldıkları kolayca kanıtlanabilir. İkinci kümeye, ömürleri boyunca doyurucu sevda ilişkisi yaşayamamış, şimdi —bilinçli ya da bilinçsiz olarak— buna yanan, tuttukları cinsel perhize ya da doyumsuz geçen yıllara bakıp acı çeken kadınlar girer. Nefret ve kıskançlıktan yola çıktıkları için, her türlü ilerlemenin amansız düşmanı kesilirler. Çağımızdaki genel eziyetçi yıkıcılık, doğal sevisel yaşama vurulan amansız ketlerin sonucudur.

Önemli bir cinsel enerji kaynağı ortaya çıkmıştı: yıkıcı saldırganlığın, eziyetçiliğin yokedilmesiyle, üreme dizgesine aktarılabilecek birtakım enerjiler özgürlüğe kavuşmuş oluyordu. Kısa bir süre sonra, bedensel boşalma gücüyle eziyetçi ya da yıkıcı güdülerin bağdaşmayacağı açık seçik belli oldu. İnsan cinsel eşini hem mutlu kılmak, hem de yoketmek istemez. «Erkek eziyetçiliği», «kadın eziyet düşkünlüğü» savsözleri boş lâflardı. Saldırıya uğrama düşünün olağan cinsel etkinlik içersinde yer aldığı savı da öyle. Ruhçözümcülerin bu düşünsel konutları kabul etmeleri, yürürlükteki cinsel yapının ötesini düşünememelerindendir.

Üretken cinsel enerjiler doyumdan yoksun bırakıldıkları zaman nasıl yıkıcı enerjiye dönüşürlerse, *özgürlük ve doyum bulabildikleri anda işte aynı biçimde yeniden üretken cinsel enerjiye dönüşebilirler*. Bakımevindeki hekimlik deneyleri gözönünde bulundurulduğu zaman, eziyetçiliğin birinci elden dirimsel bir veri olduğu kuramını savunamayız. Üstelik, bu kuram eğitsel açıdan karamsarlığa götürüyordu. Ancak, bu olgunun kabul edilmesi de sorunu çözmüyordu: hastanın iyileş-

tirilmesi ereğine nasıl varmalı ve bedensel boşalma gücünü nasıl yerine getirmeliydik? Çünkü yıkıcı enerjiler de bir sürü noktada düğümlenmiş durumdaydı, hem de türlü biçimlerde. Bu enerjiyi açığa çıkarmak istiyorsak, uygulayacağımız yöntemle nefret yüklü tepkilerin ket vurucu çarklarını örten perdeyi kaldırmalıydık. Bu alanda en verimli araştırma konusu duygusal kilitlenme biçiminde dışa vuran kişilik zırhıydı.

Hastanın gösterdiği direnmelerin dizgeli çözümlemesinin kişilik çözümlemesine dönüşmesi ancak 1926'ya doğru olabildi. O güne dek uygulayımsal topluçalışmadaki işimiz gizli direnmelerin ve üretkenlik öncesi rahatsızlıkların incelenmesinde toplandı. Açığa çıkarılan cinsel enerji kendini üreme dizgesinde gösterdiği zaman hastalar çok özel bir davranışta bulunuyorlardı. Üreme örgenleri bölgesindeki uyarılma arttıkça, hastaların çoğu üretken cinsel etkinlikle ilgisi bulunmayan davranışlara kaçıyorlardı. Cinsel enerji üreme örgenleri bölgesiyle üretken cinsel etkinliğin başlamasından önceki uyarılma bölgeleri arasında «sallanıyordu sanki.»

1925'e girerken, çok küçük yaştan beri astım çeken genç bir Amerikalı hanıma bakmaya başladım. Cinsel uyarılma taşıyan her durumda, örneğin kocasıyla sevişeceği ya da başka bir erkekle oynaştığı ve heyecanlanmak üzere olduğu anda, astım nöbeti tutuyordu. Çok şiddetli solunum güçlükleri çekiyor, ancak kasılmaları önleyen ilâçlar yutarak nöbetten kurtulabiliyordu. Dölyolu duyarlığı azalıyordu. Ayrıca, gırtlağı gıcık yapıyordu. Anasına karşı müthiş bir ısırma ve emme itkisi duyuyordu, bilinçsizce. Boğulur gibi oluyordu. Erkeklik örgeninin gırtlağına girmesi düşlerini de, edimlerini de dolduruyordu. Bu düşlerin bilincine vardığı zaman, ömründe ilk kez astım yokoldu. Bunun yerini vagotonique (kan dolaşımındaki hızlanmadan doğan) *ishalin ardından*

gelen sympathicotonique (duygulanımsal sinir dizgesiyle ilgili) *kabızlık aldı. Gırtlağına giren erkeklik örgeninin yerini de «miğdesine yerleşen, dışarı atılması gereken çocuk» düşü aldı. İshalle birlikte cinsel rahatsızlığı arttı. Genç kadın bütün dölyolu duyarlığını yitirdi, kimseyle cinsel ilişki kurmamaya başladı: tam sevişme sırasında ishal nöbetine tutulmaktan korkuyordu. Bağırsak bozukluğu ortadan kalkınca, ömründe ilk kez boşalma öncesi duyulan dölyolu uyarılmasını yaşadı, ama uyarılma belli bir sınırı aşamadı. Uyarılmanın* artması *ya yürek daralmasına, ya da astım nöbetine yol açıyordu. Bir süre, sanki hiçbir sağaltım uygulamamışız gibi, astım nöbetleri de, ağızla ilgili uyarılma ve düşler de geri geldi. Cinsel uyarılma çizgisinin her düşüşünden sonra, astım ve düşler yeniden boygösteriyor, ama uyarılma da durmadan üreme dizgesine doğru ilerliyordu. Her yeni aşamada, dölyolu uyarılmasına dayanma yetisi artıyordu. Çizginin düşüşleri arasındaki açıklık büyüdü. Bu iş aylarca sürdü.* Dölyolu uyarılmasındaki ilerlemeyle birlikte astım yokoluyor, uyarılmanın solunum örgenlerine doğru kaymasıyla yeniden boygösteriyordu. *Cinsel uyarılmanın böyle solunum örgenleriyle üreme örgeni arasında mekik dokuyuşu bunlara uygun, çocukluktan kalma ağız ve üreme örgeni düşleriyle atbaşı gidiyordu: uyarılma vücudun üst kesiminde olduğu zaman, hasta güçsüz bir çocuk gibi mızmızlaşıyordu; uyarılma üreme örgenleri bölgesine inince, hasta kadınlaşıyor ve erkeği arzuluyordu. Onu geri çekilmeye iten üreme kaygısı, ilkin, cinsel edim sırasında yaralanma korkusu biçiminde kendini gösterdi. Bunu yendiğimiz vakit, başka bir korku belirdi:* patlama ya da cinsel uyarılmanın etkisiyle eriyip gitme korkusu. *Sonra, hasta yavaş yavaş dölyolu uyarılmasına alıştı, bedensel boşalmayı duyabildi. Gırtlaktaki kasılma bir daha görülmedi ve astım geçti. Yedi yıl sonra hastamdan haber aldım. Sapasağlamdı.*

Bu olay, sinir hastalıklarının iyileşmesinde bedensel boşalmanın işlevi konusundaki görüşlerimi doğruladı. Ayrıca, birkaç önemli çarkı ortaya çıkardı. *Üremeyle ilgisi bulunmayan uyarılma ve doyum biçimlerinin, üreme örgenlerinde boşalma duyumları duyma korkusundan ötürü engellendiğini* anladım. Bedensel boşalmaya oranla çok daha ılımlı duyumlar getirdikleri için köstekleniyorlardı. Burada, içgüdüsel kaygının yarattığı bilmecenin bir kesimi gizliydi.

Cinsel uyarılmayı dizginlediğiniz zaman, bir kısırdöngü belirir: *arzunun bastırılması uyarılmanın durgunluğunu artırır, durgunluksa bedenin uyarılmayı azaltma yetisini aşındırır. Böylece bedende bir uyarılma korkusu, yani cinsel kaygı boygösterir.* Cinsel kaygı içgüdüsel doyumun bir dış engelle kösteklenmesinden doğar, ve insanın iç dünyasına bastırılmış cinsel uyarılmanın verdiği korku biçiminde kök salar. *Bedensel boşalma (orgazm) kaygısı*'nın düzeneği böyledir işte. Haz duymak istemeyen bedenin üreme dizgesindeki *karşı konmaz* uyarılma önünde duyduğu korkudur bu. Bugün dünyanın dört bir yanında rastlanan insan yapısının ayrılmaz bir parçası olan *kaygılı zevkin temeli de işte bu bedensel boşalma kaygısı*'dır. Genellikle, her türlü bitkisel duyum ya da uyarılma, hattâ bunların algılanması karşısında duyulan korku biçiminde kendini gösterir. Yaşama sevinciyle cinsel haz nasıl aynı şeylerse, genel yaşama korkusu da bedensel boşalma karşısında duyulan kaygının en son belirtisidir.

Bedensel boşalma kaygısının belirtileri (ve düzenekleri) sonsuzdur. Hepsinin ortak özelliği, üreme örgenlerinde kendini gösterecek uyarılmaya dayanamayıp yerle bir olma korkusudur. Bu uyarılmayı dizginlemeye yarayan çarkiar çok çeşitlidir. Bunların incelenmesi aşağı yukarı sekiz on yılımı aldı. 1926'ya dek ancak birkaç düzenek bulunup ortaya çıkarılmıştı. Erkekte, bedensel boşalma korkusu çoğu kez fışkırma duyumuyla perdeleniyordu. Buna karşılık kadınlar duydukları korkuyu pek az gizlerler. En yaygın korkuları

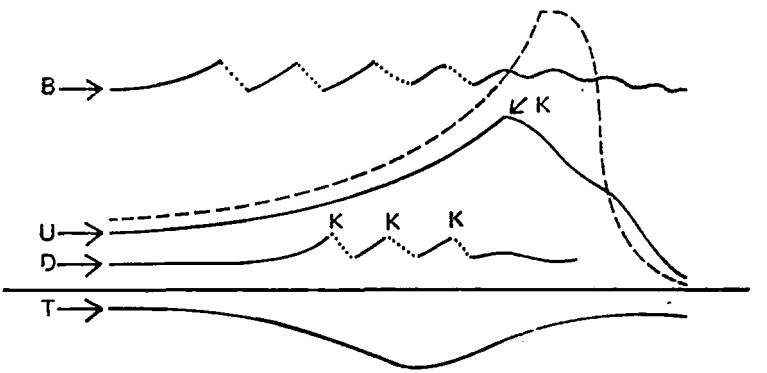
uyarılma sırasında altını kirletmek, yellenmek ya da çişini kaçırmaktır. Dölyolu uyarılmasını bastırdıkları oranda, üreme örgenleri üremeyle ilgisi bulunmayan düşlerle sarılıyor, uyarılmaya vurulan ket ne denli güçlüyse, bedensel boşalma karşısında duyulan korku o denli büyüyordu. Bedensel uyarılma dizginlendiği zaman, *bedensel bir yıkım* tehlikesi biçiminde algılanır. Kadınlar «bir erkeğin zorba boyunduruğuna girmek»ten, yaralanmaktan ya da vücutlarında bir patlama olmasından korkarlar. Bu durum ve koşullarda, dölyolu, kurulan düşlerde delici erkeklik örgenini tehlikesiz hale getiren ısırıcı bir örgen gibi tasarlanır. Dölyolu kasılmasının kökeni buradadır. Cinsel edimden önce başgösterirse, erkeklik örgeninin içine girmesini istemiyor demektir. Sevişme sırasındaysa, bilinçsiz bir arzuyu, erkeklik örgenini kendi içinde tutma ya da ısırıp koparma arzusunu dile getirir. Vücut, güçlü yıkıcı güdüler karşısında, «kendini kapıp koyvermek»ten, yakıp yıkma çılgınlığının sevgiden yararlanarak içine girmesinden korkar.

Bedensel boşalma kaygısı karşısında kadınların gösterdikleri tepkiler bireysel ayrılıklar taşır. Hastaların çoğu sevişme sırasında vücutlarını yarı-bilinçli bir canlılık içersinde, kıpırtısız tutarlar. Kimileri, yumuşak hareketler müthiş haz verdiği için, aşırı hareketler yaparlar. Bacaklarını sımsıkı kapatırlar. Karınlarını içeri çekerler. Bedensel boşalmanın vereceği duyumu bastırmak için, soluklarını tutarlar. Gariptir, bu son görüngü 1935'e dek gözümden kaçtı.

Kadın hastalarımdan biri hep dövülme düşleri kurar, cinsel uyarılma duyduğu an dışkıya belenmekten korkardı. Dört yaşındayken, şöyle bir kendini doyurma düşü kurarmış: yatağında, pisliği kendiliğinden alıp götüren bir aygıt varmış. Pisliğe bulaşma korkusuyla vücudunu kıpırtısız tutmak, kendini tutmanın en sıradan belirtisidir.

Bedensel boşalma kaygısı çoğu kez *ölüm korkusu* gibi duyulur. Eğer kişi aynı zamanda karın bölgesinde kendini

gösteren bir yıkım korkusu çekiyorsa, her türlü güçlü uyarılmanın bastırılması gerekir. Bu durumda (olağan bedensel boşalmanın bir parçası olan) bilinç kararması hazzın tadıldığı bir deney olmaktan çıkar, yeni bir kaygı kaynağı olur. Kişi, kendini korumak üzere, hep «tetikte olmak», «aklını yitirmemek», «uyanık olmak» gerektiğini söyler. Uyanık olma çabasıysa kendini kırışan alında, çatılan kaşlarda gösterir.



Her iki cinste üretken cinsel etkinlik bozuklukları

Şekil 11

T — Sevişme sırasında **tam bir soğukluk** gösteriliyorsa duyulan tiksinti ve tatsızlık.

D — **Cinsel duyarlığın azalması.** Boşalma öncesi sınırlı haz. Duyumların yokolduğu kesik ketvurmalar (K).

U — Boşalma öncesi olağan cinsel uyarılma. Boşalma olmadan uyarılmanın azalması: **tek başına kalmış bedensel boşalma güçsüzlüğü.**

B — **Erkeğe doymazlık** ya da **kadına doymazlık** halinde kendini gösteren bedensel boşalma bozukluğu. Boşalma öncesi aşırı uyarılma. Uyarılmanın sönmek bilmemesi. Boşalmanın bir türlü gerçekleşememesi.

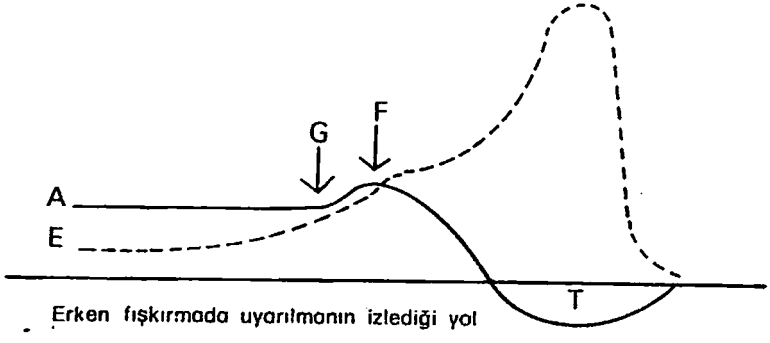
K — Ketvurma.

--- Kıyaslama yapılabilsin diye, doğa yasalarına uygun bedensel boşalma eğrisi.

Her sinir hastalığının kendine özgü cinsel bozukluğu vardır. Dönüşümceli (hystérique) kadınlar genel bir aşırı cinsel arzunun yanında dölyolu uyarılması yokluğu çekerler. Üretken cinsel kaygının yarattığı özel bir aksaklıkları vardır: *kendini tutma, cinsel perhiz.* Dönüşümceli erkeklerse ya cinsel örgenlerinin az sertleşmesinden, ya da erken boşalmadan yakınırlar.

Saplantılı sinirceler kaskatı bir cinsel perhizle, iyice akıl çerçevesine oturtulmuş, çileci bir perhizle atbaşı giderler. Bu hastalığa tutulmuş kadınlar genellikle hiç uyarılamayan, soğuk kadınlardır. Erkekler çoğunlukla cinsel örgenin dikilmesi açısından güçlü, ama bedensel boşalma açısından güçsüzdürler.

Sinir argınlığı (neurasthénie) türleri arasında erkeğin istemdışı tohum yitirdiği, üretkenlik öncesi dönemin özelliklerini taşıyan bir tür vardır. Bu durumda, erkeklik örgeni girici bir haz örgeni olmaktan çıkmıştır. Bebeğe verilen memeyi ya da atılması gereken kakayı simgeler.



Şekil 12

A — Üreme örgeninin aşırı uyarılması. G — Girme. F — Fışkırma. E — Kıyaslama yapılabilsin diye doğa yasalarına uygun bedensel boşalma (orgazm) eğrisi. T — Fışkırmadan sonra duyulan tatsızlık.

Dördüncü kümede, kadından korktukları ve kendilerini bilinçdışı eşcinsel düşlerden korumak istedikleri için, aşırı bir dikilme gücü gösteren erkekler vardır. Sevişme onların gözünde yalnızca erkeklik «güçleri»ni kanıtlamaya yarar. Erkeklik örgeni, eziyetçi düşlerini süsleyen delici bir âlettir. Bunlar, erkeklik örgenlerine vurgun adamlardır. Özellikle Prusyalı askerlere özenen büyük askerler arasında böylelerine çok rastlanır; Don Juan'lar ve buna benzer *saplantılı*, kendini beğenmiş insanlar arasında da. Hepsi müthiş bir bedensel boşalma bozukluğu çekerler. Onlar için sevişme, biter bitmez insana tiksinti veren bir dışkı atmadır. Bir kadına sarılıp öpmezler, sevmezler, *becerirler*. Böylelerinin davranışları kadında sevişmeye karşı yoğun bir tiksinti uyandırır.

1925'te Hamburg'ta toplanan Uluslararası Ruhçözümlemesi Kurultayı'nda, «Karın Bölgesinde Kendini Gösteren Süreğen Sinir Argınlığı Hakkında» başlıklı bildirimde bakımevinde ortaya çıkardığım buluşların birkaçına değindim. Özellikle «Cinsel Güçsüzlük» (asthénie génitale) adını verdiğim tür üzerinde durdum. Bu, bireyin üretken cinsel etkinliği düşünerek değil de, üreme evresinden önceki düşüncelerle (örneğin emme, delme gibi düşüncelerle) uyarılabildiği sinir hastalığıdır. Gözlemlerimin bir bölümü de 1926 Mayıs'ında, Freud'un 70. yaşgünü dolayısıyla, «Sinirceli Kaygının Kaynağı» adıyla *Festschrift*'te yayımlandı. O yazımda, bastırılan saldırganlığın türettiği bilinç kaygısıyla cinsel durgunluğun yarattığı yürek daralması arasındaki ayrımları inceliyordum. Suçluluk duygusunun cinsel kaygıdan geldiği doğrudur, ama bu gelişin yıkıcı saldırganlık içersinde olduğu da doğrudur. Sizin anlayacağınız yürek daralmasının gelişmesine yıkıcılığın etkisini de kattım. Altı ay sonra, Freud da bilinçten gelen kaygıyı yıkıcı içgüdünün bastırılmasına bağlıyordu. Ancak, onun cinsel kaygıyla bağıntısını azımsıyordu. Freud'un dizgesi içersinde son derece mantıklı bir

yorumdu bu, çünkü o yakıp-yıkma içgüdüsünü cinsel etkinlikle ikiz kardeş, *birinci elden* bir dirimsel güdü sayıyordu. O arada ben *yakıp-yıkma güdüsünün yoğunluğunun cinsel durgunluğun derecesine bağlı bulunduğunu* göstermiştim. Ayrıca, «saldırganlık»la «yıkıcılık»ı birbirinden ayırmıştım. Bu ayrılıklar ne denli uzmanca ve kuramsal gözükürse gözüksün, çok önemli şeyler anlatırlar. Onlar beni alıp Freud'un yıkıcılık kavramından yüzde yüz ayrı bir yöne götürdüler.

Bakımevindeki hekimlik buluşlarımın büyük bir bölümünü *Bedensel Boşalmanın İşlevi* adlı kitabımda topladım. Freud'a adanan elyazması örneğini 6 Mayıs 1926'da götürüp sundum. Kitabın başlığını okuyunca pek hoşnut kalmadı. Elyazması örneğe bir süre baktı, duraksadı, sonra bozuk bir sesle: «Bu kadar kalın mı oldu?» dedi. Rahatsız oldum. Akılcı bir tepki değildi gösterdiği. Her zaman müthiş çelebiydi, belli bir temele dayandırmadan böylesine kestirip atıcı bir uyarıda bulunmazdı. Freud'un alışkanlığı kendisine sunulan elyazması yapıtı birkaç günde okuyup görüşünü yazılı bildirmekti. Bu sefer, mektubu bana ulaşana dek iki aydan fazla zaman geçti. Mektup şöyleydi:

Sevgili Dr. Reich.

Epey uzun bir süre geçirdim, ama sonunda yaşgünüm dolayısıyla bana adayıp getirdiğiniz elyazması yapıtı okudum. Kitabı değerli, gözlem ve düşünce yönünden zengin buldum. Bildiğiniz gibi, sinir argınlığı sorununu üretken cinsel etkinliğe öncelik verilmemesiyle açıklayıp çözme girişiminize hiçbir zaman karşı çıkmadım.

Freud, daha önce yazdığım sinir argınlığı konulu yazı hakkında da şunları demişti:

Aktualneurosen *(güncel sinirceler) hakkındaki sözlerimin yüzeysel olduklarını ve titiz bir düzeltme beklediklerini*

nicedir biliyorum. (...) Bu konuda aydınlığı ilerki yıllarda gerçekleştirilecek akıllı araştırmalar getirecekti. Çabalarınız umut verici yeni bir yol açar gibi. (...) Varsayımınızın sorunu gerçekten çözüp çözmediğini bilmiyorum. Bazı kuşkularım var. Siz de en belirgin hastalık belirtilerinden bazılarını açıklamasız bırakıyorsunuz, üremeyi sağlayan yaşam enerjisinin yer değiştirmesi görüşünüz beni henüz doyurmuyor *(sözcüklerin altını ben çizdim W.R.). Bununla birlikte, bu sorun üzerinde düşünmeye devam edeceğinizden ve doyurucu bir çözüme ulaşacağınızdan eminim.*

Bu eleştirel açıklamalar, 1925 yılında, sinir argınlığı (nevrasteni) sorununa getirdiğimiz, bölümsel çözümle ilgiliydi; yukarıda andığımız ilk mektupsa, bedensel boşalma sorununun ayrıntılı açıklamasına ve sinir hastalığında dokusal (cinsel) durgunluğun oynadığı role değiniyordu. İki mektup arasında gittikçe artan bir soğukluğun bulunduğu kolayca saptanabilir. Once bunun nedenini anlayamadım. Freud, genç ruhçözümcülerin çoğu tarafından onca coşkuyla karşılanan «bedensel boşalma kuramı»nı neden kaldırıp atıyordu acaba? Mektubundaki tutukluğun, bedensel boşalma kuramı kabul edildiği an bunun bütün sinir hastalıkları kuramında yaratacağı sonuçlardan ileri geldiğini farkedemiyordum.

Oysa Freud, yetmişinci yaşgününde bizlere dünyaya güvenmemek gerektiğini söylemişti. İnsanların bizi eller üstünde tutmasının hiçbir anlam taşımadığını belirtti ısrarla; dünya, ruhçözümlemesini, sonradan daha kolayca başını ezmek için benimsiyordu. «Ruhçözümlemesi» derken, «cinsel yaşam kuramı» demek istiyordu. Eh, ben de işte cinsel yaşam kuramını *doğrulayacak* bir katkıda bulunmuştum, ve Freud bu katkıyı elinin tersiyle itiyordu: neden acaba? Bunun üzerine, üstünde biraz daha düşünmek için, kitabımı birkaç ay daha sakladım. Ancak 1927 Ocak'ında basıma yolladım.

1926 Aralık'ında, Freud'un yakın çevresine, kişilik çözümlemesi uygulayımı konusunda bir konuşma yaptım. Ana sorun şuydu: dipte yatan olumsuz tutum karşısında, hastanın ana-babasına dönük cinsel arzularını mı yorumlamalıydık, yoksa hastanın bize duyduğu güvensizliği aşmasını mı beklemeliydik? Freud sözümü kesti: «Önünüze gelen verileri neden adım adım yorumlamak istemiyorsunuz? *Çok doğal olarak,* karşınıza çıktıkları an, ana-babaya dönük cinsel düşleri de yorumlamalısınız.» Bu uyarı beni şaşırttı. Görüşlerimi anlatmaya devam ettim. Ama ileri sürdüğüm düşünce Freud'a tümden yabancıydı. Neden çağrışımların sağladığı verileri değil de, hastanın gösterdiği direnmeleri izlemek gerektiğini kavrayamıyordu. Oysa, özel konuşmalarımızda, başka türlü düşünür gibiydi. Toplantının havası tatsızlaştı. Topluçalışmada hasmım olanlar sevinçlerinden uçuyor, bana müthiş acıyorlardı. Hiç istifimi bozmadım.

1926'dan sonra, yürüttüğümüz topluçalışmada «sağaltım» sorunları ön sırayı aldı. Ruhçözümlemesi bakımevinin yayımladığı durum bildirisinde belirtildiği gibi «ruhçözümsel başarı vè başarısızlıkların nedenleri, iyileşme ölçütü, direnmelere ve tanıya dayanarak sinirceleri belli türlere ayırma girişimleri, kişilik direnmesi ve kişilik çözümlemesi sorunları, 'özseverlikten ileri gelen direnme' ve 'duygusal kilitlenme' sorunları gerek kılgısal, gerek kuramsal açıdan, hep somut olaylara dayanılarak incelendi. Ayrıca, uygulayımsal sorunları irdeleyen bir sürü yapıt gözden geçirildi.»

Topluçalışmamızın ünü gittikçe yayıldı. Freud, yazdığı bir mektupta genel olarak ruhçözümlemesi kuramı üzerindeki çalışmamın özgünlüğünü belirtti. Bununla birlikte, Freud'un benim için kullandığı «Gemeingut» (ortak mal) sıfatı hastaların bakımıyla kılgısal olarak uğraşan hekimleri ruhçözümlemesine ısındırmaya yeterli değildi. Tutarlı davranıp ruhçözümsel ilkeleri kişiliğin incelenmesine uyguladığımı söyleyerek görüşümü savunuyordum. Freud'un kuramını, kısa

bir süre sonra yadsıyacağı biçimde yorumladığımın farkında değildim. Bedensel boşalma kuramı ve getirdiği sonuçlarla sinir hastalıkları konusunda daha önce öne sürülen ruhçözümsel kuramın ilkelerinin bağdaşmadığını hiç mi hiç göremiyordum o günlerde.

5 — ÜRETKEN KİŞİLİKLE SİNİRCELİ KİŞİLİK. ÖZDÜZENLEME İLKESİ

Bedensel sezgilerim —o çağda elimdeki bütün araştırma araçları bunlardı— geliştirmek istediğim kuramın kılgısal ya da kuramsal uygulamasına izin vermiyordu. Bunun üzerine, kişilik çözümlemesi uygulayımını geliştirmeye koyuldum. Bedensel boşalma kuramı bakımevinde epeyce büyüyüp etlenmişti.

1928'de, *Internationale Zeitschrift für Psychoanalyse*'de «Direnmelerin Çözümlenmesi ve İmlemlerinin Bulunması Uygulayımı» başlıklı yazıyı yayımladım. Bu yazı, beş yıl sonra (1933'te) çıkacak kitabım *Kişilik Çözümlemesi*'ndeki incelemelerin ilkiydi; kitabı İnternationaler Psychoanalytischer Verlag bastı. Uluslararası Ruhçözümlemesi Derneği, Yayınevi'nin onu kurumun adını anmadan, parasını yazar verirse basabileceğine karar verdiğinde, yapıt dizilmiş, ben de ikinci provaları gözden geçirmiştim: o arada, Hitler işbaşına gelmişti.

Sözümona katı gelenekçi olduğunu savunan ruhçözümlemesinin adını lekeleyen uygulayımsal yanlışlardan yola çıkan topluçalışmamız, mantıksal *tutarlılık* ilkesini geliştirmekteydi. Ruhçözümlemesi, hastanın bize sağladığı verilerin katmanlaşma ve derinliklerine bakılmaksızın, anında yorumlanmasını isteyen kurala uymaktaydı. Bense, önemi hemen o günkü durumda kendini gösteren ruhsal dünyanın dış yüzündeki canalıcı noktalardan birinden yola çıkarak dü-

zenli bir çalışma yapılmasını önerdim. Sinirceyi, emin olabileceğimiz bir noktada aşındırmaya başlamak gerekiyordu. Savunma işlevlerinin yokedilmesiyle ortaya çıkarılan azıcık ruhsal (beyinsel) enerji bilinçdışı içgüdüsel istekleri besleyecek, böylece onları elle tutulur kılacaktı. Kişilik zırhının çeşitli katmanlarını düzenli bir biçimde kaldırıp ayıklayabilmek için sinirceye yolaçan düzeneklerin (mekanizmaların) katmanlaşmasını yakalamak gerekliydi. Bilinçdışı içgüdüsel verileri doğrudan doğruya yorumlamaktan kaçınmalıydık, çünkü böyle bir yorumlama önerdiğim yöntemin uygulanmasını kösteklerdi. Hastanın bilinçaltı dünyasıyla bilinçüstü dünyası arasındaki ilintiyi anlamazdan önce, kendi benliğiyle ilişki kurması gerekirdi. Kişilik zırhı etkisini korudukça, hasta olsa olsa anlama yeteneğiyle durumunu kavrardı; buysa, deneylerin de gösterdiği gibi, ciddi iyileştirici etkiler yaratmıyordu.

Topluçalışmada geliştirdiğimiz başka bir kural da, işe *savunma düzeneklerinden başlama,* bunlar safdışı edilmedikçe ket vurulmuş cinsel güdülere dokunmama ilkesini getiriyordu. Direnmelerin çözümlenmesinde, katı bir mantık uygulanmasını salık verdim; örneğin, belli bir anda başlıca engel gibi gözüken bir savunma çarkı üzerinde durarak vakit yitirmeyin dedim. Her hasta kişilik zırhını kendi bireysel yaşam öyküsüne dayanarak oluşturduğundan, kişilik zırhının delinmesi için her olayda yeni bir uygulayım bulmak, ve bir anlamda, her olaya göre uygulayımı yeniden icat etmek gerekliydi. Bu gereklilik, kalıp halinde bir uygulayıma sahip olmayı konu dışında bırakıyordu. Demek ki hastanın iyileşmesinin en büyük sorumluluğu ruh hekimine düşüyordu. Hasta dürüst davranamazsa kusur, *onu içine hapseden* kişilik zırhındadır, ve böyle davranması o güne dek sanıldığı gibi sapık bir niyetin değil, hastalığının sonucudur. Katı kişilik zırhının gerçekten yokedilmesiyle yürek daralmasının ortadan kalkması gerekir. Cinsel durgunluğun

yarattığı yürek daralması (kaygı) ortadan kalkınca, özgür kalan bir enerjiye kavuşulur, dolayısıyla üretken cinsel güç yerine gelir... Ancak, şu noktanın bilinmesi gerekiyordu: kişilik zırhının aşındırılmasıyla enerjinin en son kaynaklarına ulaşabilir miydik acaba? Bu konuda, sonradan doğrulanan kuşkularım vardı. Bununla birlikte, kişilik çözümlemesi uygulayımı, ciddî ve kökleşmiş sinir hastalıklarının iyileştirilmesinde yabana atılmaz bir ilerleme sağlıyordu. Artık sinirceli düş'ün içeriği değil, bireyin enerji dizgesinin işleyişi dikkate alınıyordu. Hani şu ruhçözümlemesinin temel kuralı sayılan «aklından geçen her şeyi olduğu gibi söyleme» ilkesi hastaların çoğuna uygulanamıyordu; ben, başlangıç noktası olarak hastanın yalnız söylediklerini değil, önüme getirdiği *her şeyi,* özellikle de konuşma ya da susma *biçimini* alarak bu engeli aştım. Hastalar sustukları zaman bile birşeyler anlatırlar, yavaş yavaş anlaşılıp kullanılması gereken birtakım şeyler söylerler. İncelediğim olayları sıralarken, kırk yıllık Freud'çu uygulayımın *ne*'sinin yanına *nasıl*'ı koydum. Daha o zamandan nasılın, davranış ve iletişim *biçiminin,* hastanın anlattıklarından daha önemli olduğunu biliyordum. Sözler yalan söyleyebilir. *Söyleyiş biçimiyse hiç yalan söylemez.* Söyleyiş biçimi, kişiliğin dolaysız, bilinçsiz dışavurmasıdır. Zamanla, iletişim biçimlerini bilincin dolaysız dışavurması gibi yakalamayı öğrendim. Hastaları inandırma ya da razı etme eylemi anlamını yitirdi, hattâ kısa bir süre sonra gereksizleşti. Hastanın ânında ve kendiliğinden anlamadığı şeyin en küçük bir iyileştirici değeri yoktu. Kişiliksel davranışların kendiliklerinden anlaşılmaları gerekliydi. Bilincin anlama yeteneği (zekâ) aracılığıyla kavranmasının yerini, kişinin (öznenin) kendi anlatım biçiminin bilincine varması aldı. Hastalar, yıllarca ağzımdan tek bir ruhçözümsel uygulayım terimi çıktığını duymadılar. Böylece, içgüdüsel bir arzuyu benim vereceğim bir sözcüğün ardına gizleyebilmelerini olanaksızlaştırdım. Hasta artık otu-

rup uzun uzun nefretinden sözetmiyor, onu duyuyordu. Kişilik zırhı gereği gibi yarıldığı an, bundan kurtulması olanaksızdı.

Özünü seven (narcissique) kişilerin ruhçözümsel sağaltıma aykırı düştükleri sanılıyordu. Büründükleri kişilik zırhı yırtılınca, onlar da yaklaşılabilir insanlar arasına girdiler. Böylece, geleneksel yöntemin etki alanı dışında kalan çok ciddî kişilik bozukluklarını iyileştirebildim[1].

Sevgi ve nefretin ruhçözümcüye aktarılması belli ölçüde bilimsel kılığa bürünmüş niteliğini yitirdi. Çocukluktaki makata bağlı cinsellikten söz etmek, yaşamın belli bir anında birtakım izlenimler edinildiğini anımsamak başka şeydir, ruhçözümlemesi sırasında bu izlenimleri mutlaka doyurulması gereken, hattâ karşı konmaz bir gereksinim gibi duy-

[1] Bunların temel kuramsal ayrımlar değil de, yalın uygulayımsal incelikler olduklarını söyleyen Herold da, başka ruhçözümcüler gibi, kişilik çözümlemesiyle sıradan ruhçözümlemesi uygulayımı arasındaki benzersizlikleri azımsamaktadır (Carl M. Herold: «A Controversy about technique», **Psychoanalytic Quarterly**, 8, 1939). Bununla birlikte, öne sürdüğü şu kanıtlama doğrudur: «Tartışmanın bu noktasında, sık sık şöyle sözler işitiriz: iyi ama, bütün bunlar yeni şeyler değil ki, her iyi ruhçözümcü bunları uygular. Bu, bizim gerçekten iyi bir ruhçözümcü olduğumuzu anıştırmanın çok ince bir yoludur. Ancak, böyle olması, şu soruya yanıt getirmiyor: neden bütün bu gerçekten iyi ruhçözümcüler şu konuştuklarımızı böylesine açık seçik anlatma zahmetine girmediler? Üstelik, daha genç ruhçözümcülerin böyle uygulayımsal öğütler almayı yana tutuşa arzuladıkları günlerde. Gerçekten de, genç Alman ruhçözümcülerinin Reich'ın kitabını ve düşüncelerini nasıl bir susuzlukla emip bitirdiklerini gözönünde bulundurursak, söz konusu arzunun derecesini kavrarız. Gençlere bir sürü karmaşık kuram öğretmiş, ama bunları uygulama konusunda pek az ipucu vermiştik. Reich, yapıtında genç ruhçözümcünün içinde bulunduğu somut durumun kuramsal yanlarını açık seçik özetlemektedir; bu özet belki bütün karmaşık ayrıntıları içermemektedir, ama kılgısal çalışmada verimli biçimde kullanılacak kadar yalındır.»

mak başka şeydir. İkinci durumda hastayı inandırmaya ya da razı etmeye gerek yoktur. Sonunda benim de hasta karşısında burnu havada bilgin gibi davranmaktan kurtulmam gerekliydi. Cinselbilimci olarak, cinsel yaşam karşısında ancak vücudun çeşitli örgenlerini ele alan «hastanede çalışma dönemine gelmiş tıp öğrencisi» gibi davranabilirdim. Böylelikle, ruhçözümcülerin çoğu tarafından hastaya zorla benimsetilen şu kuralın yarattığı ciddî engeli buldum: bakım süresince hastanın tam bir cinsel perhizde yaşaması gerekirdi. Böyle bir kural uygulandığı zaman, insan nasıl olur da hastanın cinsel aksaklıklarını anlayıp iyileştirebilirdi?

Kişilik Çözümlemesi adlı yapıtımda yöntemli olarak anlatılan bu uygulayımsal ayrıntılara, uygulayımsal nedenlerden ötürü, burada şöyle bir değinip geçiyorum. Bu ayrıntılar hastalarımda sağlık yolunda cinsel özdüzenleme (*«sexuelle Selbststeuerung»*) ilkesini bulmama, dile getirmeme, sonra da kullanmama izin veren kuramsal yön değişikliğini betimlemeye yardım edeceklerdir.

Pek çok ruhçözümsel kuralın kesinkes dokunulmazlıkları vardı. Dolayısıyla hastanın sinirceli tabularını pekiştirmekten başka bir işe yaramıyorlardı. Bunlardan biri ruhçözümcünün hiç gözükmemesini, hastanın bütün düşünsel aktarmalarını yansıtacağı bir beyaz perde olmasını isteyen kuraldı. Böyle davranmak ruhçözümcüyü ortadan kaldırmıyor, tam tersine, hastanın içindeki «görünmez», yaklaşılmaz, insanüstü, ya da çocuk diliyle söylersek, cinssiz bir varlıkla karşı karşıya bulunma duygusunu güçlendiriyordu. Bu durumda hasta nasıl olur da kendisini hasta eden cinsel etkinlik korkusunu aşabilirdi? Böyle ele alındığı zaman cinsel etkinlik hep şeytansı, yasak, ya «mahkûm edilmesi» ya da «yüceltilmesi» gereken bir konu haline geliyordu. Ruhçözümcüye cinsli, iki cinsten birine giren bir varlık gibi bakmak yasaktı. Peki, hasta bu görünmez varlığın eleştirel değerlendirmelerini «nasıl ortaya vuracaktı?» Hastalar, böyle bir çözümleme yön-

temi uyguladığımız zaman pek ender itiraf etseler de, ruhçözümcü hakkında epey şey bilirler. Benimle her şeyden önce hekimi eleştirme korkularını aştılar. Geleneksel uygulayıma göre hasta «yalnız anımsamakla, şöyle ya da böyle, hiçbir şey yapmamak»la yükümlüydü. Bu yöntemi kaldırıp attığım zaman, Ferenczi'yle görüşlerimiz çakıştı. İyi bir sezgiyle hastalarını çözümleme sırasında çocuklar gibi sereserpe oynamaya bıraktığı için, Ferenczi'nin Ruhçözümlemesi Derneği'yle başı derde girmişti. Elimden gelen çabayı harcayarak, hastalarımı kişilik zırhlarından kurtarmaya çalıştım. Bana şöyle rahat rahat, *insanca* bakmalıydılar.

Sinir hastalarının iyileştirilmesinde elde ettiğim başarının başka bir etkeni de, elimdeki hekimliğe yakışan bütün olanaklarla onları cinsel arzularına ket vurmaktan kurtarmak oldu. Hiçbir hasta, en azından suçluluk duymaksızın kendi kendini doyuramadıkça, iyileştim diyemezdi. Bakım sırasında hastaların cinsel yaşamı konusunda bilgi edinmenin son derece önemli olduğu kanısındaydım. (Bu dediğimin, bir sürü «alaylı ruhçözümcü» tarafından baştacı edilen şu yüzeysel «kendi kendini doyurma yoluyla sağaltım» kavramıyla uzaktan yakından ilgisi bulunmadığını okurlar anlayacaktır sanırım.) Bu kurala uyarak düzmece cinsel etkinlikle doğal cinsel davranışı birbirinden ayırmayı öğrendim. Böylece, yıllar geçtikçe, sinirceli kişiliğin karşıtı olan *üretken kişilik*'in ana çizgileri yavaş yavaş belirdi.

Hastaların herhangi bir davranışta bulunma korkularını aşmayı ve akla hayale gelmez bir dünyayı ortaya çıkarmayı öğrendim. *Bütün o sinirceli düzeneklerin, tehlikeli, gülünç, akıldışı düş ve güdülerin altında, oldukça yalın, kendiliğinden davranışlarda bulunabilen, edepli doğayı buldum.* Kişilik yapısının epeyce derinlerine inebildiğim her hastada bu yapı eteğini gördüm. Bu da beni yüreklendirdi. Hastalara gittikçe daha büyük bir eylem özgürlüğü tanıdım ve bundan ötürü hiç düş kırıklığına uğramadım. Birtakım teh-

likeli durumlar da doğuyordu elbet. Ancak, alabildiğine geniş ve değişik çevrelerden gelmiş hastalarımın bir tekinin bile canına kıymaya kalkışmamış olması son derece anlamlıdır. Çok çok sonraları anlayabildim ruhçözümcü sağaltım sırasında hastanın canına kıymasının nedenlerini: hastalar, bunu harcayacak uygun yer gösterilmeksizin cinsel enerjileri uyandırıldığı için canlarına kıyıyorlardı. Bütün dünyayı kaplayan kötü içgüdülerin boyunduruğuna girme korkusu sinir hastalıklarını ruhçözümlemesiyle iyileştirmeye çalışan uzmanlar için hatırı sayılır bir engel olmuştur. Ruhçözümcüler *doğa* (içgüdü, cinsel etkinlik) *ile zihinsel ekin*'in (ahlâk, çalışma, ödev) *mutlak biçimde birbirlerine karşıt* olduklarını kabul etmişlerdi; dolayısıyla, «içtepilerine uygun yaşama»nın iyileşmeye aykırı düştüğü savını benimsemişlerdi. Ben, sonunda bu içtepiler karşısında duyduğum ürküntüyü yenmeyi başardım, çünkü *bilinçaltını dolduran topluma aykırı içtepilerin ancak cinsel enerjinin doğal bir sevisel yaşama akması engellendiği zaman kötü ve tehlikeli hale geldiklerini* açıkça gördüm.

Cinsel (dirimsel) enerjiye ket vurulduğu zaman, üç ayrı hastalıklı çıkış yolu bulur: 1. Kendi kendini yıkmaya yönelik, zincirden boşanmış *içtepisel etkinlik* (alkol düşkünlüğü, sigara düşkünlüğü, uyuşturucu madde düşkünlüğü, suçluluk duygusuyla adam öldürme, hastalıklı içtepisel davranış, cinsel nedenlerle cana kıyma, küçük çocukların ırzına geçme falan); 2. *İçgüdüsel ket vurmanın doğurduğu kişiliksel sinirce* (saplantılı sinirce, kaygılı dönüşümce, başka yönlere sapan dönüşümce); 3. *İşlevsel ruh hastalıkları* (usyarılımı, kara düşüncelere dalma ya da yürek çöküntüsüne yol açan saplantılar). Siyasete, savaşa, aile yaşamına, eğitime egemen olan ve üretken cinsel etkinlikten yoksun bırakılmanın doğurduğu sinirceli düzenekleriyse şimdilik es geçiyorum.

Hastalar cinsel açıdan tam anlamıyla «teslim» olabildikleri zaman öyle çabuk ve derinlemesine değişiyorlardı ki,

başlangıçta bu görüngüyü kavrayamıyordum. Direngen bir sinirceli sürecin böylesine tez yelkenleri suya indirdiğini görebilmek kolay bir iş değildi doğrusu. Sinirceli kaygı belirtileri yokolmakla kalmıyor, ayrıca değişim bütün varlığı etkiliyordu. Sinir hastalığı belirtilerinin yokolması, o güne dek kendilerini besleyen cinsel enerjinin bu alandan çekilmesiyle açıklanabilirdi. Gerçekte, üretken kişilik henüz gizlerini çözemediğimiz apayrı yasalara ayak uydurur gibiydi. Birkaç örnek verelim:

Hastalar, kendiliklerinden, yaşadıkları çevrenin ahlâkçı tutumlarını garip, yabancı bir şey gibi algılamaya başlıyorlardı. Eskiden evlilik öncesi el değmemişliği canla başla savunurken, şimdi bu gerekliliği gülünç buluyorlardı; artık bu ilkeyle ilgileri kalmıyordu; varmış yokmuş aldırmıyorlardı.

İşlerinde de, tepkilerinin tepeden tırnağa değiştiği görülüyordu. Eskiden robot gibi, işleriyle içten bir ilişki kurmaksızın çalışırlarken, çalışmayı kaçınılmaz bir kötülük gibi görürlerken, hiç üzerinde düşünmezken, şimdi iş konusundaki yargıları değişiyordu. O güne dek sinirsel bozukluklar kendilerini sürekli bir işe vermelerini engellerken, şimdi, kişisel ilgi duyacakları, yaşamın akışına katkıda bulunacak bir işe müthiş gereksinim duyuyorlardı. Tuttukları iş gerçekten ilgilerini çekerse, mutluluktan ağızları kulaklarına varıyordu. Bu iş robotçaysa, kamu görevi, tüccarlık ya da aşçı yamaklığı gibi bıktırıcı bir işse, dayanılmaz bir yük haline geliyordu. Bu gibi durumlarda ortaya çıkan güçlük hemen hemen aşılmaz oluyordu, çünkü toplum insanın işine duyacağı ilgiyi yeterince ciddiye almamaktadır. O zamana dek güncel eğitimi eleştirmekten titizlikle kaçınmış özgür görüşlü öğretmenler, çocuklara uyguladıkları öğretim yöntemini hoşgörülmez, dayanılmaz bir şey gibi görmeye başlıyorlardı. Sözün kısası, içgüdüsel güçlerin çalışmada kullanılması hastanın uğraşsal etkinliğine ve içinde bulun-

duğu toplumsal koşullara göre değişiyordu. Yavaş yavaş, iki yön belirdi. Bunlardan biri her türlü toplumsal etkinliğe daha çok bağlanmaya götürüyordu; öbürüyse, bireyin bütün varlığıyla yaptığı boş, *makinamsı* işe şiddetle karşı çıkmasına yolaçıyordu.

Kimi durumlarda, üretken cinsel doyuma ulaşmak bireyin işinde müthiş bir bunalım geçirmesine neden oluyordu. Bu, cinsel yaşamla çalışma arasında tam bir uyuşmazlık gören toplumun uyarılarını haklı çıkarır gibiydi. Oysa yakından bakıldığında, durum hiç de o kadar altüst edici gözükmüyordu. Araştırmalarımız, söz konusu hastaların o güne dek, vazgeçtikleri kişisel arzularıyla taban tabana çelişen saplantılı bir görev duygusuyla çalıştıklarını ortaya çıkardı. Aslında, bu arzular hiç de topluma, toplum düzenine aykırı değildiler. Örneğin, bağımsız yazar olmak üzere yaratılmış bir insan, dâva vekilliği yapıyor, sağlıklı güdülerini bilinçaltında tutabilmek, başkaldırısına egemen olabilmek için bütün gücünü harcamak zorunda kalıyordu. Dolayısıyla, şu kuralın yerindeliğini saptadım: bilinçaltındaki her şey ille de topluma aykırı olmadığı gibi, bilinçüstündeki her şey de mutlaka topluma yararlı değildir. Tam tersine, ekinsel yönden büyük önem taşıyan, son derece değerli birtakım kişilik özellikleri ve güdüler maddesel çıkarlar uğruna bastırılmış, bilinçaltına itilmişlerdir. Beri yandan, toplumun alabildiğine topluma aykırı birtakım etkinlikleri allayıp pullayıp göklere çıkardığı, madalyalarla donattığı görülür. Bu açıdan bakıldığında, tanrıbilim okuyan öğrencilerle uğraşmak son derece güçtü; cinsel etkinlikle gönüllerinde yatan eğilim arasında çok ciddî bir çatışkı vardı. Bundan ötürü, o günden sonra hiçbir Klise adamına bakmamayı kararlaştırdım.

Cinsel alanda kendini gösteren değişiklik de bundan daha az çarpıcı değildi. Bedensel boşalma gücüne kavuşmazdan önce yosmalarla yatıp kalkmakta hiçbir sakınca görmeyen kişiler, bu gücü elde ettikten sonra böyle bir şey

yapamıyorlardı. Sevmedikleri bir kocayla aynı çatı altında yaşamaya sabırla katlanmış kadınlar için eskiden «eşlik görevi» diye kabul edilen sevişme artık olanaksızlaşıyordu. Ondan sonra artık lâfını bile duymak istemiyorlardı. Ne yapabilirdim buna karşı? Bu yeni durum, yerleşik kanılarla yüzde yüz çelişiyordu: o kanılara göre, bir kadın istese de istemese de, sevse de sevmese de, cinsel açıdan uyarılsa da uyarılmasa da, evlilik boyunca, kocasını hoşnut etmekle yükümlüydü. Ne derindir şu yeryüzündeki yalan okyanusu!

Resmî konumum gözönünde bulundurulursa, sinir hastalığına yolaçan etkenlerden kurtulan bir kadın, resmî ahlâka aldırmaksızın, yaşamdan sevgi gereksinmesinin doyurulmasını istediği zaman ne diyeceğimi şaşırıyordum. Birkaç çekingen girişimden sonra, ruhçözümlemesi topluçalışmasına ya da Ruhçözümlemesi Derneği'ne böyle olaylardan sözetme yürekliliğini gösteremedim. Kendi görüşlerimi zorla hastalarıma benimsettiğimi söyleyerek sersemce karşı çıkarlardı nasıl olsa. Gürültü patırtı arasında tartışma alanından çekilmek, ahlâkçı önyargının benden değil, hasımlarımdan yana olduğunu açıkça kabul etmek zorunda kalırdım. İşin bu yanının resmî ahlâk anlayışına çok daha uygun olduğunu göstererek genel izlenimi düzeltmeye kalkışmak da boşunaydı. Nitekim, kadın hastalarımın kimisi, sağaltımdan önce, tam bir eliaçıklıkla kendilerini her karşılarına çıkana sunmaktaydılar. Söz konusu kadınların sevişme sırasında, ne türlü olursa olsun, en küçük bir heyecan duymayışlarından ileri gelen bu davranışı ancak bedensel boşalma gücünü yerine getiren bakım düzeltebiliyordu. Kadın hastalarım, eksiksiz doyumu tattıktan sonra, sevişmenin yaşamın en önemli işlerinden biri olduğunu, hafife alınamayacağını düşünmeye başlıyorlardı. Başka bir deyişle, artık tek bir cinsel eşi arzuluyor, «ahlâklı» kişiler oluyorlardı; ama bu eşin de onları sevip doyurması gerekiyordu elbet.

Bütün bunları anlatmak bir işe yaramazdı. Bilimsel ça-

lışmanın ahlâkçı kavramların boyunduruğuna girdiği yerde, olguların kılavuzluğu biter.

Bu gibi durumlarda en acıklısı, insanların «bilimsel yantutmazlık»la övünmeleridir. İnsan bağımlılık ağına daldıkça, avazı çıktığınca yaşasın bağımsızlık, yantutmazlık diye bağırır.

Nitekim, kapkara düşüncelere dalan, ikide bir canına kıymaya yeltenen, korkunç yürek daralması çeken bir hanımı bana gönderen ruhçözümcünün biri, kadının eline sıkıştırdığı karta «aman evliliğini yıkma» diye yazmıştı. Konuşmamızın ilk saatında, dört yıldır birlikte yaşadıkları kocasının henüz kızlığını bozamadığını, bunun yerine, birtakım sapık oyunlar oynadığını öğrendim. Cinsel konuda tam anlamıyla bilgisiz olduğundan, bütün bu sapıklıklara doğal eşlik görevi diye katlanmıştı. Yukarda sözünü ettiğim ruhçözümcüyse, «aman bu evlilik yıkılmasın», diyordu. Üç saat sonra, hasta beni bırakıp gitti, yüreğinin daralması dayanılmaz hale gelmişti ve ruhçözümlemesini bir tavlama girişimi gibi algılamaya başlamıştı. Ben bunu biliyordum, ama elimden bir şey gelmezdi. Birkaç ay sonra canına kıydığını haber aldım. Bu türlü «bilimsel tarafsızlık» boğulmakta olan insanlığın boynuna bağlanmış ağır taştır.

Ruhsal yapıyla toplumsal düzen arasındaki ilişki konusundaki görüşlerim bulanıklaştı. Hastalarımdaki değişiklikler, gerek olumlu gerek olumsuz açıdan, iki anlamlıydı. Ruhsal yapıları alışılmış ahlâk kuralları ve kavramlarıyla ilgisi bulunmayan birtakım yasalara ayak uyduruyordu sanki; bunlar, eskiden aklımın köşesinden bile geçirmediğim, yepyeni yasalardı. Sonunda bütün bu yasaların ortaya çıkardığı görünüm *değişik türde bir toplumsal içgüdü*'nün varlığını kanıtlıyordu. Bu yeni toplumsal içgüdüde resmî ahlâk anlayışının en güzel ilkeleri yer alıyordu; örneğin: kadınların ırzına geçilmez, çocuklar elma şekeriyle kandırılmaz. Ama ayrıca, toplumsal açıdan son derece değerli, alışılagelmiş

görüşlerle taban tabana çelişen birtakım ahlâk kuralları getiriyordu. Daha başka şeyler yanında, dışardan gelen bir zorlama sonunda iffetli bir yaşam sürmenin ya da ödev duygusuyla eşine bağlı kalmanın olağandan aşağı bir kişilik yapısını simgelediği kabul ediliyordu. Örneğin, bir cinsel eşi istemi dışında kucaklayıp öpmenin, en dar anlamıyla ahlâklılık açısından bile, doyurucu olmayan, çirkin bir davranış sayılmasına kimsenin karşı çıkmaması gerekirdi. Oysa bu, yasanın koruyucu kanatları altında sürüp giden «eşlik görevi» kavramıyla çelişmekteydi.

Şu birkaç örnek pek çok insan için yeterlidir. Bu yeni ahlâk anlayışının temel kuralı «şunu yapmalı», «bunu yapmamalısın» değildi; o, cinsel arzu ve doyumun gerekliliklerinden kendi kendine doğuyordu. İnsanı doyurmayacak bir edimden korktuğumuz için değil, bize cinsel mutluluk vermeyeceği için kaçınıyorduk. Yeni ahlâk anlayışını benimseyen kişiler iç ya da dış koşul ve durumlar tam bir doyum güvencesi yaratmadıkları zaman, arzulasalar bile, sevişmekten kendi rızalarıyla kaçınıyorlardı. Ahlâksal etkenler ortadan kalkmış, topluma-aykırı davranışları önlemek üzere, çok daha iyi ve kolay uygulanabilen birtakım korunma yolları onların yerini almış oluyordu; bu korunma yolları doğal gereksinimlerle çelişmiyor, tam tersine, *yaşamın zevkini çıkarma* ilkesine uyuyorlardı. «İstiyorum»la «göze alamıyorum» arasındaki uçurum yokedilmişti. Onun yerini, *bitkisel değerlendirme* almıştı: «Şunu çok isterdim, ama pek bir şey elde edemem, zevk vermez bana.» İnsanın davranışları özerklik içinde, özdüzenleme ilkesine göre düzene konuyordu. Bu özdüzenleme belli bir uyum sağlıyor: bilinçaltına itildiği zaman bile baskı yapmaya devam eden içgüdüyle boğuşmayı gereksiz kılıyordu. İnsan bu düzenleme ilkesine ayak uydurduğu zaman, doyumuna daha az engel çıkaran başka erek ya da nesnelere yöneltiyordu ilgisini. Kendi başına ele alındığında son derece doğal ve topluma uygun bir şey olan ilgi ne bilinç-

altına itiliyor, ne de toplum tarafından mahkûm ediliyordu. Yalnız, başka bir yerde, daha başka durum ve koşullarda doyuruluyordu.

Örneğin, bir delikanlı «iyi aileden» gelen «sevimli» bir genç kızı sevdiği zaman, ortada son derece doğal bir olay vardı. Gidip o kıza sarılmak istemesi yerleşik toplumsal ölçütlere göre «yerinde» değildi, ama sağlıklıydı. Genç kız da iç ve dış güçlükleri aşacak kadar sağlıklıysa, her şey yolunda gidiyordu. Davranışı resmî ahlâka aykırı, ama yüzde yüz akılsal ve sağlıklı oluyordu. Buna karşılık genç kız zayıf, korkak, duygusal yönden ana-babasına bağlı, sözün kısası sinirceliyse, gençlerin birbirlerine sarılmaları ancak bir sürü güçlük yaratıyordu. Delikanlı, ahlâksal yönden cinsel arzularına ket vurmamışsa, sevişmeyi genç kıza hakaret saymıyorsa, *akılsal* bir seçme yapabilirdi: ya genç kızın bağımsızlığını kazanmasına yardım eder, ya da bu işten elini eteğini çekerdi. En az birincisi kadar akılsal olan ikinci seçim de, aradan bir süre geçince, sevgide kendisine güçlük çıkarmayacak başka bir genç kıza yönelebilirdi.

Öte yandan, «ahlâklı» ama terimin eski anlamında «ahlâklı» bir sinir hastası genç, aynı durumda, bambaşka davranırdı. Hem genç kızı arzulayabilir, hem de arzusunu doyurmaktan vazgeçebilirdi. Böylece iç dünyasında sürekli bir çatışkı yaratmış olurdu; üstü örtülü *bilinçli* çatışkı, arzunun bilinçaltına itilmesiyle bilinçsiz çatışkıya dönüşene dek, cinsel arzu ahlâksal engellemenin baskısı altında tutulurdu. O zaman delikanlı, gittikçe güçleşen bir duruma düşüyordu. Söz konusu genç kızla içgüdüsel arzularını doyurma olasılığını aramaktan vazgeçebilir, ama ondan sonra başka bir genç kıza yönelmezdi. Kaçınılmaz sonuç, iki gencin de sinir hastası olmasıydı. İçgüdü ya başka yerlerde boygösterir, ya da çok tehlikeli yollardan doyum arar, böylece *içgüdüyle ahlâk arasındaki uçurum varolmaya devam ederdi.* Delikanlı birtakım saplantılı ırza geçme düşleri kurar, gerçekten ırza

geçme dürtüleri duyar ya da ikiyüzlü bir ahlâk anlayışı benimserdi. Sokak yosmalarıyla düşüp kalkar, üreme örgeni hastalıklarına yakalanabilirdi. Bu durumda, en küçük bir iç uyum kurulamaz, ve salt toplumsal açıdan, zarar mutlak olurdu. Saplantılı ahlâk da uygulanmamış olurdu. Bu örneğin sayısız çeşitlemeleri vardır ve gerek evliliğe, gerek sevisel yaşamın başka herhangi bir evresine rahatça uyar.

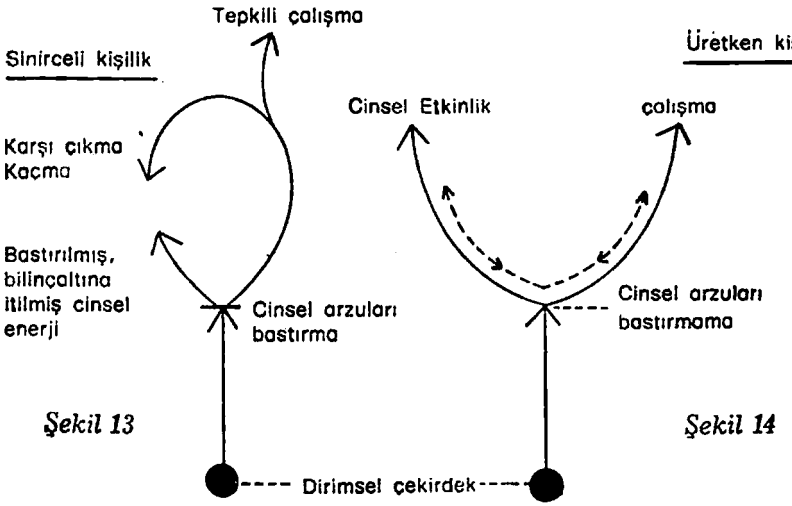
Ahlâkçı düzenleme ile *cinsel tutumbilimin özdüzenlemesi*'ni karşılaştıralım.

Ahlâkçı düzenleme *bir ödev* gibi gerçekleştirilir. Doğal içgüdüsel doyumla bağdaşmaz. Özdüzenlemeyse hazzın doğal yasalarına ayak uydurur. *Doğal* içgüdülerle bağdaşmakla kalmaz, işlevsel açıdan, tıpatıp onlara benzer. Ahlâkçı düzenleme çözülmez, keskin bir çatışkıya, *doğa* ile *ahlâk*'ın çatışmasına yol açar. İçgüdüsel baskıyı artırır; buysa, gittikçe artan bir ahlâksal savunma gerektirir. Bedende enerjinin doğal dolaşımını engeller. Özdüzenlemeyse, doyurulamayan bir arzuya yatırılmış enerjiyi alır, başka ereklere, başka sevdalara yatırır. Özdüzenleme, bütün doğal işlevlerdeki gibi, gerilimle bu gerilimin giderilmesi arasında dengeli bir nöbetleşme demektir. «Ahlâkçı» kişilik yapısına sahip kişi, işini içinden gelen bir katılmayla değil, ben'e yabancı bir «şunu yapmalısın» sözünün gereklerine uymak üzere yerine getirir. Cinsel tutumbilime uygun kişiliğe sahip bireyse, o büyük dirimsel enerji deposundan gelen cinsel ilgilerine ayak uydurarak yapar işini, ahlâkçı kişilik yapısına sahip birey, dıştan, ahlâk dünyasının kaskatı kurallarına uyar gibidir. Gerçekte, bu yasalara ancak dıştan uyar, içinden başkaldırır. Dolayısıyla, bilinçsiz, saplantı haline gelmiş, içtepisel bir «toplum sevmezlik»in en aşırısıyla koyun koyuna yaşar. Cinsel yaşamını kendi eliyle düzene koymuş sağlıklı kişiyse, dünyanın akıldışı yanlarına ayak uydurmaz, ısrarla doğal haklarını arar. O, sinirceli ahlâkçıya topluma düşman, hasta biri gibi gözükür. Gerçek-

te, topluma aykırı hiçbir davranışta bulunamaz. Cinsel gücünden gelen *doğal* bir özüne güvenme duygusu vardır. Ahlâkçı zihin yapısına sahip kişilerse, hiçbir ayrık (istisna) tanımaksızın, üretken cinsel yaşamlarında zayıftırlar, dolayısıyla hep bu zayıflıklarını ödünleme, yani katı ve düzmece bir özüne güvenme duygusu geliştirme zorunluluğu içersindedirler. Böyleleri başkalarının cinsel mutluluğunu hoşgörüyle karşılayamazlar, çünkü bu mutluluk onları kışkırtır, ama arzularını bir cinsel eşle doyuma erdiremezler. Onlar için sevişmek, her şeyden önce bir güç gösterisidir. Üretken cinsel yapıya sahip kişi içinse, cinsel etkinlik hoş bir deneyden, yaşantıdan başka şey değildir; çalışma, onun için mutluluk veren bir etkinlik, varlığını bütünlemenin bir yoludur. Zihin yapısı ahlâka göre düzenlenmiş birey içinse, çalışma can sıkıcı bir ödev ya da salt para kazanma yoludur.

Bu iki tür insanda kişilik zırhı da başka başkadır. Ahlâkçı kişilik yapısına sahip bireyin her eylemi egemenliği altına alan, dış durum ne olursa olsun kendiliğinden harekete geçen, sınırlandırıcı bir kişilik zırhı yaratması gerekir. Bütün çabalarına karşın, tutumunda değişiklik olamaz. Ahlâkçı bürokrat her durum ve koşulda, hattâ yatakta bile kırtasiyeciliği bırakamaz. Zihinsel yapısı sağlıklı kişiyse zırhını şurada kapatır, ötede açar. Yasaklanmış güdüleri bastırması gerekmediği için, kişilik zırhına dilediği gibi buyruk verebilir.

Bu iki örneğe «*sinirceli kişilik*» ve «*üretken kişilik*» adlarını verdim. Bu ayırım yapıldıktan sonra, *ruh hekiminin görevi sinirceli kişiliği üretken kişiliğe dönüştürmek, ahlâkçı düzenlemenin yerine özdüzenlemeyi geçirmek olmaktadır.* Ahlâkçı ket vurmanın sinir hastalığına yol açtığını herkes biliyordu. «Üstben'i dize getirmek»ten sözediliyordu. Hekim olarak bununla yetinemeyeceğimizi, çok daha geniş ve köklü bir sorunla karşı karşıya bulunduğumuzu kimseciklere an-



İşin gerçekleştirilmesi zorlamalı, canlılıktan yoksun, makinamsıdır. Cinsel gereksinimi uyutmaya yarar ve bu gereksinimle yüzde yüz çatışır. İşe gösterilecek ilgiye ancak çok küçük enerji kırıntıları yatırılabilir. Çalışma müthiş tatsızdır. Zihinde dolaşan cinsel düşler yoğundur, durmadan işe burunlarını sokarlar. Bundan ötürü bilinçaltına itilmeleri gerekir. O zaman da sinirceli düzeneklere yol açarlar, bunlarsa çalışma yeteneğini azaltır. İşte gerçekleştirilenin azlığı her güdüye suçluluk duygusu bulaştırır. Kişinin kendine güveni azdır; bu da, dengeyi sağlamak üzere, sinirceli büyüklük düşleri doğurur.

Burada, dirimsel enerji çalışma ile cinsel etkinlik arasında gider gelir. Bunlar arasında karşıtlık yoktur. Çalışma cinsel gereksinimi ortadan kaldırmadığı gibi, cinsel düşler de çalışmaya burunlarını sokmazlar. Tam tersine, yarattıkları sağlam kendine güven duygusuyla, çalışma ve cinsel etkinlik birbirlerine yardım ederler. Birey en küçük bir zihinsel çatışkıya düşmeksizin, bütün ilgisini işine ya da sevişmeye çevirebilir; iki etkinlik de bireyin kendini güçlü duymasına ve kendisini bütünüyle işine ya da eşine verebilme yeteneğine dayalıdır.

Yukardaki şekiller tepkili çalışma ile cinsel tutumbilime uygun çalışmayı canlandırmaktadır.

latamadım. Dirimsel enerjinin ahlâksal ölçülerle düzene sokulmasını, yerine daha iyi bir düzenleme koymadıkça, ortadan kaldıramayız. Ama işte bu ikincisi hekim arkadaşlarıma ya «kötü», ya «beylik», ama mutlaka tehlikeli bir şey gibi gözüküyordu. Gerçekte insanlar «kıyma makinası»ndan, yani yaşamı saplantılı ahlâkın ilkelerine göre betimleyip yargılayan bugünkü dünyayla ciddî bir çatışmaya girmekten korkuyorlardı. O günlerde, ben de bu son derece önemli buluşun toplumsal sonuçlarının nerelere varacağını kestirememiştim doğrusu. Bakımevindeki hekimlik çalışmamın bana çizdiği yolu izlemekle yetiniyordum. Hiç değilse bunu tam bir kararlılıkla yerine getirdim. İnsanın istese de kaçınamayacağı bir tür zorunlu mantık vardır.

Ancak birkaç yıl önce özerk düzenlemeye dayalı, özgür davranışın insana canlılık kazandırışının, ama aynı zamanda müthiş bir kaygıya yolaçışının nedenlerini kavramaya başladım. Üretken kişiliğin başlıca özelliği olan dünyaya, insanlara ve kendi deneylerine karşı sinirceli kişininkinden apayrı bir tutum takınma son derece yalın ve kendiliğinden bir davranıştır. Başka türlü bir ruhsal (düşünsel) yapıya sahip kişilere bile hemencecik açıkça kendini belli eder. Aslında, herkesin gönlünde bu ülkü yatar. Ona verilen adlar değişse de, ülkü aynıdır. Sevme yeteneğinin ya da cinsel gücün arzulanan şeyler olduğunu kimsecikler yadsıyamaz. Buyurgan eğitimin doğurduğu sevme yeteneksizliğinin ya da cinsel güçsüzlüğün insanoğlunun harcadığı çabalara erek olarak verilmeleri gerektiğini görmezlikten gelmeye kimse kalkışamaz. Kendiliğinden toplumsever olmak doğal bir yetenektir, suç sayılacak güdülere karşı toplum düzenini gözeten bir tutum takınmaya çalışmaksa benimsenecek bir ülkü sayılamaz. Şunu herkes açıkça kabul eder: ahlâksal kaygılarla dizginlemeye çalışacak yerde ırza geçme güdüsüne sahip olmamak çok daha sağlıklı ve iyidir.

Oysa, geliştirdiğim kuramın başka hiçbir ögesi, cinsel

yaşamı kendi başımıza düzenleyebileceğimiz, özdüzenlemenin doğadan geldiği ve bir anda bütün dünyaya yayılabileceği savı kadar tehlikeye düşürmedi gerek çalışmamı, gerek canımı. Birtakım allı pullu sözcüklerle, düzmece bir bilimsel lâf ebeliğiyle, arasıra böyle bir varsayımdan dem vurmakla yetinseydim, hem üne, hem servete kavuşurdum. Ama hastalıkları iyileştirme çalışmam hastalarda değişikliğe yol açabilecek birtakım uygulayımsal ilerlemeler gerektiriyordu, dolayısıyla sorunu gittikçe derinleştirmek zorundaydım: *üretken kişiliğin özellikleri böylesine kendiliğinden ve arzulanır şeylerse, «toplumseverlik»le eksiksiz cinsel etkinlik arasındaki sıkı bağı daha ne kadar savsaklayabiliriz?* Neden bugün yaşama yön veren her şey yaşamın tam karşıtı bir görüşten esinlenmekte? *Doğayla kafa eğitimi, içgüdüyle* ahlâk, *vücutla ruh, şeytanla Tanrı, sevgiyle çalışma arasında tam bir karşıtlık bulan görüş neden uygarlığımızın ve Weltanschauung'umuzun (dünya görüşümüzün) başlıca özelliklerinden biri haline geldi?* Neden bu görüşe aykırı davranmak yasal cezalarla yasaklanmış durumda? Bilimsel çalışmamla başlangıçta öylesine ilgilenen insanlar, sıra bu çalışmanın ciddiye alınmasına gelince, neden tiksintiyle karşısına dikildiler ve birtakım kılgısal terimlerle lekelediler? Başlarda bunu iblisliğe, dönekliğe ya da bilimsel korkaklığa veriyordum. Ancak uzun yıllar düş kırıklığına uğradıktan sonra bu soruların yanıtını bulabildim.

O yıllarda gittikçe sayıları artan hasımlarıma gösterdiğim beceriksiz ve düzensiz tepkilerin nedeni, yüzde yüz yanlış bir inançtı: *ilke olarak* doğru olan her şey insanlar tarafından, açık seçik bir gerçek gibi, kendiliğinden kabul edilir ve uygulanır inancındaydım. Bu açık seçik olguları anlayıp dile dökebildiğime, onlar sinir hastalıklarını iyileştirme ereklerine tıpa tıp uyduklarına göre, neden hekim arkadaşlarım da bunları benim kadar anlamasınlardı? Öne sürdüğüm görüşleri büyük bir coşkuyla karşılar gözüküyor, ama beri

yandan onlarla yakın ilişki kurmaktan kaçınıyorlardı. En insanca düşünce ve ülkülerine parmak basmıştım. Ama kısa sürede ülkülerin uçup giden birer bulut, düşüncelerinse her an değişebilen şeyler olduklarını öğrenmek zorunda kaldım. Neydi buradaki etken? İlkin, geçimini sağlama kaygısı ve bir örgüte üye olmak; sonra, bir yetkeye bağımlı davranma alışkanlığı, ve...? Denklemde bir şey eksikti.

En yüce ülkü diye arzulanan şey, gerçekte insanların yüreğine kaygı ve korku salıyordu. Kişilik yapısı birilerinin boyunduruğu altında olan bireyin yabancısıydı bu şey. Resmî bilim dünyası onunla savaş halindeydi. İnsan vücudunun derinliklerinde yatan özdüzenleme çarkları saplantılı düzeneklerin altında kalmış, onların damgasını yemişti. Parayı yaşamın içeriği ve ereği haline getirmek doğal duygularla kıyasıya çelişir. Dünyaysa insan denen varlıklardan bunu istiyor ve onları buna göre biçimlendiriyordu, belli bir eğitim vererek ve belli durumlara sokarak. Böylece toplumsal öğretide ahlâkla gerçekliği, doğanın isterleriyle kafa eğitiminin gereklerini birbirinden ayıran uçurum, türlü yollarla, bireylerin *iç dünyasında* da oluşuyordu. Bireyler, şu yeryüzünde yaşayabilmek için benliklerindeki en doğru, en güzel, en kişisel yanları öldürmek zorunda kalıyorlardı; bütün bunları kişilik zırhlarının kalın duvarları ardına kapatmak zorundaydılar. Bunu yaparken hem içten, hem de, büyük ölçüde, dıştan acı çekiyorlardı; ama böylece nesnelerin akılalmaz düzeniyle kavgaya girmekten kurtuluyorlardı. Yaşamın en derin ve doğal duyguları, *doğal* iffetlilik, *insanın içinden gelen* dürüstlük ve gerçek sevgi konusunda şöyle üstünkörü akılyürütmek belli bir «duygu» içersinde algılanabilirdi; bu «duygu», doğanın karşısına dikilen zırh kalınlaştıkça, düzmece gözüküyordu. En düzmece tumturaklılıkta bile azıcık gerçek yaşam vardır. Böylece, insanlardaki yalan ve anlamsızlığın tâ derinlerdeki dirimsel çekirdeğin yansısı olduğu sonucuna vardım. Yaşamın şu anki çirkinliğine karşın, insanın

ahlâklılığı ve bütünlüğü öğretisinin binlerce yıldır ayakta durabilmesi ve kendisini savunmak üzere korkunç insan yığınlarını harekete geçirebilmesi ancak böyle anlaşılabiliyordu. İnsanlar gerçekten yaşamayı beceremedikleri ve göze alamadıkları için, ikiyüzlülüklerinden doğan bu son zayıf aydınlığa dört elle sarılıyorlardı.

Bu değerlendirmeler beni, *toplumsal yapıyla kişilik yapısının birliği* düşüncesine götürdü. Toplum insan kişiliğine biçim verir. Buna karşılık, kişilik de *kitle halinde* toplumsal öğretiyi üretir ve böylece yaşamı yadsıyıp kendisinin baskı altına alınmasına yol açar. Hani şu dillerden düşmeyen «gelenek»in temel çarkı budur işte. Bu saptamanın, beş on yıl sonra, buyurgan (faşist) öğretinin kavranmasında oynayacağı rolü aklımın köşesinden bile geçirmiyordum. Siyasal partilere hizmet etmek için akılyürütmediğim gibi, bir *Weltanschauung* (Dünya Görüşü) de oluşturmuyordum. Karşıma çıkan her yeni hekimlik sorunu beni bu sonuçlara götürüyordu. Dolayısıyla, salt görüntüsel açıdan, toplumun ahlâk öğretisindeki mutlak çelişkilerle insan kişiliğindeki çelişkilerin tıpatıp aynı olduklarını saptamak hiç de şaşırtıcı değildi.

Freud'a göre, düşünsel eğitim ve üretimin varlığı bile içgüdünün «ekinsel» bastırılmasına bağlıydı. Bu konuda onunla aynı görüşte olmak zorundaydım, ama şu koşulla: *bugünkü* düşünsel eğitim ve üretim gerçekten de cinsel arzuların bastırılmasına bağlıdır. Ancak, hemen ardından şu soru geliyordu: *düşünsel eğitim ve üretimin gelişmesi cinsel arzuların bastırılmasına mı dayalıdır?* Bir de şu soru vardı: kafa eğitim ve üretimi acaba yalnız *doğal değil, ikinci dereceden içtepilerin* bastırılmasına bağlı değil midir? İnsan denen varlığın tâ derinliklerinde bulduğum ve şimdi artık uygulayımımla gün ışığına çıkarabileceğim şeyden hiç kimse sözetmemişti. Bu noktada kimsenin belli bir görüşü yoktu.

Kısa bir süre sonra, «cinsel etkinlik»i tartışırken, öbür

arkadaşlarımın bu sözcüğe bambaşka bir anlam verdiklerini farkettim. Üreme yeteneğinin kazanılmasından önceki cinsel etkinlik genellikle doğaya ve topluma aykırı sayılıyordu. Ve bu suçlama sevişmeye dek uzuyordu. Neden bir baba kızının cinsel etkinliğini pis bir iş gibi görüyordu? Yalnızca bilinçsiz kıskançlıktan ötürü değil. Kıskançlık, kızını öldürmeye dek varan tepkisinin şiddetini açıklamaya yetmezdi. Hayır: bizim aldığımız kafa eğitiminde, üretken cinsel etkinlik aşağılanmış, gözden düşürülmüş bir eylemdir. Sıradan birey için sevişmek ya vücutta biriken birtakım şeyleri atmanın, ya da üstünlüğünü göstermenin bir yoludur. Kadın, buna karşı içgüdüsüyle, haklı olarak karşı çıkar; aynı şekilde kızının seviştiğini öğrenen baba da. Bu koşullarda, cinsel yaşama ilişkin hiçbir şey iyi gözükmez. Cinsel etkinliğin böyle değerlendirilmesi, bugün cinselliğin aşağılayıcı nitelikleri ve tehlikesi konusunda döktürülen onca sersemliği açıklamaya yeter. Oysa, *bu ahmakça yazılardaki cinsel etkinlik, doğal sevinin hastalıklı karikatüründen başka bir şey değildir.* Söz konusu karikatür, her insanın benliğinin en derin yerinde arzuladığı sevgide sahici mutluluğa ermeyi yeryüzünden kovmuştur. İnsanlar doğal cinsel yaşantının verdiği duyguyu unutmuşlardır. Cinsel yaşamın alışılmış değerlendirilmesi işte bu karikatüre dayanır, dolayısıyla *mahkûm edilmesi de doğrulanmış olur.*

Bu yüzden, cinsel etkinliği savunma ya da ona saldırma anlamına gelen her tartışma boşunadır, bizi hiçbir yere götürmez. Ayrıca, böyle bir tartışmada hep ahlâkçılar kazanabilir, kazanmaktadırlar. Cinsel etkinliğin gülünçleştirilmesine göz yummamak gerekir. Asıl, genelevlerde yaşanan cinsel etkinlik *tiksinçtir.*

Tartışmayı küt diye kesen, sağlıklı bir yaşam uğrunda verilen kavgayı müthiş zorlaştıran nokta budur. Ondan ötürü, görüşlerime karşı çıkanlar hep soruna yan çizebilmektedirler. Ben cinsel etkinlik derken makinamsı, sinirceli seviş-

meden değil, insanların sevgiyle birbirlerine sarılmalarından söz ediyorum; bir çeşit kadının-içine-etme'den değil, kadının mutluluğa ermesini araştırmak'tan dem vuruyorum. Başka bir deyişle, *cinsel etkinliğin doğal olmayan ikinci dereceden özellikleriyle her insanın özünde yatan doğal cinsel gereksinimleri birbirinden ayırmazsak, tartışmamız hiçbir yere varmaz.*

Bu durumda ortaya şu sorun çıktı: bunu halk yığınlarının anlayabileceği hâle nasıl getirmeli, kuramdan gerçekliğe nasıl geçmeli, birkaç kişiye doğal yasalara uygun gözüken şeyi bütün insanların yaşantısı hâline nasıl sokmalı? *Sorunun bireysel çözümünün doyurucu olmadığına ve ulaşmak istediğimiz ereğe uzak düştüğüne kuşku yoktur.*

O günlerde, ruhsal sağaltımda toplumsal sorunun yeri sorusu daha pek yeniydi. Toplumsal soruna yaklaşımın üç yolu vardı. İlki, *sinir hastalıklarının önlenmesi;* ikincisi, —bu hiç kuşkusuz birinciye bağlıydı—, *cinsel düzeltim*[1]*;* üçüncüsü *genel kafa eğitim ve üretimi sorunu.*

---

[1] Cinsel düzeltim sorunu **Cinsel Devrim** adlı kitabımda ayrıntılı olarak incelenmiştir. Onun için, konuya burada değinmiyorum.

ALTINCI BÖLÜM

ÖLÜ DOĞAN DİRİMSEL DEVRİM

1 — SİNİR HASTALIKLARININ ÖNLENMESİ VE KAFA EĞİTİMİ SORUNU

Cinsel bakımevlerindeki çalışmam sırasında ortaya çıkan sayısız soru, Freud'un bu sorunlar üzerindeki düşüncelerini tanıma arzusu uyandırdı bende. Cinsel bakımevlerine ilişkin tasarılarımı anlattığım zaman yüreklendirici sözler etmesine karşın, girişimimi onaylayıp onaylamadığından emin değildim. Ruhçözümlemesi Derneği'nde gizli bir gerginlik sürüp gidiyordu, hekim arkadaşlarımın düşüncelerini deşmeye karar verdim. Cinsel sorunlara düşkün bir kişiliğe sahip bulunduğumu sağa sola yayan söylentiler kulağıma çalınmıştı. *Zeitschrift für Psychoanalytische Pädagogik*'te çocukların cinsel eğitimini işleyen yazılarımın çıkmasından sonra, kendi çocuklarımı sevişirken odaya aldığım ve aktarma durumundan yararlanıp ruhçözümlemesi denemeleri sırasında kadın hastalarımdan yararlandığım söylentileri yayılmıştı dört bir yana. Bu, sağlıklı insanların cinsel mutluluğu yeniden ele geçirmek için verdikleri kavgada, cinsel açıdan sağlıksız kişilerin tepkileriydi. Bu gibi tepkilerde yatan nefret ve acılıkla hiçbir şeyin yarışamayacağını, yeryüzünde hiçbir şeyin onlar kadar acımasız olamayacağını biliyordum. Savaşta adam öldürmek, kurbana, çektiği acı içersinde bir yiğitlik duygusu verir. Sağlıklı bir yaşam duygusuyla hareket edenlerinse, asıl kendileri suçluluk ve kaygı yüklü sapık düşler kuran kişilerin çekiştirmeleriyle açtıkları yaraların izini sessizce taşımaları gerekir. O günlerde, doğal yaşama duygusunu savunacak bir tek örgüt yoktu. Tartışmayı kişisel düzlemden nesnel düzleme çıkarabilmek için elimden geleni

yaptım, çünkü lekeleyici söylentilerin amacı bunun tam tersiydi.

12 Aralık 1929'da, Freud'un yakın çevresine, *sinir hastalıklarının önlenmesi* hakkında bir konuşma yaptım. Freud'un evindeki aylık toplantılar yalnız Ruhçözümlemesi Derneği yöneticilerine ve birkaç çağrılıya açıktı. Buradaki tartışmaların son derece önemli olduğunu herkes biliyordu. Ruhçözümlemesi bütün dünyayı saran bir hareket haline gelmişti. Dolayısıyla, herkesin sözlerini iyice ölçüp tartması gerekirdi. Birtakım yarım-doğrular geveleyerek sıyrılamayacağım bu sorumluluğun tam anlamıyla bilincindeydim. Yapılacak tek şey ya sorunu olduğu gibi ortaya koymak, ya da susmaktı. Ruhçözümlemesi biliminin cinsel ve toplumsal yoksulluk konusunda söyleyeceklerini dinlemek üzere, o güne dek, binlercc kişi koşmuştu söyleşilerime.

Bu konuşmalarda binlerce kez yinelenen sayısız soru arasından seçtiğim şu sorular, diyeceklerini aracısız söylemekteler:

— *Duygusal yönden arzulu olduğu halde, kadının dölyolu kupkuru kaldığı zaman ne yapmalı?*

— *Cinsel ilişkilerin haftalık, aylık sayısı ne olmalı?*

— *Aybaşı döneminde cinsel ilişki kurulabilir mi?*

— *Sevdiğimiz kadının yavuklusu varsa ne yapalım?*

— *Bir erkek bizi doyuramadığı zaman ne yapalım? Çok çabuk boşaldığı zaman ne yapalım?*

— *Arkadan sevişilebilir mi?*

— *Eşcinsellik neden cezalandırılıyor?*

— *Bir kadın, sevиştiği erkek kendisinin istemediği birtakım cinsel ilişkiler önerdiği zaman ne yapmalıdır?*

— *Uykusuzluğa karşı ne yapalım?*

— *Erkekler neden bu kadar çok seviyorlar kadınlarla ilişkilerini anlatmayı?*

— Sovyet Rusya'da kardeşler arasındaki cinsel ilişkiler cezalandırılır mı?

— Karı-koca sevişmek istiyorsa, ama odada daha başka insanlar yatıyorsa, ne yapmalı?

— Bir kadın gebeyse ve çocuk istemiyorsa ya da ona bakamayacaksa, neden hekimler bu kadına yardım etmiyorlar?

— Aynı zamanda birkaç kişiyle cinsel ilişki kurmak çok mu kötüdür?

— Kızlar müthiş nazlı! Ne yapayım?

— Korkunç yalnızım, bir erkek arkadaşımın olmasını çok istiyorum, ama delikanlının biri çevremde dönmeye başladı mı, ödüm patlıyor.

— Kocam beni aldatıyor. Ne yapayım? Ben de ona aynı şeyi yapmak isterim. Olabilir mi böyle bir şey?

— Karımla sekiz yıldır biraradayız. Birbirimizi seviyoruz. Ama cinsel yönden işler iyi değil. Başka bir kadını arzuluyorum. Ne yapmalıyım?

— Oğlum üç yaşında, durmadan orasıyla burasıyla oynuyor. Cezalandırmaya çalışıyorum, bir işe yaramıyor.

— Her gün, kimi zaman üç kez, kendi kendimi doyuruyorum. Sağlığa çok mu zararlı?

— Zimmermann (İsviçreli bir düzeltimci) gebelikten korunmak için erkeğin tohumcuklarının fışkırmaması, bunun içinse, kadının cinsel örgeni içersinde hiç kıpırdanmaması gerektiğini söylüyor. Doğru mu bu? Doğruysa, çok zor katlanılacak bir şey bu!

— Analar için yazılmış bir kitapta, ancak çocuk istendiği zaman sevişilmesi gerektiğini okudum. Aptalca bir lâf bu, değil mi?

— Neden cinsel konuya ilişkin her şey yasak?

— Herkese cinsel özgürlük verilse, bu tam bir kargaşaya yol açmaz mı? O zaman kocamı yitirmekten korkarım.

— Kadın, doğası gereği, erkekten aynıdır. Erkek çokeşli-

dir, kadın tekeşli. Çocuğu karnında taşımak bir ödevdir. Karınızın başka bir erkekle gitmesine göz yumar mıydınız?

— Cinsel sağlıktan söz ediyorsunuz. Kendi *çocuklarınızın kendilerini okşamalarına izin verdiğinizi mi söylemek istiyorsunuz?*

— Toplantılarda, kocalarımız evdekinden apayrı davranıyorlar. Evde, hepsi birer zorba. Ne yapabiliriz buna karşı?

— Evli misiniz? Çocuğunuz var mı?

— Iç kanamam var. Bakımevindeki hekim buna bir şey yapamıyor, özel hekime gidecek param yok. Ne yapayım?

— Aybaşı rahatsızlığım tam on gün sürüyor, müthiş sancılanıyorum. Ne yapmalıyım?

— İnsan hangi yaşta cinsel ilişki kurmaya başlayabilir?

— Kendi kendini doyurmak sağlığa zararlı mıdır? Bunun insanı çıldırttığı söyleniyor.

— Analarımız babalarımız bize karşı neden bu denli sert? Onaltı yaşındayım, hâlâ eve saat sekizden sonra dönmeye hakkım yok.

— Kocam hep sevişelim diyor, bense istemiyorum. Ne yapmalıyım?

— Nişanlandım; seviştiğimiz zaman, nişanlımın doğru yeri bulamadığı oluyor, dolayısıyla ikimiz de doyuma eremiyoruz. Nişanlımın yirmi dokuz yaşında olduğunu ekleyeyim, benden önce kimseyle cinsel ilişki kurmamış.

— Cinsel yönden güçsüz insanlar da evlenebilir mi?

— Kadın ya da erkek arkadaş bulamayan çirkin insanlar ne yapmalı?

— Belli bir yaşa gelmiş bekâr kız ne yapmalı? İlk önüne çıkanın boynuna sarılacak değil ya!

— Bir erkeğin, her gün soğuk suyla yıkanarak, bedeneğitimi yaparak cinsel ilişkisiz durması olası mıdır?

— Sürekli gerinmek insanı güçsüz yapar mı?

— Yazlık bir kampta kızlarla oğlanlar arasındaki ilişkiler ne olmalıdır?

— *Çok genç yaşta cinsel ilişkide bulunmak insanı çıldırtır mı?*

— *Gerinmek sağlığa zararlı mıdır?*

— *Kendi kendini doyurmayı tam fışkırma anında kesmek sağlığa zararlı mıdır?*

— *Belsoğukluğu kendi kendini doyurmaktan mı olur?*

Freud, evinde yapılan sinir hastalıklarının önlenmesi ve kafa eğitimi sorunu tartışmalarından birinde, ilk kez görüşlerini dile getirdi; bunlar 1931'de, *Das Unbehagen in der Kultur* (Ekin Dünyasındaki Rahatsızlık) adıyla yayımlandı; buradaki görüşler çoğu kez, *Die Zukunft einer Illusion*'da (Bir Yanılsamanın Geleceği'nde) sıraladığı görüşlerle yüzde yüz çelişmekteydi. Kimilerinin suçladığı gibi, ben Freud'u «kışkırtmamış»tım. Kanıtlamalarım «Moskova'dan da gönderilmemiş»ti. Gerçekte, o günlerde ben bu kanıtlamaları «tarihin karşı konmaz akışı», «iktisadî etkenler» gibi savsözleriyle sözümona kurtarmaya kalkıştıkları insanları perişan eden toplumcu hareketin iktisadî kuramcılarına karşı da kullanmaktaydım. Benim bütün yaptığım, birtakım sorunları aydınlatmaya çalışmaktı, ve bugün öyle davrandığıma hiç de pişman değilim. Kavgam, ruhçözümlemesi kuramını cinsel etkinlikten uzaklaştırmak ve içerdiği toplumsal sonuçları es geçmek üzere harcanan, sayısı gittikçe artan girişimlerleydi.

Konuşmamın başında, söyleyeceklerimin özel ve kişisel bir bildiri sayılmasını arzuladığımı belirttim. Şu dört noktayı açıklığa kavuşturmak istiyordum:

1. *Ruhçözümsel kuram ve sağaltımın kaçınılmaz sonuçları nelerdir?* Yani, sinir hastalıklarının oluşumunda cinsel nedenin ana merkez sayılmasına devam edildiği zaman varmamız gereken sonuçlar nelerdir?

2. Özel hastalarımızda ortaya çıkan biçimiyle, *bireyin sinir hastalıklarıyla kendimizi sınırlamaya devam edebilir*

miyiz? Sinir hastalığı, sinsi sinsi yayılan bir kitle hastalığıdır. Ruhsal açıdan bütün insanlık hastadır.

3. *Toplumsal dizgede ruhçözümlemesi kuramının kesin yeri nedir?* Toplumsal dizge içersinde çok belirli bir yer tutması gerektiğine kuşku yoktur. Buysa bizi, son derece önemli bir şeyle, *ruhsal tutumbilim*'le (économie psychique'le) yüz yüze getirir. Bu toplumsal sorun, cinsel etkinlik kuramı şimdi eriştiği yerde bırakılmayıp sonuna dek götürülürse, *cinsel tutumbilim* terimiyle de anlatılabilir.

4. *Toplum neden kitle halinde sinir hastalıkları üretmektedir?*

Bu sorulara, halka açık toplantılarda ve gençlik kümelerinde saptanmış sayılara dayanarak yanıtlar verdim. Türlü uğraşlarda çalışan kişilerden elde edilmiş bilgilere göre, *konuşulan insanların % 60-80'inde çok ciddî sinir bozuklukları vardı.* Bu rakamlar incelenirken, soruşturmaların kişilerin *bilincine vardıkları* yaygın sinir hastalığı belirtilerini içerdiği, sinirceli kişilerin benliğinde gizli yatan kişiliksel sinir hastalıklarını kapsamadığı unutulmamalıydı. Akıl sağlığının tartışıldığı toplantılarda bu oran % 80'in üstüne çıkmıştı, çünkü çok kolay kestirileceği gibi, bu toplantılara gelen sinir hastalarının sayısı daha kabarıktı. Söz konusu toplantılara yalnızca sinir hastalarının geldiği savı, şu olguyla çürütülmekteydi: kimi örgütlerin kapalı toplantılarında (örneğin özgür düşüncelilerin, işçilerin, öğrencilerin, her kanattan siyasal gençlik toplantılarında), yani özellikle sinir hastalarını çekmeyen toplantılarda da belirgin sinirce (belirtili sinirce) oram herkese açık toplantılardakinden çok çok % 10 düşüktü. Viyana'da yönettiğim altı cinsel bakımevine danışmaya gelenlerin aşağı yukarı % 70'inin bakıma gereksinimi vardı. Daha az zararlı cinsel durgunluk sinircesi belirtileri gösteren öbür % 30 hekimsel öğütlerle ya da toplumsal çalışmayla iyileşebilecek durumdaydı. Buysa, halka dönük bir cinsel sağlık örgütü kurulduğu zaman bile, ancak % 30'unun

sıradan önlemlerle iyileşebileceğini gösteriyordu. Halkın geri kalan kesimi, yani % 70'i (bu oran kadınlarda daha çok, erkeklerde daha azdı), her birey için en azından iki üç yıl sürecek —üstelik de sonucu kesin olmayan— yoğun bir bakım isterdi. Böyle bir toplumsal girişimi erek edinmek hiç bir anlam taşımazdı. Akıl sağlığı sorununu bu denli bireysel açıdan ele almak tehlikeli bir düşün ardında koşmaktan öteye geçemezdi.

İçinde bulunulan durum, *sinir hastalıklarının önlenmesi için yaygın toplumsal önlemler alınmasını gerektiriyordu.* Bu önlemlerin ilkeleri, hiç kuşkusuz, tıpkı bir salgını ona yakalanmış birini iyileştirmeye çalışırken edinilmiş deneylerle önlemeye çalışmamız gibi, her hastada öğrenilen deneylere dayanılarak saptanabilirdi. Ancak, sıradan bir salgınla sinir hastalığı salgını arasındaki benzersizlik büyüktü. Çiçeği, hızlı bir aşılama savaşımıyla önleyebilirdiniz. Sinir hastalıklarının önlenmesi için başvurulacak çarelerin dizelgesiyse karanlık ve ürkütücüydü. Ancak, böyledir diye onlara yan çizemezdik. Elde edilecek başarı, sinirce yıkımını doğuran kaynakların kurutulmasına bağlıydı.

· *Sinirce vebasının kaynakları nelerdir peki?*

Her şeyden önce, kaçınılmaz ana-baba-çocuk cinsel çatışkısı ve onulmaz cinsel kaygısıyla *cinsel etkinliği kökünden kazıyan ailenin çocuğa verdiği eğitim.* Freud'un bakımevindeki gözlemleri yüzde yüz doğru oldukları için, bunlardan ancak benim çıkardığım sonuçlar çıkarılabilirdi. Ayrıca ben, o güne dek karanlıkta kalmış bir noktayı, çocuğun cinsel açıdan anasına babasına saplanıp kalmasıyla cinsel etkinliğin genel bastırılışı arasındaki ilintiyi aydınlatmıştım. Cinsel arzuların bilinçaltına itilmesinin *genel olarak eğitimin* kendine özgü olgularından biri olduğu farkedildiği zaman, sorun başka bir ışıkla aydınlatılıyordu.

İnsanların çoğunun sinir hastalığına tutulduğunu görmek son derece kolaydı. Asıl sorun, eğitimin o günkü durumunda,

bireylerin nasıl *sağlıklı* kalabileceklerini kestirebilmekti! Önümüze çıkan sorunların en önemlilerinden biri olan bu soru, buyurgan ailenin verdiği eğitimle cinsel arzuların bastırılması arasındaki ilintinin incelenmesini gerektiriyordu.

Analar babalar —makinalaşmış, buyurgan toplumdan aldıkları buyrukla, bilinçsizce— çocukların ve gençlerin cinsel etkinliklerini baskı altına almaktadırlar. Çocuklar çilecilikle ve, bir ölçüde de aylaklıkla ket vurulan dirimsel etkinliklerini şöyle ya da böyle mutlaka yaşadıkları için, kişiliklerinde «yapışkan» bir ana-baba saplantısı gelişmektedir; bunun başlıca özelliği cinsel güçsüzlük ve suçluluk duygusudur. Bu saplanıp kalma çocukların gelişmesini, bütün o kaygı ve cinsel ket vurmalarıyla çocukluk dönemini aşmalarını engellemektedir. Böyle yetiştirilen çocuklar ilerde kişiliksel sinir hastalığına tutulmuş bireyler olmakta ve hastalıklarını kendi çocuklarına geçirmektedirler. Bu iş, kuşaktan kuşağa sürüp gitmektedir. Böylece tutucu gelenek —yaşamdan korkan gelenek— bir kuşaktan öbürüne aktarılmaktadır. Bu durumda, sağlıklı olan, sağlıklı kalabilen kişiler nasıl bulunabilir acaba?

Bu soruya bedensel boşalma kuramı karşılık veriyordu: beklenmedik durum ve koşullar ya da toplumsal açıdan iyi hazırlanmış durumlar zaman zaman kişilerin üretken doyuma ermelerine izin vermektedir. Bu doyumsa sinir hastalığını besleyen enerji kaynağını kurutmakta, bireyin ailesine saplanıp kalmasını azaltmaktadır. Nitekim, ailenin bugünkü durumuna karşın, sağlıklı bireylere rastlanmaktadır. 1940'lardaki bir gencin cinsel yaşamı 1900'larda yaşamış bir gencinkine oranla müthiş özgürdür, ama daha çok çatışkı yüklüdür. Sağlıklı bireyle hastalıklı birey arasındaki ayrım, birincinin aileden gelen özel çatışkıları ya da cinsel bastırmayı hiç yaşamaması değildir. Ancak birtakım özel ve bu toplumda alışılmadık sayılacak durum ve koşulların biraraya gelmesiyle (her şeyden önce, çalışmanın işleyimsel kamulaşmasıy-

la) ailenin yarattığı çatışkılardan da, cinsel baskıdan da kurtulabilmesinde, cinsel tutumbilime uygun bir yaşam sürebilmesindedir ayrım. Bu bireylerin yazgısını izlemek son derece ilginçtir. Doğrusu, yaşamları hiç de kolay değildir. Her şeye karşın, *sinir hastalığının bedensel olarak kendiliğinden iyileşmesi* (vücuttaki gerilimin bedensel olarak giderilmesine bu adı vermiştim) onlara ailedeki hastalıklı bağlara da, toplumun zorla uyguladığı cinsel baskıya da dayanabilme gücünü kazandırmaktadır. Şurada burada, sessizce yaşayıp çalışan, *doğal* bir cinsel yaşam süren, başka türlü insanlar vardır yeryüzünde. Bunlar *üretken kişiliğe sahip* insanlardır. Özellikle sanayi emekçileri arasında böylelerine sık sık rastlanır.

Sinir hastalığı salgını yaşamın şu üç önemli evresinde filizlenip gelişir: ana-baba ocağının sinirceli havasından ötürü, *çocukluğun en erken çağlarında; erginlik çağında;* son olarak da salt ahlâksal ölçülere dayalı *zorlayıcı evlilik*'te.

İlk evrede, çok sıkı ve erken başlamış bir temizlik eğitimi, «iyi çocuk» olma, kesinlikle kendine egemen gözükme ve akıllı uslu davranma zorunluluğu bir sonraki evrede yasaklamaların en sertine, *kendi kendini okşamanın yasaklanması*'na zemin hazırlar. Çocukluk çağındaki gelişmeyi daha başka sınırlandırmalar da etkileyebilir, ama bu saydıklarım çok belirgindir. Çocuğun cinsel etkinliğinin baskı altına alınması baba ocağına ve onun «aile» denen havasına bağlanıp kalmanın temelini atar. Günümüz bireylerinde görülen düşünce ve eylem bağımsızlığı yokluğunun kökeni de işte bu yasaklamalardadır. Ruhsal açıdan hareketlilik ve güçlülük cinsel yönden hareketlilikle atbaşı gider, onsuz varolamaz. Aynı biçimde, ruhsal devingenliğin bastırılmış ve beceriksiz oluşu da ilkin cinsel arzulara ket vurulmasına bağlıdır.

Erginlik çağında, ruhsal yoksullaşmaya ve kişilik zırhının oluşmasına yolaçan aynı zararlı eğitim ilkesi sürüp

gider. Söz konusu ilkenin uygulanması daha önceden yürürlüğe konmuş bulunan çocukluk güdülerinin baskı altına alınması gibi çok sağlam bir temel üzerinde yapılır. *Erginlik çağında çocuğun karşısına çıkan sorunun temeli dirimsel (biyolojik) değil, toplumsaldır.* Ruhçözümlemesi biliminin sandığı gibi, ana-baba-çocuk arasındaki çatışkıdan da doğmaz. Çünkü sahici bir cinsel ve uğraşsal yaşamda kendi yollarını bulabilen gençler analarına babalarına saplanıp kalmaktan kurtulmaktadırlar. Cinsel baskı altında ezilen öbür çocuklarsa, çocukluğun ilk yıllarındaki duruma doğru hızla itilirler. Bundan ötürü sinir ve ruh hastalıklarının büyük bir bölümü erginlik çağında gelişir. Barasch'ın, cinsel etkinliğin başladığı yaşla evliliklerin süresi arasındaki ilintiyi gösteren sayılamaları, cinsel perhiz istekleriyle evlilik gerekleri arasındaki sıkı bağı doğrulamaktadır: bir delikanlı doyurucu cinsel ilişkiye ne denli erken başlarsa, ahlâkın *ömür boyu tek bir eşle* yetinme katı kuralına o denli az ayak uydurabilmektedir. Bu buluşun doğuracağı tepki ne olursa olsun, olgu yadsınamaz. Çocuklardan cinsel arzularına gem vurarak yaşamalarını istemenin ereği, *genci kuzu gibi uslu, evlenmeye hazır bir birey haline getirmek*'tir. Cinsel perhiz bu ereği gerçekleştirir. Ama gerçekleştirirken cinsel güçsüzlüğe yol açar, buysa kişinin birliğini bozar, evlilik sorununu içinden çıkılmaz hale getirir.

Bir gence yasal olarak, örneğin on altıncı yaşgünü arifesinde evlenme hakkını tanırken (bu, o yaşta cinsel ilişki kurmanın *sağlığa zararlı* olmadığını gösterir), koşullardan ötürü otuz yaşına dek evlenemediğine göre, «evlenmezden önce sıkı bir cinsel perhiz»de yaşamasını istemek ikiyüzlülüğün ta kendisidir. İkinci durumda, «erken yaşta cinsel ilişki kurmanın sağlığa zararlı ve ahlâka aykırı olduğu» yargısına varılır. Düşünmeyi bilen hiçbir kafa böyle bir akılyürütmeyi de, onun doğuracağı sinir hastalıklarıyla cinsel sapıklıkları da kabul edemez. Kendi kendini doyurmaya verilen cezaları

hafifletmek çok kolay bir kurnazlıktır. *Asıl sorun, oluşum halindeki gençlerin ruhsal gereksinimlerinin doyurulmasıdır. Erginlik çağı, cinsel erginliğe, olgunluğa giriş demektir, başka bir şey değil.* Güzelduyucuların «ekinsel erginlik» adını verdikleri şey, hadi ölçülü konuşalım, hoş lâftan öte bir şey değildir. *Yeni yetişen gençlerin cinsel mutluluğu, sinir hastalıklarını önlemenin ana sorunudur.*

Gençliğin işlevi, her çağda, uygarlığın *bir sonraki adımını* temsil etmektir. Analar babalar, her çağda, gençliği kendi eğitsel düzeylerinde tutmaya çalışırlar. Burada ana-babaların gerekçeleri akıldışıdır: bir zamanlar kendileri de analarının babalarının sözünü dinlemişlerdir; oysa gençler onlara gerçekleştiremedikleri şeyleri anımsattıkları zaman sinirlenirler. Demek ki gencin baba ocağına başkaldırması erginlik çağının sinirce belirtisi değildir. Tam tersine, erginin ilerde yerine getireceği toplumsal işleve hazırlanmasıdır. Gençlik, kendi ilerleme yeteneği *için kavga vermelidir.* Her yeni kuşağın yükleneceği ekinsel görevler ne olursa olsun, daha yaşlı kuşağın gençliğin cinsel etkinliği ve kafa yapısı karşısında duyduğu korkuda baskı altına alıcı etken vardır.

Tatsızlığın kapı dışarı edileceği, yalnız hazzın yer alacağı bir düşülke tasarlamakla suçladılar beni. Bu suçlama, sık sık yinelediğim şu savla çelişir: eğitim, bugünkü haliyle, insan denen varlığı *tatsız şeylere karşı zırhla donatarak, haz alamaz duruma getirmektedir. Haz ve «yaşama sevinci» insanın kendi benliğiyle kavgaya tutuşmadığı, birtakım acı deneylerden geçmediği, tatsız çatışkılara girmediği bir dünyada varolamaz.* Ruh sağlığı bütün özellikleriyle ne Nirvana'nın Buda'cı ya da yogacı kuramlarında, ne Epikuros'un hazcı felsefesinde[1], ne de keşişliğin dünyadan el etek çek-

[1] Terim burada günlük konuşmalardaki anlamında kullanılmıştır. Gerçekte, Epikuros'un ve geliştirdiği düşünbilim okulunun şu düzmece «Epikuros'çu yaşam anlayışı»yla en küçük bir ilgisi

meciliğinde vardır; ruhsal sağlığın başlıca özelliği, tam tersine, zorlu savaşımla mutluluğun, yanılgıyla doğrunun, yanlışlıkla bu yanlışlık üzerinde düşünmenin, akılcı nefretle akılcı sevginin birbirini izlemesidir; kısacası ruhsal sağlık, yaşamın karşımıza çıkarabileceği bütün durumlarda tam bir canlılık gösterebilmektir. *Hoşa gitmeyecek bir duruma ve acıya, yanılsama geçtikten sonra, eğilip bükülmezliğe kaçmaksızın dayanabilme gücü, mutluluğu kabul edebilme ve başkalarına sevgi verebilme yeteneğiyle atbaşı gider.* Nietzsche'nin sözcükleriyle söylersek, «sevinçten göklere uçmak» isteyen kişi «ölümün kucağına atılma»yı öğrenmelidir. Bizim Avrupa'da uyguladığımız eğitim ve toplumsal kavramlarımız —içinde yaşadıkları toplumsal konuma bağlı— gençleri ya pamuklara sarılı bebekler, ya da en küçük bir haz duyamayan, onulmaz biçimde ağlamış suratlı işleyim ya da «iş» makinaları haline getirmiştir.

Evlilik sorunu, üzerinde açık seçik düşünmemiz gereken bir sorundur. Evlilik kimilerinin öne sürdüğü üzere salt bir sevgi sorunu olmadığı gibi, kimilerinin dediği gibi salt iktisadî bir kuruluş da değildir. Toplumsal süreçlerin cinsel gereksinimleri içine sıkıştırdığı bir toplumsal örgüt biçimidir evlilik[1]. Küçük yaşta edinilen öğretiyi ve toplumun ahlâksal baskısını hesaba katmasak bile, cinsel ve iktisadî gereksinimler, özellikle kadında, evlenme arzusu biçimini alıp kaynaşmışlardır. Bütün evlilikler, zamanla, *cinsel* gereksinimlerle *iktisadî* gereksinimler arasındaki gittikçe artan çatışkıdan ötürü, bo-

yoktur. Bu ağırbaşlı düşünürün dünya görüşü yarı eğitilmiş ya da hiç eğitilmemiş halk yığınlarınca özel bir biçimde yorumlanmış, ikinci dereceden içtepilerin doyurulması gerektiği söylenmiştir. Doğru bir düşüncenin çarpıtılmasına karşı ne yapılabilir? Kaygılı hazla yaralı insanların ya da cinsel etkinliği ele almaktan korkan bilimin eline bırakıldığı an, aynı şey cinsel tutumbilimin de başına gelecektir.

[1] L. Morgan: **Ancient Society** (Eski Toplum).

zulurlar. Cinsel gereksinimler tek ve aynı eşle ancak belli bir süre karşılanabilir. İktisadî bağımsızlık, ahlâksal gereklilikler ve alışkanlıksa ilişkinin sürekliliğini ister. Karı-koca yaşamının yoksulluğunda temel etken işte bu çatışkıdır. *Gerdek öncesi* uçkuru bağlı yaşamak, sözümona, kişileri evliliğe hazırlamaktadır. Oysa cinsel aksaklıklara yolaçan ve evliliğin tabanını aşındıran işte bu cinsel perhizdir.

Eksiksiz cinsel yetenek evliliği mutlu kılabilir. Ama bu yetenek bütün bir ömrü tek eşle geçirin diyen ahlâkın her yanıyla çatışır. Olgu budur. Bu olgu karşısında şöyle ya da böyle davranabiliriz, ama ikiyüzlülüğe yer yoktur. Kişinin içindeki ve dışındaki koşullar elverişli olmadığı zaman, bu çelişkiler insanı yazgısına boyuneğmeye götürür. Boyuneğmeyse, bitkisel güdülere varana dek bir sürü dirimsel içgüdünün bastırılmasını gerektirir. Onların bastırılması da bin türlü sinirce çarkı yaratır. O zaman, evlilikte cinsel uyumla insanca arkadaşlığın yerini ana-baba-çocuk ilişkisi ve karşılıklı kölelik, başka bir deyişle gizli bir «kandaşıyla cinsel ilişki» alır. Bunlara çok parmak basıldı, günümüzde artık hemen hemen sıradan olgular haline geldiler. Bu dediklerimizi artık yalnız papazlar, ruh hekimleri, toplumsal düzeltimciler ve siyasetçiler bilmiyor.

Toplumun akıl sağlığını içinden aşındıran bu engeller kendi başlarına da son derece ciddî şeylerdir, ama onları üreten *dış* toplumsal koşullarla iyice kötüleştirilirler. Ruhsal yaşamı saran yoksulluğu bugünkü cinsel karışıklık istemedi elbet, ruhsal yoksulluk cinsel karışıklığın ayrılmaz parçasıdır. Çünkü *zorlayıcı aileyle zorlayıcı evliliktir iktisadî ve ruhsal açıdan makinalaşmış çağımızda insanın ruhsal (zihinsel) yapısını yeniden yaratan kurumlar.* Cinsel sağlık açısından bakıldığında, bu alanda her şey kötü gitmektedir. Dirimbilimsel terimlerle söylersek, sağlıklı insan bedeni otuz kırk yıllık üretken yaşamı boyunca üç dört bin kez sevişmek ister. Soyunu sürdürme arzusu üç dört çocukla karşılanır. Ahlâkçı

ve çileci öğretiler, üremeye yönelik olmadığı zaman, evlilik içersindeki cinsel hazzı bile mahkûm etmektedirler. Mantıksal sonucuna vardırılırsa, bu kural insanın ömür boyu çok çok *dört kez* sevişmesine izin verir. En yetkili hekimler bu ilkeyi benimserler; ve insanlar sessizce acı çeker, ya da hile yapar, ikiyüzlülüğe kayarlar. Ama böyle bir saçmalığı elinin tersiyle itmeye kimsecikler ciddî olarak kalkışmaz. Saçmalık gebeliği önleyici ilâç ve araçların resmen ya da ahlâk yoluyla yasaklanmasında, bu konuda insanlara bilgi verilmemesinde dile gelir. Sonuç, çekilen cinsel bozukluklarda ve gebelik korkusunda kendini gösterir; bunlarsa çocukluktan kalma cinsel kaygıları depreştirir, evliliğin temelini aşındırır. Bu karışıklığı oluşturan ögeler, kaçınılmaz bir biçimde, etkilerini birleştirirler. Dölyoluna elini sürme korkusu çocukluktaki kendi kendini okşama yasağından gelir. Dolayısıyla kadınlar gebeliği önleyici ilâç ve araçları kullanmaktan korkar, «yasaları çiğneyerek çocuk aldırmak» zorunda kalırlar; buysa, sayısız sinir hastalığı belirtisinin kaynağıdır. Gebe kalma korkusu hem kadının, hem erkeğin cinsel doyumunu büyük ölçüde azaltır. Ergin erkeklerin yüzde altmışı *yarıda kesilen birleşme*'ye başvurur. Bu uygulamaysa cinsel durgunluğa ve *kitle halinde* sinir hastalığına yolaçar.

Bilim ve tıp bu konuda tek söz etmez. Hattâ daha kötüsünü yapar, değinmezlikten gelerek, katı bilimcilikleri, yalan yanlış öğretileriyle, giderek dolaysız engellemeyle her türlü ciddî toplumsal ya da hekimsel çâre araştırısının karşısına dikilirler. Cinsel perhizle yarıda kesilen birleşmenin «ahlâksal gerekliliği»ni ve «zararsızlığı»nı anlatan ardı arkası gelmez gevezelikleri duyunca insan haklı olarak tiksintiden kusacak gibi oluyor. Bunları Freud'un evindeki toplantılarda hiç söylemedim, ama olgular kendi başlarına duyduğum tiksintiyi anlattı.

Müthiş savsaklanan bir sorun da *konut*'tur. Viyana'da,

1927 yılında yapılan sayılamalara göre, nüfusun % 80'inden fazlası dört kişilik aileler halinde tek bir odada yaşamaktaydı. Buysa, Viyanalıların % 80'i için, ruhsal dünyalarındaki koşullar son derece elverişli de olsa, cinsel doyuma ermenin olanaksızlığını gösterir. Ne tıp sözünü eder bu olgunun, ne de toplumbilim.

Cinsel ve akılsal sağlık parasal açıdan güvenlikli, düzenli bir yaşayış ister. Bir öğün sonra ne yiyeceğini düşünen adam haz duyamaz ve kolayca cinsel ruh hastası haline gelir. Sözün kısası, sinir hastalıklarını önlemek istiyorsak, sinirceye yolaçan *her şeyi* kökünden değiştirmemiz gerekir. Bundan ötürü Freud'un evindeki toplantılarda sinir hastalıklarının önlenmesi konusu hiç tartışılmamıştı; bundan ötürü, konuyu kimsecikler düşünmemişti. Dolayısıyla, istesem de istemesem de, öne sürdüğüm savlar kışkırtıcı gözüküyordu. Olgular kışkırtıcıydı çünkü. Üstelik, «eşlik görevi» ya da «dövseler bile, ananın babanın sözünü dinleme» gibi yasal kavramlara değinmekten kaçındım. Hiçbiri bu olguların gözler önüne serilmesini dinlemeye hazır olmasa da, onları yadsımaya cesaret edemiyorlardı. Hekim arkadaşlarımın hepsi bireysel sağaltımın toplumsal açıdan devede kulak olduğunu, eğitimin içler acısı durumda bulunduğunu, cinsel eğitimle ilgili konuşmaların son derece yetersiz kaldığını biliyorlardı. Bu durum, kaçınılmaz bir mantıkla, bizi genel *kafa eğitimi sorunu*'na götürdü.

1929'a dek, ruhçözümlemesiyle «kafa eğitimi» arasındaki ilinti hiç tartışılmamıştı. Ruhçözümcülerin bu ikisini bir saymalarından değil, genellikle, Freud'un kuramını «kafa eğitim ve üretimini» aksatmayan, destekleyen bir düşünce saymalarından ötürü. 1905-1925 arasında, ruhçözümlemesine karşı çıkanlar, bu yeni bilim dalının yarattığı «ekinsel tehlike»ye durmadan parmak basmışlardır. Onlar ve yandaşları ruhçözümlemesi kuramına niyetlerini aşan birtakım kusurlar yüklemişlerdi. Bu suçlamaların nedeni, aslında her in-

sanın cinsel sorunları açıkça görmek istemesi ve «kafa eğitim ve üretimini savunanların» da doğacak cinsel karışıklıktan korkmalarıydı. Freud cinsel enerjinin yüceltilmesi ve içgüdüden vazgeçme kuramının el ele verip bu tehlikeyi yarattığına inanıyordu. Özellikle ölüm içgüdüsü kuramının ortaya atılmasından ve cinsel durgunluğun yarattığı yürek daralması kuramının reddedilmesinden sonra, karalayıcı söylentiler yavaş yavaş durdu. İnsanda dirimsel bir acı çekme isteği bulunduğu kuramı, ruhçözümlemesine karşı çıkanların yüreciğine su serpti. Sözünü ettiğimiz kuramlar, ruhçözümlemesinin kafa eğitimiyle çatışmadığını kanıtlıyordu. Ancak, böylece elde edilen dinginlik yayınlarımla tehlikeye giriyordu. Suçortağı sayılmamak için, varsayımlarımın «pek beylik şeyler» ya da yanlış olduğu bildirildi. Doğrusunu isterseniz, ben de kendi işimi kolaylaştırmamıştım. Ruhçözümlemesinin kafa eğitimiyle bağdaşmadığını söylemekle yetinmemiş, aynı zamanda «devrimci» olduğunu belirtmiştim. İşler sanıldığından daha karmaşıktı, nitekim bugün de hâlâ öyledir.

Kuramlarımı öyle pat diye kaldırıp atamazlardı. Bakımevlerinde çalışan ve sayıları gittikçe artan hekimler üretken cinsel sağaltımı temel alarak çalışıyorlardı. Varsayımlarımızı tümden yadsıyamaz, olsa olsa küçümseyebilirlerdi. Bu varsayımlar, cinsel yaşamla ilgili bilimsel kuramın devrimci niteliğini doğruladı. Freud'un yepyeni bir ekinsel çağ açtığı söylenmemiş miydi? Söylenmişti elbet, ama kimse çıkıp açıktan açığa bu yolu geliştirmeyi, bu çağı yerine oturtmayı göze alamıyordu. Böyle davranmak ruhçözümcülerin maddesel güvenliklerini tehlikeye düşürür, ruhçözümlemesinin «kafa eğitim ve üretimine *olsa olsa* yararlı» olduğu görüşünü çürütürdü. *Ruhçözümlemesinin şu anlı şanlı «kafa eğitimi» nde neyi tehlikeye düşürdüğünü, neyi desteklediğini kimsecikler araştırmıyordu.* Her yeni şeyin, *gelişmesiyle*, eskiyi eleştirip yadsıdığına kimse dikkat etmemişti.

Avusturya ve Almanya'da toplumsal bilimlerde yetkili ge-

çinen çevreler de ruhçözümlemesine itiliyor, onun insan doğasını anlama çabasıyla yarışılıyordu. Bu güçlükler arasında yolunu bulmak kolay değildi. O günlere özgü birtakım kocaman düşünme yanlışlarından nasıl kurtulabildiğime zaman zaman kendim de şaşarım. Kestirmeden gitme, birtakım uzlaşmalara razı olma, hemencecik kılgısal bir çözüm bulma eğilimi büyüktü. Örneğin, toplumbilimle ruhçözümlemesinin güçlük çekmeksizin birleşebilecekleri, bireyi inceleyen bir ruhbilim dalı olarak son derece doğru şeyler söyleyen ruhçözümlemesinin eğitsel yönden önem taşımadığı öne sürülebilirdi. Nitekim, ruhçözümlemesiyle azıcık düşüp kalkmış Marx'çılar öyle söylediler. Ama bu bir çözüm değildi. Yüzeyde kalamayacak kadar ciddî bir ruhçözümcüydüm, dünyanın özgürlüğe doğru yürüyüşüne sıradan bir yanıtla yetinemeyecek kadar çok bağlıydım. O günlük, ruhçözümlemesiyle toplumbilimi hiç değilse yöntembilimsel açıdan bağdaştırmak bana yetiyordu[1]. «Dostlarım»la «düşmanlarımın» çıkardığım sonuçların aceleye gelmişliği hakkındaki sürekli suçlamaları çoğunlukla canımı sıksalar da, iç dirliğimi bozamadılar. Hiçbirinin en küçük bir kuramsal ya da kılgısal çaba harcamadığını, bitmiş yapıtlarımın elyazısıyla kaleme alınmış örneklerini, yayımlamazdan önce, yıllarca çekmede beklettiğimi biliyordum. Ama artık başkalarına «çelebi» görünmekten vazgeçmeyi kararlaştırmıştım.

Genç bir ruhçözümcü Freud'un evinde: «Ruhçözümlemesi ve Dünya Görüşü» başlıklı bildirisini okuduğu gün, ruhçözümlemesiyle kafa eğitimi arasındaki ilinti aydınlığa çıktı. Bugün Freud'un *Uygarlığın İçindeki Rahatsızlık* adlı denemesinin o tartışmadan doğduğunu, ve salt benim olgunlaşmakta olan yapıtımı ve doğurduğu öne sürülen «tehlike»yi çürütmek üzere kaleme alındığını pek az insan bilir. *Uygarlı-*

[1] Wilhelm Reich, **Dialektischer Materialismus und Psychoanalyse**, 1929.

ğın İçindeki Rahatsızlık'da, Freud'un tartışmamızda kuramlarıma karşı çıkarken kullandığı cümlelerin çoğu olduğu gibi yer almıştır.

Ancak 1931'de basılan bu kitapta Freud, doğal cinsel hazzın insan arzusunun yöneldiği erek olduğunu kabul etmesine karşın, bir yandan da bu ilkenin savunulamayacağını göstermeye çalışıyordu. Temel kuramsal ve kılgısal denklemi yine şöyleydi: Insan denen varlık —doğal kurallar uyarınca ve gereklilikten ötürü— «haz ilkesi»nden «gerçeklik ilkesi»ne doğru ilerler. *Hazdan vazgeçmesi, gerçekliğe ayak uydurması gerekir.* Freud bu «gerçeklik»in akıldışı görünüşünü hiç kurcalamıyor, *hangi hazzın «toplumsal yaşama» uyup hangisinin uymadığını araştırmıyordu.* Bugün dönüp geriye baktığımda, gerçek akıl sağlığı için bu sorunun ortaya atılmasının çok yararlı olduğunu saptıyorum. Her şey daha bir aydınlığa kavuşuyordu, ve eğitim koşullarının *kılgısal eleştirisi*'ni yapmadan, bu koşulları *değiştirmeye* kalkışmadan, ruhçözümlemesini uygarlığı başka kılığa sokacak bir güç saymak olanaksızlaşıyordu. Bu dediklerimizi yapmadan, her yerde bol bol kötüye kullanılan şu «ilerleme» sözcüğü neye yarardı?

Aşağıdaki görüş, o günlerdeki bilimsel tutuma tıpatıp, uyuyordu. Bilim *varolan* düzenin sorunlarıyla uğraşır, *olması gereken* düzenin sorunlarıyla da toplumsal uygulamacılık ilgilenir, deniyordu. «Olan» *(bilim)* ve «olması gereken» *(toplumsal uygulamacılık)* ortak yanları bulunmayan iki ayrı şeydirler. Bir olgunun bulunması «şöyle olmalıydı»yı içermez, yani bu buluş yönelinmesi gereken ereği gösteren bir işaret değildir. Bir bilimsel buluşla her öğretisel (ideolojik) ya da siyasal küme dilediğini yapabilirdi. İşte o zaman soyut lâflarla gerçek yaşamdan kaçan ahlâkçı mantıkçıların içyüzlerini anladım. Bir delikanlının kendisinden zorla beklenen cinsel perhizden ötürü sinir hastalığına yakalandığını, çalışamaz hale geldiğini bulursam, bu «bilim»dir. «Soyut mantık» açısından, bu delikanlının cinsel perhizde yaşamaya devam

etmesinin ya da ondan vazgeçmesinin bizi ilgilendirmediği sonucuna varılabilir. Böyle bir sonuca varmak «Dünya Görüşü»nün işidir, gerçekleştirilmesi de «toplumsal uygulamacılığı» ilgilendirir. Bense, *birtakım bilimsel buluşlardan iki değil, tek bir sonuç çıkarılabileceğini* söyleyerek karşı çıktım bu görüşe. Mantık açısından doğru olan, uygulamada kötü sonuçlar verebilir. Bugün bir hekim cinsel etkinlikten kaçınmanın gence zarar verdiğini bulduktan sonra, delikanlının cinsel perhizi bırakması gerektiği sonucuna varmazsa, ancak alaya alınır. İşte bu yüzden, olguları salt kılgısal terimlerle art arda sıralamak son derece önemlidir. Bir hekim soyut bakış açısını benimseyemez. Herhangi bir buluştan kılgısal sonuçlar çıkarmaktan kaçınan kişi, «yüzde yüz bilimsel» yanlışlar yapar. «Bilim yetkilisi»yle cinsel perhizin delikanlı için zararlı *olmadığını* tartışmak zorunda kalır. Kısacası, uçkuru bağlı yaşama gerekliliğini savunmak için doğruyu gizlemek, ikiyüzlülük etmek zorunda kalır. *Her bilimsel buluşun Dünya Görüşleri'nden birinde bir temeli ve toplumsal yaşamda kılgısal bir sonucu vardır.*

O zaman, ömrümde ilk kez, soyut mantıklı düşünce ile işlevsel düşünce arasındaki ayrımı işlevbilimsel terimlerle açık seçik gördüm. Soyut mantığın işlevi, çoğu kez, kılgısal sonuçlarına olanak tanımaksızın bilimsel olguları kabul etmektir. İşte bu yüzden ben soyut mantık yerine, kuramla uygulamanın birliğini gerektiren kılgısal işlevciliği yeğledim.

Freud'un görüşü şöyleydi: sıradan insanoğlunun din karşısındaki tutumu anlaşılır bir şeydir. Goethe bir zamanlar şunları yazmıştı:

Her kimki bilimle sanatı avucunda tutar
Din'i de torbasında keklik sayar
Her kim ki yoksundur ilk ikisinden
Haberi olamaz din denen şeyden.

Bu olumlama, günümüzde tutucu öğretinin savunduğu her

şey gibi, doğrudur. Tutucuların elindeki dilediklerini söyleme hakkı, onlara bilim ve hekimliğin somut bilgileriyle, tutucu saldırganlık ve bilgisizliğin kökü kuruyuncaya dek saldırma hakkını verir bize. İşçi yığınlarının gösterdikleri hastalıklı hoşgörünün, «bilim ve sanat» dünyasının ekinsel (kültürel) ürünlerinden ve bilgiden hastalıklı bir biçimde yüz çevirmelerinin, sorumluluktan korkmalarının, hep yaslanacak bir yetke (otorite) aramalarının nereden geldiği sorusu yanıtsız kaldıkça, dünya buyurgan devlet yönetimi denen veba uçurumuna doğru sürüklenecektir. Bütün bu sorulara el süremedikten sonra, nedir bilimin anlamı? Herhangi bir soruyu yanıtlayabilen ya da yanıtlayabilecek olan, ama bile bile şu buyurganlık vebasıyla savaşmaktan kaçınan bilginin bilinci nasıl bir şeydir? On on iki yıl önce şöyle yarım yamalak değinebileceğimiz şey, bugün (1940'ta), yaşamı bekleyen tehlike açısından bakıldığında, herkesin açıkça görebileceği bir nesne haline gelmiştir. Bir zamanlar ancak birkaç hekimin ilgilendiği şeyi, toplumsal yaşam keskin bir ışıkla aydınlatmıştır.

Freud, çocukların cinsel yaşamının yadsınmaz bir olgu sayılması gerektiğini nasıl başarıyla savunmuşsa, insanların mutluluktan vazgeçmelerini de aynı ustalıkla doğrulamıştır. Ve birkaç yıl sonra —insanların bilgisizliğinden ve mutluluk korkularından alabildiğine yararlanmayı bilen— hastalıklı bir üstün yetenek, *«kahramanca canından geçme» savsözüyle* (sloganıyla) Avrupa'yı uçuruma itmiştir.

Katlanmak zorunda bırakıldığımız yaşam çok ağırdır, bize müthiş yükler, umut kırıklıkları, içinden çıkılmaz işler getirir, diyor Freud. *Bu ağır yaşama dayanabilmek için mutlaka ağrı kesici şeyler yutmamız gerekir... Bunları belki üçe ayırabiliriz: içinde bulunduğumuz yoksulluğu azımsamamıza izin veren güçlü ilgi değişiklikleri; bu yoksulluğu azaltan ve cinsel doyumun yerini tutan doyumlar; bir de, bizi acılara*

karşı duyarsızlaştıran uyuşturucu maddeler. Bu yollardan herhangi birine başvurmak zorundayızdır[1].

Beri yandan Freud, *Bir Yanılsamanın Geleceği* adlı yapıtında yanılsamaların en tehlikelisini, dini elinin tersiyle itiyordu.

İnsanoğlu Tanrı'yı, alabildiğine yüceltilmiş bir baba'dan başka biçimde canlandıramaz zihninde. Ancak böyle dev gibi bir baba insanoğlunun gereksinimlerini bilebilir, yakarmaları karşısında onu bağışlayabilir ya da pişmanlığının derecesine bakıp cezasını hafifletebilir. Bütün bunlar öylesine çocuksu, gerçek yaşamdan öylesine uzaktır ki, insanlığı içten seven kişi ölümlerin büyük çoğunluğunun hiçbir zaman bu anlayışın üstüne çıkamayacaklarını düşündükçe kan ağlar.

Görüldüğü gibi, Freud'un dinsel gizemciliğin nedenlerine ilişkin çok doğru buluşları, sonunda yazgıya boyuneğmekle noktalanmıştır. Onun kafasında bu evrim olurken, dışarda, yaşam *akılcı bir Dünya Görüşü ve bilimle düzene konmuş bir toplumsal düzen uğrunda verilen kavgayla* fokur fokur kaynıyordu. İlke olarak, burada bir çelişki yoktu. Freud, benim Dünya Görüşüm yoktur demedi. Bilime dayalı dünya görüşünü deştekleyip uygulamacı dünya görüşünü çürüttü. O da Avrupa'daki siyasal partilerin temsil ettiği toplumsal uygulamacılığın karşısındaydı. Çalışma sürecinin halkerkine dayandırılması (demokratlaştırılması) atılımının *bilimsel açıdan akılcı* olduğunu, olması gerektiğini ona göstermeye çalıştım. Lenin'in kurduğu toplumsal halk yönetiminin yıkılmaya başladığı, Sovyetler Birliği'nde tek kişilik buyurgan yönetimin kurulmaya ve toplumbilimsel düşüncenin temelindeki bütün doğru ilkelerinin bir yana itilmeye başladığı

---

[1] Freud, **Uygarlığın İçindeki Rahatsızlık.**

günlerdeydik. Bu olguyu kimsecikler yadsıyamazdı. Bilimsel buluşların toplumsal sonuçlarını es geçen Freud'un uygulamadan uzak görüşünü kabul etmedim. Freud'un soyut bilimsel görüşüyle Sovyet hükümetinin dogmacı tutumunun, kendi kürelerinde, özel nedenlere dayandığını şöyle belli belirsiz seçebiliyordum: *en yüce erek, insanlığın akılcı bilimsel bir yöntemle düzene konmasıydı. Ancak, halk yığınlarının, yani tarihi yazanların o güne dek edindikleri akıldışı kişilik (zihin) yapısı, akıldışı yöntemler kullanarak buyurgan yönetim kurmaya izin vermekteydi.* Her şey şu soruya bağlıdır: siyasal yetki, toplumu çekip çevirme gücü *kimin* elindedir, *hangi erek* uğrunda, *neye karşı* kullanılmaktadır? Şöyle ya da böyle, Rusya'da başlangıçta uygulanan toplumsal halk yönetimi tarihin ve insanların kişilik yapılarının o günkü koşullarında bulunabilecek en insanca çözümdü. Freud bunu açıkça kabul etmişti. Lenin'in toplumsal halk yönetiminin Stalin'in buyurgan yönetiminde yozlaştığına ve bunun halk yönetimine düşman kişilerin ekmeğine yağ sürdüğüne kuşku yoktu. Freud'un: «Yapacak bir şey yok» derken dile getirdiği karamsarlık, sonraki yılların olaylarınca acı bir biçimde doğrulanır gibiydi. Rusya'da olup bitenlerden sonra, gerçek halk yönetiminin gelişmesi herkese erişilmez bir düş gibi gözükmeye başladı. Şimdi artık bilimle sanatı elinde tutamayan halk yığınlarının, «toplumcu din»e dört elle sarılması gerekiyordu; engin bir bilimsel düşünce evreni yozlaşmış, «toplumcu din» haline gelmişti. Freud'un tutumunun, belli bir okuldan gelen bilimadamlarının genel tutumunun dile getirilmesinden başka bir şey olmadığına dikkat etmek gerekir: bu okulcu bilimadamlarının halkın kendi kendini eğitmesine ve halk yığınlarının zihinsel üretkenliğine hiç mi hiç güvenleri yoktu. Bundan ötürü, tek kişinin buyurgan yönetimi kabaran deniz gibi dört bir yanı sarmaya başladığı zaman serçe parmaklarını bile oynatmadılar.

Cinsel sağlıkla uğraşmaya başlayalı beri, yaşamın asıl içeriğinin genel açıdan ekinsel (kültürel), özel açıdansa cinsel mutluluk olduğuna, bütün kılgısal toplumsal girişimlerin bunu gerçekleştirmeyi erek edinmesi gerektiğine inanmıştım. Her yandan bunun tersini savunan sözler yükseliyordu. Oysa buluşlarım bütün karşı çıkışlarla güçlüklerden daha önemliydi. En yalın romandan en yetkin şiire dek bütün yazınsal yapıtlar benim bu görüşümü destekledi. Ekinsel ilgi (filmler, romanlar, şiirler, oyunlar, vb.) hep cinsel yaşam çevresinde döner, özlenen ülkünün övülmesi, bugünkü durumun yerilmesiyle gelişir. Güzellik işleyimi, moda ticareti, duyuru işleri hep bu konuya dayanır. Tüm insanlık sevgide mutluluğu ararken, neden bu gerçekleşemiyordu? Amaç açıktı. İnsanın dirimsel yapısının derinliklerinde yatan olgular hekimlerin eyleme geçmesini gerektiriyordu. Neden mutluluğu aramak hâlâ katı gerçeklikle çatışan, düşsel bir şeydi? Freud, şöyle akılyürüterek bütün umutlarını gömdü:

İnsanoğlunun davranışı, yaşamın erekleri konusunda bize ne gösteriyor? İnsanlar yaşamdan ne bekliyor, ne elde etmek istiyorlar? Tartışmalarımız bilginin dingin çalışma odasına halk yığınlarının cinsel isteklerini sokup çetin tartışmalara yol açtıktan sonra, 1930'larda Freud'un kafasını kurcalayan sorular bunlardı işte.

Freud'un şunları kabul etmesi gerekiyordu: «Sorunun yanıtı kuşkuya yer bırakmayacak biçimde ortadadır. İnsanlar mutluluğu arıyorlar. Mutlu olmak ve öyle kalmak istiyorlar.» Güçlü hazlar duymak istiyorlar. Yaşamın ereği çok yalın bir şeydir: haz. Bu ilke, tâ kökeninden başlayarak, ruhsal aygıtın bütün işlemlerine yön verir.

Haz ilkesinin yararlılığı konusunda kuşkuya yer yoktur, oysa —gerek uçsuz bucaksız acunsal evren, gerek ufacık insan evreni— bu ülkenin tasarısını aksatmaya uğraşır. Haz duyma ilkesinin tasarısı gerçekleştirilemez; evrenin dü-

zeni karşıttır buna; hattâ, «yaratma» tasarısında insanoğlunun «mutlu» olmasına yer verilmediği bile söylenebilir. Sözcüğün en dar ve kesin anlamıyla mutluluk, en yüksek gerilim noktasına erişmiş gereksinimlerin bir anda doyurulmasından doğar; dolayısıyla, yapısı gereği ancak çok kısa anlarda gerçekleşebilir.

Freud, bunları derken, *insanoğlunun mutluluğa yatkın olmadığı* yargısının doğurduğu duyguyu dile getiriyordu. Doğrusunu isterseniz kanıtlama kulağa hoş geliyor, ama yanlıştır. Bu kanıtlamaya göre, çileciliğin mutluluğun önkoşulu olması gerekiyor. İnsanlar böyle lâflar ederken, dirimsel bir gereksinimin belli bir gerilime erişmesinin de, *sonunda bu gereksinimi karşılama umudu bulunması ve gerilimin çok sürmemesi koşuluyla*, kendi başına haz verdiğini görmezlikten gelmektedirler. Ayrıca, doyuma erme umudu bulunmadığı, haz hep cezalandırılma korkutmacası altında kaldığı zaman, söz konusu gerilimin insan bedenini kaskatı yaptığı, tat alamaz duruma getirdiği unutulmamalıdır. İnsanı mutlu eden en yüce yaşantı, bedensel boşalma, kendine özgü bir enerji birikimini gerektirir. Bundan, Freud'un vardığı şu sonuç çıkarılamaz: «haz ilkesi yeryüzünde uygulanamaz». Bugün elimde Freud'un savının yanlışlığını gösteren deneysel bir kanıt var. 1930'lardaysa, yalnız, Freud'un bir bilimsel doğruyu cümleler arasında sakladığını seziyordum. İnsanın mutlu olabileceğini kabul etmek, saplantılı yineleme kuramıyla ölüm içgüdüsü kuramının yadsınması anlamına gelirdi. Buysa, yaşamdan mutluluğu kaldırıp atan toplumsal kurumların eleştirilmesini gerektirirdi. Freud, önerdiği yazgıya boyuneğmeyi savunmak üzere, bunun kaçınılmaz ve değişmez olup olmadığını araştırmaksızın, o günkü durumdan alınmış kanıtlamalara başvurdu. Freud'un nasıl olup da çocuğun cinsel etkinliğinin bulunup ortaya çıkarılmasının dünyayı değiştirme girişimlerini etkilemeyeceğine inandığını bir

türlü anlayamıyordum. Bence, kendi yapıtına müthiş haksızlık ediyor, ve bu çelişkinin acısını tâ yüreğinde duyuyordu. Çünkü kendi kanıtlamalarımı sıraladığım zaman ya yüzde yüz yanıldığımı, ya da «günün birinde ruhçözümlemesinin ağır yazgısını tek başıma taşımak zorunda kalacağımı» söyledi. Düşüncem yanlış değildi. İkinci varsayımı tamı tamına doğru çıktı.

Freud, gerek tartışmamızda, gerek yapıtlarında dirimsel *acı çekme* kuramına sığınmıştı. İnsan uygarlığının sürüklendiği yıkımdan «Sevi'nin göstereceği bir çaba»yla kurtulmayı umuyordu. 1926'da yaptığımız özel bir konuşmada, Sovyet Rusya'daki devrimci «deneme»nin başarıya ulaşacağını umduğunu söylemişti. O günlerde hiç kimsenin aklından, Lenin'in giriştiği toplumsal halk yönetimi kurma denemesinin sonraları korkunç bir başarısızlıkla sonuçlanabileceği düşüncesi geçmiyordu. Freud, insanlığın hasta olduğunu biliyordu, ve bunu kâğıda geçirmişti. Bu genel hastalıkla önce Rusya'da, sonra Almanya'da yaşanan felâket arasındaki ortaklığı ruh hekimi de, Devlet adamı da, siyasal iktisat uzmanı da yakalayamazdı elbet. Üç yıl sonra (1933'te) Almanya ve Avusturya'daki koşullar öylesine bozulmuştu ki, hekimlik uğraşım tehlikeye girdi. Siyasal yaşamdaki akıldışılık açıkça ortaya çıktı. Çözümleyici ruhbilim her geçen gün toplumbilimsel sorunları biraz daha derinlemesine anlıyordu. Yürüttüğüm çalışmada, ruhsal açıdan hasta «insan»la toplumsal bir varlık olan «insan» gittikçe kaynaşıyor, tek bir varlık haline geliyordu. Sinir hastası, mutluluğa susamış insan yığınlarının kolayca siyasal korsanların kucağına düştüğünü görüyordum. Freud, insan ruhlarını saran vebayı çok iyi bildiği halde, ruhçözümlemesini siyasal karışıklığa katmaktan korkuyordu. Zihnindeki çatışkı, insanın yüreğini parçalayacak kertedeydi. Bugün, kavgadan vazgeçmesinin gerekliliğini de anlıyorum. Tam on beş yıl, son derece yalın olguların kabul edilmesi için uğraşıp didinmişti. Hekim arkadaşları ona karaçalmış, şarla-

tanlıkla suçlamış, hattâ araştırmalarının gerekçelerinden bile kuşkulanmışlardı. Freud bir toplumsal uygulayıcı değildi elbet, ama «katkısız bir bilgin»di, dolayısıyla dürüst ve titizdi. Hekim arkadaşları uzun süre yadsıyamazlardı bilimdışı ruh dünyasının olgularını. Dolayısıyla, kırk yıllık oyuna başvurdular: yıkamadıklarını karalayıp değerini düşürdüler. Derken, bir sürü çömezi oldu; bunlar, oraya gelebilmek için canlarını dişlerine takıp çalışmaksızın, Freud'un kurduğu sofranın başına çöktüler. *Tek bir* çıkarları vardı: ruhçözümlemesini elden geldiğince tez topluma kabul ettirmek. Dünyamızın tutucu geleneklerini Ruhçözümlemesi Derneği'ne getirdiler, bu örgüt olmadan Freud'un yapıtı varolamazdı. Çömezler, birbirlerinin ardı sıra, yaşam enerjisi kuramını harcadılar ya da sulandırdılar. Freud, yaşam enerjisi kuramını savunmaya devam etmenin zorluğunu biliyordu. Ruhçözümlemesi hareketini kurtarma kaygısı onu diyebileceklerini söylemekten alıkoydu; sanırım, daha dürüst bir dünyada, söyleyemediği şeyler için seve seve savaşırdı. Bilimiyle, çağdaşlarının daracık düşünsel ufuklarını fersah fersah aşmıştı. 1929'da, körpecik bilimsel coşkumla haklı olduğumu biliyordu. Ama haklılığımı kabul etmek, Ruhçözümlemesi Derneği'nin yarısını yitirmeye yolaçardı.

Ruhsal bozuklukların cinsel arzunun bastırılmasından ileri geldiği saptanmıştı. Ruhçözümcü eğitbilim ve sağaltım (pedagoji ve tedavi) cinsel içgüdülerin bilinçaltına itilmesini ortadan kaldırmaya uğraşıyordu. *Bilinçaltına itilmekten kurtulan içgüdüler ne olur?* sorusuna ruhçözümcüler şu yanıtı veriyorlardı: ya *yadsınır*, ya da *yüceltilirler*. Cinsel doyumu kimse ağzına almıyordu. Böyle bir şey yapamıyorlardı, çünkü herkes hâlâ bilinçaltı dünyasını topluma aykırı ve sapık güdülerin toplandığı cehennem sanıyordu.

Uzun süre şu soruya yanıt aradım: *Çocuklarla gençlerin ket vurulmaktan kurtulan doğal cinsel etkinliği ne olur?* Onun da mı «yadsınması ya da yüceltilmesi» gerekir? Ruh-

çözümcüler bu soruya hiçbir zaman karşılık vermediler. Oysa bu, kişiliğin oluşmasında temel sorundur.

Topluma ayak uydurmanın doğal cinsel yaşamı baskı altına almayı gerektirmesi ve bu baskının da gençleri toplumа düşman, hasta bireyler haline getirmesi tüm eğitim sürecini etkilemektedir. Dolayısıyla asıl bilinmesi gereken, eğitim gerekliliklerinin doğrulanıp doğrulanmadığıydı. Bu gereklilikler, cinsel yaşamla ilgili tepeden tırnağa yanlış bir görüşe dayanıyorlardı.

Freud'un en büyük talihsizliği, düzmece dirimbilimsel (biyolojik) kuramlara sığınması oldu. Oysa pekâlâ sesini çıkarmayabilir ya da insanların dilediklerini söylemelerine izin verebilirdi. Öyle yapmadı, dolayısıyla eski sözlerine yüzde yüz aykırı lâflar etmek zorunda kaldı.

Mutluluk bir yanılsamadır, dedi. Çünkü acı insanoğlunu üç yönden kollar. «Sonunda bozulup çürümeye mahkûm *kendi vücudundan ötürü acı çekebilir*». İyi ama, *neden bilim insanın ömrünü uzatmaya çalışıyor?* diye sorulabilir o zaman. «Her an üstümüze çullanabilecek acımasız güçlere sahip *dış dünyadan ötürü acı çekebilir*». Bunun üzerine de, *peki ama büyük düşünürler neden bütün ömürlerini özgürlük üstüne kafa patlatmakla geçirdiler acaba?* diye sorabiliriz. *Neden milyonlarca insan, üstümüze çullanmaya hazır dış dünyaya karşı açılan savaşta, özgürlük uğruna kanlarını akıttı?* Veba sonunda yenilmedi mi? Ruhsal ve toplumsal kölelik hiç değilse hafifletilmedi mi? Kanseri yenemeyecek miyiz? Veba gibi, yeryüzünden savaşları da kaldıramaz mıyız? Çocuklarımızla gençlerimizi kötürüm eden ahlâksal ikiyüzlülüğü yenemez miyiz?

İnsanoğlunun mutluluk isteğinin karşısına dikilen *üçüncü* kanıtlama çok daha ciddî ve çetindir: öbür insanlarla ilişkinin verdiği acı, acıların en beteridir, diyordu Freud. İnsan bu acıyı yüzeysel ve rastlantısal bir beklenmeyen konuk sa-

yabilir, oysa öbür acı kaynakları kadar kaçınılmazdır. İşte burada, Freud'un kendisinin insanoğlu denen varlık konusundaki acı deneyleri konuşuyordu. Kişilik yapısı sorununa, başka bir deyişle, varlıkların davranışlarını belirleyen akıldışı yana parmak basıyordu. Aslında akıldışı davranışları hekimlik bilgisinin yardımıyla önlemek göreviyle yüklü Ruhçözümlemesi Derneği'nde ben kendim de aynı acıyı tatmıştım. Freud, şimdi artık bu acının alnımıza yazıldığını, ondan kaçınamayacağımızı söylüyordu.

Ee? Bu durumda neden akılcı bilimin soylu bakışaçısını benimseyeceğiz diye uğraşıp duruyorduk? Neden insan denen varlığı eğitmeye, gerçekçi akılsal bir davranışa doğru ilerlemesini sağlamaya çalışıyorduk? Freud, yakalayamadığım bir nedenle, sözlerindeki çelişkiyi görmüyordu: bir yandan, insanoğlunun düşünce ve davranışını —çok haklı olarak— akıldışı, bilinçsiz güdülere bağlamıştı; ama beri yandan, kendi bulduğu yasanın *geçerli olmadığı* bir Dünya Görüşü'nün varolabileceğini söylüyordu. Kendi ilkelerinin ötesinde varolabilecek bir bilim düşünebiliyor musunuz? Freud'un yazgısına boyuneğmesi, insanın davranışındaki hastalıklı yanın, kötülüğün doğurduğu dev gibi sorunlardan kaçıştan başka bir şey değildi. *Kurduğu düşler yıkılmıştı.* Başlangıçta, sinir hastalıklarını kökünden kazıyacak iyileştirme yöntemini bulduğunu sanmıştı. Gerçekte, yalnızca işi başlatmıştı. İşler, bilinçaltı dünyasının bilincine varmanın sandırdığından çok daha karmaşıktı. Freud, ruhçözümlemesinin insan denen varlığın yeryüzündeki yaşamının yalnızca hekimsel yanlarını değil, genel sorunlarını da anlayabileceğini savunmuştu. Ancak, toplumbilim içersinde kendi yolunu bulamadı. *Haz İlkesinin Ötesinde* adlı yapıtında, son derece önemli dirimbilimsel sorunlara varsayımsal bir yaklaşımla değinmiş, böylece ölüm içgüdüsü kuramına varmıştı. Yanlış bir kuramdı bu. Freud'un kendisi de başlangıçta onu kuşkuyla öne sürmüştü. Ama gerek toplumbilimin, gerek dirim-

bilimin ruhbilimsel terimlerle açıklanması, önümüzdeki dev gibi sorunların kılgısal çözümünü hepten olanaksızlaştırdı.

Ayrıca Freud, hem hastaları aracılığıyla, hem öğrettiklerinin doğurduğu tepkilerle hekim arkadaşlarının hiç mi hiç güvenilemeyecek, şeytansı varlıklar olduklarını görmüştü. Nicedir, kafasını dinleyebilmek için, dünyadan elini eteğini çekmiş, kendi köşesinde yaşıyordu. Ortaya atılan akıldışı eleştirilere karşı çıksaydı, ikiyüzlü ve yıkıcı çekişmelere girmiş olurdu. Kendi köşesinde yaşayabilmesi için, insan «değerleri»ne kuşkuyla bakması, hattâ çağının insanını bir ölçüde küçümsemesi gerekliydi. Sonunda onun için bilgi, insan mutluluğundan daha ilginç hale geldi. Üstelik insanlar, önlerine fırsat çıksa bile, mutluluklarını kendi elleriyle düzene koyma yeteneğinden yoksundular. Bu tutum, o günlerdeki bilimadamı üstünlüğüne de uygun düşüyordu. Bense, insan yaşamının genel sorunlarına bir bilim öncüsü gibi bakmayı kabul edemiyordum.

Freud'un öyle davranmasının gerekçelerini anlasam da, iki önemli olgu onun izinden gitmeme engel oluyordu. Bunlardan birincisi, toplumsal düzenin yeryüzünde mutluluğun yaşanmasına izin verecek biçimde yeniden kurulmasını dileyen okutulmamış, horlanmış, ruhsal açıdan yıkık insan sayısının gittikçe artmasıydı. Bu durumu görmezlikten gelmek ya da ciddiye almamak, devekuşunun gülünç siyasetini uygulamak demekti. Halk yığınlarının uyanışını yadsıyamayacak ya da bir toplumsal güç olarak güçümseyemeyecek kadar yakından tanıyordum. Freud'un gerekçeleri ne denli haklıysa, uyanmakta olan halk yığınlarınınkiler de o denli haklıydı. Bu gerekçeleri görmezlikten gelmek, ister istemez dünyanın iliğini kemiğini sömüren asalakların yanında yer almak olurdu.

Öbür olgu, insanları *iki ayrı biçimde* görmeye alışmış bulunmamdı. İnsanlar çoğunlukla çürümüş, kendi başına düşünemeyen, dalavereci, kafası anlamsız savsözlerle (slogan-

larla) dolu, dönek ya da bomboş varlıklardı. *Ama bu doğal değildi. Sonradan, yaşamın dış koşulları onları bu hale getirmişti.* İlke olarak, onları başka bir kılığa sokmak elimizdeydi: dürüst, doğru, sevebilen, toplumsever, yardımsever, bunları hiçbir dış zorlama olmaksızın, kendiliklerinden yapabilen kişiler olabilirlerdi. Gün geçtikçe, «kötü» ya da «topluma aykırı» diye nitelenen davranışların aslında hastalıklı olduklarını farketmeye başladım. Örneğin, çocuk doğaya uygun biçimde oyun oynar. Ama çevresi onu engeller. Çocuk ilkin oynama hakkını savunur, sonra baskılara boyuneğer, zevkalma yeteneğini yitirir, ama hastalıklı, ereksiz, akıldışı öçalma duyguları biçiminde zevkinin engellenmesiyle savaşmaya devam eder. Beri yandan, insanoğlunun genel tutumu yaşamın toplumsal süreç içersinde olumlanmasının ya da yadsınmasının dışa yansımasından başka bir şey değildir. İnsanın zevkalma eğilimi ile toplumsal düzen tarafından bu zevkten yoksun bırakılması arasındaki çatışkı günün birinde çözüme bağlanabilir mi acaba? Ruhçözümsel araştırma bu yolda atılmış ilk adımdı. Ancak bu başlangıç verdiği umutları pek doğrulayamadı. Ruhçözümlemesi önce bir soyutlama, sonra bir sürü çözülmez çelişki taşıyan tutucu bir «ekinsel uyum» olup çıktı.

Sonuç çürütülmez nitelikteydi: *yeryüzünden yaşama ve zevkalma arzusunu kimsecikler kovamazdı. Ama cinsel yaşamın toplumsal düzeni değiştirilebilirdi.*

Bu noktaya gelince, Freud çileci öğretiyi doğrulayacak kanıtlar aramaya başladı. «Sınırsız doyum» insanın en çok arzuladığı yaşam biçimi gibi gözüküyor, diyordu, ama böyle bir şey zevki sakınımın önüne geçirmek olur, buysa tezelden cezalandırılmaya yolaçar. Bense buna, daha o günden, *doğal* mutluluk arzuları ile kısıtlayıcı eğitimin sonucu olan ikinci dereceden, *topluma aykırı* arzuları birbirinden ayırmak gerektiğini söyleyerek yanıt verebilirdim. Ancak ikinci dereceden, doğal olmayan güdüler ahlâksal ketlemeyle sı-

mrlandırılabilir. Bu iş hep böyle olacaktır zaten. Doğal zevk-alma gereksinimlerineyse ancak özgürlük ilkesi uygulanabilir, bunların «yaşanması» gerekir. Asıl sorun, karşımıza çıkan her durumda «güdü» sözcüğünün ne anlama geldiğini bilmektir.

«Uyuşturucu maddelerin eylemi, mutluluğu sağlama ya da yoksulluğu uzaklaştırma işinde öylesine yararlı sayılmış, onaylanmıştır ki bir sürü birey, hattâ kimi halkların tümü yaşam enerjilerini kullanma tutumbilimlerinde bunlara sürekli yer vermiştir», der Freud kitabında. Ama insan bedenini yıkan ve cinsel doyumun yerine konan bu haz konusunda hekim olarak en küçük bir uyarıda bulunmaz! Uyuşturucu madde düşkünlüğünün nedeni, yani cinsel mutluluktan kaçınma hakkında tek bir lâf etmez! Bu eğilimle koskoca ruhçözümlemesi yazınında üreme örgenleriyle cinsel doyuma erme konusunda tek bir sözcüğe rastlanmaması arasındaki ilintiye hiç değinmez!

Freud'un savı umut kırıcıydı. İnsanın haz özlemi kökünden sökülüp atılamaz, diyordu gerçi. Ama değiştirilmesi gereken içinde bulunduğumuz toplumsal karışıklık değil, haz özleminin kendisidir, diye ekliyordu. Ruhsal aygıt, karmaşık yapısıyla, çok değişik etkilere açıktı. İçgüdülerin doyurulması insanı ne denli mutlu ediyorsa, dış dünya bu doyumu önlediği zaman da o denli ciddî acılara yolaçabilir. Dolayısıyla içgüdüsel eğilimleri etkileyerek *(ama insanı cinsel doyumdan yoksun bırakan dünyaya ilişmeden!)* kendimizi acıların bir bölümünden kurtarabiliriz. Yapılacak şey, gereksinimlerimizin dış kaynaklarını denetim altına almaktı. Buysa, Doğu felsefesini ve Yoga öğretisini uygulayarak, en sonunda içgüdüleri ortadan kaldırarak gerçekleştirilebilirdi. Bütün dünyaya çocuğun cinsel yaşamıyla cinsel arzuları bilinçaltına itmenin yadsınmaz olgularını gösteren Freud'dan şimdi artık çıka çıka işte bu lâflar çıkıyordu!

Bu noktadan sonra Freud'un arkasından gidilemezdi, gi-

dilmemeliydi. Hattâ, böylesine yüce bir yetkenin kutsallaştırdığı görüşlerin sonuçlarıyla savaşmak üzere eldeki bütün güçleri biraraya toplamak gerekliydi. Sonradan, yaşama korkusu birinciliğini kimseciklere bırakmayan kötü kafalıların Freud'un koruyucu kanatları altına gireceklerini daha o günden kestirmek kolaydı. İnsanlığın başta gelen sorunu böyle ele alınamazdı. Çinli sömürge işçisinin dünyadan elini eteğini çekmesi ya da ilk yenilgilerini almaya başlayan, sayısız çocuğun ölümüne yolaçan acımasız Hint ataerkil düzeni savunulamazdı. Çocuklukta ve gençlikte çekilen yoksulluğun en canalıcı sorunu eğitim süreci ve yararı epey su götüren şu garip çelebileşmeyle insanın içinden gelen dirimsel güdülerin yokedilmesiydi. Bilimin bunu bağışlamaması gerekirdi; bilim böyle ucuza kapatmamalıydı ağzını. Hele, insanların mutluluk özleminden de, bu özlemin temelinin doğruluğundan da bir an bile kuşkulanmamış olan Freud.

Kendisinin de kabul ettiği gibi, sevgi özlemi, sevginin çevresinde devinen ve doyumu sevmekte, sevilmekte arayan yaşamın bu yönelişi bütün insanların en doğal eğilimidir. Cinsel sevgi insana en yoğun hazları duyuruyor, böylece mutluluk özleminin en temel örneğini oluşturuyordu. Ama, diyordu Freud, bu görüşün zayıf bir noktası vardır, yoksa kimsenin aklına bu türlü yaşamayı bir yana itmek gelmezdi. İnsan acıya karşı en az birini sevdiği zaman korunmaktadır, diye ekliyordu, en zayıf ve mutsuz olduğu ansa sevgisiz ya da sevgilisiz kaldığı andır. Haz duyma tasarısı, mutluluğun gerçekleştirilmesi uygulamaya konamaz. Ve bu noktada Freud, yeniden, gerek insanın kişilik yapısının, gerek varoluşun dış koşullarının değişmezliğini savunuyordu. Burada, duygusal ve iktisadî açıdan kocalarına bağımlı kadınların uğradıkları hastalıklı düş kırıklıklarını düşünüyordu.

Freud'un görüşlerinin aşılması ve bu sorunun cinsel tutumbilime uygun çözümü iki evrede oldu. *İlkin,* mutlu-

luk özleminin *dirimbilimsel* yanı açıkça anlaşılmalıydı. Böylece, insan doğasının ikinci dereceden sapmalarından ayrılabilirdi. *İkinci olarak,* insanların bütün benlikleriyle arzuladıkları, ama ölesiye korktukları şeyin toplumsal uygulamada gerçekleştirilmesi sorunu vardı.

Yaşam ve onunla atbaşı giden haz duyma özlemi boşlukta değil, birtakım belirli doğal ve toplumsal koşullarda kendini gösteriyordu. Birinci kesim, henüz hiç el atılmamış olan *dirimbilimsel* bölgeydi. O güne dek hiç kimse haz duyma düzeneğini dirimbilimsel açıdan incelememişti. İkinci kesim, yine hiç ele alınmamış *toplumbilimsel* alandı, daha doğrusu toplumsal-cinsel siyaset alanıydı. Bireylerin birtakım doğal özlemlerinin bulunduğu ve toplumsal koşulların insanların bu ereklerine ulaşmalarını engellediği kabul edildiği an, akla şu soru gelir: hangi yol ve araçlarla bu ereğe ulaşabilirler? Bu dediğimiz gerek cinsel mutluluk, gerekse iktisadî erekler için geçerlidir. Yaşamın başka alanlarında (örneğin para kazanmak ya da savaş hazırlığı yapmakta) tanınan hakların cinsel yaşama tanınmaması için insanın basmakalıp düşünceleri uygulamaktan gelen çok özel bir anlayışa sahip bulunması gerekir. Üretilen malların dağıtımının güvence altına alınabilmesi için akılcı bir tutumbilim uygulaması gerekir. Cinsel gereksinimlere iktisadî gereksinimlerin açık-seçik ilkeleri uygulandığı zaman, akılcı cinsel siyaset bundan ayrı bir şey olamaz. Akıl sağlığının odak noktasının cinsel sağlık olduğunun kabul edilmesi, bu sağlığın boş cinsel düzeltim çabalarıyla açık saçık şeyler düşünme anlayışından ayrılması ve cinsel sağlığın temel bilimsel ilkelerinin saptanması pek uzun sürmedi.

Yazında, şiirde, görsel sanatlarda, dansta, sinemada, halk sanatlarında dile gelen zihinsel üretim cinsel ilginin damgasını taşır.

Yeryüzünde insanoğlunu cinsel ilgiden daha çok etkilemiş başka bir ilgi yoktur.

Düşünsel üretime, dine ve evliliğe ilişkin ataerkil yasalar özellikle cinsel yaşama *karşıt* yasalardır.

Freud'un ruhbilimi yaşam enerjisinin —cinsel içgüdü enerjisinin— ruhsal etkinliğin başta gelen itici gücü olduğunu ortaya çıkarmıştı.

Tarihöncesi ile söylenceler (mitologya) —sözcüğün en dar ve kesin anlamında— insanlığın cinsel tutumbilimini dile getirirler.

Cinsel arzuların bastırılması genel zihinsel eğitim ve üretim sürecinin vazgeçilmez bir parçası mıdır? sorusunu görmezlikten gelemezdik. Bilimsel araştırma bu soruya, iki anlamlılığa yer bırakmaksızın, olumlu yanıt verirse, olumlu bir toplumsal izlence uygulama umudu hepten suya düşerdi. Ruhsal sağaltım konusunda da böylece en küçük bir umut kalmazdı.

Oysa bu *doğru olamazdı*, böyle bir varsayım bütün insan girişimlerine, bilimsel buluşlara, zihinsel üretimlere aykırıydı. Bakımevlerindeki hekimlik çalışmam bana cinsel açıdan sağlıklı kişinin ekinsel alanda en verimli kişi olduğu inancını verdiği için, artık Freud'un çözümünü benimseyemezdim. Cinsel arzuların bilinçaltına itilmesinin gerekli olup olmadığı sorusu yerini çok daha önemli bir soruna bırakmıştı: «İnsanların bu soruya onca zamandır ve —bugüne dek— onca başarıyla açık seçik bir yanıt aramaktan kaçınmalarını sağlayan gizli dürtüler nelerdir?» Freud gibi bir adamın bütün yetkesini tutucu öğretinin buyruğuna vermesine, kafa eğitim ve üretimi kuramına dayanarak, bilgin ve hekim olarak geliştirdiği şeyleri kaldırıp atmasına yolaçan nedenleri araştırdım. Freud bunu hiç kuşkusuz aydın korkaklığından ya da tutucu siyasal nedenlerden ötürü değil, bütün bilimler gibi topluma bağlı bir bilimdalı içersinde yeraldığı için yapmıştı. Toplumsal engel yalnız sinir has-

talıklarının iyileştirilmesini değil, ayrıca cinsel arzuların bilinçaltına itilmesinin kökenlerini araştırmayı da önlemişti.

Cinsel sağlık bakımevlerinde, şu olguyu açık seçik gördüm: *çocuklarla gençlerin cinsel etkinliklerinin baskı altına alınmasının görevi, ana-babaların çocuklara her dediklerini yaptırmalarını kolaylaştırmaktır.*

İktisadî ataerkil düzenin başından beri, çocuklarla gençlerin cinsel etkinlikleri doğrudan doğruya iğdiş etme ya da herhangi bir yöntemle cinsel açıdan sakatlama aracılığıyla baltalanagelmiştir. Sonradan, insanların zihnine aşılmaz bir cinsel kaygı ve suçluluk duygusu ekmek biçiminde dile gelen ruhsal iğdiş etme en gözde yöntem olmuştur. İğdiş etmenin aygırlarla boğaları yük hayvanı haline getirmeye yarayışı gibi, cinsel arzuların bastırılması da insanların kolayca kuzulaştırılmalarına yaramaktadır. Ama hiç kimse çıkıp bu *ruhsal iğdiş etme*'nin yıkıcı sonuçlarını düşünmemiştir, ve toplumun bu yıkıcı etkilere nasıl karşı duracağını kimsecikler söyleyemez. Ben sorunu «*Geschlechtsreife, Enthaltsamkeit, Ehemoral*» (Cinsel Olgunluk, Cinsel Arzuları Bastırma, Evlilik Ahlâkı) adlı yazımda ele aldıktan sonra, Freud cinsel arzuların bilinçaltına itilmesiyle yetkeye boyuneğme arasındaki bağı kabul etti:

O zaman, ezilenlerin başkaldırması korkusu, daha sert yönetmeliklerin çıkarılmasına neden olur. Bunun en sivri örneğini bizim Batı Avrupa uygarlığı vermiştir. Ruhbilimsel açıdan, çocuklarda cinsel yaşamın bütün belirtilerinin sıkı bir denetime sokulmasıyla kendini doğrular, çünkü daha çocukken gerekli zemin hazırlanmazsa, yetişkinlerin cinsel arzularına gem vurma olasılığı kalmaz. Ancak, uygar toplumun çocukların cinsel yaşamlarının bütün belirtilerini yadsıyarak düştüğü aşırılıkların doğrulaması yoktur.

Demek ki bilinçsiz de olsa, eğitimin gerçek ereği cinsel etkinliği yadsıyan bir kişilik yapısı geliştirmekti. Dolayısıy-

la, kişilik yapısı sorun konusu edilmeden ruhçözümcü eğitbilim tartışılamazdı. Kişilik yapısı da, eğitimin *ereği* belirlenmeden irdelenemezdi. Eğitim, belli bir çağın toplumsal düzeninin amaçlarına hizmet eder. Toplumsal düzen çocuğun çıkarına karşıtsa, eğitimin çocuğu erişilmez bir yere koyması, benimsediği ereği, «çocuğun rahatlığını sağlama»yı açıkça bir yana itmesi, ya da bu amacı savunuyormuş *gibi gözükmesi* gerekir. Bu eğitim çocuğun kişiliğini boğan *saplantılı aile* ile ana-baba-çocuk arasındaki derin doğal sevgi ilişkisine dayalı, saplantılı ailedeki ilişkiler tarafından sürekli olarak yıkılan *aileyi* birbirinden ayırmaz. Ayrıca eğitim, yüzyılın başlarında gerek insanın cinsel yaşamında, gerek aile yaşamında oluşan dev boyutlu devrimi hesaba katmamıştır. Beylik «düşünce» ve «düzeltimleri» ile, ortaya çıkan gerçek değişimlerin çok çok gerisinde kalmıştır — hâlâ da öyledir. Sözün kısası eğitim tanımadığı, tanımaya cesaret edemediği kendi akıldışı gerekçeleri tarafından yutulmuş durumdaydı.

Beri yandan, sinir hastalıklarının açtığı yara vebaya benzer. İnsan çabasının, düşünce ve çalışmasının yarattığı her şeyi bozar. İnsanlar vebaya tam bir özgürlük içersinde savaş açmışlardır, çünkü bu saldırı parasal çıkarları da, duygusal ve gizemsel çıkarları da kösteklemez. Sinir hastalıkları vebasıyla savaşmak çok daha güçtür. İnsan gizemciliği üzerinde yeşeren her şey bu gizemciliğe dört elle sarılır ve ondan güç alır. Akıl sağlığı alanında alınacak önlemler çok sayıda insan isteyeceği için, ruhsal vebaya savaş açılmaması gerektiğini kim kabul ederdi acaba? Böyle bir savaşın açılmamasının günahını para eksikliğine yüklemek de acıklı bir özürdür. Gerçek savaş sırasında bir haftada kül olup giden paralar milyonlarca insanın sağlık gereksinimlerini karşılamaya yeterdi. Ayrıca hepimiz insanlardaki el sürülmemiş. dile gelip eyleme geçebilmek için onları sıkıştıran dev gibi güçleri küçümseme eğilimindeyizdir.

Cinsel yaşama düzen verme bilimi, insanoğlunun bugünkü *kişilik yapısıyla* ve toplumsal düzenimizin kimi kurumlarıyla çatışan özlemlerinin dirimbilimsel ereğini kavramıştı. Freud, mutluluk ereğini bugünkü insan yapısıyla cinsel karışıklık uğrunda harcamıştı. Benim yapabileceğim tek şey vardı: gözümü asıl erekten ayırmamak ve insan kişiliğinin *gelişmesini* ve belki de *değiştirilebilmesini* düzenleyen yasaları incelemek. O günlerde, ele aldığım sorunun genişliğini de, sinirceli ruhsal yapının *bedende yeni bir sinir dokusu* oluşturduğunu, bir tür «*ikinci doğa*» haline geldiğini de bilmiyordum.

Freud, bütün kötümserliğine karşın, işleri o kadar umutsuz durumda bırakamazdı. Şu sonuca vardı:

İnsan türünün yazgısı sorunu, bence, şöyle dile geliyor: uygarlığın gösterdiği ilerleme, insanoğlundaki saldırganlık ve kendi-kendini-yoketme güdülerinin ortak yaşama getirdikleri aksaklıkları düzeltebilecek midir, ve bu ne ölçüde olacaktır? Şimdi artık «gökyüzündeki güçlerin» ikincisinin, ölümsüz Sevi Tanrısı'nın, en az kendisi kadar ölümsüz rakibiyle giriştiği kavgada kendini göstermek üzere yeni bir çaba harcaması beklenebilir.

Bu olumlama, ruhçözümcülerin sandıkları gibi sıradan bir deyiş ustalığının, parlak bir saptamanın ötesinde şeyler anlatıyordu. «*Sevi*» *(aşk), tam bir cinsel yetenek gerektirir.* Tam cinsel yetenekse yaşamın genel olarak olumlanmasını ve toplum tarafından desteklenmesini zorunlu kılar. Freud, bu sözleriyle gizliden gizliye bana girişimimde başarı diler gibiydi. Gerçi düşüncesini karanlık sözlerle dile getirdi, ama günün birinde umudunu somutlaştıracak somut yollar daha o günden elimizdeydi. *İnsan denen varlıkların eziyetçi yıkıcılıklarını ancak özlerindeki doğal sevi yeteneğinin özgür bırakılması denetim altına alabilirdi.*

2 — CİNSEL ARZULARI BASTIRMANIN TOPLUMSAL KÖKENİ

Doğaldır ki, o günlerde, genel mutluluğu gerçekleştirme olasılığının ortaya çıkardığı soruya *kılgısal* bir yanıt verilemezdi. Bu noktada, kafası karıştırılmamış kişi, en yüce doruklara erişmiş bilimin: insanların yeryüzünde mutlu olmaları «arzulanabilir» bir şey midir, yoksa «gerçekleştirilebilir» bir şey mi? gibi saçma sorular sormaktan öte bir şey yapıp yapamayacağını merak edebilir. *Yeryüzü mutluluğu elbette gerçekleştirilebilir,* diyebilir. Oysa işler, kanı fokur fokur kaynayan, coşkulu bir delikanlıya ya da neşeli ve kaygısız birine gözüktükleri kadar yalın değildir. 1930'larda Avrupa'da kamuoyunu etkileyen çevrelerde halk yığınlarının mutluluk isteği üzerinde tartışılmayacak kadar doğal bir şey sayılmıyor, eksikliği de tartışmalara yolaçmıyordu. O günlerde, böylesine «sıradan», «kişisel», «bilimdışı» ya da böylesine «siyasetdışı» sorunları ele alınmaya değecek kadar önemseyen hemen hemen tek bir siyasal örgüt bile yoktu ortalıkta.

Bununla birlikte, 1930'lardaki toplumsal olaylar *bu* soruyu bütün imlemleriyle ortaya atıyordu. Buyurganlık dalgası Almanya üzerine bir kasırga gibi çökmüştü ve insanlar, ağızları bir karış açık, böyle bir şey nasıl olabiliyor diyorlardı. Iktisatçılar, toplumbilimciler, düzeltimciler, büyükelçiler, Devlet adamları eski kitaplara koşup bir yanıt bulmaya çalıştılar. Sorunun yanıtını eski kitaplarda bulamazdık. Buyurgan yönetimin (faşizmin) canlandırdığı akıldışı insan coşkularının fışkırmasına ayak uydurabilecek hiçbir siyasal örnek yoktu. O güne dek, siyaset akıldışı bir konu gibi ele alınmamıştı.

Elinizdeki yapıtta, Freud'un incelemesinde gün ışığına çıkan görüş ayrılıklarını doğuran toplumsal olayları ele ala-

cağım. Dolayısıyla burada, olayların ardındaki geniş toplumsal-iktisadî düzlemi es geçmek zorundayım.[1]

Freud'un çocukların cinsel etkinlikleri ve cinsel arzuların bilinçaltına itilmesi sürecine ilişkin buluşu, toplumbilimsel açıdan, binlerce yıldır sürüp gelen cinsel yaşamı yadsımanın bilincine varışın ilk adımıydı. Söz konusu bilinçlenme henüz bir sürü bilgince terimle süslüydü ve kendi gelişme yeteneğine hiç güveni yoktu. İnsanın cinsel yaşamı, binlerce yıldır sağlıksız, sefil ve irinli bir ömür sürdüğü toplumsal yaşamın uşaklara ayrılmış arka odasından çıkmak, görkemli bir adlandırmayla «kafa eğitimi» ve «uygarlık» diye nitelendirilmiş ışıklı yapının önüne geçmek istiyordu. Cinsel nedenlerle adam öldürmeleri, yasadışı çocuk aldırmaları, gençlerin cinsel yaşamının can çekişmesini, çocuklardaki dirimsel güçlerin boğazlanmasını, cinsel sapıklıkların dört bir yanı sarmasını, ortalığı kaplayan açık-saçık yayın ve günah kasırgasını, insanoğlunun sevgiye duyduğu özlemin açgözlü ve aşağılık tecimsel ve tanıtımcı kuruluşlar tarafından sömürülmesini, milyonlarca ruhsal ve bedensel hastalığı, herkese bulaşmış yalnızlık ve parçalanmayı, ve bütün bunların üzerine tüy dikmek üzere, çiçeği burnunda insanlık kurtarıcılarının hastalıklı şamatalarını uygarlığın süsleri saymak epeyce güçtü. İnsanın en önemli dirimsel işlevinin ahlâksal ve toplumsal değerlendirilmesi evde kalmış kızlarla bitkisel yaşamı sönmüş öğretim üyelerine bırakılmıştı. Aslında, evde kalmış kızlarla bitkisel yaşamı sönmüş mumyalardan oluşmuş toplumların varolmasına kimse bir şey demiyordu, ama eskiden kendi tutumlarını sağlıklı ve verimli canlılara beğendirmeye çalışan mumyaların şimdi bunu başkalarına zorla benimsetecek yere gelmelerine karşı çıkmak gerekliydi. Düş kırıklığına uğramış kız kurularıyla mum-

---

[1] **Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı, Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi** ve **Cinsel Devrim** adlı yapıtlarıma bakın.

yalar genel cinsel suçluluk duygusunu yardıma çağırdılar, tanık olarak *cinsel karışıklığı* ve «uygarlıkla kafa eğitim ve üretiminin batışı»nı gösterdiler. İnsan yığınları, gerçekte, olup biteni biliyordu, ama dirimsel duygularının suç sayılıp sayılmayacağından pek emin olmadığı için, sesini çıkarmadı. Ömrü boyunca başka bir şey işitmemişti halk. Ancak, Güney denizlerindeki adalarda yaptığı araştırmalarda Malinowski'nin buldukları son derece verimli bir etki yarattı; bu etki cinsel yönden hasta tüccarların Güney denizlerindeki genç kızlara duydukları şehvetli meraktan ya da Havai danslarını görünce akıllarının başlarından gitmesinden ileri gelmiyordu. Bu sefer iş ciddiydi.

Malinowski, daha 1926'da yayımladığı yazılarından birinde, Freud'un bulduğu ana-baba-çocuk çatışkısının (yani Oidipus çatışkısının) dirimsel niteliğini yadsıdı. Çok yerinde bir görüşle, ana-baba-çocuk ilişkisinin toplumsal süreçlere göre değiştiğine, başka bir deyişle özünün dirimsel değil, *toplumsal* olduğuna parmak bastı. Çok özel açıdan bakılırsa, çocuğun içinde büyüdüğü ailenin kendisi de toplumsal gelişmenin *sonucu*'dur. Örneğin, Trobriand Adaları'nda çocuğun eğitimi babaya değil, dayıya düşer. Bu, anaerkil düzenin başlıca özelliğidir. Bu düzende baba çocukları için yalnızca bir dosttur. Avrupalının duyduğu karmaşık Oidipus duygusu Trobriand Adaları'nda yaşayanlarda yoktur. Doğal olarak, Trobriand Adaları'nda yaşayan çocuk da ailenin koyduğu yasaklarla ve davranış kurallarıyla çatışır, ama çocuğun davranışını yöneten genel kurallar bizimkilerden apayrıdır. Kız ve erkek kardeşlerin cinsel ilişki kurmalarını yasaklayan kuralın dışında, hiçbir cinsel sınırlandırma yoktur. İngiliz ruhçözümcü Jones, Malinowski'nin bu savına şiddetle karşı çıktı. Avrupalı'da görülen biçimiyle Oidipus karmaşasının (kompleksinin) yeryüzündeki bütün kafa eğitimlerinin *kaynağı ve kökeni* olduğunu, dolayısıyla, bugünkü ailenin değişmez bir *dirimsel* kurum haline geldiğini savundu. Bu tar-

tışmada, temel sorun, *cinsel arzuların bilinçaltına itilmesinin dirimsel ve değişmez bir şey mi, yoksa toplumsal ve değişebilir bir şey mi olduğunun* saptanmasıydı.

1929'da Malinowski'nin ana yapıtı *The Sexual Life of Savages* (Vahşilerin Cinsel Yaşamı) çıktı. Bu yapıtta, bütün dünyayı cinsel arzuların bilinçaltına itilmesinin dirimbilimsel değil, toplumsal kökenli bir olgu olduğu gerçeğiyle yüz yüze getiren sayısız bilgi vardı. Malinowski kitabında bu sorunu tartışmadı. Dolayısıyla, topladığı bilgilerin dili daha da kanıtlayıcı oldu. Ben, *Cinsel Ahlâkın Boygöstermesi* adlı yapıtımda, eldeki kavimbilimsel bilgilere dayanarak, *cinsel yaşamı elin tersiyle itmenin toplumsal kökenli* olduğunu göstermeye çalıştım. Orada ele alınan ilginç noktaları özetleyeceğim:

Trobriand Adaları'nda yaşayan çocuklarda cinsel arzuların bilinçaltına itilmesi diye de, cinsel giz diye de bir şey yoktur. *Yaşamlarının her evresinde, tam bir doyuma ererek,* cinsel yaşamlarını doğal olarak, özgürlük içersinde, hiçbir kısıtlama koymaksızın geliştirmelerine izin verilir. Çocuklar, yaşlarına uygun cinsel etkinliklere özgürce girişebilirler. Buna karşın daha doğrusu bundan ötürü, yirminci yüzyılın üçüncü on yılında, Trobriand Adaları'nda yaşayan insanlar cinsel sapıklık, işlevsel sinirce, ruhsal sinirce, cinsel nedenlerle adam öldürme diye bir şey bilmezler; *çalma* kavramının onların dilinde karşılığı yoktur; yine onların dilinde eşcinsellik ve kendi kendini doyurma, cinsel doyumun doğal ve doyurucu olmayan türünden, doğal cinsel doyumun aksadığını gösteren bir işaretten öte bir şey değildir. Beyaz ırkın uygarlıklarını yoldan çıkaran «çocukların kakalarını saplantılı bir titizlikle denetleme» eğitiminden Trobriand çocukları uzaktır. Bundan ötürü, Trobriandlılar *kendiliklerinden* temiz, düzenli, toplumsever, anlayışlı ve çalışkan insanlardır. Cinsel yaşamın toplumsal biçimi zorlamasız, her an kolayca bozu-

labilen tekeşliliktir. Dolayısıyla, yakışıksız kadın-erkek iç içeliğine rastlanmaz.

Malinowski'nin Trobriand Adaları'nda araştırma yaptığı yıllarda, birkaç kilometre ötede, Amphlett Adaları'nda, buyurgan ataerkil düzende yaşayan bir sop vardı. Bu sonuncu adalarda yaşayanlar Avrupalı sinir hastası bireyin bütün özelliklerini taşıyorlardı: güvensizlik, kaygı, sinir bozuklukları, cinsel sapıklıklar, canına kıyma, vb...

Gırtlağına dek cinsel yaşam düşmanlığıyla dolu bilimimiz, önemliyle önemsizi, sıradanla olaganüstüyü açık seçik bir eşgüdüm içersinde yan yana koyarak en anlamlı olguların imlemini sıfıra indirmiştir. Yukarıda andığımız, Trobriandlıların anaerkil ve özgür düzeniyle Amphlett Adaları'nın ataerkil ve buyurgan düzeni arasındaki ayrım, akıl sağlığı açısından, bizim bilim dünyasının dıştan alabildiğine doğru gözüken, karmaşık çizimlerinden çok daha ağırlık taşır. Bu ayrımın anlamı şudur: *halkın akıl sağlığını belirleyen etken, doğal sevisel yaşamının o anki durumudur.*

Freud, çocuklarımızın altıyla on iki yaş arasında geçirdikleri cinsel durgunluk evresinin dirimsel bir görüngü olduğunu savunmuştu. Halkın çeşitli katmanlarından çocuklar üzerindeki gözlemlerim, cinsel etkinliğin doğal gelişmesi halinde, durgunluk evresi diye bir şey bulunmadığını ortaya koymuştur. Cinsel durgunluk evresi, kafa eğitiminin yapay ürünüdür. Bu sav (tez), ruhçözümcülerin saldırısına uğramama yolaçtı. Ama 1929'dan sonra, savım Malinowski tarafından doğrulanmıştır: Trobriand Adaları'ndaki çocukların cinsel etkinlikleri, hiçbir durgunluk *evresi geçirmeksizin,* yaşlarına uygun olarak sürüp gitmektedir. Erginlik çağı gelip de arzu başgösterdiği an cinsel ilişki kurulmaktadır. Gençlerin cinsel yaşamı tekeşlidir, eş değiştirme aşırı kıskançlık gösterilmeksizin, dinginlik ve düzen içersinde olmaktadır. Bizim uygarlığın tersine, Trobriand Adaları'nda yaşayan toplum özellikle onlara çekilebilecekleri kulübeler sağlayarak

ve doğal süreçler konusundaki bilgilerin derecelerine göre daha başka alanlarda da yardım elini uzatarak gençlerin cinsel etkinliklerini kolaylaştırmakta, mutlu olmalarına özen göstermektedir.

Olayların bu doğal akışı dışında tutulan *tek bir çocuk kümesi* vardır: bunlar, iktisadî yönden ayrıcalıklı evlilik yapacak çocuklardır. Bunların evlenmeleri sopbaşına iktisadî üstünlükler sağlamaktadır, ve işte bu evlilikler ataerkil düzenin gelişmesine yolaçan çekirdeklerdir. Kavimbilimsel araştırmaların güncel ya da tarihsel anaerkil düzenin varlığını ortaya çıkardığı her yerde kardeş çocukları arasındaki evliliklere rastlarız.[1] Böyle bir evliliğe hazırlanan çocuklar, bizimkiler gibi, cinsel perhiz içersinde yetiştirilmektedir; bizim toplumlardaki kişilik yapıları sinirceli bireylere özgü nitelikleri ve sinir hastalıklarını onlarda da görürüz. Yaşatıldıkları cinsel perhizin amacı onları kuzu gibi uslu insanlar kılmaktır. *İktisadî köleliğin üretilmesinde temel araç cinsel baskıdır.*

Dolayısıyla, çocuğun ve gencin cinsel arzularının baskı altına alınması, şimdiki eğitimin geleneksel, yanlış görüşleriyle çakışan ruhçözümcülerin ileri sürdükleri gibi, düşünsel gelişmenin, toplumseverliğin, dikkatli ve temiz insan olmanın önkoşulu değildir; *tam tersidir.* Trobriandlılar doğal cinsel yaşamlarındaki eksiksiz özgürlükten ötürü yalnız tarım alanında çok yüksek bir yetkinliğe ulaşmakla kalmamış, ayrıca, ikinci elden güdüleri bulunmadığı için, 1930 ya da 1940'larda herhangi bir Avrupa ulusunu tatlı düşlere daldıracak genel bir düzen kurmuşlardır.

Sağlıklı çocuklarda, kendiliğinden, doğal bir cinsel etkinlik vardır. Hasta çocuklardaysa doğal olmayan, yani sapık cinsel etkinlik görülür. Dolayısıyla cinsel eğitim konusunda karşımıza çıkan seçenekler: *cinsel etkinlik ya da cin-*

[1] Örneğin, Morgan'ın, Bachofen'in, Engels'in yapıtlarına bakın.

sel perhiz değil, *doğal ve sağlıklı cinsel etkinlik ya da sapık ve sinirceli cinsel etkinlik*'tir.

Cinsel arzuları bilinçaltına itmenin kökeni dirimsel değil, toplumsal ve iktisadîdir. İşleviyse, Japonya'da, Çin'de Hindistan'da falan açıkça görüldüğü üzere, buyurgan ataerkil kafa eğitiminin ve iktisadî köleliğin temellerini hazırlamaktır. Tarihin ilk çağlarında, insanoğlunun cinsel yaşamı doğa yasalarına ayak uydurmuş, bu da doğal bir toplumseverliğin gelişmesini sağlamıştır. Derken, son beş altı bin yıllık buyurgan ataerkil düzen evresi, ortadan kaldırılan doğal cinsel yaşamdan artakalan enerjiyle, günümüz insanının ikinci elden, sapık cinsel yaşamını yaratmıştır.

3 — BUYURGAN YÖNETİMİN AKILDIŞILIĞI

Yüzyılımızdaki ekinsel devrimlerin temelinde sevisel yaşamda yeniden *doğal* yasaları egemen kılma kavgasının yattığını söylemek hiç de aşırı bir lâf olmaz. Doğallık uğruna, doğayla kafa eğitim ve üretiminin birliği uğruna girişilen kavga türlü gizemsel arzularda, acunsal düşlerde, «okyanusa değgin» duygularda, dinsel coşkularda, özellikle de cinsel özgürlüğün geçirdiği aşamalı gelişmede kendini göstermektedir. Bilinçsiz bir kavgadır bu, bir sürü sinirceli (nevrozlu) çatışkıyla, kaygıyla doludur, ikinci elden sapık güdülerin başlıca özelliklerini dışavurmaya hazırdır. Binlerce yıldır temel dirimsel yasasına aykırı davranmaya zorlanan ve böylece ikinci bir doğal yapı kazanan insanlık (gerçekte bu ikinci yapı doğa'ya *karşıt*'tır), *aynı zamanda ölesiye korktuğu* temel dirimsel işlevini yeniden çalıştırmaya kalkıştığı zaman ister istemez akıldışı bir çılgınlık nöbetine tutulacaktır.

İnsanlık tarihinin buyurgan ataerkil evresi, topluma aykırı ikinci elden güdüleri saplantılı ahlâksal sınırlandırmalarla etkisiz kılmayı denemiştir. Böylece, eğitim görmüş insan dediğimiz kişi, *üç katmanlı* canlı bir yapıya sahip var-

lık olup çıkmıştır. En dışta, kendini denetleme, saplantı haline gelmiş yalancı bir incelik ve yapay bir toplumseverlik maskesi vardır. İnsanoğlu bu katmanla Freud'un «bilinçaltı» adını verdiği, güçlerinden hiçbir şey yitirmeksizin dizginlener eziyetçilik, açgözlülük, şehvet düşkünlüğü, çekememezlik, sapıklık gibi şeylerin yeraldığı ikinci katmanı örter. İkinci katman, cinsel yaşamı yadsıyan kafa eğitiminin yarattığı yapay bir olgudur; insan bilinçli olarak baktığında onu, ağzı açık bir iç boşluk gibi algılar. Onun ardında, bilincin tâ derinlerinde *doğal* toplumseverlik ve cinsel etkinlik, *insanın içinden gelen* çalışma sevinci, *sevi yeteneği* yaşar ve çalışır. En derindeki bu üçüncü katman insanın kişilik yapısının *dirimsel çekirdeğini* oluşturur. Buyurgan eğitim ve yönetimin bütün görünüşleriyle kıyasıya çatışır bu katman. Ve insanoğlunun içinde bulunduğu toplumsal yoksulluğu yenebilmesi için biricik umut o'dur.

İnsanın iyi mi kötü mü, toplumsever mi toplum düşmanı mı olduğunu saptamak üzere yapılan tartışmaların hepsi düşünbilim yoluyla vakit geçirmekten başka bir şey değildir. İnsanoğlu, temel dirimsel gereksinimleri kendi eliyle yarattığı toplumsal kurumlarla uyuştuğu ya da çatıştığı oranda toplumsever olan ya da akıldışı davranışlarda bulunan toplumsal bir varlık ya da bir canlı hücre kümesidir. Dolayısıyla, çalışan bireyi içinde bulunduğu düzen ya da düzensizlikten payına düşen sorumluluktan, *yani dirimsel enerjinin bireysel ya da toplumsal açıdan düzene konması*'ndaki sorumluluğundan arıtamayız. Kendi yarattığı, ama şimdi ölesiye korktuğu toplumsal kurumları ya da kendi varlığını anlayamaz hale geldiğinden beri, dirimsel enerjinin düzenli, tutumlu bir biçimde kullanılması işinin sorumluluğunu güle oynaya bir öndere ya da siyasetçiye aktarmak başlıca niteliklerinden biri olmuştur. İşin temeline inildiği zaman, güçsüzdür, özgürlüğünü kullanamaz, bir yetkenin gelip tepesine çöreklenmesine bayılır, çünkü içinden geldiği gibi davrana-

maz; kaskatı bir kişilik zırhına bürünmüştür, birinin kendisine buyruklar vermesini bekler, çünkü çelişkilerle doludur, kendine güveni yoktur.

XIX. yüzyılla XX. yüzyıl başlarının Avrupalı kentsoylusu, derebeylik çağından, insan davranışının en yüce biçimi haline getirdiği birtakım saplantılı ahlâk biçimleri almıştı. Akıl çağının başlamasından sonra, insanlar doğruyu aramaya, özgürlük istemeye koyulmuşlardı. Saplantılı ahlâk kurumları —bireyin dışında, zorlayıcı bir ahlâk yasası ve kamuoyu, içindeyse saplantılı bilinç biçiminde dile gelerek— sağlam kaldıkları sürece, yüzeyde görece bir dinginlik oldu. yalnız arasıra dipte yatan ikinci elden güdüler yanardağ gibi fışkırdılar. Bu dönemde, ikinci elden güdüler yalnızca ruh hekiminin ilgisini çeken garip şeyler olarak kaldı. Sinir hastalığı, sinirceli cinsel suç ya da cinsel sapıklık biçiminde dışavuruyordu. Ama halk ayaklanmaları Avrupalı'da özgürlük, bağımsızlık, eşitlik, kendi yazgısını kararlaştırma hakkına sahip olma arzusu uyandırdığı an, dirimsel güçler de kendiliklerinden özgürlük yoluna itildiler. Toplumsal uygarlık ve yasa koyma, toplumsal bilimlerle özgürlükçü örgütlerin giriştikleri öncü çalışmalar dünyaya «özgürlük» getirme amacına yöneldi. Birinci Dünya Savaşı'nın saplantı haline gelmiş bir sürü buyurgan kurumu yıkmasından sonra, Avrupa demokrasileri «insanlığı özgürlüğe doğru götürmeyi» denediler.

Ama Avrupa, özgürlüğe kavuşabiimek için harcadığı çabalarda, ciddî bir hesap yanlışlığı yaptı. İnsandaki dirimsel işlevin yokedilmesinin binlerce yıldır canavarlaştırdığı ruhsal (zihinsel) yapıyı hesaba katmadı; insanların iliğine kemiğine işlemiş genel kusuru, *kişilik sinircesi*'ni gözönünde bulundurmadı. Bu yüzden o korkunç ruhsal veba, yani insan kişiliğindeki akıldışı yanın olaylara egemen olması tek kişinin buyurgan yönetimi biçiminde patlak verdi. O güne dek iyi aile eğitimi kılığı altında, yüzeysel bir kendine egemen olmayla dizginlenen güçler, özgürlük uğrunda savaşan

yığınların elinde, eylem içersinde kendilerine bir yol açtılar; ve bir de baktık toplama kampları, Yahudi kovalamacası, insan iffetliliğinin toz olup gitmesi, spor diye suçsuz insanları tarayan eziyetçi canavarların halkları kırıp geçirmesi ve ancak kaz adımıyla yürürken insanca yaşama duygusunun kalıntılarını hissedebilen robotlar kaplamış ortalığı; Devlet'in sözümona halkın çıkarlarını temsil ettiğini öne sürdüğü yerlerde yığınların amansız kandırılışı, kimseden yardım istemeksizin, tam bir yasaya bağlılıkla bir düşünceye hizmet ettiklerine inanan on binlerce gencin harcanması; ufacık bir bölümü yeryüzündeki yoksulluğu yoketmeye yetecek korkunç bir hazinenin, insan emeğinin çarçur edilmesi; sözün kısası, bilgiyi ve emeği ellerinde tutanların hem kendi içlerinden, hem de dışlarındaki dünyadan, insan denen varlıkların kişilik yapısı üzerinde serpilip gelişen ve adına «siyaset» denen toplu sinir hastalığını söküp atamamaları halinde, günün birinde yeniden yaşanabilecek bir toplu çılgınlık nöbeti.

Tıpkı sıradan Norveçlinin 1939'daki, sıradan Amerikalının 1940'taki durumu gibi, Freud'la yukarda andığım tartışmaları yaptığım yıllarda, 1928-1930 arasında, buyurgan yönetim (faşizm) konusunda en küçük bir düşüncem yoktu. 1930-1933 arasında Almanya'da tanıdım onu. İlk karşılaştığımda ne edeceğimi şaşırdım, hele şurasında burasında, bölük pörçük, Freud'la tartıştığımız konuyu bulunca, ağzım açık kaldı. Yavaş yavaş buyurgan yönetimin mantığını kavradım. Tartışmalarımız insanın ruhsal yapısının değerlendirilmesi, insanların mutluluk özleminin oynadığı rol ve toplumsal yaşamda akıldışı davranış ve düşüncenin payı konusundaydı. Buyurgan yönetimde, toplumun ruhsal hastalığı *açık seçik* ortaya çıktı.

Buyurgan yönetimin düşmanları, özgürlükçü demokratlar, toplumcular, ortaklaşmacılar (komünistler), Marx'çı felsefeyi benimseyen ya da benimsemeyen iktısatçılar soruna

ya Hitler'in kişiliğinde, ya da Almanya'daki çeşitli siyasal partilerin düştükleri biçimsel-siyasal yanılgılarda yanıt arıyorlardı. Her iki yanıt da ruhsal vebayı insanların uzağı göremeyişlerine, ya da bir tek kişinin hayvanlığına yüklüyordu. Gerçekte Hitler, insan kitlelerindeki acıklı bir çatışkının, *özgürlük arzusuyla özgürlük korkusu arasındaki çatışkının* dile gelmesinden başka bir şey değildi.

Alman buyurganlığı (faşizmi) bütün o lâf kalabalığı arasında, halkın düşünce ve bilgisiyle değil, çocukluktan kalma duygusal tepkileriyle iş gördüğünü söylemişti. Onu işbaşına getiren, sonra da orada kalmasını sağlayan ne siyasal izlencesiydi, ne de karman çorman, sayısız iktisadî vaatleriydi. *İnsanların karanlık gizemsel duygusuna, bulutumsu, belirsiz, ama güçlü mü güçlü cinsel arzusuna yaptığı çağrıydı.* Bunu anlamamak, evrensel bir görüngü olan buyurgan yönetimi anlamamak demektir.

Alman halk yığınlarının davranışlarındaki ve siyasal eğilimlerindeki akıldışılık şu çelişkilerle aydınlatılabilir:

Alman halk yığınları «özgürlük» istiyordu. Hitler onlara, her türlü düşüncenin açıkça dile getirilmesini yasaklayarak, buyurgan bir yönetim getireceğini vaat etti. Otuz bir milyon seçmenin on yedi milyonu, 1933 Mart'ında, sevinçten uçarak Hitler'i işbaşına geçirdi. Durumu açık seçik görenler, halk yığınlarının *kendilerini çaresiz hissettiklerini, içinde bulundukları toplumsal karışıklığın yarattığı sorunları geleneksel düşünce çerçevesi ve siyasal dizgeyle çözebilme sorumluluğunu taşıyamadıklarını* biliyorlardı. Führer *bunu onların yerine* yapabilirdi, yapmalıydı.

Hitler, halka açık görüş tartışmasını ortadan kaldıracağına sözverdi. Halk kitleleri alkış tutarak Hitler'e koştu. Nicedir bu tartışmalardan yorulmuşlardı, bunlarda halkın günlük kişisel sorunlarından, yani *öznel açıdan* önem taşıyan şeylerden hiç söz edilmiyordu. Halk yığınları «bütçe» ya da «yüksek dış siyaset» üzerinde tartışılmasını istemiyordu. Ken-

di yaşamları üzerinde gerçek ve doğru bilgi edinmek istiyorlardı. Bunu elde edemeyince koşup kendilerini buyurgan yönetimin ve söz verilen düzmece koruyuculuğun kucağına attılar.

Hitler bireysel özgürlüğü yürürlükten kaldırıp onun yerine «ulusal özgürlük»ü getirmeye söz verdi. Halk yığınlarıysa büyük bir coşkunluk içersinde bireysel özgürlüklerini verip karşılığında *düzmece* bir özgürlük, yani bir düşünceyle özdeşleşerek «özgür» olmayı aldılar. Bunu, söz konusu düşsel özgürlük kendilerini her türlü bireysel *sorumluluk*'tan kurtardığı için yaptılar. *Führer'in kendileri için elde edeceği ve güvence altına alacağı bir «özgürlük»* istiyorlardı: uluma özgürlüğü, doğrudan kaçıp yalana sığınma özgürlüğü; eziyetçi davranma, kocaman bir sürünün içinde sıradan kişiler oldukları halde yüce bir ırktan gelen kişiler olmakla övünme özgürlüğü; genç kızların gönlünü gerçekten erkekçe erdemlerle kazanacak yerde onları allı pullu birörnek giysilerle etkileme özgürlüğü; günlük yaşamın kavgalarını göğüsleyecek yerde buyurucu büyük devlet çıkarları uğrunda canını verme özgürlüğüydü bu.

Halk yığınlarının evrendeki *olguların* bilinmesinden gelen yetke yerine biçimsel siyasal yetkeyi kabul etmelerine yolaçan bir eğitimden geçirilmeleri, buyurgan yönetimin yetkeye boyuneğme dileğinin kolayca kök salabileceği toprağı oluşturdu. Dolayısıyla buyurgan yönetim, kendisine karşıt olanların çoğunun ve yandaşlarının öne sürdükleri gibi, yeni bir düşünce akımı değildi. Hele insanların içinde bulundukları dayanılmaz toplumsal koşulların akılcı bir devrimle değiştirilmesi denemesiyle en küçük bir ilgisi yoktu. Buyurgan yönetim, *geçmişteki halka dayanmayan yönetim biçimlerinin en aşırı gerici sonucu*'ndan başka bir şey değildir. *Irk kuramı* da yeni bir şey değildir. *Binlerce yıllık soyaçekim ve soysuzlaşma kuramlarının daha tutarlı ve hayvanca sürdürülmesidir.* İşte bu yüzden, tümüyle soyaçekim okuluna bağ-

lı ruhçözümcülerle eski insan soyunu iyileştirme okuluna bağlı bilimadamları buyurgan yönetime dünden hazırdılar.

Buyurgan hareketin yeniliği, en aşırı siyasal gericiliğin halk yığınlarının köklü arzularını kullanmayı başarabilmesidir. *İster bir buyurganda, ister bir demokratta ortaya çıksın, yoğun özgürlük özlemi özgürlüğün getireceği sorumluluğun verdiği korkuya eklendi mi, buyurgan kafa yapısını doğurur.*

Buyurgan yönetimin yeniliği, *halk yığınlarının boyunduruk altına girmeye kendiliklerinden razı olmaları ve bu boyunduruğu elleriyle hazırlamalarıdır.* Burada saplantı haline gelmiş yetkili kişi arama arzusu, bağımsızlık arzusunu bastırmıştır.

Hitler kadının erkek boyunduruğuna gireceğini, kadının iktisadî bağımsızlığının yürürlükten kaldırılacağını, kadının belirleyici toplumsal yaşamdan çıkarılacağını, yeniden evine ve yuvasına kapatılacağını söylemişti. Bu sözleri ilk alkışlayanlar, bireysel özgürlükleri bilmem kaç yüzyıldır yokedilmiş bulunan, bağımsız yaşamaktan erkeklere oranla çok daha fazla korkan kadınlar oldu.

Hitler, toplumcu ve demokrat örgütleri dağıtacağım diye söz verdi. Toplumcu ve demokrat halk yığınları, bağlı bulundukları örgütler öteden beri sık sık özgürlükten dem vurdukları halde çok çetin bir soruna, insanoğlunun yetkeye duyduğu arzu sorununa hiç değinmedikleri ve siyasal uygulama alanında zayıf kaldıkları için, Hitler'e koştular. Halk yığınları, eski demokrat örgütlerin kararsız tutumlarından ötürü düş kırıklığına uğramıştı. *Özgürlük yanlısı örgütlerdeki düş kırıklığıyla iktisadî bunalım ve gittikçe artan özgürlük gereksinimi birbirine eklenince, buyurgan kafa yapısı ortaya çıktı,* yani halk koşup buyurgan bir babanın önünde yerlere kapandı.

Hitler gebeliği önleme yollarına ve cinsel düzeltim hareketine karşı en sert önlemleri getirmeye söz verdi. 1932

Almanya'sında, aşağı yukarı beş yüz bin kişi akılcı bir cinsel düzeltim uğrunda savaşan örgütlere üyeydi. Ama bu örgütler sorunun canalıcı noktasına, insanların cinsel mutluluk özlemine dokunma yürekliliğini gösterememişlerdi. Bense, yıllarca halk yığınları içersinde çalıştığım için, özellikle bunu istediklerini bilirim. Halk yığınları, çocuklarının cinsel arzuları bastırılmamış, canlı varlıklar olabilmeleri için onları nasıl yetiştirmeleri gerektiği, gençlerin cinsel ve iktisadî sorunlarını nasıl çözebilecekleri ve yeni evlilerin bu evreye özgü çatışkıları nasıl yenebilecekleri konusunda bilgi verecek yerde, soylarını nasıl iyileştirebilecekleri anlatıldığı için düş kırıklığına uğramışlardı. Van de Velde gibi yazarların «sevişme uygulayımı» konusunda verdiği öğütlerin bu kitabı basan yayımcının işine yarayacağını, ama kendi sorunlarına değinmediğini seziyor, sorunlarına yanıt getirmediğini anlıyorlardı. İşte bu yüzden halk yığınları, gizemli yoldan da olsa, benliklerindeki derin dirimsel güçlere seslenen Hitler'e koştular. *Sürekli ve kararlı olarak özgürlük içersinde yaşarken yüklenilecek sorumluluğu geliştirmeye çalışmadan, özgürlüğün her günkü olaylarda işlemesini sağlamadan, ve bu özgürlüğün vazgeçilmez toplumsal önkoşullarını yaratmadan özgürlük üstüne söylevler çekmek insanı doğruca buyurgan yönetime götürür.*

Alman bilim dünyası, yıllarca, cinsel etkinlik kavramıyla üreme kavramının birbirinden ayrılması için savaşmıştı. Emekçi yığınları, hiçbir toplumsal etkisi olmayan, bilimsel yapıtlarda kilitli duran bu kavgadan habersizdi. Derken Hitler, *sevgide mutlu olmanın değil*, üremenin kendi ekinsel izlencesinin temel ilkesi sayılacağına söz verdi. Ak'a ak, karaya kara dememek üzere yetiştirilmiş, «insan soyunun iyileştirilmesi» derken aslında «sevgide mutluluk» demek isteyen halk yığınları, binlerce yıllık ırk kavramının içine akıldışı, ama güçlü bir duygusallık yerleştirmeyi bilmiş Hitler'e koş-

tular. *Devrimci duygusallıkla birleşen gerici kavramlar insanı dosdoğru buyurgan anlayışa götürür.*

Kilise, binlerce yıldır «öbür dünyada erilecek mutluluk»u övmüş, ve günah kavramının yardımıyla, insanoğlunun zihinsel yapısına şunu derinlemesine işlemişti: güçlü mü güçlü doğaüstü bir imgeye güçsüzce bağlanma. 1929-1933 yılları arasındaki iktisadî bunalımsa halk yığınlarını en keskin *dünyasal* gereksinimlerle burun buruna getirmişti. Bireysel ya da toplumsal olarak bu gereksinimlere egemen olamayacak durumdaydılar. Hitler çıkageldi. Kendini Tanrı'nın gönderdiği, alabildiğine güçlü ve bilgili, *dünyadaki* yoksulluğu yokedebilecek kişi, *dünyanın* Önder'i ilân etti. Sahne, onu alkışlayacak yeni kitlelere, bireysel zayıflıklarıyla öbür dünyada yaşanacak mutluluğun verdiği ufacık doyum arasında sıkışıp kalmış halk yığınlarına göre hazırlanmıştı. Onları ciğerlerinin bütün gücüyle «Heil!» diye bağırtan dünyalı tanrının, halk yığınlarının gözünde, hiçbir zaman göremeyecekleri ve artık kendilerine duygusal açıdan bile yardım etmeyen gökteki tanrıdan daha büyük değeri vardı. *Gizemcilikle birleşen eziyetçi kabalık buyurgan anlayışı doğurur.*

Almanya, liseleriyle üniversitelerinde yıllardır *«freie Schulgemeinde»* (Özgür okul birliği) ilkesi uğrunda, insanın varlığını en doğal ve çağdaş yollardan tamamlaması, öğrencinin içinden geldiği gibi davranması uğrunda savaşmıştı. Demokrat görüşlü ulusal eğitim yetkilileri, üniversite öğrencisinin kafasına hem bir yetke korkusu, hem de bin türlü akıldışı kılığa bürünen bir başkaldırı arzusu sokan buyurgan ilkeleri aşacak güçten yoksundular. Özgürlükçü eğitim örgütlerinin toplumu korumaya hakları bulunmadığı gibi, kendi varlıkları gerici örgütlerin sürekli gözdağı altındaydı, ayrıca yalnız özel para yardımlarıyla yaşıyorlardı. Dolayısıyla, kitlenin yeni *bir kişilik yapısına* kavuşturulması *girişimleri* okyanusa düşen damlacıklar olmaktan öteye gidemedi. Gençlik, kitle halinde Hitler'e koştu. Hitler gençliğe hiçbir sorumluluk

yüklemedi, buyurgan ailenin oluşturduğu kişilik yapısı üzerine kendi egemenliğini oturttu. Hitler'in gençliği böylesine etkileyebilmesi demokrat toplumun, gençlerin, özgürlüğün getirdiği sorumluluğu yüklenerek yaşaması için hiçbir şey yapmamış olmasındandı.

Hitler, kişinin varlığını kendi istemiyle tamamlaması yerine, *zorlayıcı bir sıkıdüzen* ve *ödev kabul edilen çalışma* vaat etti. Milyonlarca Alman işçisi ve kamu görevlisi oylarını Hitler'e verdi. Demokrat kurumlar işsizlikle savaşta yenilgiye uğramakla kalmamış, emekçi yığınlarının çalıştıkları işte kendi kişiliklerini tamamlamaları için gerekli sahici sorumluluğu onlara veremeyeceklerini açıkça ortaya koymuşlardı. Emekçi yığınları yaptıkları işi ya da genel olarak üretim sürecini hiç anlayamayacak, yalnız başlarını sallayıp maaşlarını alacak biçimde yetiştirilmişlerdi. Dolayısıyla, milyonlarca işçi ve memur Hitler'in getirdiği ilkelere uymakta güçlük çekmedi. Buysa, binlerce yıllık buyurgan ilkenin *daha vurgulanmış* biçiminden başka bir şey değildi. Şimdi artık işçilerle memurlar, *kendi yerlerine* «büyük ve güçlü» olan «Devlet»le ya da «ulus»la özdeşleşebiliyorlardı. Hitler, yazı ve konuşmalarında halk yığınlarının ancak kafalarına ekileni verdiklerini, çünkü çocuğa ve kadına benzediklerini açıkça söyledi. Halk yığınları bu sözleri çılgınca alkışladı: çok şükür kendilerini *koruyacak* biri gelmişti.

Hitler, bütün bilimlerin «ırk» kavramına göre düzenlenmesine karar verdi. Alman biliminin başlıca dalları bu buyruğa boyuneğdi, çünkü ırk kuramının kökleri doğaötesi soyaçekim kuramındaydı; soyaçekim kuramıysa, «atadan getirilen özler» ve «Anlagen» (içgüdüsel yatkınlık) kavramlarına dayanarak, bilimin bilmem kaç kez *dirimsel işlevlerin gelişmesini anlama ve insan davranışının toplumsal kökenini gerçekliği içersinde yakalama ödevinden kaçmasına* izin vermişti. Eskiden, kanserin, sinir ya da ruh hastalıklarının atadan gelme olduklarını söylerken iyi bir lâf ettiklerini sanıyordu insanlar.

Buyurgan ırk kuramı, insana müthiş rahatlık sağlayan soyaçekim kuramlarının uzantısından başka bir şey değildir.

Alman buyurganlığının başka hiçbir savsözü halk yığınlarını, «Alman kanının titreşimi» ve «arılığı» kadar coşturmamıştır. Alman kanının arılığı, insanların frengiden ve «Yahudi salgını»ndan kurtulması anlamına geliyordu. Çocukluktaki cinsel kaygının uzantısı olan üreme örgeni hastalıklarına yakalanma korkusu insanın içine işlemiştir. Dolayısıyla, halk yığınlarının Hitler'i neden alkışladıklarını anlamak kolaydır: onlara «kan temizliği» vaat ettiği için. Her insanda «acunsal» ya da «okyanussal» duygular vardır. Kupkuru okulcu bilim böyle «gizemcilikler»e aldırmayacak kadar üstün görüyordu kendini. Oysa, insanların acuna ya da okyanusa benzeme özlemleri, yaşamın verdiği bedensel boşalma arzusundan başka bir şey değildir. Hitler işte bu arzuya seslendi. Halk yığınları bundan ötürü sözünü ettiğimiz karanlık dirimsel duyguları iktisadî sayılamalarla boğmaya çalışan kuru akılcıları değil, Hitler'i alkışladı.

Avrupa'da, «ailenin korunması» öteden beri, en gerici anlayış ve davranışların saklanmasına yarayan soyut bir savsöz olagelmiştir. Saplantılı buyurgan aileyle ana-baba-çocuk arasındaki doğal sevgi ilişkilerini birbirinden ayırmaya kalkan kişi «yurt düşmanı», «kutsal aile kurumunun yıkıcısı», yasa kaçağı sayılmıştır. Ailedeki hastalıklı yana parmak basmayı, çocukların analar babalar tarafından baskı altında tutulmasını, ailenin yarattığı nefret duygularını yoketmek üzere girişimde bulunmayı göze alacak resmî bir örgüt yoktu. Buyurgan Alman ailesi, özellikle köylerde ve kasabalarda, durmadan buyurgan anlayış üretiyordu. Bu aile çocuklarda saplantı haline gelmiş ödev duygusu, hakkından seve seve vazgeçme ve yetkili kişilere kuzu kuzu boyuneğme biçiminde dile gelen bir kişilik yapısı yaratıyordu; Hitler bu kafa yapısını kıyasıya sömürmeyi becermiştir. Buyurgan yönetim bir yandan «ailenin korunması»nı savunup öte yandan genç-

leri yuvalarından alıp kendi gençlik örgütlerine yerleştirirken *hem aileye bağlanıp kalmayı, hem de ona başkaldırmayı hesaba katmıştır.* Buyurgan yönetim halkı büyük bir coşkuyla «aile»nin, «Devlet»in ve «ulus»un aynı şey olduğuna inandırdığı için, halkın aile yapısı kolayca buyurgan ulusal yapıya uzatılabilirdi. Gerçi bu, *gerçek* ailenin sorunlarından ya da ulusun *gerçek* gereksinimlerinden bir tekine bile çözüm getirmiyordu, ama halk yığınlarının saplantılı aile içersindeki bağlarını «ulus» adı verilen çok daha geniş aileye aktarmalarına izin veriyordu. «Anamız Almanya» ile «Tanrı Babamız Hitler» sözleri, kökleri çok derinlere inen çocuksu coşkuların simgeleri haline geldiler. Böylece, «eşi benzeri bulunmayan, güçlü Alman ulusu»yla özdeşleşen her sıradan ölümlü kişi, bütün yoksulluğuna ve aşağılık duygularına karşın, *düzmece* yoldan da olsa, «*büyük adam*» olabiliyordu. Sözün kısası, «ırk» kuramı, cinsel enerji zincire vurulduğu ve başka yöne saptırıldığı için başarıya ulaştı. *Şimdi artık gençler, Alman ırkının iyileşmesini sağlayacak çocuklar doğurtacaklarına inandıkları —ya da inanıyormuş gibi gözüktükleri— an, cinsel ilişki kurabileceklerdi.*

Doğal dirimsel güçleri geliştirmekten kaçınmakla yetinmeyip, ayrıca, bu güçlerin eskisinden daha gizli kapaklı dile getirilmesine dikkat edildi. «Akıldışı düşünce ve davranışları egemen kılan bu devrim»in sonucu, Almanya'da insanların kendi canlarına kıymalarının ve toplumsal yoksulluğun görülmemiş derecede artması oldu. Savaşta, Alman ırkının övüncü uğrunda milyonlarca gencin ölümü, bu büyücü dansının doruk noktasıdır.

«Kanın arınması», yani günahtan kurtulma arzusuyla Yahudilerin kovalanması atbaşı gitti. Yahudiler, boşu boşuna, *kendilerinin de* ahlâklı insanlar olduklarını, *kendilerinin de* aynı ulustan geldiklerini, «Alman» olduklarını kanıtlamaya çalıştılar. Buyurganlığa düşman insanbilimciler, kafataslarını ölçerek, Yahudilerin ötekilerden daha aşağı bir ırk ol-

madıklarını göstermeye uğraştılar. Hıristiyanlarla tarihçiler İsa'nın Yahudi asıllı olduğunu belirtmeye kalkıştılar. Oysa sorun böyle akılcı sorunlara indirgenemiyordu; insanlar Yahudilerin de dürüst olup olmadıklarını, başkalarından *değersiz* olup olmadıklarını, kafataslarının *ölçülere uygun* olup olmadığını merak etmiyorlardı. Asıl sorun başkaydı. Cinsel-tutumbilimsel düşüncenin doğruluğu ve mantıklılığı işte bu noktada ortaya çıkıyordu.

Buyurgan kişi «Yahudi» derken belli bir akıldışı duyguyu dile getirir. Yahudi olsunlar olmasınlar, sinir hastalarının bakımı sırasında, yeterince derinlere inersiniz, «Yahudi» sözcüğünün akıldışı bir imlem taşıdığını, «para kazanmayı bilen», «tefeci», «anamalcı» adamı gösterdiğini görürsünüz. «Yahudi» sözcüğü, daha derinlere inildiğinde, «pis», «tensel haz düşkünü», «hayvanca şehvetli» adam anlamına gelmekte, ayrıca «Shylock»u (Shakespeare'in *Venedik Taciri*'ndeki tefeci Yahudi'yi), «iğdiş edici kişi»yi, «adam boğazlayan haydut»u simgelemektedir. Bütün insanlarda doğal cinsel etkinlik korkusu, sapık cinsel etkinliklerin uyandırdığı tiksinti kadar köklüdür. Dolayısıyla, büyük bir ustalıkla uygulanan Yahudi kovalamacasının, cinsel yaşama düşman bir eğitim verilerek yetiştirilen bireydeki en derin cinsel etkinlikten korunma işlevlerini harekete geçirdiğini kolayca anlayabiliriz. Böylece, «Yahudi» öğretisi halk yığınlarının hem *anamalcılığa karşıt* davranışlarını, hem de *cinsel yaşama karşıt* tutumlarını körükledi ve onları tam anlamıyla buyurgan aygıtın oyuncağı haline getirdi.

Bilinçsiz cinsel mutluluk ve cinsel temizlik arzusu doğaya uygun cinsel yaşamın verdiği korkuyla sapık cinsel etkinliğe duyulan tiksintiye eklenince, buyurgan kişilere özgü eziyetçi Yahudi düşmanlığı ortaya çıkar. Alman için «Fransız», farkına varmadan buyurgan olan İngiliz için de «Zenci» nitelemesi «Yahudi» anlamına gelir.

İşte bundan sonra çağdaş «cinsel düzeltimci», cinsel ruh

hastası, ahlâksız, suçlu Julius Streicher *Der Stürmer* (Saldırgan) adlı güncesini milyonlarca genç ve yetişkin Alman'ın eline tutuşturdu. Cinsel sağlığın salt hekim çevrelerini ilgilendiren bir iş olmaktan çıktığını, çok önemli bir toplumsal sorun haline geldiğini hiçbir şey *Der Stürmer*'den daha iyi kanıtlayamazdı. Dediklerimizi doğrulamak üzere, *Stürmer*'den alınmış, Streicher'in düşgücünü gösteren şu örnekleri sıralayabiliriz:

«*Helmut Daube yirmi yaşındaydı, okulunu yeni bitirmişti. Saat ikiye doğru evine döndü, üç saat sonra anası babası cesedini evin önünde buldular. Gırtlağı omurgasına dek kesilmiş,* üreme örgenleri koparılmıştı. *Kan akmamıştı. Elleri de kesilmişti. Karnın alt yanında birkaç bıçak yarası vardı...*»

«*Günün birinde, Yahudi'nin biri, hiçbir şeyden kuşkulanmayan, Musevî olmayan bir kıza saldırdı, ırzına geçti, kızın adını lekeledi. Bir süre sonra dilediği zaman, gizlice odasına süzülmeye başladı. Kapıyı kilitlemek bir işe yaramıyordu...*»

«*Paderborn önlerinde dolaşan genç bir çiftin ayağı, yolun ortasında yatan* bir et parçası'*na takıldı. Gençler yakından bakınca, bunun* olduğu gibi yerinden çıkarılmış bir kadınlık örgeni *olduğunu görüp ürperdiler...*»

«*Yahudi, kadını* aşağı yukarı yarımşar kiloluk parçalar *halinde doğramıştı. Babasının yardımıyla kadının parçalarını küçük ağaçlığa, çayırlara, ağaçların tepesine, bir su birikintisine, dereye, lâğıma ve helâ çukuruna dağıtmıştı.* Kadının memelerini bir ot ambarında buldular...»

«*Mûsa elindeki mendille çocuğu boğarken, çocuğu dizlerine yatırmış olan Ismail* bir bıçak aldı, yavrunun çenesinden bir parça kesti. *Çevresindekiler akan kanı çanaklara toplarken, o çocuğun orasına burasına iğne batırıyordu...*»

«*Kadının direnmesi şehvetini yatıştırmadı, tam tersine*

kamçıladı. Komşular içeri bakamasınlar diye gidip pencereleri kapadı. Sonra döndü, tam Yahudilere özgü bir biçimde yeniden kadına dokundu... Üsteleyen bir sesle, bu kadar utangaç davranmamasını istedi. Kapıları örttü. Sözleri ve davranışları gittikçe utanmazlaştı. Kurbanını iyice köşeye kıstırdı. Kadın bağırıp yardım isterim diye gözdağı verince, acı acı güldü, tutup divana doğru itti. Ağzından en aşağılık ve utanmaz lâflar döküldü. Sonra kaplan gibi kadının üstüne çullandı, şeytansı işini bitirdi.»

Kitabın bu noktasına gelmezden önce, pek çok okuyucu, ruhsal vebadan söz ederken abartma yaptığımı sanıyordu belki. Onlara yalnızca şunu söylemek isterim: ben bu terimi öyle aklıma estiği ya da tumturaklı lâf etmek için uydurmadım. Bile bile kullandım. *Stürmer,* son yedi yıl içersinde, Alman olsun olmasın, milyonlarca insanın iğdiş edilme korkusunu pekiştirdiği gibi, ayrıca hemen her insanın bilinçaltında yatan sapık düşleri alabildiğine kamçıladı. Avrupa'da ruhsal veba bayrağını taşıyan belli başlı kişilerin devrilmesinden sonra sorun, bu dertle nasıl başa çıkılacağı olacaktır. Sorun Almanlara özgü değildir. *Cinsel kaygı ve sevgi arzusu evrensel olduklarına göre, ruhsal veba da evrensel bir sorundur.* Yaşam konusunda azıcık doğal duyguları kalmış genç buyurganlar, İskandinavya'ya beni görmeye geldiler ve Streicher'e, ırk kuramına ve o çağdaki daha başka yerle bir edici dalgalara karşı nasıl bir tutum takınmaları gerektiğini sordular. Bu işte bir yanlışlık var, dediler. En ivedi önlemleri şu yazıda topladım:

Ne yapmalı?

Genel olarak: sağlıklı *cinsel yaşamla* hastalıklı *cinsel yaşam arasındaki ayrımı gün ışığına çıkararak bu gerici edepsizliğe ağzının payını vermek gerekir. Kendi benliğinde duyduğu için, her sıradan birey bu iki cinsel yaşam arasındaki*

ayrılığı yakalayacaktır. Sıradan bireyler cinsel yaşamla ilgili sapık ve hastalıklı düşüncelerden utanır; doğal cinsel doyumu, bu konuda aydınlatılmayı, yardım elinin uzatılmasını özlerler.

Özel olarak: insanları aydınlatmalı, onlara yardım etmeliyiz. Bu şöyle yapılabilir:

1. Aklı başında her insana Streicher'ciliğin aşağılık gıdıklayıcılığını gösterecek bilgileri derlemek. Bu bilgileri el duyuruları halinde dağıtmak. Halk yığınlarının sağlıklı *cinsel ilgisini uyandırmak, bilinçli hale getirmek ve desteklemek.*

2. Halka, Streicher'le suçortaklarının ruh hastası olduklarını ve insanların sağlığını tehlikeye düşürdüklerini gösterecek bütün bilgi ve belgeleri derleyip dağıtmak. Dünyanın her yerinde Streicher'ler vardır.

3. Streicher'in etkisinin gizini ortaya çıkarmak: o, insanların kafasındaki hastalıklı hayal oyunlarını harekete geçirmektedir. Halk, bu açıklayıcı bilgilerin değerini verecek, dağıtılan belgeleri okuyacaktır.

4. Hitler'in ırk kuramıyla Streicher gibilerin suçlu etkinliğine uygun toprağı hazırlayan hastalıklı cinsel yaşamla savaşmanın biricik yolu, karşısına doğal cinsel davranış ve süreçleri çıkarmaktır. *Halk, gerçekten istediği, ama dile getiremediği şeyler kendisine gösterildiği zaman iki cinsel yaşam arasındaki benzersizliği büyük bir ilgiyle ve hemencecik yakalayacaktır. Örneğin, şunlar anlatılabilir halka:*

a) Sağlıklı ve doyurucu bir cinsel yaşamın vazgeçilmez önkoşulu, cinsel eşiyle rahatsız edilmeden yalnız kalabilmektir. Buysa, gençler de içlerinde olmak üzere, gereksinim duyan herkese uygun konut sağlamak demektir.

b) Cinsel doyumla üreme aynı şey değildir. Sağlıklı birey ömrü boyunca üç dört bin kez sevişir, ama ortalama iki üç çocuğu olur. Cinsel sağlık için gebeliği önleyici araç ve ilâçlar mutlaka gereklidir.

c) Gerek kadınların, gerek erkeklerin çoğunda, aldıkları cinsel yaşamı baskı altında tutan eğitimin doğurduğu cinsel bozukluklar vardır: cinsel ilişkilerinde doyuma eremezler. Dolayısıyla cinsel bozuklukların giderilmesi için yeter sayıda cinsel sağlık bakımevi kurulmalıdır. Asıl gerekli olan, sevginin değerli bir şey olduğunu kabul edip savunacak akılcı cinsel eğitimdir.

d) Kendi kendini doyurma konusundaki çatışkılar gençleri hasta etmektedir. Suçluluk duygusu içinde yapılmadıkça, kendi kendini doyurmanın sağlığa zararı yoktur. Gençliğin, en iyi koşullarda geçecek mutlu cinsel yaşama hakkı vardır. Sürüp giden cinsel perhiz mutlak biçimde sağlığa zararlıdır. *Hastalıklı düşler ancak doyurucu cinsel yaşam içersinde yokolur. Bu doğal hak uğrunda savaşmak gerekir.*

El duyurularıyla açıklamaların tek başlarına yetmediklerini bilirim. Asıl gerekli olan şey, *geniş bir temel üzerinde ve toplumun koruyucu kanatları altında, insanın ruhsal (düşünsel) yapısını işlemektir;* başkaları işte bu yapı üzerinde çalışarak ruhsal vebayı yaymakta, ruh hastalarının astığı astık kestiği kestik yönetici rolüne çıkmalarına, «çağdaş cinsel yaşam düzelticiliği» taslamalarına izin vermektedirler. Sözün kısası, *toplumun sağlayacağı güvence altında, halk yığınlarının doğal cinsel yaşamının özgürlüğe kavuşturulması* gerekir.

1930'da, insanın cinsel yaşamı toplumun Külkedisi'ydi. Ancak tartışmalı düzeltim önerilerine konu oluyordu. 1940' tan sonra, toplumsal sorunların orta direği haline geldi. Buyurgan yönetim halk yığınlarının cinsel özlemlerini akıldışı yollarda, ama başarıyla kullanabildiğine göre, buyurganlığın ortaya döktüğü sapıklıklar *cinsel yaşam sorununa akılcı, evrensel bir çözüm* getirerek yokedilebilir.

1930-1940 arasında Avrupa'da yaşanan olayların akıl sağlığı alanında yarattıkları sayısız sorun, Freud'la tartışmamız-

da benimsediğim görüş açısının doğruluğunu kanıtlamıştır. Bu kanıtlamanın en duyarlı noktası güçsüzlük duygusu ile doğa bilimlerinin henüz, elinizdeki kitapta kişilik yapısının «dirimsel çekirdeği» adını verdiğim şeyi anlamaktan uzak oluşudur.

Genel olarak ele alındığında hepimiz, gerek hekim gerek insan olarak, yaşamın dirimsel sapmaları karşısında, Orta Çağ'daki insanların bulaşıcı hastalıklar karşısındaki çâresizlikleri içindeyiz. Ama aynı zamanda, buyurgan yönetim vebası deneyinin dünyada bu uygarlık sorununun çözümü için gerekli güçleri ayağa kaldıracağına inanıyoruz.

Buyurganlar «dirimsel devrim»i gerçekleştireceklerini öne sürüyorlar. Bu çok su götürür, ama şurası doğrudur: *buyurganlık akımı, insanın dirimsel işlevlerinin tepeden tırnağa sinirceli hale geldiklerini tartışma götürmez biçimde gözümüze sokmuştur.* Buyurgan yönetimde, hiç değilse bu ülküye bağlı yığınlar açısından, harika bir yaşama isteği vardır. Ancak, bu yaşama isteğinin dile geliş biçimleri, binlerce yıllık ruhsal köleliğin sonuçlarını açıkça ortaya dökmüştür. *Buyurgan yönetim boyunca, yalnız sapık güdüler boygöstermiştir. Buyurgan yönetim geçip gittikten sonra, dünya, buyurgan dünya görüşünün yaratamadığı, ama gerekli kıldığı dirimsel devrimi gerçekleştirecektir.*

Elinizdeki yapıtın bundan sonraki bölümlerinde «dirimsel çekirdek»in işlevleri tartışılmaktadır. Bu yapıtın ortaya koyduğu toplumsal sorunun bilimsel açıdan kavranması ve toplumsal açıdan çekilip çevrilmesi akılcı çalışmanın, kavgacı bilimin, doğal sevme işlevinin, *gerçekten* halka dayalı, yiğit ve ortak çabaların sonucu olacaktır. Bütün bu çabaların ereği halk yığınlarının yeryüzündeki cinsel, maddesel mutluluğunu sağlamaktır.

YEDİNCİ BÖLÜM

BİTKİSEL DİZGEDE AÇILAN GEDİK

Bedensel boşalma kuramı beni şu soruyla yüz yüze getirmişti: Tıbbî bakım sürecinde *bağlarından kurtarılan* cinsel enerji ne oluyordu? Dünya, cinsel sağlığın gerekliliklerine şiddetle karşı çıkmaktadır. Doğal içgüdülerse, yeryüzünden silinmeleri de, temelinden değiştirilmeleri de olanaksız *dirimsel* olgulardır. Bütün canlı varlıklar gibi, insanoğlunun da her şeyden önce karnını ve cinsel içgüdüsünü doyurması gerekir. Bugünkü toplum birinciyi engellemekte, ikinciyi elinin tersiyle itmektedir. Demek ki, bazı *toplumsal kurumlarla doğal gereklilikler arasında keskin bir çatışkı* vardır. Bu çatışkının yuttuğu insanoğlu kimi zaman toplumsal kurumlara, kimi zaman da doğal gereksinimlerine ayak uydurmaktadır. Sonunda başarısızlığa uğramaları kaçınılmaz birtakım uzlaştırmalar yapmaktadır. Hastalığa ya da ölüme sığınmaktadır. Yerleşik düzene —sersemce ve tam bir kısırlıkla— başkaldırmaktadır. Bu kavgada, insanın ruhsal (düşünsel) yapısı daha başından belli bir kalıptadır.

İnsanın ruhsal yapısı dediniz mi, hem birtakım dirimsel gereklilikler, hem de toplumsal gereklilikler anlaşılır. Toplumsal durumun değer verdiği ün, yetke falan gibi şeyler doğal gereklilikler karşısında toplumsal gerekliliklerin savunucusudur. Çalışmalarım sırasında insanların doğal isteklerin sınırsız önemini nasıl da kıyasıya savsakladıklarını görünce ağzım bir karış açık kaldı. Ruhsal yapının büyükçe bir kesimini bulup ortaya çıkaran Freud bile, sonradan tutarsız davrandı. İçgüdüler onun gözünde, kısa bir süre son-

ra, «kimyasal süreçlere bağlı oldukları» halde, «tanımlanmaz», «masalsı kendilikler» (entité'ler) olup çıktılar.

Çelişkiler korkunçtu. Bakımevindeki iyileştirme çalışması sırasında her şey topluma değil, içgüdüsel arzulara bağlanıyordu. Beri yandaysa, «gerçek yaşamın gereklilikleri»ni savunan «toplum ve kafa eğitimi» vardı. İnsanoğlunun kişiliğini temelde içgüdüleri belirliyordu elbet, ancak içgüdülerin cinsel etkinliği yadsıyan gerçek yaşama ayak uydurmaları gerekiyordu. İçgüdüler bedensel kaynaklardan fışkırıyorlardı elbet, ama her bireyin içinde birbirleriyle çarpışan bir «sevi eğilimi» ile «ölüm içgüdüsü» vardı. Freud'da, mutlak bir içgüdü ikiliği görülüyordu. Cinsel etkinlikle onun sözümona dirimsel karşıtı sayılan ölüm içgüdüsü arasında en küçük bir bağ yoktu; yalnız karşıtlık vardı. Freud, insanda birtakım dirimsel «eğilimler»in, yani şu ya da bu niyetli güçlerin bulunduğunu varsayarak, dirimbilimi «ruhbilimsel»leştirdi. Bu gibi görüşler doğa ötesiydi. Sonradan, içgüdüsel yaşamın temel işlevsel yapısının deneylerle kanıtlanması, bu alandaki eleştirilerimizin ne denli yerinde olduğunu göstermiştir. Sinir hastalığından ileri gelen kaygıyı sevi-ölüm kuramının terimleriyle anlatamayız. Nitekim, Freud da sonunda yaşam enerjisi-kaygı kuramını bir yana itmiştir.

Haz ilkesinin ötesindeki dirimsel «yineleme eğilimi» insanın kendine eziyet ettirme alışkanlığını açıklamak üzere bulunmuştu. İnsanda bir acı çekme isteğinin bulunduğu varsayılmıştı. Bu, ölüm içgüdüsü kuramına tıpa tıp uyuyordu. Sözün kısası, Freud ruhsal yapının işleyişinde bulduğu yasaları ruhun dirimsel temeline aktardı. Toplumun bireyi örnek alarak kurulduğu varsayıldığından, hiç yoktan, ayakta durması olanaksız, üstelik de «toplum ve Ölüm Tanrısı» konusunda soyut tartışmalara yolaçan yeni bir yöntembilimsel yük bindirildi dirimbilimin sırtına. Ruhçözümlemesi bilimi, gittikçe, bütün varoluşu açıklayabileceğini söylemeye başladı. Bunu derken, asıl konusundan: İnsanı gerek ruhbilimsel,

gerek toplumbilimsel ve işlevbilimsel yönden doğru anlamaktan adım adım uzaklaşıyordu. Oysa, insanı öbür hayvanlardan ayıran şeyin *dirimsel-bedensel, toplumsal ve ruhsal süreçlerin çok özel bir biçimde iç içe geçmesi olduğuna* kuşku yoktu. Kuramındaki bu *yapısal ilke*'nin doğruluğu, kendine eziyet ettirme alışkanlığı sorununun çözümüyle kanıtlanmıştır. Ondan sonra, ruhsal yapının yavaş yavaş dirimsel-bedensel ve toplumsal etkenlerin canlı bileşimi olduğu ortaya çıkmıştır.

1 — EZİYET DÜŞKÜNLÜĞÜ SORUNU VE ÇÖZÜMÜ

Ruhçözümlemesinin görüşüne göre, insanın acı çekerken duyduğu haz yalın bir dirimsel gereksinimin sonucuydu; «Masoch'çuluk» da bütün öbür içgüdüler gibi bir içgüdüydü, ama özel bir ereği vardı. Sinir hastalıklarının iyileştirilmesinde, doğrusu ya, hiç işe yaramıyordu bu kavram. Çünkü kalkıp da hastanın birine «dirimsel nedenler»den ötürü acı çekmek *istediğini* söylediniz mi, sağaltımın anlamı kalmıyor, başlangıç noktasına dönmüş oluyordunuz. Bedensel boşalma aksaklıklarının giderilmesi yöntemi beni şu soruyla yüz yüze getirdi: Masoch'çu (özünü ezen kişi) acaba neden anlaşılması son derece kolay zevkalma arzusunu acı çekme isteğine dönüştürmektedir?

Hastalarımdan birinde ortaya çıkan inanılmaz bir olay beni ruhbilimle cinselbilimi yanlış yola yönelten kusurdan kurtardı. 1928'de, kendine eziyet ettirme sapıklığına yakalanmış bir erkeğe baktım. Ağlayıp sızlamaları ve dövülme istekleri ruhçözümsel sağaltımda bir adım bile ileri gitmemize izin vermiyordu. Birkaç aylık geleneksel bakımdan sonra. sabrım taşmaya başladı. Kendisini dövmemi istediği bir gün, gerçekten pataklarsam ne diyeceğini sordum. Tadacağı zevkle gözleri parladı. Bir cetvel aldım, iki yaman darbe indirdim poposuna. Avazı çıktığmca bağırdı, yüzünde en küçük bir zevk

izlenimi görmedim, hasta da o günden sonra bir daha dövülmek istemedi. Ancak, sessiz yakınma ve suçlamaları sürüyordu. Hekim arkadaşlarım, olup biteni öğrenseler, gözleri faltaşı gibi açılırdı; ama ben yaptığıma pişman değildim. Ansızın, genel kanının tersine, Masoch'çunun içgüdüsel ereğinin acı çekmek olmadığını farkettim. Eziyet düşkünü, dövüldüğü zaman —bütün öbür ölümlüler gibi— acı çeker. Masoch'çulukla ilgili bu yanlış kavramdan kaynaklanan koskoca bir işleyim vardır (işkence âletleri, Masoch'çu sapıklıkları gösteren imge ve betimlemeler, eziyet düşkünlerinin arzularını yerine getirecek yosmalar falan).

Ancak soru hâlâ yanıtsızdı: *Masoch'çu acıyı aramıyorsa, acıyı zevk gibi duymuyorsa, neden kendine eziyet edilmesini istiyor?* Epey çaba harcadıktan sonra, bu sapık davranışın temelinde yatan şeyi buldum — ilk bakışta, son derece düşsel bir düşünceydi bu: Masoch'çu *patlamak istemekte ve işkencenin bu sonucu doğuracağını ummaktadır. Ancak bu yoldan yüreğine su serpileceği umudundadır.*

Eziyet düşkünlerinin ağlayıp sızlamaları, bir türlü boşaltılamayan bir *iç gerilim*'in dile gelmesiydi. Bunlar, içgüdüsel gerilimin *giderilmesi* için yapılan açık ya da örtülü yalvarmalardı. Masoch'çu —duyduğu kaygılı haz'dan ötürü— etkin bir biçimde doyuma eremeyince, en çok korktuğu şeyi, bedensel boşalmayı *dışardan gelecek bir kurtulma* halinde, başkasından beklemektedir. Patlama arzusunun karşısında, en az onun kadar köklü bir patlama korkusu vardır. Böylece, Masoch'çunun *kendi kendini değerden düşürme* eğilimini bambaşka bir gözle görmeye başladım. *Kendi kendini büyütme,* bir bakıma, ruhsal-dirimsel dikilmedir, ruhsal aygıtın düş dünyasında genleşmesidir. Birkaç yıl sonra, birtakım dirimsel-elektrik yüklerinin algılanmasına bağlı bulunduğunu öğrendim. Bunun tersi, özünü-değerden düşürmeydi. Masoch'çu, açılıp yayılmasında *patlama* noktasına dek gidememe korkusundan ötürü pörsümekte, kabuğuna çekilmektedir. Eziyet

düşkünü kişinin kendi kendini küçümsemesinin ardında güçsüz bir yükseklere özenme ile bastırılmış bir büyük adam olma arzusu yatar. Masoch'çunun cezalandırılmak üzere karşısındakini kışkırtması, *kendisi arzulamasa da doyuma erdirilmeyi istemesi*'nden gelmektedir. Masoch'çu kişiliğe sahip kadınlar, tavlanma ya da saldırıya uğrama düşleri kurmadan cinsel ilişkide bulunamazlar. Erkeğin onları —*kendi istemlerine karşın*— büyük bir kaygıyla arzuladıkları eyleme zorlaması gerekir. Kendileri, yasaklandığını ya da birtakım yoğun suçluluk duygularıyla yüklü bulunduğunu hissettikleri için, bu eyleme girişemezler. Kendine güveni ciddî olarak azalmış bulunan eziyet düşkününün o çok bilinen öçalıcı yanı, karşısındaki insanı kötü duruma düşürmekle ya da acımasız davranmasına yolaçmakla, bir çıkış kapısı bulur.

Eziyet düşkünlerinin kafalarında çok garip bir düşünce vardır: derilerinin, özellikle de kalça derilerinin «ısınması»ndan ya da «yanması»ndan korkarlar. Sert fırçalarla deri yarılana dek kaşınma ya da dövülme arzusu, belli bir gerilimi «patlama» yoluyla yoketme isteğinden başka bir şey değildir. Bu kaşınma ya da dövülmeye eşlik eden tensel acıyı hiç mi hiç istemezler; acı, varlığı su götürmez bir gerilimin ortadan kaldırılmasının hoşa gitmeyen yoldaşıdır. Eziyet düşkünlüğü *ikinci elden* güdünün en yalın örneği, doğal güdüleri bilinçaltına itmenin yarattığı etkinin tartışılmaz belirtisidir.

Masoch'çuda, bedensel boşalmanın verdiği kaygı *kendine özgü bir biçimde* ortaya çıkar. Kimi hastalar ya saplantılı sinircelerde görüldüğü üzere cinsel uyarılmanın üreme örgenlerinde kendini göstermesine izin vermez, ya da dönüşümcelilerde (hystérique'lerde) gözlenebileceği gibi yürek daralmasına, kaygıya sığınırlar. Buna karşılık eziyet düşkünü üretkenlik öncesi uyarılma biçiminde çakılıp kalır, onu sinir hastalığı belirtileri halinde geliştirmez. Biriken enerji yükünü boşaltma yeteneği azaldığı oranda, gerilim, dolayı-

sıyla boşalma kaygısı da artar. Böylece Masoch'çu kısır-döngülerin en kötüsüne sıkışır kalır. Gerilimden kurtulmak istedikçe, batar. Bedensel boşalmanın gerçekleşeceği anda, kendine eziyet ettirme düşleri alabildiğine yoğunlaşır. Çoğunlukla, tam o anda bilincine varılmaz bu düşlerin. Erkek, kor dolu bir mangalın üreme örgenine yapışıp çektiğini; kadın, karnının bıçakla param parça edildiğini, dölyolunun patladığını sanır. Pek çok kişi için bu, görece doyuma ermenin biricik yoludur. Onların gözünde *patlama*'ya zorlanmak, gerilimden kurtulmak üzere dışardan yardım alma anlamına gelir.

Bedensel boşalmaya yönelik uyarılma korkusuna bütün sinircelerde rastladığımıza göre, her sinir hastalığında Masoch'çu düşlerle davranışların bulunması gerekir. Masoch'çuluğu insanın içindeki ölüm içgüdüsünün algılanması, ölüm korkusunun sonucu diye yorumlamak bakımevindeki deneylerimizle kıyasıya çelişmektedir. Doğrusunu isterseniz, Masoch'çular kendine eziyet ettirme düşleri kurabildikleri sürece, pek az kaygı duymaktadırlar. Dönüşümceli ya da saplantılı düzenekler Masoch'çu düşlerin yerini almaya başladığı an kaygı da yayılmaktadır. Buna karşılık, eksiksiz Masoch'çuluk yürek daralmasından kurtulmanın en iyi yoludur, çünkü kötü şeyleri yapan ya da onların yapılmasına neden olan hep *öbür* kişi'dir. Ayrıca, *patlama* düşüncesinin ikili imlemi (bedensel boşalmayı hem arzulamak, hem de ondan korkmak) kendine eziyet ettirmenin her ayrıntısını doyurucu bir biçimde hesaba katmaktadır.

Patlama arzusu (ya da korkusu) —ki onu kısa bir süre sonra bütün hastalarımda gördüm— beni içinden çıkılmaz bir duruma düşürüyordu. Bu kavram alışılmış ruhbilimsel kavramlar arasında yer almıyordu. Her düşüncenin belli bir kökeni ve işlevi olmalıdır. Bizler, düşüncelerimizi somut izlenimlerden çıkarmaya alışmışızdır. Düşün (fikir: idéa) dış dünyadan kaynaklanır, sonra duyu örgenleriyle algılama bi-

çiminde vücudumuzun içine aktarılır. Enerjisi, içimizdeki içgüdüsel kaynaklardan gelir. Böyle bir dış kaynak patlama düşününe yakıştırılamazdı, dolayısıyla ikisi arasındaki işbirliği güçleşiyordu. Her şeye karşın, birkaç önemli bulguyu defterime geçirebildim.

Masoch'çuluk dirimsel bir içgüdü değildir. Doyuma ermede ortaya çıkan bir bozukluğun ve bu bozukluğu aşmakta etkisiz kalan bir girişimin sonucudur. *Kendine eziyet ettirme düşkünlüğü, sinir hastalığının nedeni değil, sonucudur.*

Masoch'çuluk, boşaltılamayan cinsel gerilimin dışavurmasıdır. En dolaysız nedeni, haz kaygısı, yani bedensel boşalma korkusudur.

Kişinin en çok korktuğu şeyin: gerilimden kurtulmanın vereceği tatlı rahatlığın yaratılması girişimi halinde kendini gösterir. Bu rahatlama bir patlama süreci gibi hissedilir ve ondan korkulur.

Masoch'çuluğun iç düzeninin yakalanması, dirimbilime yaklaşabilmek için bir yol açtı bize. İnsanoğlunun duyduğu *kaygılı haz*, böylece, *bedensel* haz duyma işlevinin temelinden bozulması diye anlaşılmaya başlandı. Çekilen acı ve acı çekme isteği, bedensel haz duyma yeteneğinin yitirilmesinden ileri gelir.

İşte bu noktada, bütün dinlerin ve ıstırap öğretilerinin can damarına toslamıştım. Bir cinselbilim uzmanı olarak yığınla Hıristiyan bana akıl danışmaya gelince, aradaki bağı görmeye başladım. Dinsel coşku tam tamına kendine eziyet ettirmekten hoşlanmanın iç düzenine ayakuydurur. Dinci birey gücü her şeye yeten ulu Tanrı'dan içindeki günahı bağışlamasını, yani kendi başına kurtulamadığı cinsel gerilimini gidermesini bekler. Bu kurtulma, rahatlatılma *dirimsel* bir enerjiyle arzulanır. Ama aynı zamanda «günah» biçiminde duyulur, bireyin kendini gerilimden kurtaramayışı işte bu yüzdendir. Başka birinin —cezalandırma, bağışlama, kurtarma biçiminde— bunu onun yerine yapması gerekir. Bu ko-

nuyu ilerde daha uzunca ele alacağım. Orta Çağ'daki Masoch'çu toplu sevişmeler, Dinadamlarından Kurulu Mahkeme (Inquisition), dinsel onur kırmalar, işkenceler, işlenen günahın cezasını çekmeler bir bakışta işlevlerini açığa vururlar. *Bunların hepsi cinsel doyuma ermek üzere girişilmiş, ama boşa gitmiş Masoch'çu çabalardır.*

Masoch'çunun en belirgin bedensel boşalma aksaklığı, uyarılmanın en yüce noktasında hazza engel olması ve onu bastırmaya devam etmesidir. Böylece, uçsuz bucaksız ve korkunç yayılma ile bunun tam tersi arasında bir çelişki yaratır. Bütün öbür bedensel boşalma güçsüzlüklerinde, arzuya ket vurma uyarılmanın tepe noktasına ulaşmasından *önce*'dir. İlk bakışta önemsiz, ancak uzmanları ilgilendirir gibi duran bu ufacık ayrıntı, daha sonraki bilimsel çalışmamın yazgısını belirledi. 1928-1934 yılları arasındaki notlarım, yaşam kabarcığının (bion'un) araştırılmasına varana dek bütün deneysel-dirimsel çalışmamın işte bu noktadan başladığını gösteriyor. Bu çalışmanın tarihçesini bütünüyle aktarmam olanaksız. İşi yalınlaştıracağım, daha doğrusu, kurduğum ilk düşleri aktaracağım sizlere; sonraki on yıllık deneysel ve hekimsel çalışma doğrulamamış olsaydı, bunları yayımlamayı göze alamazdım.

2 — CANLI BİR TORBANIN İŞLEYİŞİ

Patlama arzusuyla patlatılma korkusunu çok özel bir eziyet düşkünlüğü olayında keşfettim. Sonradan da bütün Masoch'çularda ve Masoch'çu eğilimler taşıyan —ayrıksız— bütün sinir hastalarında buldum. Eziyet düşkünlüğünü dirimsel bir içgüdü sayan anlayışın çürütülmesi beni alıp Freud'un ölüm içgüdüsü kavramının eleştirilmesinden çok çok ötelere götürdü. Kendi kendime sormaya devam ettim: bütün hastalarda, bedensel boşalmadan kısa bir süre önce ortaya çıkan şu patlama düşüncesinin kökeni nedir?

Çok geçmeden, bu düşüncenin genellikle, vücudun içinde bulunduğu halin devinimsel algılanması biçiminde ortaya çıktığını buldum. Hastaların içten davrandıkları olaylarda, hep vücudun *gerilmiş bir torba* olduğu düşüncesine rastlıyordum. Hastalar az sonra patlayacak, çatlayacak kadar dolu, gerilmiş olduklarından yakınıyorlardı. «Balon gibi» «alabildiğine şişmiş» hissediyorlardı kendilerini. «Delik deşik» edileceklerini sandıklarından, zırhlarının çözülüp dağılmasından korkuyorlardı. Kimi hastalar «erimek»ten, «çözülmek» ten, «kendi üzerlerindeki egemenlikleri»ni yitirmekten, «kişilik çizgisinden yoksun kalmak»tan korkuyorlardı. Boğulmak üzere olan bir adamın yakaladığı tahta parçasına sarılışı gibi sarılıyorlardı hareketleriyle davranışlarının katı zırhına. Kimileriyse, tam tersine, müthiş bir «patlama» arzusu duyuyordu. Bu gibi durumlarda, canına kıyma oranı artıyordu. Cinsel gerilim arttıkça, şişme, gerilme, delik deşik olma duyumları da artar. Bedensel boşalmanın verdiği kaygı aşıldığı, cinsel rahatlama sağlanabildiği zaman bu duyumlar hemencecik yokolur. O zaman kişiliğin katı çizgileri silinir, kişi «yumuşak»laşır, kendini verir, içinde bir çeşit esnek güç oluşur.

Başarılı bir kişilik çözümlemesinde bunalım işte bu anda, kaygının kaslarda yarattığı kasılmalar bedensel boşalmadan önceki duyumların olağan yolu izlemelerini engellediği zaman ortaya çıkar. Cinsel uyarılma doruk noktasına çıktığı ve engelsiz boşalmak istediği an, kasıklardaki kasılma, yüz kilometre hızla giden arabanın frenine benzer bir iş görür; ansızın, canını seven kaçsın'a benzer bir durum ortaya çıkar. Sahici iyileşme sürecinde hastanın başına da bunun gibi bir şey gelir. İki şeyden birini seçmek gerekir: ya vücudun ket vurucu çarklarına kafa tutmak, ya da yeniden sinir hastalığına dönmek. *Sinir hastalığı, doğal cinsel hazza vurulan ketlerin toplamından başka bir şey değildir; bu ketlemeler, zamanla, makinamsı hale gelir.* Sinir hastalığının bütün öbür

belirtileri, bu *kökensel* bozukluğun sonuçlarıdırlar. 1929'larda, akıl hastalığını doğuran hastalıklı çatışkının (zevkalmak için harcanan çaba ile ahlâksal baskıdan ötürü kendini zevkten yoksun bırakma arasındaki çatışkının) kasların işleyişindeki bozukluğa yapısal olarak kök saldığını kavramaya başladım. *Cinsel yaşamla ahlâk arasındaki ruhsal çatışkı bedenin dirimsel derinliklerinde zevk uyarılmasıyla kas kasılması arasındaki çatışkıya dönüşür.*

Sinir hastalıkları konusunda cinsel tutumbilimin ortaya attığı kuram açısından Masoch'çu davranışların anlamı büyüktür. Söz konusu davranışlar bu çatışkıyı katkısız ekin (kafa eğitim ve üretimi) biçiminde canlandırırlar. Saplantılı sinir hastalarıyla dönüşümceliler —bedensel boşalma duyumundan kaçıp sinirceli belirtilere ve kaygıya alanı boş bıraktıkları için— iyileşme süreci içersinde mutlaka Masoch'çu bir acı dönemi geçirirler. Bu dediğimiz cinsel uyarılma korkusunun, bedensel boşalmadan önceki cinsel uyarılmanın kendini göstermesine izin verildiği, ama uyarılmanın *ket vurulmaksızın*, yani *kaygısız doruk noktası*'na çıkmasını sağlayamayacak kadar yokedilebildiği evrede olur.

Kendine eziyet ettirme düşkünlüğü, ayrıca, *kamu ruhbilimi*'nin ana sorunu haline geldi. Bu sorunun ilerde kılgısal olarak nasıl çözülebileceği kafamızı kurcalayan başlıca soru oldu. Milyonlarca emekçi bin türlü yoksunluk içersinde yaşamaktadır. İşbaşındaki bir avuç adam tarafından egemenlik altında tutulmakta ve sömürülmektedirler. Kendine eziyet ettirme düşkünlüğü gerek çeşitli ataerkil dinlerde, gerekse öğreti ve uygulamalarda bir yabanotu gibi yeşerip boyatmaktadır; yaşamın her türlü doğal gereksinimini daha dile gelmeden bastırmaktadır. İnsanları köklü bir alçakgönüllülükle yazgıya boyuneğiş içersinde tutmaktadır. İnsanları el ele vererek, akla uygun davranmaktan alıkoymakta, yaşamlarının sorumluluğunu üstlenme korkusunu beyinlerine çakmaktadır. Toplumun gerçek halk yönetimine kavuşturulması ko-

nusunda en iyi niyetleri de besleseniz, en büyük engel işte budur.

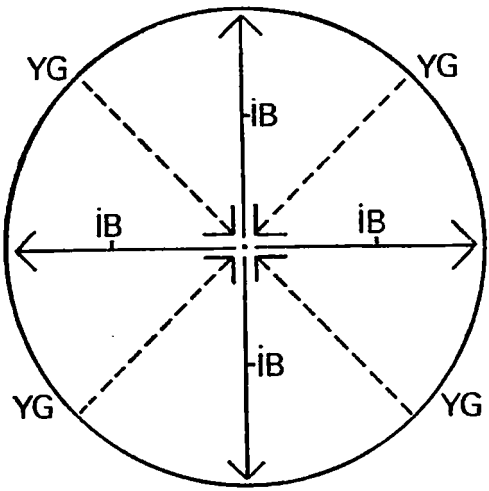
Freud, toplum içinde işlediğini gördüğü ölüm içgüdüsüne veriyordu karanlık ve yıkımlı toplumsal koşulları. Ruhçözümcüler, halk yığınlarının *dirimsel açıdan* Masoch'çu olduklarını savunuyorlardı. Kimilerinin deyişiyle, güvenliği sağlayacak bir gücün (polisin) varlığı, halk yığınlarının içindeki dirimsel eziyet düşkünlüğünün doğal anlatımıydı. Halklar gerçekten de, tıpkı bireyin güçlü mü güçlü babaya boyuneğişi gibi, buyurgan hükümetlere kuzu kuzu boyuneğiyorlardı.

Ancak zorba yetkeye, yani babaya başkaldırmak hastalıklı, onun dileklerine ve kurumlarına ayakuydurmaksa doğal yasalara uygun sayıldığından, bu kuramı çürütmek üzere iki olguya parmak basmak gerekiyordu: *birincisi*, dirimsel eziyet düşkünlüğü diye bir şey bulunmadığını; *ikincisi*, çağdaş gerçekliğe (örneğin, akıldışı eğitim ve siyasete) ayakuydurmanın hastalıklı bir tutum olduğunu göstermek.

Bu konuda önceden tasarlanmış bir düşüncem yoktu. Bu olguların kanıtlanması, siyasal öğretilerin çılgın karışıklığından uzakta yapılmış bir sürü gözlemin karşılıklı etki-tepkisinden doğuyordu. Söz konusu gözlemlerse, sersemce sayılabilecek şu yalın sorunun yanıtından geliyorlardı: *İçine hava vererek şişireceğimiz bir balon, patlamazsa, nasıl hareket eder acaba?* Dış zarının uzayabildiğini, ama patlamadığını varsayalım. Canlı çekirdeği kuşatan bir kılıf gibi canlandırılan bu insan kişiliği imgesi çok yerindeydi. Balon, o çözümsüz gerilimi içersinde konuşabilse, halinden yakınırdı. Zayıflığından ötürü, çektiği acının nedenlerini *dışarda* arayacak, durmadan çevresini suçlayacaktı. Birinin gelip kendisini patlatmasını isteyecekti. Amacına dilediği gibi ulaşana dek, çevresindekileri kışkırtacaktı. *İçerden, kendiliğinden yapamadığı şeyi, kolu kanadı kırık, edilgin bir biçimde, dışardan bekleyecekti.*

Enerji boşaltma işlevi aksamış bir dirimsel-ruhsal varlığı gözümüzde canlandırabilmek için, kalın zarlı bir balon düşleyelim. Balonun zarı kişilik zırhı olsun. Şişme, içerden gelen enerjinin (cinsel enerjinin, dirimsel uyarılmanın) sürekli üretimiyle olmaktadır. Dirimsel enerji dışa doğru basınç yapmakta, haz duyarak ya da insanlar ve nesnelerle ilişki kurarak enerjisini boşaltmak istemektedir. Yayılma gereksinimi, *içerden dışarıya doğru yönelen* basınç demektir. Bu devinimin karşısında, onu kuşatan zırhın gücü vardır. Bu zırh balonun patlamasını engellemekle kalmaz, ayrıca, *dışardan içeriye doğru* bir basınç yapar. Sonunda, varlık katılaşır, kireç bağlar.

Bu imge, *iç gerilim* ile *yüzeysel gerilim*'i yaratan ruhsal süreçlere tıpatıp uyuyordu. 1926'da, Ruhçözümlemesi Dergisi için, Fr. Kraus'un müthiş anlamlı yapıtını[1] tanıtan bir yazı yazarken tanıştım bu kavramlarla.



Şekil 15

[1] Fr. Kraus, **Allgemeine und spezielle Pathologie der Person** (Genel ve Özel Kişilik Hastalıkbilimi), Leipzig, Thieme, 1926. s. 252.

Sinirceli varlık, zırhla çevrilmiş, alabildiğine gergin bir balonla pekâlâ kıyaslanabilirdi. Bedensel görüngüyle kişiliksel durum arasındaki bu özel benzerlik bakımevinde edinilen gözlemi destekleyebilirdi. Sinir hastası kişinin bedeni dıştan katılaşmıştır; ayrıca, bütün istekleriyle «özünde yatan» canlılığı bastırır. «Kendi derisi içinde» rahat değildir, «bastırılmış»tır, «kendi varlığını gerçekleştiremez», bir duvarla «çevrilmiş» gibidir, «dış dünyaya değemez», «patlayamayacak kadar sıkı sarılmış» hisseder kendini. Bütün gücüyle «dünyaya doğru» atılır, ama «eli kolu bağlı»dır. Daha da kötüsü: yaşamın güçlüklerine ve düş kırıklıklarına direnmekte öylesine güçsüzdür, yaşamla ilinti kurmak üzere harcadığı çabalar ona öyle çok acı verir ki, «içine kapanmayı» yeğler. Başka bir deyişle, «dünyaya, kendi dışına doğru» uzanan işlevsel yönelişin karşısına başka bir yöneliş, «dünyanın dışına, kendine» yöneliş dikilir.

Son derece karmaşık bir şeyle yalın bir şey arasında kurulan bu denklem insana müthiş çekici geliyordu. Sinirceli zırhlı varlık, sıradan bir balon gibi gerilimden kurtulmak üzere patlayamaz. İki çıkış kapısı vardır: ya «eziyet düşkünü» olacaktır, ya da «sağlıklı» ve *ket vurulan enerjiyi bedensel boşalma yoluyla tüketmeye hazır* bir insan. Bedensel boşalma, biriken gerilimin «dışa yönelik bir boşalma»yla, yani bütün vücudun kasılıp açılmasıyla giderilmesinden başka bir şey değildir. Ancak şu soru yine yanıtsızdı: bu yolla dışarı atılan neydi acaba? O günlerde, dirimsel enerjinin işleyişi konusunda bugünkü bilgimden fersah fersah uzaktım. Bedensel boşalmayı zihnimde, alabildiğine gerilmiş bir balonun tomurcuklanması gibi vücuttan atılan özler biçiminde canlandırdım. Tomurcuklanan kısmın atılmasından sonra, yüzeysel gerilim de, iç basınç da azalıyordu. Salt erkek tohumcuklarının fışkırması bu görüngüyü açıklamaya yetmezdi elbet. Çünkü fışkırma, haz eşliğinde olmazsa, gerilimi *azaltmıyordu*.

Bu düşünsel kurguyu bulmuş olmaktan pişmanlık duyma-

ma hiçbir neden yoktu. O bizi son derece somut olgulara götürecekti. Bu açıdan, 1922'de Berlin'de toplanan Ruhçözümlemesi Kurultay'ındaki küçük olay anlatılmaya değer. Semon'la Bergson'u inceledikten sonra, bilimsel bir düşe kaptırmıştım kendimi. Dostlarımdan birkaçına, Freud'un «cinsel enerjiyi kapı dışarı etme» imgesini benimseyip ciddiye almak gerektiğini söylemiştim. Freud, ruhsal ilginin doğmasıyla bitmesini amip'in yalancı ayaklarının uzayıp çekilmesine benzetmişti. Cinsel enerjinin öne doğru yayılması, erkeklik örgeninin dikilmesinde açıkça görülür. Erkeklik örgeninin dikilmesinin işlevsel açıdan amip'in yalancı ayaklarının uzamasına, kaygıdan ileri gelen ve erkeklik örgeninin büzülmesine yol açan dikilme güçsüzlüğünün de yalancı ayakların geri çekilmesine benzediğini düşünüyordum. Hekim arkadaşlarım bu düşünce karışıklığı karşısında ürküntü duyuyorlardı. Alayları onurumu kırdı. Ama on beş yıl sonra, bu varsayımın deneysel kanıtını buldum. Olguların beni nasıl adım adım bu buluşa götürdüğünü göstereceğim.

3 — CİNSEL ETKİNLİKLE KAYGI ARASINDAKİ İŞLEVSEL KARŞITLIK

Erkeklik örgeninin dikilmesiyle amip'in yalancı ayaklarının uzanışı, pörsümesiyle ayakların geri çekilmesi arasındaki karşılaştırma beni, cinsel etkinlikle kaygı arasında işlevsel karşıtlık bulunduğu varsayımına götürdü. Bu karşıtlık, dirimsel işleyiş *yönünde* dile getirildi. O günden sonra, aklım hep bu düşüncedeydi. Freud'dan içgüdüleri inceleyen ruhbilim konusunda öğrendiklerim, deneylerim aracılığıyla «tam bir bolluğa» eriştiğinden, yukarda sözünü ettiğim imge ruhsal aygıtın işleyişinin dirimsel temeli gibi son derece önemli bir konuyla birleşti. Freud, ruhçözümlemesinin bedensel bir temeli olduğunu varsaymıştı. Onun «bilinçdışı» adını verdiği şey, dirimsel-bedensel alanda derinlemesine kök salmıştı.

Ruhun derinliklerinde, açık seçik ruhsal eğilimlerin yerini, yalnız ruhbilimsel düşünceyle açıklanamayacak gizemli işler alıyordu. Freud, yaşamın kaynaklarına ruhçözümsel araştırmadan elde edilmiş ruhbilimsel kavramları uygulamayı denemişti. Buysa, bizi ister istemez dirimsel süreçlerin kişiselleştirilmesine ve ruhbilimden kesinlikle çıkarılıp atılmış doğaötesi kavramların geri getirilmesine yolaçmıştı. Bedensel (örgensel) boşalmanın işlevini incelerken, dokusal alanda ruhsal alandan alınmış terimlerle düşünülemeyeceğini öğrenmiştim. Her ruhsal olgunun, nedensel tanımlanmasının ötesinde, çevre terimleriyle dile getirilebilecek bir *imlemi* vardı. Ruhçözümsel *yorum* da işte bunun karşılığıydı. Ruhbilimsel alandaysa böyle bir «imlem» yoktur; varolduğunu kabul etmek, işin içine hemencecik doğaüstü bir gücü sokmayı gerektirir. *Canlı varlık yalnızca işler,* dolaylı olarak gösterdiği bir şey yoktur.

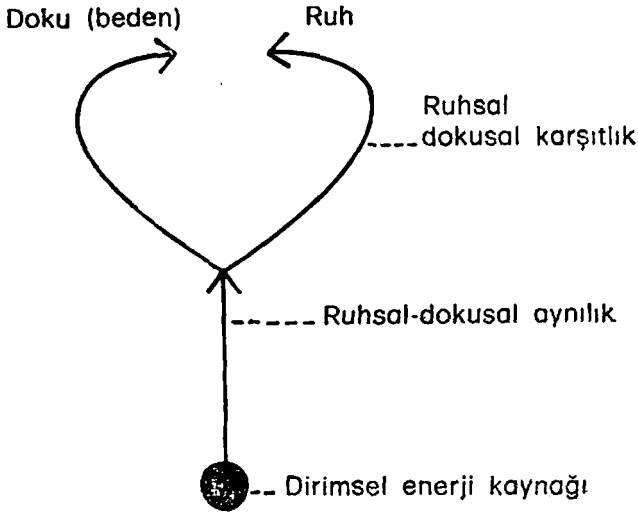
Doğal bilim doğaötesi varsayımları kapı dışarı etmeye çalışır. Dirimsel çarkların işleyişinin neden ve nasılını açıklayamadığı zaman, işlevin içine yerleştirmek üzere bir «erek» ya da «imlem» aramaya başlarız. Bundan sonra, bilimsel çalışmamın ilk evresindeki sorunlara, makinacılık ve canlıcılıkla ilgili sorunlara dönmüş buldum kendimi. Kurgusal (spéculatif) bir yanıt öne sürmekten kaçındım, ama soruna somut bir çözüm getirecek yöntemi de henüz bulamamıştım. Eytişimsel (dialektik) maddeciliği tanıyordum, ama onu bilimsel araştırmalara nasıl uygulayacağımı bilemiyordum. Doğrusunu isterseniz, Freud'un bulgularına işlevsel bir yorumla bakmıştım, ama ruhsal yaşamın bedensel temelini bulma sorunu yeni bir soru getiriyordu önümüze: *doğru yöntem*'i bulmak. Dokunun (bedenin) ruhu etkilediğini söylemek doğrudur, ama tekyanlıdır. Ruhun bedeni etkilemesiyse her gün gözlenen bir olgudur. Ama ruh kavramını, yasalarını bedene uygulayacak kadar genişletmek kabul edilecek şey değildir. Ruhsal süreçlerle bedensel süreçlerin bağımsız olduklarını, yal-

nız «karşılıklı eylem» içersinde bulunduklarını savunan görüş günlük deneylerce çürütülmüştür. O günlerde soruna çözüm bulamadım. Yalnız şurası açıktı: *haz, yani yayılım ilkesi canlının işleyişine ayrılmamacasına bağlıydı.*

İşte tam bu sırada, kısa bir süre önce geliştirdiğim eziyet düşkünlüğü işlevi yardımıma koştu. Şöyle akılyürüttüm: ruh *nitelik,* bedense *nicelik* tarafından belirlenir. Ruhta, belirleyici etken düşünce ya da arzunun *türü*'dür; bedendeyse, işleyen enerjinin *niceliği*'dir. O güne dek, ruhla beden ayrı şeylerdi. Bedensel boşalmanın incelenmesi, *bir ruhsal davranışın niteliğinin, bunu doğuran dokusal uyarılmanın niceliğine bağlı bulunduğunu* gösterdi. Dokusal uyarılmanın yoğun olduğu hallerde cinsel ilişki düşüncesi de, verdiği haz da yoğun, renkli ve canlıdır. Doyumdan sonraysa, aynı düşünce büyük güçlükle yeniden üretilebilir. Bu konuyu düşünürken gözümün önüne, inip kalkarken, yüzeyindeki küçücük odun parçasının devinimlerini etkileyen bir okyanus dalgası getirdim. Ruhsal yaşamın, kendisini doğuran dirimsel-bedensel süreçten ayrılıp su yüzüne çıkmasına ya da sulara gömülmesine, dolayısıyla o anda sürüp giden sürece bağlı bulunmasına göre, cinsel ilişki düşüncesi henüz yarı aydınlık oluyordu. Dalgalanma süreci, uyanma ya da uyuma anında bilincin belirmesi ya da yitmesine benziyordu sanki. Bütün bunlar epey karanlık, elle tutulmaz şeylerdi. Açık olan nokta şuydu: dirimsel enerji hem ruhsal, hem bedensel dünyaya egemendi. *Insanda bir işlevsel birlik vardı.* Dirimsel yasaların ruhsal alana uygulanabileceği doğruydu, ama tersi doğru değildi. Bu da, Freud'un içgüdülerle ilgili görüşlerinin eleştirel bir sınavdan geçirilmesini gerektiriyordu.

Görsel imgelem (düşgücü) hiç kuşkusuz ruhsal (zihinsel) bir süreçtir. Birtakım bilinçdışı düşünler, dış belirtilerinden çıkarılabilir. Freud'a göre bilinçdışının (bilinçaltının) kendisi yakalanamaz. Ama dirimsel-bedensel «alana daldığı» an, *bütün* dirimsel-bedensel aygıtı egemenliği altında tutan *ortak*

etken'i kavrayan bir yöntem aracılığıyla onu yakalayabilmemiz gerekir. Bu ortak etken ne «imlem» (signification) olabilir, ne de «erek»: *ikinci dereceden* işlevlerdir. Tutarlı işlevsel açıdan, dirimsel alanda ne amaç vardır, ne erek, yalnız birtakım yasalara ayakuyduran bir *işlev* ve *gelişme*. Geriye *devinimsel yapı, güçler dengesi* kalıyordu. Buysa her alanda geçerlidir ve sırtımızı ona yaslayabiliriz. Ruhbilimin «gerilim» ve «gevşeme» adını verdiği şey bir güçler karşıtlığıdır. Benim şişmiş balon düşüncem, ne denli yalın olursa olsun, *ruhsal dünyayla dokusal dünyanın birliği* kavramına yüzde yüz uyuyordu. Ancak, birliğin yanında karşıtlık da vardı. Geliştireceğim cinsel kuramın kökeni işte bu kavram oldu.



Yalın çizim: Ruhsal-dokusal aynılık ve karşıtlık

Şekil 16

1924'ten beri, bedensel boşalma sırasında bir uyarılmanın vücudun *dış çevresi*'nde, özellikle üreme örgenlerinde toplandığını, sonra yeniden çıktığı *dirimsel merkeze* döndüğünü düşünüyordum. Bir düşünce çemberi, beklenmedik biçimde tamamlanıyordu. Eskiden ruhsal uyarılma saydığımız şey, şimdi artık dirimsel-bedensel akım diye tanımlanabilirdi. Aslını ararsanız, şişirilmiş balondaki iç basınçla yüzeysel gerilim vücudun *merkezi* ile *çevresi*'ndeki işlevlerden başka bir şey değildir. İşlev açısından bunlar birbirlerine karşıttırlar. Bunların güçleri balonun «yazgısı»nı belirler, tıpkı cinsel enerjinin ruhsal sağlığı belirleyişi gibi. *Cinsel etkinlik merkezden çevreye doğru* («kendi dışına») *yayılma dirimsel işlevi*'nden başka bir şey olamazdı. Buna karşılık, *kaygı* (yürek daralması) *da* enerjinin *çevreden merkeze* doğru yönelmesinden («kendine dönüş»ten) başka bir şey olamazdı. Cinsel etkinlikle yürek daralması tek ve aynı uyarılma sürecidirler, ama yönleri birbirine terstir.

Kısa bir süre sonra, bu kuramın sayısız bakımevi olgusuyla bağlantısı açık seçik ortaya çıktı. Cinsel uyarılmada, çevredeki (vücudun dış kesimindeki) damarlar genişler; kaygıdaysa, insan kendi içinde (karnında) patlayacakmış gibi bir gerilim duyar; vücudun dış kesimindeki damarlar daralır. Cinsel uyarılmada erkeklik örgeni genleşir; yürek daralmasında büzüşür. «Dirimsel enerji kaynağı», işleyen enerjinin kaynağıdır; vücudun dış kesimlerinde, ister sevişme, ister bedensel boşalma, ister çalışma sırasında olsun, işleyişin kendisi dünyayla değinme halindedir.

Bu bulgular bile ruhçözümlemesinin o günkü sınırlarını aşıyordu. Pek çok kavramı alt üst ediyordu. Ruhçözümcüler bu gidişi izleyemezlerdi, konumum öylesine göze batmaya başlamıştı ki, gelenekten ayrılan görüşlerim aynı örgüt içersinde birtakım karışıklıklara yolaçmaksızın anılamazdı elbet. Freud, cinsel enerji süreçlerini özerk bir dizge içersinde ele alma girişimimi kabule yanaşmamıştı. Ruhçözümleme-

sinin önde gelen kişilerinden biri olduğum için, resmî ruh hekimleriyle de, öbür hekimlerle de aram iyi değildi. Çözümleyici olmayan, makinacı kafalarıyla dediklerimi anlayamazlardı. Dolayısıyla, yeni doğan cinsel kuram koskoca bir boşluğun ortasında yapayalnız kalıyordu. Bununla birlikte, deneysel ruhbilimin kuramıma sağladığı bir sürü doğrulayıcı bulgu beni yüreklendirdi. Kuramım, bilmem kaç işlevbilimci kuşağının biriktirdiği, aralarında herhangi bir bağ bulunmayan bulguları ortak bir paydada birleştirir gibiydi. Söz konusu bulguların canalıcı noktası, duygulanım dünyasıyla duygulanımdışı dünyanın (sympathique'le parasympathique' in) karşıtlığıydı.

4 — DİRİMSEL-RUHSAL ENERJİ NEDİR?

Altmış yıllık cinselbilim, kırk yıllık ruhçözümlemesi çalışmasından ve yirmi yılı bulan bedensel boşalma kuramı çalışmamdan sonra, bakımevinde cinsel bozukluklarla uğraşmak zorunda olan hekim, yanıtı verilememiş bu soruyla karşı karşıya kalıyordu. Bedensel boşalma kuramının başlangıç noktasını bir daha anımsatalım. Sinir hastalıklarıyla işlevsel ruh hastalıkları fazla gelen, boşaltılmayan cinsel enerji tarafından beslenmektedir. Buna «ruhsal enerji» deniyordu o günlerde. Ama aslını astarını kimsecikler bilmiyordu. Ruhsal bozuklukların kökünün «dokusal alan»da olduğuna kuşku yoktu. Hastalıklı ruhsal urları geliştiren şey gem vurulan enerjiden başkası olamazdı. Ancak eksiksiz bedensel boşalma gücünün yeniden kazandırılması yoluyla *sinir hastalığını besleyen enerji kaynağı*'nın kurutulması hastayı kendisini bekleyen çukura ikinci kez düşmekten kurtaracak gibiydi. Kitle çerçevesinde ruh bozukluklarının önlenmesi, bunları doğuran dokusal (bedensel) temel bilinmeden yapılamazdı. Şu önermenin doğruluğundan kuşku duyamazdık artık: «doyurucu bir cinsel yaşamı olan, sinir bozukluğuna tutul-

maz». Bu önermenin hem bireysel, hem de toplumsal sonuçları vardı elbet, dolaylı yoldan neyi gösterdikleriyse açık seçik ortadaydı. Ancak, Freud'a karşın, resmî bilim cinsel yaşamla ilgilenmekten inatla kaçıyordu. Ruhçözümlemesi de her geçen gün soruna biraz daha yan çiziyordu. Ayrıca ruhçözümlemesi, günümüz dünyasına özgü hafif bir açık-saçıklıkla yaralı, bozulmuş, hastalıklı cinsel etkinlik anlayışının yanında yöresinde at koşturuyordu. Ancak doğal cinsel arzu belirtileriyle hastalıklı belirtilerin kesinlikle birbirinden ayrılması, «birinci dereceden» güdülerle «ikinci dereceden» olanların ayrı değerlendirilmesi sorunun direşkenlikle sürdürülmesine izin verebilirdi. Çözüme ne yalnız akılyürütmeyle varılabilirdi, ne de 1925'lerde doğabilimsel yapıtlarda gittikçe daha çok sayıda boygösteren ve Müller'in *Die Lebensnerven* adlı yapıtında toplanan olağandışı, son derece yerinde verilerin hesaba katılmasıyla.

Her zamanki gibi, bakımevindeki gözlemler bize doğru yolu gösterdi. 1933'te, Kopenhag'ta edilgin-eşcinsel düşlerinin bilincine varmakta keçi gibi direnen bir erkeğe bakıyordum. Direnme, boynun aşırı sertleşmesinde kendini gösteriyordu. Direnmesine yönelttiğim şiddetli bir saldırıdan sonra, ürkütücü bir biçimde kendini bıraktı. Tam üç gün, çok ciddî sinirsel sarsıntı belirtileri gösterdi. Yüzünün rengi ansızın beyazdan sarı ya da maviye dönüşüyordu; derisi mermerleşmişti, her yerde ayrı renkteydi; boynunda ve art kafa kemiğinde müthiş sancılar vardı; yürek atışları hızlanmıştı: ishal olmuştu, kendini bitkin hissediyor, gerçekten de öyle gözüküyordu. Elim ayağıma dolaşmıştı; daha önce de buna benzer belirtiler görmüştüm, ama bu kadar şiddetlisini aslâ. Bir bakıma iyileştirme sürecinin bir parçası olan, ama ilk bakışta anlaşılamayan bir şey olmuştu. *Hasta bir ruhsal savunma içindeyken kendini bırakınca, birtakım duygulanımlar bedende bir çatlak bulup dışarı uğramışlardı.* Gergin erkek duruşunu simgeleyen kaskatı boyun hiç kuşku-

suz o güne dek bitkisel enerjinin bir bölümünü kendine bağlamıştı; bu enerji şimdi denetimsiz ve düzensiz bir biçimde, şiddetle bağlarından kurtuluyordu. Cinsel yaşamına dengeli bir düzenlilik getirmiş kişi böyle bir tepki göstermezdi; bu tepki, dirimsel enerjinin sürekli olarak gemlenmiş ve durmadan gerilmiş bulunmasını gerektirirdi. Bu gem vurma işini kaslar görüyordu. Ense kasları kendilerini bırakınca, birtakım güçlü güdüler yaydan boşanmış gibi ileri fırladılar. Yüzdeki sararma ve kızarma vücuttaki sıvıların gidiş gelişini, kan damarlarının kasılıp açılmasını gösteriyordu Buysa, dirimsel enerjinin işleyişiyle ilgili görüşümü yüzde yüz doğruluyordu. Enerjinin «varlığın dışına» (dünyaya doğru) yönelmesi hemencecik «dünyanın dışına» (varlığın kendisine) doğru yönelmesiyle yer değiştiriyordu. Kaslar, kasıldıkları zaman kanın akışını köstekleyebilir, başka bir deyişle, vücuttaki sıvıların devinimini en aza indirgeyebilirler.

Bu buluş gerek daha önceki gözlemlerle, gerek daha sonraki hastalık olaylarıyla doğrulandı. Kısa bir süre sonra, elimin altında yığınla olgu birikti; bunları şöyle özetleyebilirdik: *cinsel enerji süreğen (müzmin) kas gerilmelerine bağlanıp kalabilir. Öfke ve kaygı da öyle.* Bir ket vurmayı ya da kas gerilimini yoketmeyi başardığım zaman, şu üç temel dirimsel uyarılmadan birinin ortaya çıktığını saptamıştım: *kaygı, öfke* ya da *cinsel uyarılma.* Birtakım ket vurmaları ve salt kişiliksel davranışları ortadan kaldırarak daha önce de böyle sonuçlar elde etmiştim elbet. Ayrım şuradaydı: bu sefer dirimsel enerjinin kişilik zırhını delip çıkması çok daha eksiksiz ve şiddetliydi, daha derinlemesine yaşanıyordu ve *çok daha hızlı* üretiliyordu. Ayrıca, bir sürü hastada, kişilik yapısından ileri gelen ketvurmalar kendiliklerinden yokoluyordu. Bu bulgular 1933'te gözlenmiş oldukları halde, ancak 1935'te geçici bir yapıtta, 1937'deyse son ve kesin biçimleriyle yayımlanabildiler. Ardından da, vü-

cut-zihin (tin:akıl:ruh) sorununun bir sürü önemli yanı aydınlığa kavuştu.

Şimdi artık kişilik zırhı *işlev açısından* kasların aşırı gerilmesine, kas zırhına *eşitleniyordu*. Bilimsel araştırmalarıma katmak zorunda kaldığım «işlevsel aynılık» kavramı kasların duruşuyla kişilik belirtisi duruşların ruhsal aygıtta aynı işlevi gördüklerini gösteriyordu. Bu duruşlar birbirlerini etkileyebilir, birbirlerinin yerini alabilirler. Temelde, birbirlerinden ayrılmazlar; işlevleri aynıdır, özdeştir.

Birtakım olguların birleştirilmesiyle ulaştığım görüşler beni hemen başka gözlemlere sürükledi. Kişilik zırhı kas zırhında, kas zırhı da kişilik zırhında dile geliyor idiyse, ruhsal ve dokusal işlevler kavranıp kılgısal olarak *etkilenebilirdi*. Ondan sonra, bu birliği *kılgısal alanda kullanma* yeteneğini kazandım. Kişilik alanındaki bir ketvurma ruhsal etkiye yanıt vermediği zaman, bunun karşılığı olan dokusal (bedensel) duruş üzerinde çalışmaya başlıyordum. Ters açıdan bakıldığında, dirimsel enerjinin akışını bozan bir kas duruşunun çözümlenmesi zor gözüktüğü zamansa, onu kişilik yapısında dile gelişiyle ele alıyor, böylece kaslardaki gerilimi gidermeyi başarıyordum. Örneğin, çalışmayı aksatan kalıplaşmış dostça gülümseyiş, gülümserken yüzde beliren anlatımın betimlenmesiyle de, yüzdeki kasların durumunun değiştirilmesiyle de ortadan kaldırılabiliyordu. Bu, ilerleme yolunda atılmış büyük bir adımdı. Bitkisel-sağaltımdaki bu uygulayımın daha sonraki gelişmesi altı yıl sürmüştür.

Katılaşmış kas duruşlarının gevşemesinden sonra çok özel birtakım dokusal duyumlar ortaya çıkıyordu: istemdışı titremeler, kas atmaları, ter basması ya da üşüme, kaşıntı, iğnelenme, derinin diken diken olması, kaygının, öfkenin, hazzın ete dokuya yansıması bunlar arasındaydı. Bu belirtileri anlamak için, ruhla beden arasındaki karşılıklı ilişkiye değgin bütün eski kavramları bir yana bırakmak zorundaydım. Bu belirtiler birtakım «ruhsal» süreçlerin «sonucu», «ne-

denleri» ya da «yoldaşı» değildi, *dokusal kürede bu süreçlerin tâ kendileriydi.*

Bütün dokusal belirtileri «*bitkisel akım*» kavramı altında topladım; bunların —katı kas zırhının tersine— en büyük özellikleri devinimdir. Ardından, hemen şu soru dikiliyordu karşımıza: *Bu bitkisel akımlar yalnızca vücuttaki sıvıların devinimleri midir, yoksa bundan öte bir şey midirler?* Sıvıların bedendeki devinimleri de insanın terlemesini, üşümesini, sararmasını, kızarmasını açıklamaya yardım edebilir elbet, ama örneğin derinin iğnelenmesi, hafif titreme ya da bedensel boşalmadan önce duyulan haz gibi belirtileri açıklamaya yetmezler. Bedensel boşalma güçsüzlüğü hâlâ yanıtsızdı: *üreme örgenine kan hücum ettiği halde en küçük bir zevkalma uyarısı belirmeyebiliyordu.* Buysa, cinsel uyarılmanın kanın akışıyla ilgisi bulunmadığını ya da onun tarafından üretilmediğini gösterir. Ayrıca, yüzde ya da vücutta herhangi özel bir sararmaya yolaçmayan yürek daralmaları da vardır. Göğüs daralması (kaygı, *angustiae),* göğsüne belli bir ağırlığın çökmesi duygusu yalnız vücudun merkezindeki örgenlere kanın akın etmesiyle açıklanamazdı. Öyle olsa insanın, şöyle iyi bir yemek yedikten, kan karın bölgesinde toplandıktan sonra da yürek daralması duyması gerekirdi. *Demek ki kan akınına başka bir şeyin, dirimsel işlevi uyarınca insanda kaygı, öfke ya da haz uyandıran bir şeyin eklenmesi gerekiyordu.* Kan akını ancak temel araç rolü oynayabilirdi. Belki de şu bilinmeyen «şey» vücuttaki sıvıların dolaşması engellendiği zaman ortaya çıkmıyordu. Bu, sorun üzerinde akılyürütmemde henüz niteliği belli olmayan bir aşamaydı.

5 — BEDENSEL BOŞALMA DENKLEMİ: GERİLİM → YÜKLENME → BOŞALMA → GEVŞEME

Aradığım «şey» *dirimsel elektrik*'ten başka bir şey olamazdı. Erkeklik örgeniyle dölyolundaki kaygan kasların sürtünmesinin işlevini anlamaya çalışırken karşıma çıkıverdi. Cinsel sürtünme temel bir dirimsel süreçtir. Hayvanlar dünyasında, üremenin iki ayrı cins aracılığıyla yapıldığı durumlarda sürtünme vardır. Bu süreçte, iki vücut yüzeyi karşılıklı sürtünme halindedir; bunun sonucunda dirimsel uyarılma, kan akını, genleşme ve dikilme görülür. Berlin'li hekim Kraus, birtakım uç deneyler sonunda, vücudun belli elektrik süreçleri tarafından yönetildiğini ortaya çıkardı. Vücut, dışa doğru uzayan örgenlerle çeşitli yoğunluk ve bileşimde elektrikle ayrışabilen sıvılar arasında yer alan sayısız «uç-yüzeyler»den oluşur. Herkesin bildiği işlevbilimsel bir yasaya göre, elektrik gerilimleri vücudun dış sınırlarında iletken sıvılarla zarlar arasında oluşmaktadır. Zarların yüzeyleri ve yapıları arasında ayrımlar bulunduğundan, uç-yüzeylerin gerilimleri arasında da, türlü gizilgüçlerin yoğunluğu arasında da farklar vardır. Gizilgüç (potentiel) ayrımları değişik yüksekliklere yerleştirilmiş iki vücut (cisim) arasındaki ayrıma benzetilebilir. Düşerken, yukarda yer alan cisim aşağıdakinden daha çok iş görür. Bir kiloluk bir cisim yerde üç metreden düştüğü zaman bir metreden düştüğü zamana oranla daha büyük bir çukur açar. «Konumdan doğan gizilgüç», dolayısıyla «devinim enerjisi» (cinétique énergie) serbest bırakıldığı zaman daha büyüktür. Gizilgüç ayrımı ilkesi elektrik gerilimlerine kolayca uygulanabilir. Yüksek gerilim taşıyan bir cisim telle daha düşük gerilimli bir cisme bağlandığı zaman birinciden ikinciye doğru bir akım başlar, durağan (statique) elektrik enerjisi akımsal (yani devinen) enerjiye dönüşür. Sonunda iki yük, tıpkı boruyla birleştirilen bileşik kaplardaki su gibi, eşit düzeye gelir. Bu enerji eşitlenmesi gizilgüçler ara-

sında belli *bir ayrım*'ın bulunmasını gerektirir. Vücudumuz, değişik gizilgüçler taşıyan sayısız iç-yüzeyden oluşur. Dolayısıyla. vücudumuzdaki elektrik enerjisi sürekli devinim halindedir, yüksek gerilimli yerlerden alçak gerilimli bölgelere sürekli bir akım vardır. Bu kesintisiz eşitleme süreci içersinde elektrik yüklerini vücudun sıvı parçacıkları, devinen zerrecikler (ion'lar) taşır. Kimi atomlar belli bir elektrik yükü taşırlar; artı ya da eksi kutba yönelişlerine göre, bunlara *cation* ya da *anion* adı verilir. Peki ama, ne ilgisi var bütün bunların cinsel yaşam sorunuyla? Hem de büyük ilgisi var!

Cinsel gerilim bütün vücutta, özellikle de yürek ve karın bölgesinde duyulur. Uyarılma, yavaş yavaş, üreme örgenlerinde toplanır. Üreme örgenlerine kan dolar, yüzeylerinde elektrik yükü belirir. Cinsel açıdan uyarılmış bir bölgeye şöyle hafifçe dokunmanın vücudun başka bölgelerinin de uyarılmasına yolaçtığını biliyoruz. Gerilim ya da uyarılma sürtünmeyle artar. *Üreme örgenlerindeki ve bütün vücuttaki kasların istemdışı kasılıp açıldığı bedensel (örgensel) boşalma* sırasında gerilim tepe noktasına çıkar. Kasların kasılmasının belli bir elektrik yükünün boşalmasına yol açtığını herkes bilir. Bu boşalmayı ölçüp çizimini kâğıda geçirebiliriz. Kimi işlevbilimciler kasların kasılmasıyla açığa çıkan enerjiyi sinirlerin sakladığı görüşündedirler; bu enerjiyi sinir değil, kasılıp açılabilen kas boşaltabilir ancak. Cinsel sürtünmede, ilkin iki vücutta da enerji biriktirilir, sonra bu enerji bedensel boşalmayla atılır. *Öyleyse, bedensel boşalma belli bir elektrik yükünün boşaltılmasıdır.* Üreme örgenlerinin yapısı da bu işe göredir: kan damarları çoktur, sinir boğumları yoğundur, dikilme yeteneği vardır, ve kaslar özel bir kendiliğinden kasılma yeteneğine sahiptir.

Bu sürecin daha yakından incelenmesi dört zamanlı bir ritm yakalamamıza izin verir:

1. Örgenler akışkan maddeyle dolar: *bedensel gerilim* eşliğinde erkeklik örgeni dikilir;

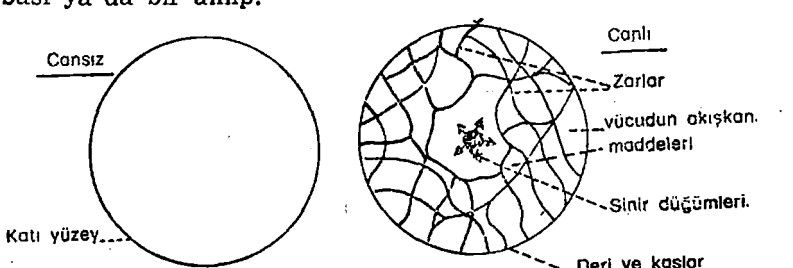
2. Bu dikilme, elektrikle ilgili bir niteliğe sahip bulunduğunu tahmin ettiğim yoğun bir uyarılmaya yolaçar: *elektrikle yüklenme;*

3. Bedensel boşalmada, elektrik yükü ya da cinsel uyarılma kasların kasılıp açılmasıyla boşalır: *elektrik yükünün boşalması;*

4. Vücuttaki akışkan maddelerin geri çekilmesiyle üreme örgenlerinde bir gevşeme, rahatlama: *kasların kendilerini salıvermesi.*

Ben bu dört zamanlı ritme, yani *bedensel gerilim → elektrikle yüklenme → elektrik yükünün boşalması → bedensel gevşeme* denklemine *bedensel boşalma denklemi* adını verdim.

Betimlediğim süreci zihnimizde şöyle canlandırabiliriz. Burada, bedensel boşalma denkleminin bulunmasından altı yıl önce düşündüğüm şişirilmiş balonun işleyişine dönüyorum yeniden. Şu iki küreyi karşılaştıralım: madenden yapılmış katı bir küre ile esnek bir torba, örneğin domuzun sidik torbası ya da bir amip.



Şekil 17

Elektrik enerjisi
Yalnız yüzeydedir, eşit oranda bütün yüzeye dağılmıştır, dışardan gelmiştir. Bütün dizge katıdır.

Elektrik enerjisi
Bütün vücuttadır (cisimdedir), her yana eşit olarak dağılmıştır, iç kaynaktan gelir. Bütün dizge yayılma ve kasılma yeteneğine sahiptir.

Canlı ve cansız küreleri gösteren çizim

Madensel kürenin içi boştur, ama domuzun sidik torbasında akışkan maddelerden, değişik yoğunluk ve iletkenlikte zarlar vardır. Ayrıca, madensel küre elektrik yükünü *dışardan*, örneğin durağan bir makinadan alır; domuzun sidik torbasındaysa, tam merkezde, kendi kendine çalışan bir yükleme aygıtı bulunur, yani sidik torbası *içerden* kendi kendine yüklenir. Temel doğabilim yasalarına göre, madensel kürenin elektrik yükü bütün yüzeye eşit olarak dağılır, ama yalnız yüzeye. Sidik torbasıysa baştan aşağı elektrik yüküyle dolar; akışkan maddelerle zarların yoğunluk ve çeşitleri başka başka olduğundan, bir uçtaki yükle öbür uçtaki ayrıdır; ayrıca, elektrik yükleri gizilgücün yüksek olduğu noktalardan alçak olduğu noktalara doğru sürekli devinim halindedir. Bununla birlikte, genel olarak, bir yön ağır basar: *merkezden*, elektrik enerjisinin kaynağından *çevreye* doğru olan yön. Bundan ötürü, sidik torbası az-çok sürekli olarak şişecek ve kasılacaktır. Zaman zaman, bir burgaç (girdap) gibi yeniden küre biçimini alacaktır —çünkü içerik aynıdır—, yüzeysel gerilim bu durumda en düşüktür. İçerde fazla enerji üretildiği zaman, torba bunu birkaç kez açılıp kapanarak boşaltacak, böylece enerjinin *düzene konması*'nı sağlayacaktır. İçerdeki gerilimi azalttığı için, bu boşalma müthiş haz verici olacaktır. Uzunluğuna yayılma halinde, sidik torbası değişik ritmlerde hareketler yapabilir; bunlar arasında belirli aralıklarla yayılıp kasılma, yani *tırtıl* hareketi ya da bağırsakların daralarak itme hareketi vardır:



Şekil 18

Ya da bütün vücut *yılanımsı* bir hareket yapabilir:



Şekil 19

Bu hareketlerde, elektrikli sidik torbasının bütün kesimleri bir *birlik* oluştururlar. Sidik torbası duyuma sahip olsaydı, bu *ritimli uzayıp kasılma* hareketini hoş bir şey gibi duyacak, yaşadığı deneyi düzenli olarak sallanan ve bundan haz duyan süt çocuğu gibi algılayacaktı. Bu devinimler sırasında dirimsel elektrik enerjisi sürekli olarak bir gerilim-yüklenme ve boşalma-gevşeme halinde bulunur. Bu enerji ısıya, bedensel enerjiye, devinimsel enerjiye ya da işe çevrilebilir. *Söz konusu sidik torbası, süt çocuğu gibi, kendini çevreyle, evrenle, yanındaki yöresindeki nesnelerle özdeş hisseder.* Böyle birkaç torba varsa, hemen birbirleriyle ilişki kurarlar, içlerinden her biri ritmini ve devinimini öbürlerine uydurur. Doğal devinimlere küçümsemeyle bakmayı aklı alınadığı gibi, doğal olmayan davranışları da anlamaz. Tıpkı bitkilerin tomurcuklanmasında ya da aşamalı hücre bölünmesinde gördüğümüz gibi, döllenmenin getirdiği enerjinin eklenmesinden sonra, sürekli iç enerji üretimi *gelişmeyi güvenlik altına alır.* Hattâ şöyle diyebiliriz: gelişmenin sonu gelmez. Yaptığı iş genel dirimsel etkinlik çerçevesinde sürüp gider, *dirimsel etkinliğe karşı değil.*

Uzun zaman aralıklarıyla uzunluğuna yayılma torbayı bu biçimde tutma eğilimi gösterir ve canlıda bir destekleme aygıtının gelişmesine önayak olabilir (iskelet). Ondan sonra artık küresel duruma dönülemez, ama *bükülme ve uzama* yine gerçekleştirilebilir, yani enerjinin vücutta gidip gelmesi sürer. İskeletin canlıyı devingenliğin tehlikeli bir biçimde bastırılmasına karşı pek koruyamayacağı açıktır.

Ama kendi başına ket vurucu bir etken de olmaz. Böyle bir ket vurmayı, yılanın vücudundaki *bir* yere atılacak bir düğüme benzetebiliriz: o zaman yılan, vücudunun geri kalan kesimlerinde de örgensel dalgalanma hareketinin ritmini ve birliğini yitirir:



Şekil 20

Gerçekte, insanın da hayvanın da vücudu betimlediğimiz torbaya benzer. Betimlemeyi tamamlamak üzere, vücuttaki sıvıyı düzenli bir ritimle *merkezden çevreye ve çevreden merkeze doğru* dolaştıracak kendi kendine çalışan bir pompa katmak gerekir işin içine: yürek-damar dizgesidir bu. Gelişmenin en alt basamaklarında bile, hayvanın vücudunda dirimsel-enerji üretimini sağlayan bir merkezî aygıt vardır. Çokhücreli hayvanlarda, bu aygıt *bitkisel düğümler*'den oluşur; bunlar, düzenli aralıklarla sürüp giden ve incecik tellerle bütün örgenlere, örgenlerin bütün kesimlerine bağlanan sinir hücrelerinin katışmacıdırlar. Bitkisel yaşamı onlar düzene koyarlar, *bitkisel duygu ve duygulanımları* algılamaya yarayan örgenler bunlardır. Aralarında tam bir birlik, bir çeşit «hücre yumağı» (syncytium) oluştururlar, ancak yine de karşıt işlevle yükümlü iki kümeye ayrılırlar: bunlardan biri *duygulanımsal dizge*, öbürüyse *duygulanımdışı dizge*'dir.

Bizim düşsel sidik torbası genleşip büzülebilir. Son sınırına dek uzayıp ardından birkaç kasılmayla gevşeyebilir. Pelte gibi ya da gergin, kendini salıvermiş ya da uyarılmış olabilir. Taşıyıcı akışkan maddeler aracılığıyla enerjiyi kimi zaman bir yere, kimi zaman başka bir yere toplayabilir. Kimi bölgesini sürekli gergin, kimisiniyse sürekli devinim

halinde tutabilir. Bir noktasına bastırırsanız, hemencecik başka bir noktasında aşırı elektrik yükü ve gerilim belirir.

Bu torbayı uzamasını önleyecek biçimde her yanından sıkıştırırsak, iç enerji üretimi sürdüğünden, devamlı bir *sıkıntı,* yani bir basınç ve sıkışma duyacaktır. Konuşabilse, kendisini bu acı veren durumdan «kurtarmamızı» isterdi. Başına geleceklere hiç aldırmazdı: yeter ki o an içinde bulunduğu katılık ve baskının yerini *devinim* ve *değişim* alsın. Bunu kendisi yapamayacağı için, başka birinin *onun yerine* yapması gerekir. Bu sonuca onu uzaya atmakla (bedeneğitimi), iyice yoğurmakla (masaj), iğne ile delmekle (patlama düşü), yaralamakla (dövülme düşü, harakiri) ulaşabiliriz; bütün bu yollar işe yaramazsa, eritmekle, çözüştürmekle (Nirvana, dinsel özveriyle ölüm).

Böyle torbalardan oluşmuş bir toplum «acı çekmeme durumu»nun en yetkin örneğini yaratır. Zevkin ya da zevk iştahının doğuracağı her türlü yayılma acı biçiminde duyulacağı için, torba zevkin vereceği uyarılmadan ölesiye korkacaktır (kaygılı haz). Ayrıca, zevkin «zararlı», «günahlı» ve «yıkıcı» nitelikleri üstüne koskoca kuramlar geliştirecektir. Kısacası, yirminci yüzyıl çilecisinin ta kendisi olacaktır. Zamanla, onca arzuladığı gevşemenin elde edilebileceğini düşünmekten bile korkmaya başlayacaktır; bu gevşemeden nefret edecek, sonunda bu edimi ölümle cezalandıracaktır. Aynı türden başka sidik torbalarıyla el ele verecek, alabildiğine katı yaratıklardan oluşan bir toplum kuracak, katı mı katı kurallar koyacaktır. Bu kuralların biricik işlevi iç enerji üretimini en düşük düzeyde tutmak, başka bir deyişle en beylik ve sessiz yollarda dolaşmak, en alışılmış tepkilerle yetinmek olacaktır. Bu sidik torbalarının başlıca ereği, hiç de uymayan bir biçimde, haz ya da devinimle kendine doğal bir çıkış yolu bulamayan iç enerji fazlasının denetlenmesi olacaktır. Örneğin, Sade'çı bir tutum benimseyecek, bir sürü görenekle dolu, ama anlamsız birtakım

törenler uygulayacaklardır (saplantılı dinsel tutum bunun en iyi örneğidir). *Gerçekçi ereklere ancak sımsıkı düzene konmamış, alışılmadık yollardan varılır; dolayısıyla bu erekler, onlara gözlerini dikenlerden sürekli devinim ve tedirginlik isterler.*

Torba, baskı altında tutulan enerjinin boşaltılacağı apansız çırpınma nöbetlerine tutulabilir, *dönüşümce* (histeri) ya da *sâra* nöbetleri geçirebilir. Ama tersine, donukluk hastalığına tutulmuş *zihni karışık kişi* gibi, yüzde yüz katılaşıp kuruyabilir de. Ancak dışavuruş biçimi ne olursa olsun, bizim torba biçimindeki canlı hep *büyük bir sıkıntı* çekecektir. Gerisi, yani dinsel gizemcilik, bir öndere körü körüne inanma ya da aşırı ölüm eğilimi hep bu sıkıntının, dirimsel, cinsel kaygının kaçınılmaz sonuçları olacaktır. Doğada her şey devindiği, değiştiği, geliştiği, uzadığı, kısaldığı için, bizim *zırhlı* sidik torbası doğaya karşı, garip ve aykırı biçimde davranacaktır. Kendini «çok ender bir varlık» sanacak, örneğin kolalı yaka taktığı ya da birörnek giysiye büründüğü için, «üstün bir ırk»tan geldiğine inanacaktır. Belli bir «kafa eğitim ve üretimi»nin ya da belli bir «ırk»ın «doğa» ile bağdaşmayan temsilcisi olacaktır. Doğayı «aşağı», «şeytansı», «hayvansı», «dizginsiz» ya da «saygıya değmez» bulacaktır. Ama kınadığı doğanın kendi içindeki son kırıntılarını hissetmekten geri duramayacağı için, duygusal açıdan, örneğin «yüce sevgi»yle doğanın sınırları dışına taşacak, onu aşacaktır. Doğayı vücuttaki kasılmalarla düşünmek, onun için kutsal şeylere dil uzatmak olacaktır. Öte yandan, dedikleriyle en küçük bir çelişkiye düşmeksizin, bayağı cinsel yayınları yaratacaktır.

Yukarda sözünü ettiğim gerilim ve yüklenme denklemi geleneksel dirimbilimi incelediğim günlerde zihnimden geçmiş bütün düşünceleri biraraya topluyordu. Kuramsal doğruluğunun kanıtlanması gerekiyordu. İşlevbilim (physiologie) açısından kuramım çok bilinen bir görüngüye, *kaslarda ken-*

diliğinden oluşan kasılmalara dayanıyordu. Elektrikli uyarmalar kaslarda kasılma yaratır. Galvani deneyinde görüldüğü üzere, örselenmiş bir kası örselenen yerin ötesinden tele bağladığımız zaman yine kasılma olur. *Kasılma, ölçülebilen* bir akım eşliğinde olmaktadır. Ayrıca, örselenen her kasta olağan bir akım vardır. Bu, kasın yüzeyi iletken bir telle, örneğin bir bakır telle örselenen yerin ötesine bağlandığı zaman kendini göstermektedir.

Kasların kasılması, öteden beri, işlevbilimsel araştırma için önemli bir alandı. Kasları inceleyen işlevbilimin neden bu araştırmayı *genel* hayvan elektrikliliği görüngülerine bağlamadığını bir türlü anlayamıyordum. İki sinir-kas parçasını birinin kası öbürünün sinirine gelecek biçimde birbirine değdirdiğiniz ve birinci kası elektrik akımı vererek büzdüğünüz zaman, ikinci kas da kendiliğinden kasılmaktadır. Birinci kas elektrik uyarısının etkisiyle kasılmakta, kendisi de bir dirimsel eylem akımı üretmektedir. Bu dirimsel akım bir elektrik uyarması yerine geçmekte, ikinci kas buna kasılarak yanıt vermekte ve o da bir dirimsel eylem akımı üretmektedir. Hayvan vücudunda bütün kaslar birbirine ve akışkan maddeler aracılığıyla *vücudun tümüne* bağlı bulunduklarına göre, her kas eylemi ister istemez vücudun bütününde uyarıcı bir etki yapar. Doğal olarak, bu etki kasın durumuna, ilk uyarıcıya ve gücüne bağlı olarak değişir; ama sonunda, vücudun bütünü etkilenir. Bu etkinin en belirgin örneği, üreme örgenlerindeki kasların bedensel boşalma sırasındaki kasılmasıdır; bu kasılma öyle güçlüdür ki, bütün bedene yayılır. Bunların hiçbirine kitaplarda yer verilmemişti, oysa son derece önemli şeyleri gösteriyorlardı.

Yüreğin çalışmasını gösteren eğrinin ayrıntılı incelemesi varsayımımı doğruladı: gerilim-yüklenme süreci yüreğin işleyişini de yönetmekte, bir elektrik dalgası kulakçıktan tepeye doğru akmaktadır. Kasılmanın başlayabilmesi için önkoşul, kulakçığın kanla *dolmasıdır*. Yüklenme ve boşalma-

nın sonucu, yüreğin kasılmasıyla kanın aorttan dışarı verilmesidir.

Sürdürücü ilâçların bağırsak kasları üzerinde elektrik uyarmasına benzer etkileri vardır. Söz konusu ilâçlar içildikten sonra, bağırsaklar düzenli bir dalgalanmayla kasılır açılır, böylece içlerindeki dışkıyı dışarı atarlar. Aynı gözlem sidik torbası için de geçerlidir; sidik torbası ilkin kasılmaya yolaçan akışkanlarla dolar, bunların etkisiyle torbadaki sidik dışarı atılır.

Bu betimlemede son derece önemli bir olgu vardır, dirimbilimde erekbilimsel düşüncenin geçerli olmadığının gösterilmesinde bunu örnek alabiliriz. Sidik torbası bilmem hangi tanrısal istemden ya da doğaüstü dirimsel güçten ötürü «işeme işlevini yerine getirmek üzere» kasılmaz; son derece yalın *bir nedensel ilke*'den ötürü kasılır: bedensel dolma kasılmaya yolaçar. Bu ilke bütün öbür işlevler için geçerlidir. İnsanoğlu «çocuk sahibi olmak için» cinsel ilişkide bulunmaz, üreme örgenlerine kanın akın etmesi buraya belli bir dirimsel-elektrik yükü getirir ve bu yükün boşaltılması gerekir. Bu boşalma birtakım cinsel özlerin dışarı atılmasıyla birlikte olur. Başka türlü söylersek, «cinsel etkinlik üreme işlevinin buyruğunda değildir», üremenin kendisi üreme örgenlerindeki yüklenme-boşalma sürecinin ara olayıdır. Bu, ahlâkçı bir «insan dölünü iyileştirme bilimine» yandaş olanların umutlarını boşa çıkarır belki, ama somut bir olgudur işte.

1933'te, Berlin'de, dirimbilimci Hartmann'ın yaptığı bir deneyi öğrendim. Cinsel hücrelerin cinsel etkinliği üzerinde yaptığı özel bir deneyle, çiftleşme sırasında erkeğin işleviyle kadının işlevinin önceden saptanmamış olduğunu gösterdi Hartmann. Zayıf bir erkek hücresi, kendisinden daha güçlü bir erkek hücre karşısında dişi gibi davranabilmektedir. Peki, nedir öyleyse aynı cinsten hücrelerin kümeleşmesini, «çiftleşmesi»ni belirleyen etken? Hartmann bu soruyu yanıtsız bırakmıştır. «Henüz tanımadığımız birtakım özler»in bu-

lunduğunu varsaymıştır. Bense bunun bir elektrik süreci olduğunu anladım. Birkaç yıl sonra, yaşam kabarcıkları (bion'lar) üzerinde yaptığım elektrikli deneyle kümelenmeyi gerçekleştirebildiğimi gösterdim. Aynı günlerde, birisi bana Moskova'da gerçekleştirilmiş deneyleri yansıtan bir gazete kesiği gönderdi; (adını bulamadığım) bilginin biri, yumurta ve tohum hücrelerinin dişi ya da erkek bireyler üretmesinin içlerindeki elektrik enerjisine bağlı bulunduğunu kanıtlamıştı.

Demek ki o güne dek öne sürülenin tersine, *üreme cinsel etkinliğin işlevlerinden biriydi.* Freud da, «cinsel» nitelendirmesiyle «üremeye ilişkin» nitelendirmesini birbirinden ayırarak, ruhsal-cinsel yaşam konusunda aynı şeyi düşünmüştü. Ama sonradan, anlayamadığım nedenlerden ötürü, «ergenlik çağındaki cinsel etkinliği» yeniden «üreme işlevinin hizmetine» soktu. Hartmann'sa, bu düşünsel konutun dirimbilimsel alanda kanıtlamasını yaptı. Bu bulguların cinsel ahlâk konusunda yaratacakları sonuçlar açık seçik ortadadır. Bundan böyle cinsel etkinliği artık insan soyunun korunmasının arzulanmayan bir alt-ürünü saymak elimizde değildir. Ben buna, çeşitli dirimbilimcilerin yaptıkları deneylere dayanan üçüncü bir kanıtlama kattım: genel hücre bölünmesi gibi, yumurtanın bölünmesi de bir bedensel boşalma sürecidir; gerilme/yüklenme yasasına ayakuydurur.

Yumurta döllendiği ve tohumcuğun *enerjisini* kendine kattığı zaman, önce belli bir *gerilim*'e ulaşır. İçine yeni akışkan maddeler katılır, dış zarı gerilir. Başka bir deyişle, iç basınçla yüzeysel gerilim aynı anda artar. Yumurtanın oluşturduğu kürenin içersindeki basınç ne denli büyükse, yüzeyin «dayanma»sı o denli güçtür. Bunlar, kökenleri iç basınçla yüzeysel gerilim arasındaki karşıtlıkta olan süreçlerdir. Salt madenden yapılmış bir küre, içersindeki basınç artınca, *patlar.* Yumurta hücresinde, canlı maddenin başlıca özelliğini dile getiren bir süreç başgösterir: *çekilip uzama ka-*

sılmaya yolaçar. Yumurta hücresinin büyümesi akışkan madde birikiminden ötürüdür ve ancak belli bir noktaya dek sürebilir. Çekirdek «ışın saçmaya», yani enerji üretmeye başlar. Gurwitsch bu görüngüye «*bölünmeye yolaçan ışıma*» (radiation mitogénétique) adını verdi. Sonradan, kimi ışıma türlerinin derecesini merkezlerinde gözleyerek yaşam kabarcıklarının canlılığını değerlendirmeyi öğrendim. Hücrede aşırı dolma, yani cisimsel gerilim *elektrik yüklenme* ile atbaşı gider. Bir an gelir, dış zar kasılmaya başlar; bu sırada kürenin çapı ve yüzeysel gerilim en üst düzeye çıkmıştır. Kasılma tam ortadaki ya da herhangi bir boylamda olur. Kolayca gözlenebileceği üzere büzülme aşamalı ve düzgün bir süreç değildir, bir kavga ve çatışkı sürecidir. Dış zarın gerilmesi iç basınçla çatışır, iç basınç gittikçe artar. İç basınçla yüzeysel gerilimin birbirlerini etkileyerek artışları kolayca görülebilir. Bunun sonucunda bir titreşim, bir dalgalanma, gözle görülür bir kasılma ortaya çıkar:



Şekil 21

Boğum hep daha ileri gider, iç gerilim artmaya devam eder. Hücre konuşabilse, *yüreğinin daraldığını, bunaldığını* söylerdi. Patlamanın dışında bu iç basıncı yoketmenin bir tek çaresi vardır: yüzü iyice gerilmiş *bir tek kocaman torbanın iki küçük torbacığa bölünmesi; bu yeni hücreler içersindeki eşit hacimdeki içerik daha büyük, dolayısıyla daha az gerilmiş bir zar tarafından kuşatılacaktır*. Demek ki yumurtanın bölünmesi *gevşeme sürecinin karşılığıdır*. İğ biçimindeki çekirdek işte bu süreci izlemiştir. Dirimbilimcilerin çoğu hücre çekirdeğinin iğ biçiminde oluşunu elektriksel bir

görüngü sayarlar. Hücrenin bölünmesinden sonra çekirdeğin elektrik yükünü ölçebilseydik, herhalde bir boşalmayla karşılaşırdık. (Hücre çekirdeğinin oluşumu sırasında iki katma çıkmış bulunan) kromozomların yarısını eleyen «indirgeyici bölünme» de aynı yönde gelişir. Şimdi artık yeni oluşan bu gençkız hücrelerin her birinde aynı sayıda kromozom vardır. Çoğalma tamamlanmıştır.

Dolayısıyla, hücrenin bölünmesi de örgensel boşalmanın dört zamanlı denklemine ayakuydurur: gerilim → yüklenme → boşalma → gevşeme. Bu, dirimsel süreçlerin en anlamlısıdır. Bedensel (örgensel) boşalma denklemine «yaşam denklemi» adını verebiliriz.

O günlerde, bu konuda hiçbir şey yayımlamak istemiyordum. Bakımevindeki hekimsel açıklamalarda zaman zaman kimi anıştırmalarda bulunmakla yetiniyordum; Hartmann'ın deneylerine dayanarak, yalnız *Die Fortpflanzung als Fonktion der Sexualität* (Cinsel Yaşamda Üreme İşlevi) (1935) adlı küçük bildirimin yayımlanmasına izin verdim. Konu öylesine önemliydi ki, varsayımımı doğrulayacak ya da çürütecek özel deneylere girişmeden başka bir şey yayımlamak istemiyordum.

6 — HAZ (GENLEŞME) VE KAYGI (BÜZÜLME), BİTKİSEL YAŞAMIN TEMEL KARŞITLIĞI

1933'te, ruhsal ve bedensel işleyişin birliğine ilişkin görüşlerim şöyle açıklığa kavuşmuştu: *yürek atışı* denen temel dirimsel işlev, yani genleşme ve büzülme işlevi ruhsal alanda da, bedensel alanda da gösterilebilir. Canlı varlıkta birbirinin karşıtı iki ayrı küre vardı, bunların ögeleri dirimsel işleyişinin çeşitli derinliklerini dile getiriyordu.

İçtepilerle duyumları sinirler yaratmaz, yalnızca iletir. Bunlar bütün bedende ortaya çıkan dirimsel belirtilerdir. Örgütlü sinir dokusunun oluşmasından önce de vardırlar. Ör-

BİTKİSEL KÜME	DOKULAR ÜZERİNDEKİ GENEL ETKİ	MERKEZİ ETKİ	ÇEVRESEL ETKİ
Duygulanımsal	Yüzeysel gerilimin azalması	Yürek ve atardamarda kasılma	Kasların sarıp sıkması
Kalsiyum (küme)	Su yitimi	Yürek kasının uyarılması	
Adrenalin	**Tutulma, liflenme**		
Kolesterin	Elektrik duyarlığının azalması		
H - zerreleri	Aşırı 0_2 tüketimi Kan basıncının artışı		
Duygulanımdışı	Yüzeysel gerilim artışı	Yürek ve atardamarda gevşeme	Kasların açılması
Potasyum kümesi	Su birikimi (dokuların şişmesi)	Yürek kasının gevşemesi	
Kolin	**Kas esnekliğinin artması**		
HO - zerreleri	Elektrik duyarlığının artması		
Lesitin	0_2 tüketiminin azalması Kan basıncının azalması		

gütlü sinir dizgeleri bulunmadığı halde, tek hücreli canlılar da tıpkı çokhücreliler gibi aynı eylemleri yapar, aynı içtepileri gösterirler. Kraus'la Zondek birtakım kimyasal özlerin özerk sinir dizgesinin işlevlerini kamçılamak ya da dizginlemekle kalmayıp *onların yerini alabildiklerini* göstermişlerdir. Kraus, bu deneylere dayanarak, sinirlerin, ilâçların ve elektrikle ayrışan maddelerin eylemlerinin dirimsel dizgede birbirlerinin yerini alabilecekleri, vücuttaki dokularda su toplanmasına ya da su yitirilmesine yolaçabilecekleri sonucuna varmıştır (daha önce gördüğümüz gibi, bu ikisi canlı maddenin temel işlevleridirler).

301. sayfadaki çizelge duygulanımsal dizgeyle duygulanımdışı dizgenin eylemlerini genel işlev açısından özetlemektedir.

Bundan şu olgular çıkar:

1. Potasyumlu madde kümesiyle *(duygulanımdışı dizge)* kalsiyumlu maddeler kümesi *(duygulanım dizgesi)* arasındaki karşıtlık: genleşme ve büzülme.

2. Uyarılma açısından *merkez* ile *çevre* arasındaki karşıtlık.

3. Duygulanımsal ve duygulanımdışı işlevlerle kimyasal uyarıcıların işlevleri arasındaki işlevsel aynılık.

4. Bireysel örgenlerdeki sinir dağılımının bütün vücudun işlevsel birlik ve karşıtlığına bağımlı oluşu.

Daha önce de belirttiğim gibi bütün, dirimsel içtepiler ve duyumlar şu iki temel işleve, *genleşme* (uzama, açılma) ve *büzülme* (kasılma) işlevlerine indirgenebilir. *Bu iki temel işlevle özerk sinir dizgesi arasındaki ilinti nedir?* Örgenlerdeki son derece karmaşık bitkisel sinir dağılımı ayrıntılı olarak incelendikten sonra, duygulanımdışı *sinir dizgesi* özellikle *yayılma, uzama, kan akını, şişkinlik ve haz* alanlarında iş görmektedir. Buna karşılık, duygulanımsal dizge vücudun *büzüldüğü*, kanı çevreden merkeze doğru çektiği, solgunluğa, *yürek daralmasına ya da acıya yolaçtığı* yerlerde işlemektedir. Bir adım daha atarsak, duygulanımdışı dizgenin «kendi

benliğinden dış dünyaya doğru» yayılmayı, hazzı ve sevinci simgelediğini; duygulanımsal dizgeninse «dış dünyadan kaçıp kendi içine büzülme»yi, kederi ve acıyı temsil ettiğini görürüz. Yaşama süreci, ardı arkası kesilmeyen ve birbirini izleyen genleşme ve büzülmelerden oluşur.

Beri yandan, duygulanımdışı dizgedeki işlevle *cinsel* işlevin, duygulanımsal işlevle de *hoşnutsuzluk* ya da yürek daralması işlevinin *aynılığı*'nı farkediyoruz. Haz duyduğumuz anda kan damarlarının çevreye doğru açıldıklarını, derinin kızardığını görebiliriz; duyulan haz sıradan tadalma duyumlarından cinsel coşkuya dek uzanabilir; kaygılanma halindeyse kan damarlarının büzülmesi, sararıp solma, hoşnutsuzluk atbaşı gider. Haz duyulduğu an «yürek ferahlar» (duygulanımdışı sinir dizgesi genleşir), yüreğin atışı tam ve dingindir. Kaygılandığımız zaman yürek sıkışır, hızlı çarpar. Zevk duyduğumuz zaman, yürek kanı geniş damarlara doğru pompalar, işi kolaydır; kaygılandığımız zamansa, kanı sıkışmış damarlara itmesi gerekir, işi zordur. Birinci durumda, kan özellikle vücudun dış yüzündeki damarlara dağılır; ikinci durumdaysa sıkışan damarlar kanı yürek bölgesinde toplar. Bu durumda, kaygının hep yürek daralmasıyla birlikte duyulması ve yürek sıkışmasının kaygıya yolaçması kolayca anlaşılmaktadır. Aşağıda, örgen hekimliğinde önemli bir rol oynayan aşırı yürek-damar gerilimini gösteren bir dizelge göreceksiniz. Bu aşırı gerilim *vücutta duygulanımsal sinir dizgesinin (sympathie dizgesinin) doğurduğu genel kasılma*'ya karşılıktır.

	KAYGI BELİRTİSİ	HAZ BELİRTİSİ
Çevresel kan damarları	Kasılmıştır	Açılmıştır
Yüreğin çalışması	Hızlıdır	Yavaştır
Kan basıncı	Artmıştır	Azalmıştır
Gözbebeği	Açılmıştır	Kısılmıştır
Tükrük salgılama	Azalmıştır	Artmıştır
Kaslar	Tutulmuştur ya da atmaktadır	Esnek ve gevşektir

Üst düzeyde, yani ruhsal (zihinsel) düzeyde dirimsel genleşme haz, kasılmaysa tatsızlık biçiminde algılanır. İçgüdüsel düzeyde, genleşme ile büzülme cinsel uyarılma ve yürek daralması biçiminde işler. Daha derin bedensel düzeyde, genleşme ve büzülme duygulanımdışı dizgeyle duygulanımsal dizgeye karşılıktır. Kraus'la Zondek'in buluşlarına göre duygulanımdışı işlev potasyum kümesindeki madde parçacıkları (ionlar) ile, duygulanımsal işlev de kalsiyum parçacıklarıyla yer değiştirebilmektedir. Böylece, *en yüce duygulardan tutun da en derin dirimsel tepkilere varana dek her şeyi kapsayan birleştirici bir işleyiş* tablosu, hem de inandırıcı bir tablo elde etmiş oluruz.

Aşağıdaki çizelge iki ayrı işlev dizisini derinliklerine göre canlandırmaktadır.

HAZ	TATSIZLIK VE KAYGI
Cinsel etkinlik	Yürek daralması
Duygulanımdışı	Duygulanımsal
Potasyum	Kalsiyum
Lesitin	Kolesterin
HO zerreleri, kolin	H zerreleri, adrenalin
(Su biriktirten bazlar)	(Su yitirten asitler)
Genleşme işlevi	**Büzülme işlevi**

Ruhsal-bedensel dizgenin hem birleştirici hem karşıt işleyişini gösteren bu denklemi temel aldığımız zaman, kendiliğinden oluşan sinir dokusunun bazı açık çelişkileri de aydınlığa kavuşmaktadır. Eskiden, vücudun özerk sinir dokusu düzenden yoksun gözüküyordu. Kaslar kimi zaman duygulanımdışı sinir dizgesi tarafından kasılmaktadır, kimi zaman da duygulanımsal dizge tarafından. Salgı bezlerinin işleyişini kimi zaman duygulanımdışı dizge (üreme bezleri), kimi zaman da duygulanımsal dizge uyarmaktadır (ter bezleri). Özerk çalışan örgenlerin duygulanımsal ve duygula-

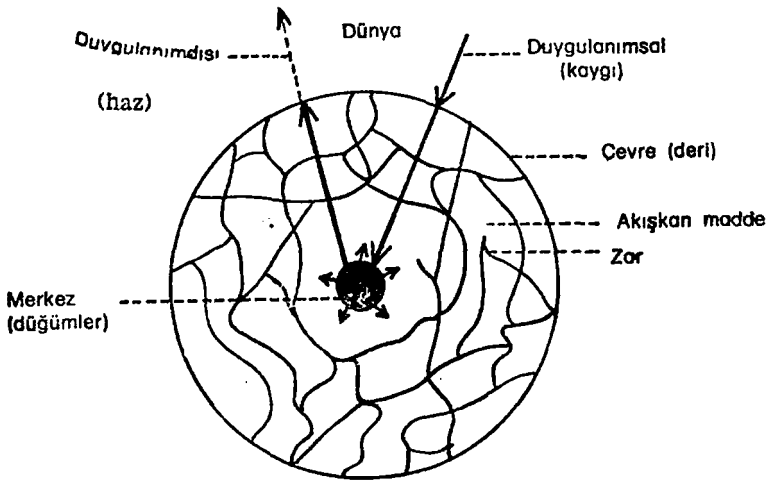
nımdışı sinir dokularının karşıtlığını gösteren aşağıdaki çizelge ilk bakışta karanlık gözüken bazı noktaları aydınlatacaktır.

DUYGULANIMSAL EYLEM	ÖRGEN	DUYGULANIMDIŞI EYLEM
Gözbebeklerindeki büzücü kaslara ket vurulması **Gözbebeklerinin açılması**	Gözbebeği kasları	Gözbebeklerindeki büzücü kasların uyarılması **Gözbebeklerinin kısılmasr**
Gözyaşı bezlerine ket vurulması **«Kupkuru gözler»**	Gözyaşı bezleri	Gözyaşı bezlerinin uyarılması **«Nemli gözler»**
Tükrük bezlerine ket vurulması **«Kupkuru ağız»**	Tükrük bezleri	Tükrük bezlerinin uyarılması **«Ağız sulanması»**
Ter bezlerinin uyarılması **«Soğuk soğuk terleme»**	Ter bezleri	Ter bezlerine ket vurulması **«Kupkuru deri»**
Atardamarların kasılması **«Soğuk ter», sararma**	Atardamarlar	Atardamarların açılması **Derinin kızarması, gittikçe artan, tersiz şişme**
Tüy dikici kasların uyarılması **«Saçların dikilmesi», «Derinin diken diken olması»**	Tüy dikici kaslar	Tüy dikici kaslara ket vurulması **Kaymak gibi deri**
Kasların büzülmesine ket vurulması **Bronşların rahatlamasr**	Bronş kasları	Kasların büzülmesinin uyarılması **Bronşlarda sıkışma**
Yürek atışının kamçılanması **Çarpıntı, bir hızlı bir yavaş atış**	Yürek	Yürek atışının dizginlenmesi **Dingin yürek, ağır nabız**

DUYGULANIMSAL EYLEM	ÖRGEN	DUYGULANIMDIŞI EYLEM
Açılıp-kapanma hareketine ket vurulur Sindirim bezlerinin salgısı azalır	Miğde-barsak aygıtı. Karaciğer, pankreas, böbrekler, bütün sindirim salgı bezleri	**Bağırsakların açılıp - kapanmasını ve sindirim bezlerinin salgısını körükler**
Adrenalin salgılanmasını körükler	Böbreküstü bezleri	**Adrenalin salgılanmasını köstekler**
Sidik torbasının ağzını açan kaslara ket vurur. Büzücü kasları uyarır. **İşemeyi önler.**	Sidik torbası	Sidik torbasını açan kasları uyarır. Büzücü kaslara ket vurur. **İşemeyi kolaylaştırır.**
Kaygan dokuları gerer. Bütün bezlerin salgısını azaltır. Kan akınını azaltır. **Cinsel duyumun azalmasına yolaçar.**	Kadının cinsel örgenleri	Kaygan dokuları gevşetir. Bütün bezlerin salgısını kamçılar. Kan akınım artırır. **Cinsel duyumun yoğunlaşmasına yolaçar.**
Yumurtalık keselerinin kaslarını gerer. Salgılamayı azaltır. Kan akınını azaltır. **Erkeklik örgeni pörsür. Cinsel duyum azalır.**	Erkeğin cinsel örgenleri	Yumurtalık keselerinin kaslarını gevşetir. Salgılamayı kamçılar. Kan akınını artırır. **Dikilme. Cinsel duyumun yoğunlaşması.**

Dirimsel enerjinin izlediği iki ayrı yönün gösterilmesi sırasında, o güne dek hiç dikkat etmediğimiz bir olgu açığa çıktı. Şimdi artık *bitkisel çevre* konusunda açık bir çizelge var elimizde. Ancak, kaygı belirdiği an dirimsel enerjinin nerede toplandığını belirlemedik. Dirimsel elektrik enerjisi-

nin çıktığı ve döndüğü bir *bitkisel enerji merkezi* olmalı vücutta. Bütün coşkuların yakıştırıldığı karın boşluğunda dirimsel enerjiyi üreten merkezler vardır. Bunlar özerk sinir dizgesinin büyük merkezleridir, güneş yumağı, kasık yuma-



Şekil 22

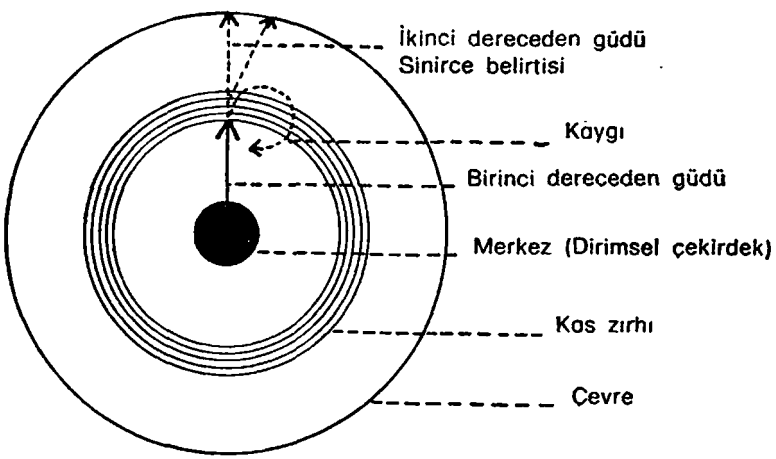
Duygulanımdışı	**Duygulanımsal**
Şişme, genleşme	Büzülme
Artan şişkinlik	Azalan şişkinlik
(yüzeysel gerilim)	(yüzeysel gerilim)
Merkezî gerilimin azalması	Yüksek Merkezî Gerilim
Açılma	Kapanma
«Dünyaya doğru, kendi dışına doğru» Cinsel uyarılma;	**«Dünyanın dışında, kendi içine dönme» Kaygı, sararma,**
sıcak ve kızarmış deri	soğuk ter
Merkez'den çevreye doğru	Çevreden merkeze doğru
yayılan «akım»	yayılan «akım»

Duygulanımdışı etkinliğin artması, gevşeme ← İkisi arasında gidip gelen dirimsel süreç → **Duygulanımsal etkinliğin artması, aşırı gerilim**

Bitkisel sinir dizgesinin temel işlevleri

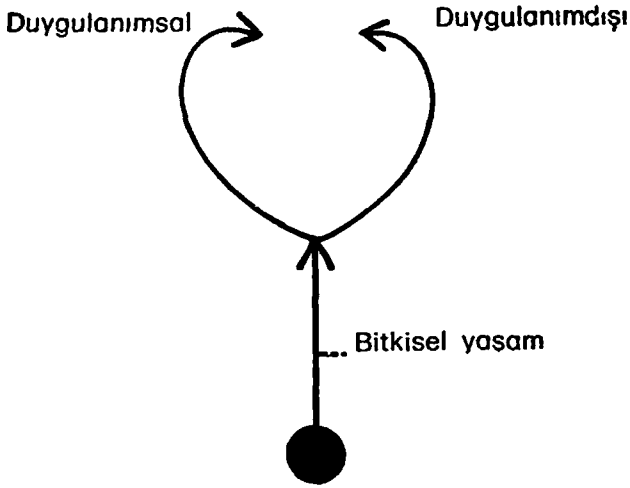
ğı, bel yumağı ya da leğen kemiği yumağı bunların belli başlılarıdır. Bitkisel sinir dizgesine bir göz attığımız zaman, bitkisel sinir düğümlerinin karın ve üreme örgenleri bölgesinde daha yoğun olduklarını görürüz. 22, 23 ve 24. şekiller *merkez* ile *çevre* arasındaki işlevsel ilişkileri göstermektedir.

Her örgenin bitkisel sinir dokusunu *bütün vücudun* genleşip kasılma işlevleri açısından incelemeye başladığım anda, o güne dek karanlık duran noktalar aydınlığa kavuşuverdi. Başka bir deyişle, şu ya da bu örgenin haz ve kaygı sırasında nasıl işlediğini, her iki durumda hangi özerk sinir dokusunun karşımıza çıktığını araştırdım. Böylece, *bütün vücudun işleyişi açısından ele alınınca,* ilk bakışta çelişik gözüken sinir dokusunun tam anlamıyla düzenli ve anlaşılır olduğu ortaya çıktı.



Şekil 23

Aynı işlevlerin zırhlı bir vücutta gösterilmesi. İkinci dereceden bir güdüyle ve yürek daralmasıyla sonuçlanan birinci dereceden bir güdüye ket vurulması.



Şekil 24

Bitkisel sinir dizgesindeki birlik ve karşıtlık

Bu dediklerimiz «merkez»in, yani yüreğin sinir dokusuyla bunun karşıtı olan çevrenin, yani kan damarlarıyla kasların sinir dokusunun betimlenmesiyle çok daha inandırıcı biçimde kanıtlanabilir. Duygulanımdışı sinir dizgesi damarları açarak kanın çevreye akışını kolaylaştırır, yüreğin aşırı çalışmasına gerek bırakmaz. Buna karşılık, duygulanımsal dizge damarları sıkıştırarak kanın çevreye yayılmasını engeller. yüreğin çalışmasını körükler. Vücudun bütününü anlatan terimlerle söylersek, birbirine karşıt bu iki sinir dokusu kolayca anlaşılabilir. Kaygılandığımız anlarda, yüreğin çevredeki kasılmayı aşması gerekmektedir; haz duyduğumuz anlardaysa, rahatça ve usul usul çalışabilir. *Merkezle çevre arasında işlevsel karşıtlık vardır.*

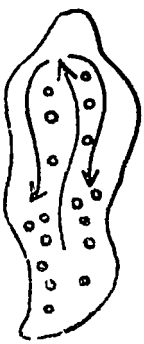
Duygulanımsal dizgenin tükrük bezlerinin etkinliğine ket

vurması, aynı zamanda adrenalin salgılanmasını körüklemesi ve yürek daralmasına yolaçması duygulanımsal kaygının tamamlayıcı işlevine ilişkin son derece anlamlı bir olgudur. Aynı biçimde, sidik torbasına baktığımız zaman duygulanımsal sinirlerin işemeye engel olan kası uyardığını görürüz; duygulanımdışı etkinlikleri yöneten sinir dizgesinin eylemiyse ters yöndedir. Beri yandan, bütüne baktığımızda, haz duyduğumuz anlarda, duygulanımdışı dizgenin etkisiyle gözbeneklerinin kısılması, bir fotoğraf makinasının böleci gibi çalışması ve görmeyi keskinleştirmesi de çok anlamlıdır. Buna karşılık, kaygıdan ileri gelen kötürümlük halinde, gözbeneklerinin iyice açılmasından ötürü görme keskinliğini yitirir.

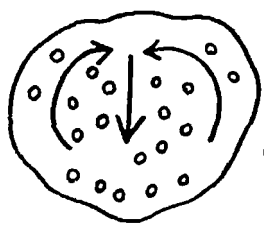
Özerk sinir dokusunun bütün vücuttaki temel dirimsel genleşme ve büzülme işlevlerine indirgenmesi hiç kuşkusuz ileri doğru atılmış önemli bir adım oldu ve dirimbilimsel varsayımımın sınanmasına izin verdi. Buna göre, *bütün vücut* hazzın verdiği genleşme halindeyse, duygulanımdışı sinir dizgesi örgenleri —gerilme ve gevşeme yönünde— uyarmaktadır. Duygulanımsal dizgeyse, tam tersine, bütün vücut kaygılı bir kasılma halindeyken örgenleri çok anlamlı bir biçimde, dirimsel olarak uyarmaktadır. Öyleyse dirimsel süreç, özellikle soluk alıp vermede, kesintisiz bir açılıp-kapanma halinde algılanabilir: bu süreç içersinde vücut, sarkaç gibi, duygulanımdışı genleşme (soluk verme) ile duygulanımsal büzülme (soluk alma) arasında gidip gelmektedir. Bu kuramsal görüşleri dile getirirken, amibin, denizanasının ya da yüreğin devinimini düşünüyordum. Soluk alıp verme işlevi burada şu yeni görüşlerin ışığında kısaca anlatılamayacak kadar karmaşıktır çünkü.

Bu dirimsel açılıp-kapanma iki yönden birinde aksatılırsa, yani genleşme ya da büzülme işlevi ağır basarsa, dirimsel denge kaçınılmaz bir biçimde bozulur. Uzun süre genleşme halinde kalmak, genel bir *duygulanımdışı sinir dizgesi etkinliği*'nin belirtisidir; uzun süre büzülme halinde kalmay-

sa, tersine, *duygulanımsal dizgenin egemen olduğu*'nu gösterir. Dolayısıyla, bakımevinde saptadığımız bütün bedensel koşullar, örneğin yürek ve atardamarlardaki aşırı gerilim duygulanımsal sinir dizgesini kamçılayan, vücuda çıkmamacasına saplanıp kalmış bir kaygının koşulları gibi kavranabilir. Duygulanımsal sinir dizgesinde ortaya çıkan bu gerilimin merkezinde cinsel (bedensel) boşalma kaygısı, yani vücudu saracak istemdışı genleşme/büzülme hareketinden korkma vardır.



Yayılma ve devinim



Bir elektrik uyarmasından sonra küresel duruma dönüş

Şekil 25

Uzayıp kısalan bir amipte hücresel akımlar

İşlevbilim kitaplarında özerk sinir dokusuyla ilgili sayısız veriye rastlarız. Benim cinsel tutumbilim kuramının ilginç yanı bu alanda birtakım yeni olgular bulmuş olmak değil, onlardan yola çıkarak herkesin bildiği sinir dokularını her yerde geçerli dirimsel bir denkleme indirgemekti. Bedensel boşalma kuramı, vücudun işlevbilimsel terimlerle kavranmasına önemli bir katkıda bulunmuş olduğunu söyleyebilir. İşlevlerin birleştirilmesi bizi yeni olguların bulunmasına götürdü.

Uluslararası Ruhçözümlemesi Derneği'yle bağlarımın kopmasından sonra, 1934'te Danimarka'da kurulan *Zeitschrift für Politische Psychologie und Sexualökonomie*'de bu buluşların bir özetini «Der Urgegensatz des vegetativen Lebens» adıyla yayımladım. Dirimbilim ve ruhçözümlemesi çevrelerinde bu yapıtım ancak birkaç yıl sonra tanındı.

1934'te Lucerne'de toplanan 13. Uluslararası Ruhçözümlemesi Kurultayı'nda yaşanan acı olaylar yukarda adını andığım dergide ayrıntılı olarak anlatılmıştır. Dolayısıyla burada yalnız aydınlatıcı noktalara parmak basacağım. Lucerne'e geldiğim zaman, üyesi olduğum Alman Ruhçözümlemesi Derneği yazmanından, 1933'te Viyana'dan taşındığımda Dernek'ten çıkarıldığımı öğrendim. Hiç kimse Dernek'ten çıkarılışımın nedenlerini bana duyurmayı gerekli görmemişti. Dahası, üyelikten atıldığımı bile bildirmemişlerdi. Sonunda, buyurgan akıldışılığı irdeleyen kitabımın[1] beni, hakkında yazılıp söylenenlerden ötürü, artık Ruhçözümlemesi Derneği üyeleri arasında duramayacak duruma getirdiğini anladım. Dört yıl sonra Freud Viyana'dan Londra'ya kaçmak zorunda kaldı, ruhçözümlemesiyle uğraşan çeşitli kümelerse buyurganlar tarafından ezildi. Bağımsızlığıma verdiğim değerden ötürü, Norveç Ruhçözümlemesi Derneği'ne üye olurken aynı zamanda Uluslararası Ruhçözümlemesi Derneği'ne üye olabilme fırsatından yararlanmadım.

---

[1] Wilhelm Reich, **Faşizmin Kitle Ruhu Anlayışı.**

SEKİZİNCİ BÖLÜM

BEDENSEL BOŞALMA TEPKESİ VE KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİNE DAYANAN BİTKİSEL SAGALTIM UYGULAYIMI

1 — KASLARIN DURUŞU VE BEDENSEL ANLATIM

Kişilik çözümlemesi sırasında, iç içe geçmiş değişik kişilik belirtisi duruşlarını birbirinden ayırmaya ve hastaya bunların herbirinin *o anki durumda* varlığın kendini korumasına yaradığını göstermeye çalışırız. Böylece kişilik yapısındaki kabukları kaldırarak, daha önce ket vurulan ya da belli bir noktada saplanıp kalan duyumları özgürlüğe kavuştururuz. Kişilik yapısındaki herhangi bir kabuğun kaldırılması, ilkin bir öfkenin ya da kaygının açığa çıkmasına yolaçar. Özgürlüğe kavuşturulan bu duyumları savunma çarkları biçiminde ele alarak, sonunda hastaya bütün cinsel devingenliğini ve dirimsel duyarlığını kazandırırız. Başka bir deyişle, *süreğen kişilik davranışlarını bağlarından kurtarmakla bitkisel sinir dizgemizde birtakım tepkilerin doğmasına yolaçabiliriz.* Bitkisel dizgedeki çatlak yalnız kişilik belirtisi duruşları değil, aynı zamanda kas devinimlerini de ele alıp iyileştirmeye çalıştığımız vakit çok daha geniş ve güçlü olmaktadır. Böylece çalışmanın bir bölümü ruhbilimsel ve kişilikbilimsel alandan *kas zırhı*'nın anında eritilmesi alanına kaydırılmış olur. Kaslardaki eğilip bükülmezliğin cinsel arzuları bilinçaltına itme düzeneğinin bir «sonucu», «dile gelişi» ya da «yoldaşı» olmadığını nicedir biliyorduk. Sonunda şu izlenimden kaçınamaz hale geldim: bedensel eğilip bükülmezlik, gerçekte, arzuları bastırmanın en temel bölümüdür. Hastalar, hiçbir ayrık bırakmaksızın, çocukluklarında bitkisel işlevlerini etkileyen birtakım uygulamalarla, örneğin soluklarını tutarak, karın kaslarını gererek nefretlerini, kaygılarını ya da sevgi-

lerini yokedişlerini anlatırlar. Çözümleyici ruhbilim bütün dikkatini çocukların yokettikleri *şeyler* ile bunların nedenlerine çevirmiştir. Hiç kimse çocukların coşkularıyla *nasıl* savaştıklarına dikkat etmemiştir. Oysa, asıl yakından gözlememiz gereken, arzuları bastırma sürecinin *işlevbilimsel* yanıdır. Kaslardaki eğilip bükülmezliğin ortadan kaldırılmasının yalnız bitkisel enerjiyi açığa çıkarmakla kalmayıp ayrıca bilinçaltına itmenin çocukken oluştuğu durumu bellekte su yüzüne çıkardığını saptamak son derece şaşırtıcıdır. Şöyle diyebiliriz: *Her kas sertliğinin ardında bu sertliğin tarihçesi ve imlemi gizlidir.* Öyleyse, düşler ve çağrışımlar aracılığıyla kas zırhının oluşum biçimini bulup ortaya çıkarmak hiç mi hiç gerekli değildir. Zırhın kendisi, çocuklukta geçirilen deneyin zararlı bir etken olarak yaşamaya devam ettiği kılıftır. Sinirce (névrose) yalnız bozulan ruhsal dengeyi dile getirmez; daha doğru ve anlamlı olarak, *bitkisel dengede ve doğal devingenlikte ortaya çıkan ve sürüp giden bir bozukluğun simgesidir.*

Çalışmamın son yıllarında «ruhsal yapı» terimi özel bir anlam kazandı. Bireyin *anlık* tepkilerinin niteliğini, içersindeki birbirine karşıt, örgenler arasındaki işbirliğini sağlayan bütün güçlerin özel durumunu bu terimle gösterdim. Başka bir deyişle, *belli bir ruhsal yapı, aynı zamanda, belli bir dirimsel-bedensel yapıdır;* ruhsal yapı, bireyin içindeki bitkisel güçlerin karşılıklı oyununu dile getirir. İlerde, bugün «*Anlage*» ya da «içgüdüsel elverişlilik» adı verilen şeyin, *kazanılmış bir bitkisel davranış*'tan başka şey olmadığı gösterilecektir elbet.[1] Bizim iyileştirme yöntemimizle elde ettiğimiz yapısal değişme, vücuttaki bitkisel güçlerin karşılıklı oyununda ortaya çıkan değişiklikten başka bir şey değildir.

[1] Reich'ın dediği doğru çıkmış, bu olgu kanıtlanmıştır. Daha başka birçok yapıt yanında, Jacques Monod'nun **Le Hasard et la Nécessité** (Rastlantı ve Gereklilik), François Jacob'un **La Logique du vivant** (Canlının Mantığı) adlı yapıtlarına bakabilirsiniz. (B.O.)

Kişilik çözümlemesinde kasların devinimleri büyük önem taşır. Özellikle, gerektiğinde, ruhsal belirtiler aracılığıyla, soruna uygun olmayan bir biçimde yaklaşmaktan kaçınmamıza ve vücudun herhangi bir davranışından yola çıkarak doğrudan doğruya duyumlara giden bir yol bulmamıza izin verirler. Bu yöntemi izlediniz mi, bilinçaltına itilmiş duyum, karşılığı olan anı'dan *önce* ortaya çıkar. Böylece, sürüp giden kas devinimi iyi yakalandığı ve uygun yöntemle yokedildiği zaman, duyumun boşaltılması güvence altına alınmış olur. Salt ruhbilimsel yaklaşımla duyumların açığa çıkmasını sağlamaya çalıştığımız zaman, bunların ardındaki enerji yükünün boşalması rastlantıya kalır. Kişilik zırhının çeşitli katmanları üzerinde yürütülen kişilik çözümlemesi çalışması, bunların karşılığı olan kas devinimlerini bütünüyle ortadan kaldırdığı oranda etkilidir. Çoğu kez, ruhsal ket vurmalar salt kas gerilimlerinin giderilmesiyle etkisiz hale getirilebilmiştir.

Kasların duruşu, «bedensel anlatım» adını verdiğimiz şeyin ta kendisidir. Çoğu kez, bir hastanın kaslarının aşırı derecede gerilmiş olup olmadığını söyleyemeyiz. Bununla birlikte, bütün vücuduyla, ya da vücudunun belli bir kesimiyle «belli bir şey anlattığı»nı söyleyebiliriz. Örneğin, alın «şaşkın» gözükebilir, karnın kasık bölgesi cinsel güçsüzlüğü, «uyuşukluğu» dile getirebilir, omuzlar «katı» ya da «gevşek» görünebilir. Bir insanın bedensel anlatımına bakıp böyle bir duyguya kapılmamızâ ya da ona ruh haline uygun bir sıfat yakıştırmamıza izin veren şeyin ne olduğunu söylemek zordur. Çocukta, sonraki cinsel bastırmanın ilk ve en önemli belirtisi olan içinden geldiği gibi davranma alışkanlığının yitirilmesi dört-beş yaşlarında kendini gösterir. İçinden geldiği gibi davranmanın yitirilmesi hep bir «uyuşma», «duvarlarla çevrilme», «zırh içersine kapatılma» duygusu halinde algılanır. Sonradan, «ölü gibi olma» duygusu, yüzeysel neşelilik ya da kimseciklere değmeden toplumsever gö-

zükme gibi birtakım ödünleyici ruhsal davranışlarla perdelenebilir.

Kasların sertleşmesi arzuların bilinçaltına itilmesinin ve orada tutulmasının dokusal (bedensel) yanı ve temelidir. Belirli aralıklarla kasılan hiçbir zaman tek kas değildir, *bitkisel açıdan işlevsel bir birlik oluşturan kas kümeleridir.* Örneğin, ağlama arzusunu kösteklediğiniz zaman, yalnız alt dudak değil, bütün ağız kasları, çene ve gırtlak kaskatı kesilir; başka bir deyişle, ağlama sürecinde, işlevsel birlik içersinde, bütün kaslar eyleme geçer. Burada şu bilinen görüngüyü anımsatabiliriz: dönüşümceli (hystérique) insanların hastalık belirtileri örgensel (anatomique) bir temele değil, işlevsel bir temele dayanır. Dolayısıyla, örneğin dönüşümceden ileri gelen kızarma belli bir atardamarın yan kollarında değil, özellikle boyunda ya da alında kendini gösterir. Bitkisel işlevin örgensel sınırlandırmalarla alışverişi yoktur.

Genel bedensel anlatım, kişilik çözümlemesi çalışması sırasında er-geç kendiliğinden ortaya çıkan bir benzetmeyle rahatlıkla dile getirilebilir. Ne gariptir, bu benzetme genellikle hayvanlar dünyasından kaynaklanır: tilki, domuz, yılan, solucan, vb.

Durmadan atan bir kas kümesinin işlevi, çözümleme çalışması biz onu «mantıksal olarak» kavramadıkça, gerçekten ortaya çıkarılmış olmaz. Örneğin, karındaki bir gerilmeyi daha işin başında doğrudan doğruya yoketmeye kalkışmak boşunadır. Kas atmalarının (tiklerin) yokedilmesi, henüz bütünüyle dile getirilemeyen bir yasaya ayakuydurur. Genellikle, kaslardaki katılaşmanın yokedilmesi üreme aygıtından olabildiğince uzak kesimlerde, çoğu kez baş bölgesinde başlar. İlk gözümüze çarpan yüzün durumudur. Yüzdeki anlatımla sesin niteliği herhalde hastanın da en çok bilincine vardığı işlevlerdir; kasık bölgesindeki, omuzlardaki

ya da karındaki kasların işlevleriniyse kırk yılda bir bilinçli olarak yakalar.

Bazı özel kas devinimlerinin arkasındaki işaret ve düzenekleri şöyle betimleyebiliriz. Bu betimleme tamamlayıcı olmaktan uzaktır elbet.

Baş ve boyun: Şiddetli başağrıları en sıradan belirtilerdir. Çoğunlukla ensenin hemen üstünde, gözlerin üstünde ya da alında gözükürler. Ruhsal hastalıklar biliminde, bu başağrıları genellikle «sinir argınlığı belirtileri» sayılırlar. Nasıl ortaya çıkarlar? Ense kaslarını arkadan savrulan bir yumruktan kaçınmak istercesine uzun süre öne doğru gergin tutarsanız, art kafa kemiğinde hemencecik bir ağrı belirir; kasların gerildiği noktanın hemen *üstündedir* ağrı. Art kafa kemiğindeki ağrılar, boyun kaslarının aşırı gerilmesinden ötürüdürler. Kasların bu duruşu, arkadan gelebilecek bir tehlikenin, kafaya bir darbe yemenin verdiği sürekli korkuyu dile getirir.

«Kafaya geçirilmiş bir çember» gibi duyulan, kaşların üstünde kendini gösteren başağrısı, sürekli kaşlarını kaldırmaktan ileri gelir; belli bir süre kaşlarını kalkık tutarak herkes bunu deneyebilir. O zaman, alındaki bütün kasların, hattâ köselemsi saçlı derinin bile sertleştiğini farkedersiniz. Bu duruş, gözlerde belirecek süreğen kaygının ön habercisidir. En gelişmiş halinde, bu anlatım, ürküntüyü dile getiren ardına dek açılmış gözlerle sonuçlanır.

Gerçekte, bu iki duruş —alnın ve saçlı derinin gerilmesi ile kaşların kalkması— atbaşı gider. Duyulan apansız korkularda, gözler ardına dek açılır, aynı anda, kafanın köselemsi saçlı derisi gerilir. Kimi hastaların yüzünde «kurumlu» bir hava vardır. Bu anlatım dağıldığında, yüzde tasalı ya da kaygılı bir dikkat belirir. Kimi hastalarda «ciddî düşüncelere dalmış kişiler»in kırışık alnı görülür. Böyleleri büyük çoğunlukla, çocukluklarında üstün yetenekli kişi olma düşleri kurmuşlardır. Bu duruş sonradan alışkanlık ha-

line gelmiş, kaygıya, özellikle de kendi kendini okşamanın yarattığı kaygıya karşı savunma yöntemi olup çıkmıştır. Tasalı yüz, «düşünceli yüz»e dönüştürülmüştür. Kimi zamansa alın «parlak», «düz» ya da «anlatımsız» gözükür. Bu anlatımın ardında hep arkadan saldırıya uğrama, başına sopa yeme korkusu vardır.

Çok daha önemli ve yaygını, *ağız, çene* ve *boyun* kasılmalarıdır. Pek çok insanın yüzü bakanda maske izlenimi uyandırır. Çene ileri uzatılmıştır, olduğundan uzun gözükür. Çenenin altında boyun «cansız» gibidir. Göğüs tahtasına doğru uzanan kaslar kalın urganlar gibi fırlaktır. Çene altındaki kaslar gergindir. Böyle hastaların çoğunlukla miğdeleri bulanır. Sesleri genellikle alçak, tekdüze, «ince»dir. İnsan bu duruşa kendisi de kolayca öykünebilir. İçinizden ağlamak geldiğini ve bunu önlemek istediğinizi düşünmek yeter. O vakit, ağız çevresindeki kasların da, baştaki öbür kasların da kaskatı kesildiğini görürsünüz; çene öne doğru uzar, ağız büzülür.

İnsan bu koşullarda yüksek sesle, bağıra bağıra konuşmaya kalksa, beceremez. Çocuklar çok küçük yaşta, güçlü ağlama arzularını bastırmak zorunda kaldıkları zaman bu duruma düşerler. Vücudun belli bir kesimine uzun süre dikkatin yöneltilmesi, o bölgedeki sinirlerin belli bir konumda saplanıp kalmalarına yolaçar. Duruş, başka bir duygusal durumdakinin aynıysa, iki işlev birleşir. *Bulantı* ile *ağlama arzusu*'nun birleştiğini sık sık gördüm. Daha yakından bakıldığında, ikisinin de ağzın alt yanındaki kasları aynı duruma getirdiği saptanır. Dolayısıyla, ağzın alt yanındaki kasların gerilmesini bulup ortaya çıkarmadıkça, bulantıyı yoketmeye çalışmak boşuna olur. Çünkü bulantı başka bir içtepinin, ağlama arzusunun bastırılmasından doğar. Ancak ağlama içtepisi bütünüyle özgürlüğe kavuşturulduğu zaman sürüp giden bulantının önü alınır.

Baş ve yüz bölgesinde, konuşma özellikleri ayrı bir an-

lam taşır. Bu özelliklerin çoğu ağız ve gırtlak kaslarının kasılmasından ileri gelir. İki hastada müthiş güçlü bir savunma tepkisine rastladım, gırtlaklarına —şöyle hafifçe— dokunduğunuz an tepki gösteriyorlardı. İki hasta da kurdukları düşlerde gırtlaklarına birinin sarıldığını ya da bıçakla kestiğini görüyorlardı.

Ayrıca yüzün anlatımını, tek tek değil, *bütün halinde* ele alıp titizlikle incelemek gerekir. Kara düşüncelere dalanların çökük yüzünü hepimiz biliriz. Yüzdeki gevşekliğin kaslardaki süreğen ve ciddî gerilmeyle atbaşı gittiğini söylesek pek çok kişi şaşardı. Kimi insanların yüzü yapay olarak her an ışıl ışıldır. Kimisinin yanakları «gergin», kimisininki «sarkık» tır. Duruşlarını birkaç kez beiirttiğiniz, betimlediğiniz ya da yaparak gösterdiğiniz zaman, hastalar yüzlerindeki anlatımı kendiliklerinden bulurlar. «Yanakları gergin» bir kadın hastam: «Yanaklarım gözyaşı kadar ağır» demişti. Tutulan gözyaşları yüz kaslarında kolayca maske gerginliği yaratır. Çocuklar, küçükken bayıldıkları «yüz buruşturmaları»ndan ölesiye korkmaya başlarlar. Çünkü yüzünü buruşturursa, «öyle kalacağı» söylenir; yüz buruşturmalarıyla dile getirdikleri içtepiler de en çok azarlandıkları ya da cezalandırıldıkları içtepilerdir. Bundan ötürü çocuklar içtepilerini dizginler, yüzlerini «katı bir denetim altında» tutarlar.

2 — KARIN BÖLGESİNDEKİ GERİLİM

Göğüs ve omuzlardaki belirtilerin betimlemesini, karınkaslarının betimlenmesinden sonraya erteleyeceğim. Karın kaslarının gerilmesine yolaçmayan sinir hastalığı yoktur. Bunların sinircedeki işlevleri anlaşılmadığı sürece, sırf hastalık belirtilerinin alt alta sıralanması pek bir işe yaramaz.

Karındaki kasılmanın iyileştirilmesi bugünkü çalışmamız

içersinde öyle bir önem kazanmıştır ki, *güneş yumağı* (plexus solaire)[1] adı verilen sinir örgüsünde ortaya çıkan hastalık belirtileri bilinmeden sinircelerde herhangi bir iyileştirme sağlanabileceğini sanmam. Sinir hastalarındaki solunum bozuklukları karındaki kasılmalardan ileri gelir. Ürktüğünüzü ya da büyük bir tehlike karşısında soluğunuzu tuttuğunuzu ve öyle kaldığınızı varsayın. Ama sonsuza dek böyle kalamayacağınız için, sonunda soluğunuzu dışarı verirsiniz. Ama bu iş yarım yamalak ve yüzeysel olur; hava tek bir solukta, bütünüyle içe çekilmez, parça parça, hani deyim yerindeyse, aşama aşama soluk alınır. Kaygılı bekleme halinde, omuzlar içgüdüsel olarak öne verilir, insan kaskatı kesilir, kimi zaman omuzlarını kısar. Bu duruş bir süre devam ederse, alında basınç başgösterir. Bazı hastalarımda, göğüs kaslarındaki kaygılı bekleyişi ortaya çıkarana dek, alındaki basıncı yokedemedim.

Bu «yüzeysel solukalma» duruşunun işlevi nedir? İç örgenlerin konumuna ve bunların güneş yumağı karşısındaki durumlarına bakacak olursak, işin içyüzünü hemen anlarız. İnsan boğulma tehlikesi geçirdiği zaman, solukalma ölüme yolaçacağı için nasıl soluğunu tutarsa, korktuğu zaman da aynı biçimde tutar; karın zarı kasılır ve yukardan güneş yumağına basınç yapar. Çocukların ruhsal düzeneklerinin kişilik çözümlemesi yöntemiyle incelenmesi, kasların bu eylemini bütünüyle anlamamıza izin verir. Çocuklar soluklarını keserek, miğdede başgösteren çok özel duyumlara eşlik eden acılı ve direngen yürek daralmalarıyla savaşırlar. Karınlarında ya da üreme örgenlerinde haz duymaya başlayıp ürktükleri zaman da aynı şeyi yaparlar.

Soluğunu tutmak ve karın zarını kasmak, karında duyulan hazzı ortadan kaldırmayı da, «karnın kaygıyla kasılması»nı kaynağında kurutmayı da amaçlayan en temel ve önem-

[1] Miğde ile omurga arasındaki duygulanımsal sinir örgüsü.

li çarklardır. Soluğun tutulması karında basıncın ortaya çıkmasıyla atbaşı gider, ikisinin etkisi aynıdır. Değişik biçimlerde betimlenmiş de olsalar, karında beliren bu bitkisel duyumları herkes bilir. Hastalar miğdelerindeki dayanılmaz «basınç»tan, ya da bellerini «sıkan» görünmez kemerden yakınırlar. Kimilerinin karnında çok duyarlı bir nokta vardır. Hepsi karınlarına yumruk yemekten korkarlar. Bu korku müthiş zengin birtakım düşlerin merkezi haline gelir. Kimileri «karınlarında bir türlü atamadıkları bir şey varmış» duygusuna kapılırlar; «karnımın içinde düz tabaklar var sanki»; «karnım ölü»; «karnıma sarılmak zorundayım» derler. Küçük çocukların gebelik ve çocuk doğurma konusunda kurdukları düşlerin çoğunun kaynağı karınlarında hissettikleri bitkisel duyumlardır.

Hastayı ürkütmemeye çalışarak, göğüs tahtasının iki iki buçuk santim aşağısına iki parmağınızla dokunursanız, ergeç tepkesel bir gerilme ya da kalıcı bir direnme görürsünüz. *Böylece karnın içindekiler korunmaktadır.* Sürüp giden bir basınçtan ya da «kemer»den yakınan hastaların karın kaslarının üst yanı taş gibi serttir. Çünkü kaslar burada güneş yumağına «üstten» basınç yapmakta, karın böleciyse yukardan sıkıştırmaktadır. Gerek elinizle bastırdığınız, gerek derin soluk alındığı zaman karın derisinin elektrik yükü ortalama 10-20 MV. düşer[1].

Günün birinde, çok ciddî karakaygılara dalma tehlikesiyle burun buruna olan bir kadın hasta geldi karşıma. Kasları aşırı derecede gergindi, tam bir yıl, en küçük coşkusal tepki göstertemedim ona. Son derece ciddî durumlarda duyusal tepki göstermeden kalabilişine akıl erdiremiyordum. Sonunda durum aydınlandı. En küçük duyum belirtisin-

[1] Bir sonraki bölüme bakın.

de «karnındaki birşeyleri ayarlıyor», soluğunu tutuyor, uzaklardaki bir şeyi arar gibi gözünü cama dikiyordu. Ama bakışları, içine çevrilmiş gibi, bomboş oluyordu. Kalçalarını içine çekiyor, karın derisini kaskatı geriyordu. Sonradan şöyle dedi: «Karnımı öldürüyor, böylece hiçbir şey duymuyorum; yoksa, karnım kötü şeyler düşünmeye başlıyor.» Bunun anlamı şuydu: «Yoksa karnımda cinsel duyumlar dolaşmaya başlıyor, dolayısıyla *huzurum kaçıyor.»*

Çocuklarımızın «karın bölgesindeki duyumları» soluk kesme ve karnı kasmayla «denetim altına almaları» çok şey anlatan, genel bir uygulayımdır. Bitkisel sağaltım bu coşkusal denetimle ya da evrensel yogayla savaşırken bin bir güçlükle karşılaşmaktadır.

Peki ama soluğu tutma gibi bir düzenek nasıl olup da duyumları bastırabilmekte ya da hepten yokedebilmektedir? Bu soru son derece önemliydi. Soluğun tutulmasının coşkuyu bastırmaya ve bilinçaltına itmeye yarayan *ruhsal çark* olduğu, dolayısıyla, daha genel açıdan ele alındığında, *sinir hastalığını doğuran temel çark* sayılması gerektiği açıkça ortaya çıkıyordu. Sırf olgulara baktığımız zaman şunu görüyorduk: dirimsel solunum işlevinin ereği vücuda oksijen almak, biriken karbonik asidi dışarı atmaktır. Ciğerlere çekilen hava, vücudun sindirip özümlediği besinlerin yanmasını sağlar. Kimyasal açıdan, bu yanma vücuttaki maddelerin oksijenle birleşmesi demektir. Yanma enerji üretir. Oksijen olmazsa yanma, dolayısıyla enerji de olmaz. Vücuttaki enerji besinlerin yanmasıyla oluşur. Bu süreç devimsel (kinetik) enerji ve ısı yaratır. Dirimsel elektrik enerjisi de bu yanma sürecinin sonunda oluşur. Soluğumuzu tuttuğumuz zaman vücuda daha az oksijen girer, ancak yaşamın sürmesine yetecek kadar. Vücutta daha az enerji üretilince, bitkisel içtepiler daha az yoğun, dolayısıyla daha kolay denetlenebilir durumdadırlar. Sinir hastalarında görülen soluğunu

tutmanın görevi, dirimsel açıdan, vücuttaki enerji üretimini, buna bağlı olarak da kaygı üretimini azaltmaktır.

3 — BEDENSEL BOŞALMA TEPKESİ. BİR OLAYIN ÖYKÜSÜ

Hastalıklı kas duruşlarında yatan cinsel (bitkisel) enerjilerin açığa çıkarılmasına örnek diye, bedensel boşalma gücünün epeyce hızlı ve kolay kazanıldığı bir olayı seçtim. Ama işte bu nedenlerden ötürü, söz konusu olayın bedensel boşalma aksaklıklarını aşmaya çalıştığımız zaman karşımıza çıkan hatırı sayılır güçlüklere ışık tutmadığını özellikle belirtmek isterim.

Hasta, içki düşkünlüğünden ötürü beni görmeye gelen yirmi yedi yaşında bir uygulayımcıydı (teknisyendi). Böyle yapmakla sağlığını ve çalışma yeteneğini yüzde yüz yıkacağından korkmasına karşın, her gün içmekten kendini alıkoyamıyordu. Evliliği müthiş mutsuzdu. Karısı, yaşamını epeyce karmaşıklaştıran dönüşümceli (histerik) bir kadındı. Evliliğindeki mutsuzluğun kendini içkiye vermesine yolaçan başlıca etkenlerden biri olduğunu görmek kolaydı. Ayrıca, «kendini canlı hissetmemek»ten yakınıyordu. Mutsuz bir evlilik yaşadığı halde, başka kadınlarla ilişki kuramıyordu. İşinden en küçük bir zevk almıyor, ilgi duymaksızın, makina gibi çalışıyordu. «Böyle giderse, yakında yere serileceğim», diyordu. Bu durum yıllarca sürmüştü, son aylarda da iyice kötüleşmişti.

En açık seçik hastalık belirtilerinden biri, hiç saldırganlık gösterememesiydi. Kendini hep «ince ve çelebi» olmak, çevresinde söylenen her şeyi onaylamak, tam tersi görüşte bile olsa ses çıkarmamak zorunda hissediyordu. Bu yüzeysel yaşayış onu üzüyordu. Herhangi bir dâvaya, düşünce ya da işe kendini bütünüyle veremiyordu. Boş vakit-

lerini lokantalarda, toplantı salonlarında boş konuşmalar, sersemce şakalaşmalarla geçiriyordu. Bir ölçüde, bunun doğaya aykırı bir tutum olduğunu farkediyor, ama anlattığı özelliklerin yüzde yüz hastalıklı olduklarını açık seçik yakalayamıyordu. Çok yaygın bir ruh bozukluğundan, sahici ilişkilere dayanmayan, saplantılı bir toplumseverlikten yakınıyordu.

Hasta, yaptığı kararsız devinimlerle insanda genel bir izlenim uyandırıyordu; zorla adım atıyor, dolayısıyla yürüyüşü son derece beceriksiz gözüküyordu. Dik duramıyor, böylece her an tetikteymiş, buyruk almaya hazırmış gibi bir izlenim veriyordu. Yüzü tam anlamıyla anlatımsızdı. Özel hiçbir şey yakalayamıyordunuz bu yüzde. Derisi hemen hemen cillop gibi ve gergindi, maskeyi andırıyordu. Alnı «dümdüz»dü. Ağzı küçüktü, sımsıkı kapalıydı, konuşurken hemen hiç kıpırdamıyordu; dudakları alttan üstten sıkıştırılmış gibi, incecikti; gözlerinde hiçbir anlatım yoktu.

Bitkisel devingenliğinin uğradığı ve açıkça görülen zayıflamaya karşın, son derece canlı, kavrayışlı bir insan olduğu seziliyordu. Karşılaştığı güçlükleri aşmakta kullandığı büyük enerji de buradan geliyordu besbelli.

Bakım, her gün buluşarak, altıbuçuk ay sürdü. Şimdi size bu bakımın belli başlı evrelerini aktarmaya çalışacağım:

Daha ilk görüşmede, şu soruyla yüz yüze geldim: işe ruhsal çekingenliğinden mi başlamalı, yoksa yüzündeki çarpıcı anlatımdan mı? Ikinci yolu yeğleyip ruhsal çekingenlik sorununu daha sonraya bıraktım. Ağzının kaskatı duruşunu yineleyerek betimleyişim dudaklarında önce hafif, sonra gittikçe artan bir titremenin belirmesine yolaçtı. Içinden gelen bütün itkilere ayakuydurmaya özendiriyordum onu. Bunun üzerine dudakları yavaş yavaş dışarı fırlayıp büzülmeye başladı, sonra, güçlü kasılmalarda görüldüğü üzere, birkaç saniye öne fırlamış olarak kaldılar. Bu olay sırasında, yüzü tam anlamıyla meme emen çocuğunkine benzedi. Hasta kaygı-

landı ve bu işin sonunun nereye varacağını sordu. Yatıştırdım ve yeniden, dizgeli bir biçimde, içinden gelen ilkilere kendisini bırakmaya ve bilincine vardığı içtepileri köstekleyen ket vurmaları bana aktarmaya iteledim onu.

Daha sonraki buluşmalarımızda, yüzündeki değişik anlatımlar açık seçik boygöstermeye ve hastanın ilgisini çekmeye başladı. Bu, çok önemli bir şey gösteriyor herhalde, diyordu. Oysa, ne gariptir, olup bitenler kendisiyle ilgili değilmiş gibi davranıyordu: devinimsel ya da gerilimsel kasılmalardan sonra, hiçbir şey olmamışçasına, benimle sakin sakin konuşmaya devam ediyordu. Buluşmalarımızdan birinde, ağzındaki büzülmeler bir ağlama nöbeti öncesini anımsatacak kerteye ulaştı. Uzun süre bastırılmış, acılı hıçkırıklara benzer sesler çıkardı. Kaslarla ilgili içtepilerine gem vurmamasını sağladım. Yüzündeki devinimler daha bir çeşitlendi. Yüzü, az sonra ağlamaya başlayacakmış gibi gerildi. Ancak bu anlatım, ikimizi de şaşırtarak, ağlamayla değil öfkeyle sonuçlandı. Ve ne gariptir, hastanın yüzünde öfke belirdiği halde, kendisi böyle bir şey duymuyordu.

Yüz kaslarındaki görüngüler yüzünü mosmor edecek kertede yoğunlaşınca, hasta tasalanıp kaygılanıyordu. Bu işin sonunun nereye varacağını, başına neler geleceğini sorup duruyordu. Yavaş yavaş ona bu beklenmedik olay korkusunun genel kişiliksel tutumuyla çakıştığını, bütün kişiliğinin ansızın başına gelecek, beklenmedik bir olayın verdiği korkunun baskısı altında olduğunu göstermeye başladım.

Bedensel bir duruş ortaya çıktıktan sonra onun yöntemli araştırılmasına ara vermek istemediğim için, kafamdaki her şeyin aydınlığa kavuşması, öncelikle de yüz kaslarının devinimleriyle genel kişilik savunması çarkları arasındaki ilişkinin aydınlığa kavuşması gerekliydi. Kaslardaki sertlik daha az belirgin olsaydı, sakınma biçiminde kendini gösteren kişilik savunmasıyla işe başlayacaktım. Başlıca ruhsal çatışkısının şu olduğuna karar vermek zorunda kaldım: o gün-

lerde kendini savunduğu şey, yani bitkisel içtepi yüz kaslarında dile gelirken, savunma işlevi ruhsal sakınmada saklanıyordu. Kasların duruşunun yalnız savunulan duyguyu değil, savunmanın kendisini de içerdiğini tam zamanında anımsadım. Ağzının incelik ve darlığı gerçekte tam tersi anlatım'ın, *yani fırlak, büzülmüş, ağlayan dudakların karşıtından başka bir şey değildi. Savunma çarklarını mantıklı yoldan, ruhsal açıdan değil, kaslar açısından ele alarak ortadan kaldırmayı kararlaştırdım.*

Dolayısıyla, yüzdeki kas devinimleri üzerinde çalışmaya devam ettim; bunları kasılmalı büzülmeler, yani asıl dile gelmesi gereken kas eylemlerine karşı dikilen aşırı gerilimli savunma duvarları olarak kabul ediyordum. Birkaç hafta içersinde, yüz ve boyundaki kasların etkinlikleri şöyle gelişti: dudakların sımsıkı kapatılmasının yerini önce titremeli büzülme, sonra da dudakların öne fırlaması aldı. Dudakların öne fırlaması, bir türlü boşalmayan ağlamaklı yüzle yer değiştirdi. Ağlamaklı yüz de yerini müthiş bir öfke anlatımına bıraktı. Ayrıca ağız çarpıldı, çene kasları kaskatı kesildi, dişler gıcırdamaya başladı. Yüzünde daha başka anlatımlar belirdi. Hasta iskemlesine şöyle yarım yamalak oturuyor, öfkeden sallanıyor, birine vuracakmış gibi yumruğunu havaya kaldırıyor, ama gerçekten vurmuyordu. *Derken, bitkin bir halde divana attı kendini. Her şey çocuk mızıldanmasına benzer bir ağlamayla sonuçlanmıştı. Yüz kaslarının eylemleri, çocukların büyükler karşısında sık sık duydukları «güçsüz öfke»yi dile getiriyordu.*

Nöbet geçince, hiçbir şey olmamış gibi, oturup bana anlattı. Kuşkuya yer yoktu: bitkisel-kassal içtepileriyle bunların ruh dünyasında bilincine varış arasında bir yerde kopukluk olmuştu. Onunla yalnız bu deneyimi ve içeriğini değil, ayrıca kas eylemlerine gösterdiği ruhsal (zihinsel) ilgisizliği tartışmaya devam ettim elbet. Onu da beni de şaşırtan şey, ruhsal kayıtsızlığına karşın, nöbetlerinin işlevini ve im-

lemini hemen yakalamasıydı. Yüzündeki kas devinimlerini anlatmama gerek kalmıyordu. Tam tersine, hemencecik yakaladığı *açıklamalarla beni şaşırtıyordu. Müthiş doyurucuydu açıklamaları. Hastalık belirtilerini yorumlamayı öğrenirken harcadığım zorlu yılları anımsıyordum; öfke ya da kaygıyı belirti ya da çağrışımlardan çıkarmak, aylarca, yıllarca hastayı bunlarla bağıntılı kılmaya çalışmak gerekiyordu. Kırk yılda bir, o da şöyle bir nebzecik, sırf kafayla kavramanın ötesine geçebiliyorduk! Bu yüzden, hastamdan hoşnut olmam için bir sürü neden vardı; benden en küçük bir açıklama beklemeksizin, edimlerinin gösterdiği şeyi yakalıyordu. Yıllardır bilinçaltına ittiği korkunç öfkeyi dile getirdiğini biliyordu. Çocukken kendisine müthiş kötü davranan ve ürküten ağabeyisinin görüntüsünü gözünün önüne getirince, ruhsal kayıtsızlığı yokoldu.*

Ansızın, çocukken annesinin gözdesi olan ağabeysine duyduğu nefreti bilinçaltına ittiğini anladı. Bu nefreti dengeleyebilmek için, ağabeyine karşı özellikle çelebice ve sevimli bir tutum takınmıştı; buysa, gerçek duygularıyla kıyasıya çelişmekteydi. Anasıyla iyi geçinebilmek için böyle davranmıştı. O günlerde dile gelemeyen nefret, sanki aradan yıllar geçmemiş gibi, kas etkinliklerinde dışavuruyordu.

Anlatımızın burasında azıcık durup karşımızdaki ruhsal duruma bir göz atmakta yarar var. Beylik özgür çağrışım ve hastalık belirtilerinin yorumlanması yöntemiyle, çocuklukta yaşanmış deneylerin belirleyici anılarının ortaya çıkması rastlantıya bağlı kalacaktı; ayrıca, su yüzüne çıkan anılar en yoğun coşkuların, hastanın geleceğini özünden etkileyen coşkuların bağlandığı anılar olması da talihe kalacaktı. Bitkisel sağaltımdaysa, bitkisel davranış sinirceli kişilik çizgisinin gelişmesinde belirleyici bir rol oynayan anıyı mutlaka su yüzüne çıkartır. Hepimizin bildiği gibi, ruhsal anılara yaklaşım bu görevi çok eksik bir biçimde yerine getirmemize izin

verir. Yıllarca uğraştıktan sonra hastada meydana gelen değişmelere bakınca, bunca çabaya değmediğini görürüz. Duyumun kaslarda saplanıp kalışına ulaşabildiğimiz hastalardaysa, bilinçaltına itilenin hangisi olduğunun bilinmesinden *önce*, söz konusu duyum ortaya çıkıverir. Burada hemen şunu ekleyelim: duyumun kökenindeki anı, ele aldığımız hastada ananın yeğlediği ağabey karşısındaki durumun anısı, en küçük bir çaba harcamaksızın, kendiliğinden belleğin yüzüne çıktı. Önemli olduğu kadar da kendine özgü olan şu olguya ne kadar parmak bassak azdır: ele aldığımız olayda, elverişli koşullarda duyumu ortaya çıkaran anı değildir; tam tersine, *bitkisel bir uyarılmanın belli bir noktada yoğunlaştırılması ve kendisini kuşatan zırhı delip çıkması anıyı yeniden canlandırmıştır.*

Freud, ruhçözümlemesi sırasında ancak «bilinçdışı dünyanın türevleri»yle karşılaşıldığını, bilinçdışı dünyanın kendisine hiçbir zaman ulaşılamadığını bilmem kaç kez yinelemiştir. Bu söz doğrudur, ama şu koşulla: *o günlerdeki çözümleme yöntemi* çerçevesinde. Bugün, bitkisel enerjinin kıpırtısızlaşmasına daha dolaysız yaklaşarak, bilinçdışı dünyayı türevleriyle değil, gerçekliği içersinde yakalayabilme olanağına sahibiz. Örneğin, hastamız ağabeysine duyduğu nefreti pek az duygu taşıyan birtakım belirsiz çağrışımlardan çıkarmadı. Anasının sevgisini yitirme korkusu olmasa ve duyduğu nefreti bastırmasa çocukken nasıl davranacaksa, tastamam öyle davrandı. Dahası var: hiçbir zaman bilincine varılmayan birtakım çocukluk deneyimlerinin bulunduğunu biliyoruz. Hastamızın daha sonraki çözümlemesi, ağabeysine duyduğu nefret ve kıskançlığı anlama yeteneğiyle kavramış olsa da, öfkesinin genişlik ve yoğunluğunun hiçbir zaman bilincine varmadığını ortaya koydu. Şimdi artık, geçirilen bir ruhsal deneyimin etkilerinin içeriğine değil, yaşantının harekete geçirdiği, bastırılınca bir noktada kilitlenip kalan bitkisel enerjinin ölçüsüne bağlı bulunduğunu biliyoruz. Örneğin, saplantılı sinir-

cede kandaşıyla cinsel ilişki kurma arzularının bilincine varılabilir, ama biz bunları «bilinçdışı» diye nitelendirme hakkına sahibiz, çünkü coşkusal yüklerini yitirmemişlerdir; biz hekimler, deneylerimize dayanarak, kullanageldiğimiz çözümleme yönteminin, sırf düşünsel kavramanın dışında, kandaşıyla ilişki kurma arzusunu bilincin yüzüne çıkarmaya yetmediğini biliriz. Buysa, gerçekte, bilinçaltına itmeyi ortadan kaldırma girişiminin başarıya *ulaşmadığını* gösterir. Şimdi yine hastamıza dönelim, iyileştirme çabamızın arkası bu dediklerimizi aydınlatacaktır.

Yüzdeki kas etkinlikleri yoğunlaştıkça dokusal uyarılma göğse ve karna yayılıyordu. Ama ruhsal kayıtsızlık sürüyordu. Birkaç hafta sonra, hasta birtakım yeni duyumların belirdiğini söyledi: göğsün daralmasından, özellikle de daralmanın geçmesinden sonra, karnın alt yanında «titremeler» beliriyordu. O günlerde, eşinden uzaklaşıp başka bir kadınla ilişki kurmaya niyetleniyordu. Ancak, sonraki haftalarda, bu niyetini gerçekleştiremediği ortaya çıktı. Hasta, bu mantık tutarsızlığının farkında bile değildi. Duyumlarıyla ilgili birkaç örgensel açıklamada bulunduktan sonra, dikkatini bu noktaya çekince, sorunla azıcık ilgilenmeye başladı. İç dünyasındaki ketlemenin soruna gerçekten duygusal bir tutumla yaklaşmasını engellediğine kuşku yoktu. O anda son derece önemli gözükse bile, ruhçözümlemesinde, hastanın eksiksiz duygusal katılmasının sağlanamadığı hiçbir konuyu deşmeme kuralını benimsediğim için, konunun tartışmasını daha sonraya bıraktım, yüz kaslarının etkinliklerinin gösterdiği yolu izlemeye devam ettim.

Gerilimli kas atması göğse, karnın üst yanına yayılmaya başladı; kaslar odunlaşıyordu. Nöbetler sırasında, içindeki bir güç hastanın gövdesinin üst yanını havaya kaldırıyor, kendisi istemediği halde, bu konumda tutuyordu sanki. Göğüs ve karın kaslarında müthiş bir gerilme beliriyordu. Uyarılma-

nın neden daha aşağılara inmediğini anlamam epeyce zaman aldı Uyarılmanın karından kasıklara yayılacağını ummuştum, hiç de öyle olmadı. Tam tersine, bacak kaslarında şiddetli titremeli kasılmalar belirdi, dizkapağının tepkeleri yoğunlaştı. Hastam, beni büyük şaşkınlığa uğratarak, bacaklarındaki kasılmaları son derece hoş şeyler olarak algıladığını söyledi. Bu da, daha önceki varsayımımı doğrular gibiydi: sâra nöbetleriyle sâraya benzer nöbetlerin kişiyi yüreğine çöken ağırlıktan kurtardığını öne sürmüştüm. Dolayısıyla, söz konusu nöbetler yerde çırpınan kişiye yalnız tat verirdi. Hastamı iyileştirmeye çalışırken, zaman zaman gerçek bir sâra olayıyla karşı karşıya bulunup bulunmadığımı şaşırıyordum. Geçirdiği nöbetler, kasların gerilmesiyle başlayıp birtakım istemdışı atmalarla sonuçlandıkları için, hiç değilse dıştan, sâra nöbetlerinden pek ayrılmıyorlardı doğrusu.

Bakımın bu evresinde, aşağı yukarı üç aydan sonra, baş, göğüs ve karnın üst yanındaki kaslar, bacaklardaki, özellikle diz ve butlardaki kaslar da kıpırdamaya başladı. Ancak, karnın alt yanındaki ve kasıklardaki kaslar kıpırtısızdı. Kasların çalışması karşısındaki ruhsal kayıtsızlık sürüyordu. Hasta geçirdiği nöbetleri biliyor, ne anlama geldiklerini kavrıyordu. İçlerindeki duyguyu yakalıyordu. Ama yine de bunlar kendisini gerçekten ilgilendirmiyormuş gibi duruyordu. Temel soru şuydu: hangi engel kas devinimleriyle ruhsal ilginin arasını açıyordu? Yavaş yavaş, hastanın vücudunun çeşitli kesimlerindeki duyumları kavramaya karşı kendini savunduğu ortaya çıkıyordu. İkimiz de biliyorduk: müthiş ölçülüydü. *Bu ölçülülük yalnız ruhsal (düşünsel) tutumunda, iyileştirme çalışmasına güleryüzle yaklaşıp katkıda bulunmasının belli bir sınırdan öteye geçmemesinde ve söz konusu çalışma bazı sınırları aşınca soğuk ya da uzak bir tutum takınmasında dile gelmiyordu. Aynı «ölçülülük» kasların duruşuna da yansıyordu, böylece bütün hareketlerine iki katlı gem vuruluyordu. Kendisi bu durumu, büyük bir erkeğin kovalayıp dövmeye*

yeltendiği küçük bir oğlanın ağzından yaşayıp anlatıyordu. Böyle davranmakla, bir şeyden kaçmak istercesine yana doğru birkaç adım atıyor, kaygıyla geriye bakıyor, atılacak tekmeden kurtarmak istercesine kıçını içeri çekiyordu. Beylik ruhçözümlemesi diliyle söylersek, bu tekme yeme korkusunun ardında eşcinsel saldırıya uğrama korkusu var, diyebilirdik. Gerçekte de, hasta tam bir yıl ruhçözümlemesine sokulmuş, edilgin eşcinsel eğilimi aralıksız yorumlanmıştı. Bu söz «kendi başına» doğruydu. Ama o günkü bilgimize göre, böyle bir yorumun boş olduğunu söyleyebilirdik. Çünkü hastanın edilgin eşcinsel tutumunu gerçekten yakalamasına engel olan şeyi görüyorduk: bu, gerek kişiliksel ölçülülüğü, gerekse dirimsel enerjisinin birtakım kaslarda saplanıp kalmasıydı. Bize ne birini aşabilmiştik, ne de ötekini.

Ölçülülüğüne, kişilik çözümlemesinde alışılageldiği üzere ruhsal yönden değil, bedensel yönden saldırıya geçtim. Örneğin, kas etkinliklerinde öfkeyi dile getirse bile, bu etkinlikleri sonuna dek götürmediğini gösterdim; yumruğunu havaya kaldırıyor, ama indirmiyordu. Yumruğunu divana indireceği anda, öfkesinin uçup gittiğini birkaç kez gösterdim. Ondan sonra, çalışmamı kas eyleminin tamamlanmasını engelleyen ket vurma üzerinde topladım. Kılavuzum hep bu ket vurmada dile gelen şeyin ölçülülüğünün ta kendisi oluşuydu. Kas eylemlerine ket vuruşu üzerinde birkaç saat durduktan sonra, ansızın beş yaşında başından geçenlerin arkasını anımsadı. Küçükken, ailesi dik bir yamacın başında, deniz kıyısında oturuyormuş. Günün birinde yarın kıyısında ateş yakıyormuş, kendisini oyuna öylesine kaptırmış ki, neredeyse aşağı yuvarlanacakmış. Annesi, birkaç metre ilerdeki evin kapısına çıkmış. Oğlunun bulunduğu yeri görünce korkmuş, oradan uzaklaştırmaya kalkışmış. Çok afacan olduğunu bildiği için, kadıncağızın korkusu artıyormuş. Tatlı sözler söyleyerek, şeker vereceğim diyerek çocuğu yanına çağırmış. Yanına gelince de, yatırıp bir güzel pataklamış. Bu yaşantı çocuğun

üzerinde derin bir iz bırakmış. Şimdi, kadınlar karşısında takındığı savunma tutumunun, bakım sırasındaki ölçülülüğünün bu olaya bağlı bulunduğunu anlıyordu.

Bununla birlikte, işimizde hiçbir değişme olmadı. Ölçülülük eskisi gibi sürüyordu. Günün birinde, iki nöbet arasında, acı acı alay ederek gerisini anlattı. Alabalık avlamaya bayılırmış. Çok etkili bir biçimde, alabalık tutarken duyduğu zevki anlattı bana; balıkçının bütün hareketlerini canlandırdı, alabalığın nasıl ansızın görüldüğünü, oltanın atılışını betimledi; bu gösteri sırasında yüzünde müthiş, hemen hemen eziyetçi bir iştah belirmişti. Beni şaşırtan şey, balık tutma uygulayımını en ince ayrıntısına varana dek aktardığı halde, bir ayrıntıyı, balığın zokayı yutuşunu es geçmesiydi. Aradaki ilişkiyi de, bu es geçmenin bilincine varmadığını da anladım. Beylik ruhçözümlemesi uygulayımında, ya bu ilişki üzerinde durulur, ya da hastanın onu kendi kendine bulmasına çalışılırdı. Bense es geçmeyi ve bunun gerekçelerini hastaya göstermeyi daha önemli buldum. Şu olguların belirmesi dört hafta sürdü: vücuttaki kasılmalar gittikçe gerilimli kas atmaları olmaktan çıktılar. İstemdışı devinimler de azalıyordu, karında birtakım özel kasılmalar belirdi. *Bunlar benim için yeni şeyler değildi. Onları başka hastalarda da görmüştüm. Ama şimdiye dek bu hastanın ortaya koyduğu ilişki içersinde algılamamıştım onları.* Vücudun üst kesimi (omuzlar ve göğüs) sarsılarak öne atılırken karnın ortası kıpırtısız duruyor, vücudun alt kesimi (kasıklar ve kalçalar) ise yukarı doğru sarsılıyordu. *Nöbetler sırasında hasta yattığı yerden şöyle doğruluyor, vücudunun alt yanı da havaya kalkıyordu. Bütün bunlar* birbirini tamamlayan bedensel *bir devinim yaratıyordu. Kimi zaman, bu devinimler saatlarca sürüp gidiyordu. Sarsılmaların ardından, bütün vücutta, özellikle bacaklarda ve karında birtakım akımlar dolaşıyor, hasta bunları hoş duyumlar biçiminde algılıyordu. Yüzün ve ağzın duruşu azıcık değişiyordu; nöbetler sırasında,*

yüz tam bir balığa benziyordu. Hastanın dikkatini bu olguya çekmeye kalmadan, kendisi: «Ilkel bir hayvan gibi duyuyorum kendimi» dedi, ardından ekledi: «Balık gibi duyuyorum kendimi». Neydi bu? Hasta farkında olmaksızın, çağrışımlar üzerinde ilerleyip bir ilişki kurmaksızın, vücudunun hareketleriyle kendini bir balık, yakalanmış, oltanın ucunda çırpınan bir balık haline getirmişti. Ruhçözümlemesi dilinde, zokayı yutan alabalığın «tepkesini yineliyordu». Bunu değişik yollardan anlatıyordu: ağız öne fırlıyor, kasılıyor, sertleşiyordu. Tepeden tırnağa bütün vücudu kımıl kımıl oynuyordu. Sırtı tahta gibi kaskatıydı. O aşamada pek de anlaşılmaz olmayan şey, nöbet sırasında, belli bir anda birine sarılmak istercesine kolunu uzatmasıydı. Alabalıkla ilişkiye dikkatini çekip çekmediğimi, bunu kendiliğinden yakalayıp yakalamadığını anımsamıyorum, zaten pek de önemi yok; şöyle ya da böyle, aradaki ilişkiyi hemencecik *duydu ve hem alabalık, hem balık avcısı olduğunu kavradı.*

Olayın bütünü küçükken uğradığı düş kırıklıklarıyla ilgiliydi elbet. Bir bakıma, çocukluğunda anası onu ihmal etmiş, kötü davranmış, sık sık dövmüştü. Çoğu kez anasından iyi ve güzel şeyler beklemiş, ama tam tersi olmuştu. Şimdiki ölçülülüğünü anlamak kolaydı. Kimseye güveni yoktu; oltaya yakalanmak istemiyordu. Hep yüzeysel yaşayışının, kendini bırakma, sorumluluk yüklenme korkusunun derin temeli buydu. Bu ilişki iyice beynine yerleşince, kesin bir değişme oldu. Yüzeysel yanı yokoldu, ciddileşti. Bu ciddilik, buluşmalarımızdan birinde, ansızın ortaya çıktı ve hasta tıpatıp şöyle dedi bana: «Anlamıyorum. Birden her şey ne kadar ciddileşti!» Bu, çocukluğunun belli bir döneminde takındığı ciddî tutumu ondan sonra hiç anımsamadığını, daha doğrusu, yüzeyselliği bırakıp gerçekten ciddileştiğini gösteriyordu Kadınlar karşısındaki hastalıklı davranışı, bir kadınla ilişki kurma, kendini bir kadına teslim etme korkusu kişilik yapısına işleyen kendini bırakma korkusu'*nun sonucuydu. Ka-*

dınlar üzerinde büyük bir etkileme gücü vardı, ama o güne dek bu gücü pek az kullanmıştı.

Ondan sonra, ilkin karında, derken bacaklarda ve vücudun üst kesiminde «elektrik akımı» duyumları gittikçe çoğaldı ve hızlandı. Artık bu duyumları yalnız akım gibi değil, hele güçlenen ve canlanan karın kasılmaları iyice hızlandıktan sonra, tensel haz veren, «erime duygusu» uyandıran şeyler gibi anlatmaya başladı.

Belki burada azıcık durup hastanın içinde bulunduğu durumun dökümünü yapmak iyi olur.

Karındaki keskin ve kısa sarsıntılar, karındaki gerici kasların geriliminin gevşediğini gösteriyordu. Bütün bunlar bir tepke (reflèxe) gibi olup bitiyordu. Karına şöyle hafifçe dokundunuz mu hemencecik kısa ve keskin sarsıntılar başgösteriyordu. Birkaç sarsıntıdan sonra karın yumuşuyor, parmakla bastırılacak hale geliyordu; dokunmazdan önce gergindi, şimdilik vereceğim adla, *karnın korunması* durumundaydı. Bu görüngüye ayrıksız bütün sinir hastalarında rastlarız. Hastaya derin bir soluk aldırıp göğüs tahtasının iki, iki buçuk santim altına parmağınızla hafifçe bastırdığınız zaman ya karnın içinden gelen şiddetli bir dirençle karşılaşırsınız, ya da hasta yumurtalıklarını sıkıştırmışsınız gibi acı duyar. Karındaki örgenlerin konumuyla bitkisel sinir dizgesindeki güneş yumağının konumuna bir göz atıldığı vakit —ilerki sayfalarda ele alacağımız daha başka görüngülerin de katkısıyla— *karnın gerilmesinin güneş yumağına basınç yaptığını* görürüz. Aynı işlevi, gerildiği zaman üstten alta doğru basınç yapan *karın böleci* (diyafram) yerine getirir. Sözünü ettiğimiz belirti çok anlamlıdır. *Bütün sinir hastalarında, karın bölecinin gerilip kasıldığı görülür, dolayısıyla hastalar ancak kesik kesik, derin olmayan soluklar alabilirler.* Soluğun verilmesi sırasında, karın böleci havaya kalkar, altındaki örgenlere —ve tabii güneş yumağına— yaptığı basınç

azalır. Bakım sırasında karın bölecinin ve kaslarının gerginliğini azaltabildiğimiz zaman, güneş yumağı tepesine binen olağandışı basınçtan kurtulmaktadır. Bu dediğimiz, merdivenden yuvarlandığımız, bir asansör ansızın inmeye başladığı ya da düştüğümüz vakit hissettiğimize benzer bir duyumun belirmesiyle doğrulanır. Bakımevindeki hekimlik deneyleri bu görüngünün önemini ortaya koymuştur. Hemen bütün hastalar sonunda, çocuklukları sırasında, öfkelendikleri ya da kaygılandıkları zaman iyice yoğunlaşan bu karın duyumlarını yoketmek için uğraştıklarını anımsarlar. *Kimsenin yol göstermesine gerek kalmadan, kendiliklerinden, soluklarını tutarak ve karınlarını içeri çekerek söz konusu duyumları yoketmeyi öğrenmişlerdir.*

Güneş yumağına yapılan bu basıncın anlaşılması, hastaya uyguladığımız sağaltımın sonraki evrimini kavramakta işimize yarayacak. Sonraki olaylar bu varsayıma uymuş ve onu doğrulamıştır. Hasta, uyarılarımla karnın üst kesimindeki kas devinimlerini çözümleyip bana aktardıkça, kasların gerilmesinden sonra ortaya çıkan sarsıntı ve «elektrik akımı» duyumları yoğunlaşıyor, vücuttaki dalgalı, yılanımsı devinimler artıyordu. Bununla birlikte, kasıklar yine kaskatıydı; sonunda, kasıklarındaki kasların katılığını hastaya göstermeyi kararlaştırdım. Karın kaslarının sarsılması sırasında, vücudun alt yanı öne fırlıyordu. Ama leğen kemiği bölgesi kıpırdamıyordu; gerçi kalça ve butların devinimine katılıyordu, ancak bu, kalça ve butlardan ayrı bir vücut biriminin devinimi gibi olmuyordu. Hastaya, apış arasındaki devinimi önleyen şeye dikkat etmesini söyledim. Apış arasındaki kaslara ket vurmayı yakalaması ve bütünüyle yoketmesi üç hafta sürdü. Yavaş yavaş, leğen kemiği bölgesindeki kasları da kasılmaya katmayı öğrendi, ve üreme örgenlerinde, o güne dek tatmadığı bir «elektrik akımı» duyumu belirdi. *Konuşmamız sırasında erkeklik örgeni dikildi, güçlü bir fışkır-*

ma içtepisi duydu. Karnın alt kesiminin, vücudun üst kesiminin ve karnın kasılıp açılması, bedensel boşalma sırasındaki kasılmaların aynıydı. *Bu andan sonra dikkatimi, hastanın cinsel edim sırasındaki davranışının ayrıntılı betimlemesine yönelttim.*

Buysa, yalnız bütün sinir hastalarında değil, iki cinsten bir sürü insanda görülen bir olguyu ortaya çıkardı: *birey bilincine varmadan, cinsel edim sırasındaki devinimler, yapay olarak zorlanmaktadır.* Genel olarak, sevişme sırasında alt karın tek başına değil, butlarla birlikte, bütün halinde devinir. Bu, alt karın bölgesinin cinsel edim sırasındaki doğal bitkisel devinimi değildir. Bedensel boşalma tepkesi aksatılmadığı zaman kendini gösteren istemdışı devinimle çelişen, istemli bir devinmedir bu. İşlevi, üreme örgenlerinde beliren elektrik yüklü bedensel boşalma duyumunu azaltmak ya da ortadan kaldırmaktır.

Ayrıca, hastanın leğen kemiklerinin dibindeki kaslarını hep gergin ve kurulu tuttuğunu saptadım. İşte bu olaydan sonra, uygulayımımdaki boşluğun niteliğini açık seçik kafamda canlandırabildim; o güne dek bu boşluğun şöyle belli belirsiz bilincindeydim. Bedensel boşalmayı köstekleyen engelleri ortadan kaldırmaya çalışırken, dikkatimi hep leğen kemiği bölgesinin temelindeki kasılmaya yöneltmiştim. Ama bilmem kaç kez, elde edilen sonucun bölümsel kaldığını sezmiştim. Leğen kemiğinin dibindeki gerilmenin rolünü önemsememiştim. Şimdi artık, karın böleci *güneş yumağını üstten,* karnın üst derisi de *önden sıkıştırırken,* leğen kemiğinin dibindeki kasların kasılmasının da alttan basınç yaparak karın alanını daraltmaya yaradığını *farkediyordum. Bu bulguların sinirceli durumların gelişme ve sürmesinde oynadığı rol ileriki sayfalarda tartışılacaktır.*

Birkaç hafta sonra, kas zırhı bütünüyle eritilmişti. Üreme örgenlerindeki elektrik akımı duyumu arttıkça, tek başına oluşan karın kasılmaları yokoluyordu. Ardından, hastanın duygusal yaşamı kendiliğinden ciddileşti. Hastam o zaman, iki yaşındayken başından geçenleri anımsadı.

Bir yazlıkta, annesiyle yalnızdır. Gece gökyüzü açık ve yıldızlıdır. Annesi uyumakta, derin derin soluk olmaktadır. Hastam, kumsalı döven dalgaların sesini dinlemektedir. O anda, şimdiki derin ciddiliğiyle bugünkü hafif karakaygılı duyguları duymaktadır. Burada, henüz bitkisel (bedensel) eğilimlerini duymaktan kendini alıkoymadığı durumları anımsadığını söyleyebiliriz. Annesinin beş yaşında kendisini uğrattığı düş kırıklığından sonra, bitkisel enerjilerini dolu dolu yaşamaya var gücüyle savaş açmış, soğuk ve yüzeysel bir insan olup çıkmıştı. Sözün kısası, sağaltımın başında önüme getirdiği kişiliği kurmuştu.

Sağaltımın (tedavinin) *bu evresinden sonra, gittikçe artan ölçüde, «dünyayla özel bir ilinti» kurduğunu duymaya başladı. O anki ciddiliğinin, anlattığı gece annesi karşısında duyduğu ciddiliğin aynısı olduğuna yemin etti. Bunu şöyle betimledi: «Bütün dünyayla ilinti kurmuş gibiydim. Dışardan gelen bütün izlenimler ağır ağır, dalga dalga içime doluyordu sanki. Bir çocuğun çevresini saran koruyucu bir örtü vardı sanki. Şimdi dünyanın derinliğini duyuşum akılalmaz bir şey.» Hiçbir şeyi açıklamam gerekmiyordu,* kendiliğinden *anlıyordu:* annesini kendine yaklaştırması, doğayı yaklaştırmasının ta kendisiydi. *Anayla toprağın ya da evrenin özdeşleştirilmesi, konuyu bireyle dünya arasında bitkisel bir uyumun kurulması açısından ele alırsak, son derece anlamlıdır.*

Sonraki buluşmalarımızda, hasta çok ciddî bir bunalım geçirdi. Ansızın doğruldu. Ağzı acıyla çarpılmış, alnı ter içinde kalmış, bütün kasları gerilmişti. Bir hayvan, maymun olmuştu, onu oynuyordu. Eli, tastamam bir maymunun sıkıl-

mış eline benzemişti. Göğsünün tâ derinlerinden geliyormuşa benzeyen sesler çıkarıyordu, sonradan: «ses tellerinin dışından geliyordu o sesler», dedi bana. Birinin tehlikeli bir biçimde üstüne yürüdüğünü, gözdağı verdiğini sanıyordu. Derken, kendinden geçmiş bir halde bağırdı: «Kızmayın! Yalnızca meme emeceğim.» Sonra yatıştı, ardından yaşadığı sahneyi yeniden düşündü. Iki yaşındayken —oturdukları dairenin yerleşme biçiminden çıkardı yaşını— Brehm'in hayvanlarla ilgili ünlü kitabı Tierleben'*i ilk kez karıştırdığını anımsadı. O gün aynı bunalımı duyduğunu anımsamıyordu. Bununla birlikte, şu anki bunalımın o günkü deneye bağlandığına kuşku yoktu; kitaptaki gorili görünce hem şaşırmış, hem hayran kalmıştı.*

Duyduğu kaygı o anda çok belirgin olmasa da, bütün ömrünce sürmüştü. Ancak bugün su yüzüne çıkmıştı. Goril babayı, anasının memesini emmeye gitmesini engelleyen kişiyi canlandırıyordu. Anaya duyulan ilgi işte bu noktada saplanıp kalmıştı. Gerçi uyguladığımız bakımın başlarında da dudakların emme biçimini almasıyla kendini göstermişti, ama ancak kas zırhının bütünüyle çözülmesinden sonra su yüzüne çıkabilmişti. Yıllarca meme emen çocukken geçirdiği deneyi araştırmak gerekmemişti. Sağaltım sırasında, gerçekten meme emen çocuk haline gelivermişti. Çocukluğunda yaşadığı kaygıları gerçekten duyuyordu, yüzündeki anlatım meme emen çocuğunkiydi.

Öykünün gerisi kısaca anlatılabilir. Anasının yarattığı düş kırıklığıyla bunun ardından ortaya çıkan kendini başkalarına bırakma korkusunun yokedilmesinden sonra, üreme örgenlerindeki duyarlılık hızla arttı. Birkaç gün sonra, genç ve güzel bir hanımla tanıştı, kolayca dostluk kurdu. İki üç sevişmeden sonra, ağzı kulaklarında çıkageldi, çok şaştığı bir olayı, apış arasındaki kasların «çok özel bir biçimde, kendiliğinden» *hareket ettiğini anlattı. Titiz bir inceleme, fışkırma sırasında hâlâ küçük bir ket vurmanın sürdüğünü orta-*

ya çıkardı. Ama leğen kemiğini saran kaslar hareketlendiğine göre, bu ufak kalıntı kolayca atılabilirdi. Hastanın aşması gereken engel, fışkırma sırasında kendisini bütünüyle bitkisel devinimlere bırakacak yerde, kendini tutmasıydı. Sağaltım sırasında karın ve kasıklarında beliren kasılmaların, bastırılan çiftleşmenin bitkisel devinimleri *olduğundan kuşkusu yoktu. Ancak, görüldüğü gibi, bedensel boşalma tepkesi aksamadan gerçekleşememişti. Bedensel boşalma sırasındaki kas kasılmaları hâlâ kesik ve sarsıntılıydı. Hasta ensesini rahat bırakmak, şöyle gevşek durmak gerektiğinde yine bocalıyordu. Kısa bir süre sonra, bütün direnmeleri bir yana bıraktı, hareketleri yumuşak ve uyumlu oldu. Ondan sonra —o zamana dek gözümüze çarpmayan— küçük aksaklık da yokoldu. Kasların kaskatı duruşu ve sarsıntılı kasılmaları belli bir ruhsal durumun yansısıydı: «Erkek dediğin kaya gibi serttir, kendini bırakmaz, kendini bırakmak kadınlara özgüdür.»*

Bunun gerçekleştirilmesinden sonra, çocukluktan kalma, babayla ilgili eski çatışkı da yokedildi. Hasta bir yandan babasının kendisini kanatları altına aldığını, koruduğunu hissediyordu. İşler güçleşirse, baba ocağına «çekilebileceği»nden emindi. Beri yandan, kendi kanatlarıyla uçmak, babasına bağımlı kalmamak istiyordu; korunma gereksinmesinin kadınca bir şey olduğunu seziyor, bundan kurtulmak istiyordu. Dolayısıyla, bağımsızlık arzusu ile edilgin-kadınsı korunma gereksinimi arasındaki çatışkı sürüyordu. Bu eğilimlerin ikisi de bedensel boşalma tepkesi kılığında dışarı vuruyordu. Bu ruhsal (düşünsel) çatışkının yokedilmesinden sonra, o yumuşacık kendini bırakma hareketine karşı bir savunma tutumu olduğu ortaya çıkarılınca, sert ve sarsıntılı bedensel boşalma tepkesi de silinip gitti. Boşalma sırasında ömründe ilk kez kendini bırakınca, müthiş şaşırdı: «Bir erkeğin kendini böyle bırakabileceğini aklımın köşesinden geçirmezdim, dedi. Bunun kadınların cinsel etkinliğine özgü bir nitelik olduğunu

sanırdım.» Korunmaya çalıştığı kadınsı yanı, bedensel, boşalma sırasındaki kendini bırakmaya bağlanıp kalmış, dolayısıyla bedensel boşalması aksamıştı.

Ahlâk anlayışının ikili toplumsal ölçüsünün hastanın kişilik yapısına nasıl yansıdığını ve kök saldığını belirtmek ilginç olabilir. Kendini bırakmanın kadınlığa, şaşmaz sertliğin de erkekliğe yakıştırılması bugünkü resmî toplumsal öğretinin ayrılmaz parçasıdır. Bu öğretiye göre, bağımsız bir insanın kendini teslim etmesi, kendini teslim edenin de bağımsız kalması akıl alacak şey değildir. *İşte bu denklemden ötürü, kadınlar kadınlıklarına karşı çıkar erkekleşmeye çalışır, erkekler de kadınsı gözükme korkusuyla doğal cinsel hızlarına ayakuydurmamaya çalışırlar.* Kadınla erkeğin cinsel yaşam anlayışlarının ayrılığı da işte bu öğretiye dayanarak, görünüşte doğrulanır.

Daha sonraki aylarda, ortaya çıkan her değişiklikle hastam sağlamlaşıyordu. Aşırı içmekten vazgeçti, ama herhangi bir toplantıda fırsat çıktığında iki kadeh içmekten de kaçınmadı. Eşiyle arasındaki ilişkileri akılsal bir temele oturttu, başka bir kadınla mutlu ilişkiler kurabildi. Daha da önemlisi, başka bir işe girdi, canla başla çalıştı.

Yüzeysel yanı hepten yokolmuştu. Lokantada oturup ipsiz sapsız konuşmalar yapamıyor, nesnel açıdan önem taşımayan işlere girişemiyordu artık. Şu noktaya parmak basmak isterim: bir an bile onu etkilemeyi ya da ahlâksal kılavuzluk yapmayı aklımdan geçirmedim. Nesnellik ve ciddilik yönünde gösterdiği değişim beni de şaşırttı. Uyguladığımız bakımdan ötürü değil —ki bakım epey kısa sürmüştü—, kişilik yapısının değişmesinden, kendi bedenini duymaya başlamasından, bitkisel devingenliğini yeniden kazanmasından *ötürü cinsel tutumbilimin temel ilkelerini yakalamıştı. Böylesine zor olaylarda, böylesine hızlı başarıya ulaşmak azım-*

sanacak şey değildir. Sonraki dört yıl içinde, yani kendisinden haber aldığım sürece, hastam kişiliğinde belli bir kararlılığa, mutlu olma yeteneğine ve en karmaşık durumlarda bile akılcı davranma yetisine kavuşarak, elde ettiklerini sağlamlaştırmaya devam etti.

Şimdi (1940), aşağı yukarı altı yıldır, bitkisel sağaltımı (végétothérapie'yi) üniversite öğrencileriyle sinir hastaları üzerinde deniyorum. Kişilik yapısından ileri gelen sinircelerin iyileştirilmesinde büyük bir adımdır bu yöntem. Elde edilen sonuçlar eskişinden çok daha iyi, bakım süresiyse çok daha kısadır. Çok sayıda hekim ve öğretim üyesi kişilik çözümlemesine dayalı bitkisel sağaltım uygulayımını öğrenmiştir.

4 — DOĞAL SOLUK ALIP VERMENİN YENİDEN KAZANDIRILMASI

Bu uygulayımın ayrıntılarına girmezden önce, birtakım temel olguların gözden geçirilmesi gerekiyor. Bunların bilinmesi, her yeni bireysel uygulayım yönteminin taşıdığı anlamı ortaya çıkaracaktır; söz konusu olgular bilinmezse, bireysel yöntemler anlamsız gözükür.

Kasların duruşunu bitkisel sağaltımla iyileştirme işi, çok belirli bir biçimde, kişilik yapısından ileri gelen davranışların incelenmesine bağlıdır. Bitkisel sağaltım ille de kişilik çözümlemesinin yerini almaz. Onu tamamlar. Daha doğrusu, dirimsel varlığın daha derin düzeyinde yürütülen aynı çalışmadır bu. Çünkü hepimizin bildiği gibi, kişilik zırhıyla kas zırhı tıpatıp aynıdır. Dolayısıyla bitkisel sağaltım için «dirimsel-bedensel işleyiş alanında yapılan bir kişiiik çözümlemesi»dir diyebiliriz.

Ancak, kişilik zırhıyla kas zırhının aynılığı bizi kaçınılmaz bir sonuca götürür. Kişilik belirtisi davranışlar kas zırhı-

nın eritilmesiyle ortadan kaldırılabileceği gibi, kas zırhları da kişilik özelliklerinin değiştirilmesiyle çözülebilir. Kaslarda bitkisel sağaltımın gücünü sınayan kişi, kişilik çözümlemesi çalışmasını bir yana bırakıp birinci yönteme sarılma eğilimi gösterebilir. Oysa, günlük uygulama herhangi bir çalışma biçimini benimseyip öbürünü atamayacağımızı tez elden öğretir bize. Kimi hastada, daha işin başında, kasların duruşu üzerinde çalışma ağır basar, kimi hastadaysa kişilik belirtisi davranışlardan işe başlamak gerekir. Başka birindeyse, kişilik üzerindeki çalışma kaslar üzerindeki çalışmayla atbaşı gider, ya da nöbetleşir. Şöyle ya da böyle, ele alınan her olayda, bakımın sonlarına doğru kas zırhı üzerindeki çalışma hem genişler, hem önem kazanır. Görevi, her bedende doğal olarak bulunan, ama sinir hastalarında aksaklığa uğramış olan bedensel boşalma tepkesinin doğal işleyişini yeniden sağlamaktır.

Bedensel boşalma tepkesinin yeniden kazandırılması birkaç yoldan yapılır. Bu tepkeyi ket vurmadan kurtarmaya çalışırken, doğal hareketlerle doğal olmayan sinirceli hareketler arasındaki ayrımı ortaya çıkaran bir sürü ayrıntı yakalanır. Bitkisel içtepiyle onun bitkisel ketlenmesi aynı kas kümesinde bulunabilir. Örneğin, başın ansızın ördek gibi öne eğilmesi, başını karşısındakinin karnına sokma içtepisini de, bu içtepiyi engellemeyi de simgeleyebilir. Ruhsal alanda birbirinin yüzde yüz özdeşi olan bu içtepiyle içtepinin yasaklanması arasındaki çatışkı, bedensel davranışa yansır. Kimi durumlarda, içtepi ile bunun bilinçaltına itilmesi ayrı ayrı kaslara dağılabilir. Örneğin, pek çok hastada, bitkisel içtepi karnın üst kesimindeki kasların istemdışı kasılmalarında kendini gösterir. Bitkisel içtepinin kösteklenmesiyle dölyatağının kasılmasında ortaya çıkabilir. Bu gibi durumlarda, hastanın karnına bastırarak dokunduğunuz zaman, dölyatağını çok belirgin bir küre biçiminde duyabilirsiniz. Böyle olaylarda, dölyatağı kasları aşırı bir bitkisel gerilim içinde-

dirler. Bedensel boşalma tepkesi geliştikçe, bu katı kitle dağılır. Aynı sağaltım buluşması sırasında, bu kitlenin birkaç kez yokolup yeniden belirdiği de görülür.

Bu görüngü son derece önemlidir, çünkü bedensel boşalma tepkesinin yeniden kazanılması, özellikle, bitkisel ket vurmaların —geçici olarak— *yoğunlaşması*'yla olur. Hastanın; kaslarındaki ket vurmalar konusunda hiçbir şey bilmediğini aslâ unutmamak gerekir. Dikkatini üzerlerine çevirme yeteneğine kavuşmadan onları hissetmesi gerekir. Ket vurmaları ortadan kaldırmadan bitkisel içtepileri güçlendirmeye çalışmak da boşunadır..

Söylediklerimizi aydınlatmak üzere bir örnek verelim. Bir yılan ya da tırtıl, bütün vücudunu saran bir dalgalanmayla devinir. Vücudun belli kesimlerinin, bütün bedenin devinimine katılamayacak biçimde kötürümleştiğini ya da azıcık gemlendiğini varsayalım. O zaman, vücudun öbür kesimleri —kötürüm olmadıkları ya da dizginlenmedikleri halde— eskisi gibi hareket edemeyecek, daha doğrusu, bazı özel kasların aradan çıkmasıyla, *bütünün ritmi* aksayacaktır. Öyleyse, bedensel uyum ve devingenliğin *tamlığı*, bedensel içtepilerin *bozulmamış bir birlik içersinde bir bütün halinde* çalışmalarını gerektirir. Bir insan ne kadar canlı olursa olsun, leğen kemiğini saran kasların hareketlerine ket vuruyorsa, bütün davranış ve devingenliği köstekleneceketir. Demek ki, bedensel boşalma tepkesinde bitkisel enerji merkezinden çıkan uyarılma ve devinim dalgasının başa, boyna, göğse, karna ve bacaklara yayılması gerekir. Bu dalga vücudun herhangi bir yerinde geciktirilir ya da hepten durdurulursa, bütün bedensel boşalma tepkesi «kilitlenir». Hastalarımız genellikle böyle bir tek değil, *bir sürü* kilitlenmeyle karşımıza gelirler, bedensel boşalma tepkelerine bir sürü yerde ket vurulur. Kilitlenme vücudun değişik yerlerinde, genel olarak da iki bölgede olur: *gırtlak* ve *makat*. Görüngünün, bu iki açıklığın

dölütsel (embryonnaire) yapısıyla ilgili olduğu düşünülebilir, çünkü bunlar ilkel sindirim aygıtının iki ucudurlar.

İzleyeceğimiz uygulayımsal yöntem, bedensel boşalma tepkesine nerede ket vurulduğunu ortaya çıkarmak ve bu ketlemeyi yoğunlaştırmaktır. Ondan sonra beden bitkisel uyarılmanın çizdiği doğal yolu kendisi arayıp bulur. Vücudun, söz konusu yoğunlaştırmadan sonra, bedensel boşalma tepkesini nasıl bir «mantık»la yeniden yarattığını görmek müthiş şaşırtıcıdır. Nitekim, boyundaki bir sertliği, gırtlak ya da çenedeki bir kasılmayı yokettiğiniz zaman, göğüste ya da omuzlarda mutlaka bir çeşit içtepi belirmekte, ve hemencecik karşılığı olan ketleme tarafından kösteklenmektedir. Bu ikinci ketlemeyi ortadan kaldırın, o zaman karında belli bir içtepi belirmekte, ama o da az sonra bir ketlemeyle karşılaşmaktadır. Böylece, leğen kemiğini saran kaslarda bitkisel devingenliğin yaratılmasının, vücudun üst kesimlerindeki ket vurmalar *yokedilmedikçe olanaksız kalacağını* görürüz.

Ancak, yukarki betimleme kesin bir kalıp gibi kabul edilmemelidir. Her ketlemenin yokedilmesi «daha ilerde» bitkisel içtepinin ortaya çıkmasına olanak sağlar elbet. Ama tam tersine, gırtlaktaki bir daralma, karında güçlü içtepilerin belirmesinden sonra kendiliğinden eriyip gidebilir de. Yeter ki yeni yoğun içtepiler su yüzüne çıkabilsin, o güne dek gizli duran ket vurmalar boygösterebilsin. Hattâ, bitkisel içtepi leğen kemiği bölgesinde hatırı sayılır derecede gelişmedikçe, gırtlakta daralma görmeyeceğimiz bile söylenebilir. Artan uyarılganlık, elimizin altındaki ketleme çarklarının geri kalanlarını harekete geçirir.

Bu ilişkiler dizgesinde, *başka bir şeyin yerini tutan devinimler* özel önem taşır. Çoğu kez, bitkisel bir içtepi önceden edinilmiş, az-çok istemli bir hareket tarafından *yansılanır*. Bunun yerini tutan hareket bulunup ortaya çıkarılmadıkça ve safdışı edilmedikçe, temel bitkisel içtepinin gün ışığına kavuşturulması olanaksızdır. Örneğin, hastaların ço-

ğu, yüzlerinin alt kesimine «elisıkılara özgü bir hava» veren, süreğen çene kası gerilmesinden yakınırlar. Çeneyi indirmeye kalktığınız zaman, güçlü bir direnmeyle, bir sertlikle karşılaşırsınız. Hastadan çenesini birkaç kez açıp kapamasını isterseniz, dediğinizi yapar elbet, ama bir süre duraksadıktan sonra ve bin bir güçlükle. Bu durumda, çenesindeki devingenliğe ket vurulduğuna aklının yatabilmesi için, hastanın önce ağzını yapay olarak açıp kapadığını sınayarak görmesi gerekir.

Demek ki, bazı kas kümelerinin istemli hareketleri istemsiz hareketlere karşı savunma aracı olabilmektedir. Aynı şekilde, istemsiz hareketler de istemli hareketlerden korunmaya yarayabilir; örneğin, bir gözkapağı atması, bakışın belli bir noktaya dikilmesinin vereceği yorgunluktan korur insanı. İstemli hareketler de istemsiz hareketlerle yöndeş olabilir. Leğen kemiği bölgesindeki kasların devinmesinin *bilinçli yansılaması* istemsiz, bitkisel bir kasık devinimine yolaçabilir.

Bedensel boşalma tepkesini sağlamanın temel ilkesi: 1) bedensel boşalma tepkesinin bütünsel niteliğini bozan ketlemelerin yer ve çarklarını bulup ortaya çıkarmak; 2) istemsiz ketleyici çarklarla istemsiz içtepileri yoğunlaştırmak, örneğin, eksiksiz bitkisel içtepiyi doğurabilecek devinimi, leğen kemiğinin ön kesimindeki hareketi artırmaktır.

Bedensel boşalma tepkesini yaratmanın en etkili yolu, çalışmalarım sırasında hemen hemen kendiliğinden gelişen *soluk alıp verme uygulayımı*'dır. Düzenli olarak, bir çekişte derin soluk alabilen tek bir sinir hastası yoktur. Sinir hastaları, *derin solukalma*'yı engelleyen bir sürü uygulama geliştirmişlerdir. Ya «kesik kesik» soluk alırlar, ya da hava dışarı atılır atılmaz göğüslerini solukalma durumuna sokarlar. Kimi hastalar, bilincine vardıkları zaman bu köstekleyi şöyle anlatmışlardır: «Bir okyanus dalgası kocaman bir kayaya çarpmış gibi oluyordu. Artık yoluna devam edemiyordu.»

Söz konusu ketlemenin duyumu karnın üst ya da ortasındadır. Derin soluk alındığı zaman, karında yoğun haz ya da kaygı duyumları belirir. Solukalmanın kösteklenmesi işlevi (derin solukalmamn ketlenmesi) işte bu duyumların algılanmasını önlemeyi amaçlar. Bedensel boşalma tepkesinin yaratılmasına hazırlık olmak üzere, hastalarımdan soluk alıp verirken «elimin vuruşunu izlemeleri»ni, belli bir soluma ritmine girmelerini isterim. Hastalardan derin soluk almalarını isterseniz, genellikle, havanın giriş çıkışını yapay olarak zorlarlar. Bu istemli davranış, ancak, soluk alıp vermenin doğal bitkisel ritmini aksatmaya yarar. Bunun bir ket vurma olduğu hastaya gösterilir. Çaba harcamadan, yani içinden gelen itkiye ayakuydurup *solukalma çalışması yapıyormuş gibi bir tutum takınmadan* soluması istenir. Beş altı derin soluktan sonra, soluk alıp verme iyice derinleşir ve ilk ket vurmalar boygösterir. *Doğal* derin solukta, baş, solukalmanın sonunda *kendiliğinden* geriye doğru gider. Sinir hastalarıysa böyle kendiliklerinden başlarını geriye veremezler. Bu doğal geri gitmeyi önlemek üzere başlarını öne uzatırlar, ya da şiddetle, kesik kesik iki yana sallarlar; sözün kısası, başlarının hareketi doğal baş deviniminden ayrıdır.

Doğal solukalmada, omuzlar gevşektir, solukalmanın sonunda hafifçe ve usulca öne doğru çıkarlar. Sinir hastalarıysa, solukalmanın sonunda omuzlarını kısar, yukarı kaldırır ya da geriye atarlar. Kısacası, kendiliğinden oluşan doğal bitkisel devinimi engellemek için türlü hareketler yaparlar.

Bedensel boşalma tepkesini yaratmanın başka bir yolu da, karnın üst kesimine hafifçe bastırmaktır. İki elimin parmak uçlarını göğüs tahtasıyla göbek arasına yerleştirir, hastadan derin soluk almasını isterim. Solukalma sırasında karna usul usul, ölçüsünü gittikçe artırarak bastırırım. Tepki, bireylere göre değişiktir. Pek çoğunun güneş yumağı basınca karşı aşırı duyarlıdır. Kimisi basıncın ters yönünde bir

hareket yapar, sırtlarını kabartır; sevişme sırasında leğen kemiklerini geriye çekip sırtlarını kabartarak bedensel boşalma uyarılmasını yokedenler de bunlardır. Kimi zamansa, karnın bastırılması, kısa bir süre sonra, karnın dalga dalga kasılmasına yolaçar. Bu, arasıra bedensel boşalma tepkesinin doğmasını sağlar. Derin ve uzun bir solukalma, hep, gergin karın kaslarının gevşemesiyle sonuçlanır; bastırma kolaylaşır; hastalar «kendilerini iyi hissettikleri»ni söylerler (bu sözün hafif bir alayla karşılanması gerekir). Ben bu konuda, hastaların kolayca yakaladıkları bir deyim benimsedim. Kendilerini «bütünüyle brakmaları»nı isterim. Kendini bırakmak, teslim olmanın ta kendisidir: baş geriye kaykılır, omuzlar öne ve yukarı çıkar, karnın ortası çukurlaşır; leğen kemiği öne verilir, bacaklar kendiliklerinden aralanır. *Derin solukalma, kendiliğinden (cinsel) teslim olma duruşuna yolaçar.* Böylece, kendilerini bırakamayan kişilerin bedensel boşalmaya, sevişme sırasında cinsel uyarılma tepe noktasına ulaşıncaya dek soluklarını keserek ket vurmalarını açıklayabiliriz.

Hastaların çoğu, leğen kemiklerini içeri çekecek, karnın üst yanını öne çıkaracak biçimde sırtlarını kabartırlar. Elinizi kabartılan sırtın arkasına koyar da hastadan kendini bırakmasını isterseniz, tiksinerek bundan kaçındığını görürsünüz. Buradaki kendini rahat bırakma, sevişme ya da cinsel uyarılma sırasında teslim olmanın aynısıdır. Hasta kendini bırakma duruşunu yakaladıktan ve benimsedikten sonra, bedensel boşalma tepkesinin yeniden kazanılmasının ilk koşulu yerine getirilmiş olur. Kendini bırakmayı kolaylaştırmak için, ağzın rahatça açılması yararlıdır. Bu çalışma sırasında, o güne dek gizli kalmış bir sürü ket vurma ortaya çıkar. Örneğin, hastaların çoğu kaşlarını çatar ya da bacaklarını, ayaklarını kesik sarsılmalarla ileri uzatırlar. Dolayısıyla, ket vurmaları «birbiri ardından, açıkça» yoketmek olanaksızdır; oysa bunun ardından, bedensel boşalma tepkesini hastaya

yeniden kazandıracağızdır. Daha önce hastanın cinsel işlevini ve bitkisel devingenliğini köstekleyen bütün kas eylemleriyle ket vurmalar ancak vücudun düzeni bozulmuş örgensel ritminin yeniden sağlanması süreci içersinde ortaya çıkarlar.

Hastaların çocukluklarında içtepilerini ve «karınlarındaki sancıyı» denetleyebilmek üzere geliştirdikleri yöntemler de yine giriştiğimiz bitkisel sağaltım sırasında gün ışığına çıkarılabilmiştir. O güne dek «şeytan»la, yani benliklerindeki cinsel hazla nasıl canla başla savaşmışlarsa, aynı saçma karasevdayla zevkalma yetenekleri, yani arzuladıkları şey uğrunda savaşa girişirler. Burada, cinsel arzuyu bilinçaltına itmekte kullanılan düzeneklerin yalnızca bir ikisine değineceğim. Bakım sırasında karınlarındaki duyumlar güçlenmeye başlayınca, hastaların çoğu odanın ya da pencerenin uzak bir noktasına boş boş bakmaya başlarlar. Bu davranışın nedenini sorduğunuz vakit, çocukluklarında, analarına babalarına, kardeşlerine ya da eğiticilerine duydukları öfkeyi denetlemek istedikleri zaman, bilinçli olarak böyle yaptıklarını anımsarlar. Uzun süre soluğunu tutmak, kahramanca bir *kendini denetleme* sayılır. Burada dil, kendine egemen olmayı kolaylaştıran bedensel süreci açıkça dile getirir. Bizim kas zırhına bürünme adını verdiğimiz şey, günlük eğitimde sık sık işitilen birtakım ortak cümleleri aydınlatır: «Erkek dediğin kendini tutmayı bilmelidir», «Kocaman çocuklar ağlamaz». «Hadi toparlan bakayım», «Bırakma kendini», «Sakın korktuğunu belli etme», «Boşa zaman harcamak çok kötüdür», «Dik tut başını», «Sakın kimselere dövdürme kendini», falan filân. Çocuklar bu örnek yüreklendirmeleri önce ellerinin tersiyle iter, sonra benimser ve uygularlar. Hepsi de çocuğun direncini kırar, istemini aşındırır, içindeki yaşama sevincini yokeder, ve onu «iyi» yetişmiş bir kukla haline getirir.

Ruhbilim konusunda birtakım genel düşüncelere sahip bir anne, on bir yaşındaki kızından sözetti bana; kızın beş yaşına kadarki eğitimi, korkunç bir kendini okşama yasağı içersinde geçmişti. Dokuz yaşındayken, çocuklar için yapılan bir gösteriye gitmiş, parmakları yapay olarak uzatılmış bir büyücü görmüştü; büyücünün bütün parmakları birbirine eşit değilmiş. İşaret parmağını görünce müthiş heyecanlanmış, ondan sonra büyücü, geçirdiği bunalımlarda sık sık boygöstermeye başlamış, «Biliyor musun, korkunca hep karnım ağrıyor», dermiş annesine. (Ve bunu derken, gerçekten acı çekiyormuş gibi iki büklüm olurmuş.) «Ondan sonra, artık hiç kıpırdamamam gerekiyor. Vücudumun hiçbir yanını oynatmamalıyım.» Bızırını (clitoris'ini) gösterip: «Yalnız bununla oynayabiliyorum; onu çılgın gibi öne arkaya çekiyorum. Büyücü: Sakın kıpırdama diyor; yalnız aşağını oynatabilirsin. Daha çok korkunca, ışığı yakıyorum. Ama o zaman daha çok hareket etmem gerekiyor, bu da beni daha fazla korkutuyor. Küçük hareketler yapınca daha rahat ediyorum. Işık yanınca, aşağımı iyice çekiştirince rahatlıyorum, her şey dinginleşiyor. Büyücü Nana'ya benziyor; Nana da hep: 'Kıpırdama, uslu dur' derdi.» (Bunu derken yüzü sert bir anlatıma bürünüyormuş). «Ellerimi yorganın altına sokar sokmaz yanıma gelir, dışarı çıkarırdı.»

Bütün gün ellerini üreme örgenlerinin üstünde tuttuğu için, annesi nedenini sormuş. Küçük kız ellerini hep oraya koyduğunun farkında değilmiş. Annesi sorunca, hissettiği değişik duyumları betimlemiş. «Kimi zaman, oramla oynamak istediğimi hissediyor, ama bunu yapmayı arzulamıyorum. Ama çok korkunca, deli gibi orama saldırıp koparıncaya dek çekiştiriyorum. Evdeki herkes gidince, bunları konuşacak kimse kalmayınca, hep oramı kurcalamam gerekiyor.» Biraz durduktan sonra eklemiş: «Çok korkunca, dikkafalı oluyorum. Içimden birini dövmek geliyor ama, kimi olduğunu bilmiyorum. Sakın büyücü olmak istediğimi sanma.» (An-

nesi hiç böyle bir lâf etmemiş.) «En çok ondan korkuyorum. Başka bir şeyi dövmek istiyorum, ama ne olduğunu bilmiyorum.»

Bu çocuk karnındaki duyumları ve —düşsel büyücünün yardımıyla— bunları denetim altına almak için başvurduğu yolları çok güzel betimlemektedir.

Başka bir örnek, karındaki bitkisel sinir düğümlerinin etkinliğinde soluk alıp vermenin oynadığı rolü aydınlatacaktır. Hastalardan birinde, ard arda alınan derin soluklar sırasında, leğen kemiği bölgesinde aşırı bir duyarlılık belirdi. Hasta buna soluğunu tutarak tepki gösteriyordu. Buduna ya da karnının iç kesimine şöyle usulca dokunduğunuz an, sıçrıyordu. Ancak, birkaç kez derin soluk aldıktan sonra, dokununca böyle sıçramıyordu. Yeniden soluğunu tutunca, kasık bölgesindeki duyarlılık geri geliyordu. Bu denemeyi dilediğiniz kadar yineleyebilirdiniz.

Bakımevinde saptanan bu ayrıntı son derece anlamlıdır. Kesik solukalma (soluğunu tutma) bitkisel sinir merkezlerinin ürettiği enerjiyi tutmakta, böylece tepkeleri aşırı sinirli kılmaktadır. Ard arda alınan derin soluklar enerji durgunluğunu azaltmakta, buna koşut olarak kaygılı irkilme de azalmaktadır. Solukalmaya —özellikle de derin solukalmaya— ket vurulması belli bir çatışkı yaratmaktadır: soluk alıp vermenin kösteklenmesi merkezî bitkisel aygıtın duyacağı hoş uyarılmaları bastırmakta; ama beri yandan, kaygılı aşırı bir duyarlılık yaratmakta, tepkelerin irkilme biçimini almasına yolaçmaktadır. Böylece, cinsel uyarılmanın kaygıya dönüşmesinde rol oynayan ögelerden biri daha aydınlığa kavuşmaktadır. Ayrıca, şu hekimsel buluşu da yakalamaktayız: haz duyma yeteneğini kazandırma girişimimizde, ilkin ruhsal kaygı tepkeleriyle yüz yüze geliriz. Kaygı (yürek daralması) cinsel uyarılmanın olumsuz karşıtıdır, ama enerji açısından

ele alındığında, onun ikiz kardeşidir. Hani şu «sinirli irkilme hali» dokuların elektrik yükünün boşalmasında bir dizi kısa devrenin oluşmasından başka bir şey değildir; bedensel boşalma engellendiği için, dirimsel enerjinin alabildiğine birikip aşırı bir gerilime yolaçmasından doğar.

Hastalarımdan birinde, merkezî kişilik direnmesi, uzun süre hep çalçenelik biçiminde dile geldi. Hem hiç durmadan konuşuyor, hem de ağzını «kendine yabancı», «ölü», «kendisinin olmayan» bir şey gibi hissediyordu. Arasıra, yerinde durup durmadığını denetlemek istercesine, elini ağzının üstünde dolaştırıyordu. Durmadan birtakım küçük olaylar anlatmaktan zevk duymasının, gerçekte, «cansız bir ağza» sahip olma duygusunu yoketme ereğini güttüğünü farketti. Bu savunma işlevi ortadan kaldırılınca, ağzı meme emen çocuğunkine benzeyiverdi; derken, yüzünde kötü ve sert bir anlatım belirdi. Aynı anda, başını eğip sağa çeviriyordu. Bir gün kasların gerginliğini doğrulamak üzere boynuna dokundum. Hasta, beni şaşkınlıklar içinde bırakarak, hemen asılmış adam duruşu aldı; başı pelte gibi yana düştü, dili dışarı sarktı, ağzı açılıp kaskatı kesildi. Bütün bunlar parmağımın ucunu dokundurmakla olmuştu. Buradan, dosdoğru çocukluğunda duyduğu ölüm korkusuna, işlediği günahlara, yani kendi kendini okşama günahından ötürü asılma *korkusuna vardık. Anlattığım tepke yalnız soluk kesildiği, hasta derin soluk almaktan vazgeçtiği zaman beliriyordu. Hasta derin soluk almaktan korkmayı aştığı an tepke de yokoldu.*

Demek ki solukalmanın sinirceli bir biçimde kösteklenmesi, genel sinir hastalığı düzeninin en temel ögelerinden biridir; bu iş iki yoldan olur: soluk alıp vermenin kösteklenmesi vücudun olağan bitkisel etkinliğine ket vurur, böylece bütün sinirceli belirti ve düşlere enerji kaynağı sağlar. Konuşmak, bitkisel uyarılmaları yoketmek üzere en sık başvurulan yollardan biridir. Bu da, sinir hastalarının saplantın

gevezeliklerini açıklar. Böyle bir olayda, tedirginlik belirtileri gösterene dek hastamın gevezelik etmesini önledim.

Başka bir hastamda aşırı «saygınlık eksikliği duygusu» vardı Kendini «domuz» gibi hissediyordu. Hastalığı, başkalarını rahatsız etme biçiminde duyduğu «saygınlık eksikliği»ni aşmak üzere harcadığı —boşa giden— çabalarda kendini gösteriyordu. Sinirceli davranışı insanların onu hep aşağılamasına yolaçıyor, bu da içindeki saygıya değmez bir adam olma duygusunu pekiştiriyor, kendine güvensizliğini artırıyordu. Buluştuğumuz zaman kafasında şunları evirip çeviriyordu: insanlar onun için ne diyor, neden ona kötü davranıyorlardı? Nasıl düzeltebilirdi bu durumu? vb. Aynı zamanda, göğsünde müthiş bir ağırlık duyuyor, tam bir saplantıyla saygınlık eksikliğini gidermek üzere kafa patlattığı zaman, bu ağırlık artıyordu. Birtakım düşünceleri kafasında dolaştırmasıyla göğsüne bir ağırlığın çökmesi arasındaki ilintiyi bulup ortaya çıkarmamız uzun zaman aldı. Bundan önce, o güne dek hiç duymadığı bedensel bir duyum belirdi: «Göğsümde bir şey kıpırdamaya başlıyor, derken başıma akın ediyor. Başım çatlayacakmış, gözlerimin önünü bir sis kaplamış gibi oluyorum. Düşünemiyorum. Çevremde olup bitenleri duyamıyorum. Birşeylerin altında kalacağım, kendimi yitireceğim, benimle birlikte çevremdeki nesneler de yitip gidecek sanki.» Bir uyarılma üreme örgeninden geçmediği, «yukarı» çevrildiği zaman işte bu haller belirir. Ruhçözümcülerin «aşağıdan yukarı doğru kayma» adını verdikleri şeydir bu. Böyle sinirceli durumlarda, kişinin üstün yeteneğiyle ilgili imgelem oyunları, geceleri görülen ve parlak bir geleceği haber veren düşler falan başgösterir; bunlar, bireyin yaşamda gerçekleştirdikleriyle çakışmadıkları için, son derece saçmadırlar.

Kimileri, hani şu çok bilinen kemirici duyguyu da, karnın üst kesimindeki arzuyu da hiç duymadıklarını öne sürerler. Böyleleri, genellikle, sert ve soğuk kişilikli insanlardır.

Kadın hastalarımdan ikisinde, karın bölgesindeki duyumları yoketmek üzere, hastalıklı bir beslenme saplantısı gelişmişti. Bir kaygı ya da yürek çöküntüsü belirdiği an, koşup tıkabasa dolduruyorlardı miğdelerini. Kadınların çoğu (bunu şimdiye dek erkeklerde gözlemleyemedim), hanım hastalarımdan birinin açıkladığı üzere, doyurucu olmayan sevişmelerden sonra «karınlarına bir şey sokmak» isterler. Kimilerindeyse, «miğdelerinde bir türlü dışarı atılamayan bir şey varmış» duygusu belirir.

5 — «CANSIZ LEĞEN KEMİĞİ BÖLGESİ»NİN HAREKETE GEÇİRİLMESİ

Bedensel boşalma tepkesi hemencecik tastamam geri gelmez, deyim yerindeyse, bölüm bölüm tamamlanarak gelişir. Başlangıçta, boyundan başlayıp göğüs ve üst karın aracılığıyla alt karına doğru inen bir dalga vardır. Hastaların çoğu bunu şöyle betimler: «Dalga, karnın alt kesimine gelince, bir noktada ansızın kesiliyor sanki.» Alt karın, leğen kemiği bölgesi dalgalanmaya katılmaz. Dalgaya ket vurulan noktayı belirlemeye çalıştığımızda, genellikle, karnın alt kesiminin *içe çekik* durduğu görülür. Kimi zaman, karnın kendisi öne verilirken, leğen kemiği bölgesinin «geriye çekilmesi»ne eşlik etmek üzere, sırtın da kamburlaştırıldığını görürüz. Sırtın alt yanıyla divan arasına rahatça elinizi sokabilirsiniz. Leğen kemiği bölgesinin kıpırtısızlığı insanda bir duyarsızlık izlenimi yaratır. Çoğu kez, hastaların kendileri bunu «kasık bölgesindeki bir boşluk» ya da «üreme örgenlerindeki bir zayıflık» biçiminde algılarlar. Bu, özellikle hastalar sürüp giden bir kabızlık çektikleri zaman doğrudur; süreğen kabızlığın ve alt karındaki gerilmenin duygulanım (sympathie) dizgesindeki aşırı gerilimden ileri geldiğini anımsadığımız vakit, bunun nedenini anlarız. Bu durumda, hastalar kasık bölgesini harekete geçiremezler. Denedikleri zaman, *karın, kasıkları*

ve butları bir bütün halinde hareket ettirirler. Dolayısıyla, iyileştirmenin görevi önce hastanın leğen kemiği bölgesindeki bitkisel boşluğun tam anlamıyla bilincine varmasını sağlamaktır. Hastaların genellikle, kasıkların tek başlarına hareket ettirilmesine, hele öne ve yukarı uzatılmasına canla başla direndikleri görülür. Üreme örgeni soğukluğu olayları kıyaslandığı zaman, duyum yokluğunun, boşluk ve zayıflık duygusunun alt karın doğal devingenliğini yitirdiği zaman yoğunlaştığı saptanır. Bu hastalar sevişme sırasında çok ciddî bir aksaklıktan yakınırlar. Kadınlar hiç kıpırdamadan yatarlar, ya da bitkisel devingenliklerinin kilitlenmesini gövdelerini ve alt karınlarını birlikte hareket ettirerek ödünlemeye çalışırlar. Erkeklerde aynı aksaklık, vücudun alt kesimlerinin hızlı, telaşlı ve istemli olarak hareket ettirilmesine dönüşür. İki durumda da, bedensel boşalmaya özgü bitkisel elektrik akımı duyumu yoktur.

Bu hastalık belirtisinin bazı ayrıntıları üzerinde özellikle durmakta yarar vardır. Üreme örgeni kasları (bulbo-cavernosus ile ischio-cavernosus) gergindir, dolayısıyla sürtünmenin yanıtı olarak kendiliklerinden belirmesi gereken kasılmalar gerçekleşemez. Kalça kasları da gergindir. Bu kasların duyarsızlığı, hastaların onlarda *istemli* kasılma ve gevşemeler yaratma girişimleriyle sık sık aşılabilir.

Alt karnın temeli yukarı çekilmiştir. Bu düzenek, karından bitkisel elektrik akımının rahatça geçmesini de, yukardan karın bölecinin, önden karın kaslarının basıncıyla, başka yerlere iletilmesini de engeller.

Leğen kemiği bölgesinin yukarıda betimlenen özel konumunun kökeni çocukluktadır, gelişme sırasında beliren iki aksaklıktan doğar. Çok küçük yaştaki bir yavrudan büzücü kaslarını denetlemesi istendiği zaman, uygulanan aşırı sert temizlik eğitimiyle alt karın bölgesinin duruklaşması için elverişli toprak hazırlanmış olur. Aynı biçimde, yatağını ıslatan bebeğin cezalandırılması da leğen kemiği bölgesinin kasılıp

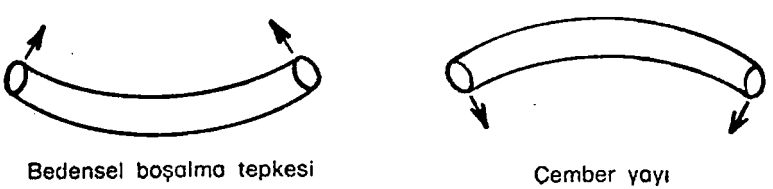
kalmasına yolaçar. Ama çocuğun, ilk kendini okşamaları başlatacak keskin üreme örgeni uyarılmalarını yoketmek üzere geliştireceği kasılma çok daha önemlidir.

Çünkü üreme örgenlerinde beliren haz duyumunu sürüp giden bir alt karın kasları kasılmasıyla boğmak elimizdedir. Bu dediğimizin kanıtı, leğen kemiği bölgesindeki kaslar gevşetildiği an üreme örgenlerinde elektrik akımı duyumunun belirmesidir. Bu sonucu elde edebilmek için, hastanın her şeyden önce alt karnını nasıl tuttuğunu hissetmesi, yani «leğen kemiği bölgesini rahat bıraktığı»nı hissetmesidir. Ayrıca, alt karnın *doğal* bitkisel devinimini *engelleyen* istemli hareketleri de gün ışığına çıkarmak gerekir. Bu istemli hareketlerin en önemli ve yaygını, karnı, alt karnı ve butları *bütün halinde* oynatmaktır. Birçok bedeneğitimi öğretmeninin öğütlediği gibi, hastanın leğen kemiği bölgesine birtakım alıştırmalar yaptırması hepten yararsızdır. Köstekleyici gizli duruş ve eylemler su yüzüne çıkarılmadıkça ve elenmedikçe, doğal alt karın devinimi gelişemez.

Alt karın devinimini engelleyen ket vurma üzerinde ne denli durulursa, leğen kemiği bölgesi uyarılma dalgasına o denli katılmaya başlar. O zaman —hastanın en küçük bir çaba harcamasına gerek kalmadan— öne ve yukarı doğru oynar. Hasta alt karnın, deyim yerindeyse bir iç güç tarafından, göbeğe doğru çekildiğini sanır. Bu sırada, butlar kıpırtısızdır. Alt karnın doğal bitkisel devinimiyle onu önlemeye yönelik öbür devinimleri açıkça birbirinden ayırmak son derece önemlidir. Dalga, boyundan başlayıp karın ve göğüs aracılığıyla doğruca leğen kemiği bölgesine inmeye başladığı an, bütün bedensel boşalma tepkesi değişikliğe uğrar. O ana dek genellikle tatsız, hattâ kimi zaman acılı olagelen bedensel boşalma tepkesi, hoşlaşmaya başlar. O ana dek (karnın öne çıkarılması, sırtın kamburlaştırılması gibi) birtakım savunma hareketleri yapılırken, artık bütün gövde öne doğru bükülür ve balığınkine benzer hareketler yapmaya başlar.

Üreme örgenlerindeki haz duyumları ile bütün vücudu saran akımlar gittikçe çoğalarak bu devinimlere eşlik eder ve doğal, bitkisel çiftleşme devinimleriyle karşı karşıya bulunduğumuzu kuşkuya yer bırakmayacak biçimde kanıtlar. Nitelikleri, daha önceki tepkelerin ve bedensel tepkilerinkinden apayrıdır. Üreme örgenleri bölgesindeki boşluğun yerini, az çok hızlı bir gelişmeyle, bir doluluk ve ivedilik duygusu almıştır. Böylece, sevişme sırasında bedensel boşalmayı yaşayabilme yeteneği kendiliğinden gelişir.

Özel kas kümelerinde ortaya çıktıkları zaman vücudun kendini cinsel hazdan korumak üzere başvurduğu hastalıklı tepkileri dile getiren devinimler —*bütünsellikleri* içinde, yani *bütün* vücudu saran bir *dalgalanma* hareketi olarak ele alındıklarında— bitkisel kendiliğinden haz duyma yeteneğinin *temeli*'ni oluştururlar. Böylece *çember yayı*'nın niteliğini kavrarız; dönüşümceli hastalık belirtisinde, göğüs ve karın öne verilmekte, omuzlarla alt karın geriye çekilmektedir. *Bu, bedensel boşalma tepkesinin tam tersidir.*



Şekil 26

Bu olguları tanımazdan önce, hastaların alt karındaki devinimin ketlenmesini birtakım «alıştırmalar»la görece aşmalarını onaylamak zorundaydım. Elde edilen sonuçların eksik-

liği beni bu yapay çârelerden vazgeçmeye, doğal devingenliğe *vurulan ketler* üzerinde araştırma yapmaya iteledi. Bedensel boşalma tepkesine karşı kendini savunma, örneğin süreğen kabızlık, kas romatizması, siyatik gibi birtakım bitkisel aksaklıkların doğmasına yolaçar. Çoğunlukla, nicedir sürüp gitmekte olsa da, bedensel boşalma tepkesinin gelişmesiyle birlikte kabızlık yokolmuştur. Bedensel boşalma tepkesinin eksiksiz gelişmesi çoğu kez bulantı ve başdönmesiyle, gırtlak daralmasıyla, karın böleci, karın ve alt karın kaslarında beliren bölgesel kasılmalarla atbaşı gider. Ancak, bedensel boşalma tepkesi eksiksiz sağlandığı zaman, bütün bu hastalık belirtileri silinip gider. «Katı, cansız, geri çekilmiş» alt karın, insanlardaki en yaygın bitkisel bozukluklardan biridir. Lumbago sancıları da, mayasıl da buna bağlıdır. Başka bir hastalıkla, dölyatağı kanseriyle ilişkisini daha ilerde göstereceğiz.

Böylece, «alt karnı cansızlaştıran» çarkın işlevinin «karnı cansızlaştıran» çarkın işlevine benzediği ortaya çıkıyordu: bireyi birtakım duyumlardan, özellikle de haz ve kaygı duyumlarından kurtarmak. Bu düzenek, «bitkisel merkez»in sıkı bir denetim çemberi içersine alınmasıyla kurulmaktadır. Bakım sırasında, bitkisel enerji merkezi bu sıkı kuşatma siperinin yarılmasıyla kurtulur.

O günlerde, bedensel duruş ve anlatımların biçim ve dışavuruşlarıyla bedensel boşalma tepkesi ve buna karşı korunma arasındaki ilişki açıklığa kavuşunca, hastalıkları iyileştirme çalışmasında o zamana dek gözlemlenen karanlık görüngüler de aydınlığa çıktı.

Bundan (1938'den) on dört yıl önce, Viyana ruhçözümlemesi bakımevinde ele aldığım ve kendi kendini doyurmasını sağlayarak bir ölçüde iyileştirdiğim, kırk beş yaşındaki bir kadının diyafram atmasını anımsıyorum. Erginlik çağından bu yana, yani otuz yıldır kolayca işitilir bir gürültü çıkararak hıçkırmıştı. Kendi kendini doyurmayı başarınca, karın böleci

atması belirgin ölçüde azaldı. Bugün, söz konusu iyileşmenin böleç atmasında sağladığımız bölümsel çözülmeye bağlı bulunduğunu biliyorum. O günse, ancak genel bir deyimle, cinsel doyumun cinsel durgunluğu ortadan kaldırdığını, böylece kas atmasını azalttığını söyleyebilirdim. Ama o dönemde, cinsel durgunluğun nasıl süreklileştiğini, hangi noktada boşalma yolu bulduğunu, cinsel doyumun cinsel durgunluğu nasıl azalttığını bilmiyordum. Soluk alırken beliren «tik» bölecin istemdışı kasılmasındandı; karın bölecindeki sıkışmayı gidermek üzere vücudun giriştiği sinirceli çabayı dile getiriyordu.[1]

Bu yeni gözlemler bana, *karında özel bir canlılık yaratan* sâra olaylarını da anımsattılar; bu olaylarda kasılmaların tam olarak nerede meydana geldiklerini de, işlevlerini de, bitkisel sinir dizgesiyle ilişkilerini de yakalayamamıştım. Şimdi artık sâra nöbetlerinin bitkisel aygıttaki atmaları dile getirdiği, birikmiş dirimsel-ruhsal enerjinin özellikle kaslar yoluyla boşaltıldığı, üreme örgenlerindeki kasların bu işlevin dışında kaldığı belli oluyordu. Sâra nöbeti üreme örgenleri dışında oluşan, kassal bir boşalmadır[2].

Aynı biçimde, bakım sırasında gözlemlenen, karın kaslarında beliren düzensiz, istemsiz kas sıkışmaları da aydınlığa kavuşuyordu: bunlar, vücudun karındaki gerilimi yoketmek üzere giriştiği çabalardır.

Pek çok hastada, hiçbir zaman gün ışığına çıkmayan, gizli bir yoksunluk bulunduğu duygusu uyanmıştı içimde. Bu yoksunluğun tam olarak nerede yeraldığını söyleyemezdim. Ancak, bitkisel davranışın sağaltımı söz konusu yoksunluğu

---

[1] Wilhelm Reich'ın **Der Tic als Onanieaquivalent** adlı incelemesine bakın, Ztschr. f. Sexualwissenschaft, 1924.

[2] Wilhelm Reich'ın **Ueber den epileptischen Anfall** adlı incelemesine bakın, İnternat. Zeitschr. f. Psychoan. 17. 1931.

vücudun şu ya da bu kesimine oturtmaya izin verir. Hastaların kimisinin bakışlarında ya da yanaklarında dostluk okunur, oysa çenenin ya da ağzın anlatımı bununla taban tabana çelişir; yüzün alt kesimindeki anlatım, üsttekinden yüzde yüz ayrılır. Ağız ve çene kaslarının duruşunun çözümlenmesi, inanılmaz ölçüde öfkeyi açığa çıkarır.

Kimi zamansa, hastanın göreneksel çelebiliğinin düzmeceliğini sezersiniz; bilmem kaç yıldır sürüp gelen bir kabızlıkta dışavuran kurnaz bir kötülük eğilimini gizler bu yapay çelebilik. Kilitlenen bağırsaklar ancak sürekli söktürücü haplar alarak çalıştırılabilir. Bu hastalar çocukluklarında öfkelerini denetlemek, «kötülüklerini karınlarında gizlemek» zorunda kalmışlardır. Hastaların bedensel duyumlarını anlatış biçimleri hep çocuk yuvalarında kullanılan cümleleri anımsatır. Örneğin şöyle derler: «yellenen karın kötüdür». Çocuk «iyi yetiştirildiği» zaman, içinden hep bu sıkı eğitim girişimlerine poposunu dönüp «yellenmek» gelir. Ama kısa sürede bu dürtüyü bastırmak zorunda kalır, bunu yapmanın en iyi yolu da «yel'i karnında saklamak»tır. Çocuk bunu ancak, üreme örgenlerindeki cinsel uyarılma da içlerinde olmak üzere, karnında duyacağı *bütün* uyarılmaları bastırarak yapabilir. İçine kapanarak, «karnım içeri çekerek» duyumlarını yokeder. Karın gerilir, sertleşir, «kötülüğü içine hapsetmiştir».

Çeşitli olaylarda karşımıza çıkan bu hastalıklı bedensel duruşların karmaşık gelişmesini tarihsel ve işlevsel açıdan ele alıp ayrıntılarıyla anlatmak yararlı olurdu. Ben burada, birkaç örnek olguya parmak basmakla yetineceğim.

Bir bütün olarak işleyebilecek vücudun iki kesime ayrılabildiğini, birinin duygulanımsal sinir dizgesine bağlı, öbürününse duygulanımdışı sinir dizgesine bağlı olarak çalıştığını görmek son derece aydınlatıcıdır. Kadın hastalarımdan biri, sağaltımın belli bir evresinde şu görüngüyü gözler önüne serdi: karnın üst yanı artık gerginliğini yitirmişti; sağlıklı kişiye özgü elektrik akımlarını duyabiliyordu; karnına ra-

hatça parmağınızı bastırabiliyordunuz. Karnın üst kesimindeki, göğüsteki ve boyundaki duyumlar arasında kesiklik yoktu. Ancak karnın alt kesimi, araya bir sınır çekilmiş gibi, bambaşka biçimde davranıyordu. Burada, yeni doğmuş bir bebeğin başı büyüklüğünde, sert bir kitlenin varlığını elinizle duyabiliyordunuz. Örgenbilim (anatomie) terimleriyle bu kitlenin nasıl oluştuğunu, oluşumuna hangi örgenlerin katıldığını söyleyemezdiniz, ama varlığından kuşkulanmak olanaksızdı. Sağaltımın sonraki evresinde, bu katı kitle kimi zaman yokoluyor, sonra yeniden beliriyordu. Hasta boygösteren bir üreme örgeni uyarılmasından korktuğu ve onu yokettiği zaman kitle beliriyor, kadın cinsel uyarılmanın kendini duyurmasına izin verdiği zaman yitiyordu.

Usyarılımının (zihin karışıklığının: schizophrénie'nin), özellikle de donukluğun bedensel belirtilerinin, tamamlayıcı birtakım araç-gereçlere dayanarak, ayrıca tartışılması gerekir. Usyarılımı sırasında beliren kalıplaştırmalar, takınaklar, her türlü robotlaşmalar kasların zırhla çevrilmesinden ve bitkisel enerjinin zaman zaman şiddetle bu zırhı delmesinden ileri gelir. Bu dediğimiz, donuk öfke nöbetinde bütün açıklığıyla kendini gösterir. Sıradan sinir hastalığında, bitkisel devingenliğin kösteklenmesi yüzeyseldir; bu yüzeysel zırhın altında, iç uyarılma olasılığı ile enerjinin bir bölümünün «kurulan düşlere» yatırılması olasılığı vardır. Ama donukluk (catatonie) halindeki gibi, «zırh geçirme» süreci, dirimsel varlığın merkezî kesimlerini kilitleyecek biçimde çok daha derin katmanlara inmişse, *bütün* kaslara yayılmışsa, iki olasılık kalır geriye: bitkisel enerjinin ansızın, şiddetle dışarı uğraması (bir rahatlama biçiminde algılanan öfke nöbeti), ya da dirimsel aygıtın adım adım büsbütün bozulması.

Ondan sonra, miğde ülseri, romatizma ve kanser gibi yeni birtakım sorunlar, bedensel hastalıklar ortaya çıkacaktır.

Ruhsal sağaltım uzmanları, günlük hekimlik çalışmaları

sırasında, hiç kuşkusuz bu gibi sayısız belirtiyle karşılaşırlar. Ancak söz konusu hastalık belirtileri tek başlarına çözümlenip anlaşılamazlar, yalnız bir bütün halinde ele alınan vücudun dirimsel işleyişiyle ilişkili olarak, haz duyma ve kaygılanma işlevleriyle birlikte kavranabilirler. Yüreği saran büyük sıkıntıyı öncelikle ve yalnızca cinsel durgunluğun sonucu değil de, söz konusu durgunluğun nedeni saydığımız sürece, bedensel davranışlarla dokusal anlatımların önümüze getirdiği sayısız sorunu çekip çevirmemiz olanaksızdır. «*Cinsel durgunluk*», *bitkisel yayılmaya ket vurulmasından, merkezî bitkisel örgenlerin etkinlik ve devingenliğinin kilitlenmesinden başka bir şey değildir.* Bu durumda dirimsel enerjinin boşaltılması kösteklenir, enerji belli bir noktaya bağlanıp kalır.

Bedensel boşalma tepkesi, vücudun tümel, birleştirici kasılmasıdır. Bedensel boşalma sırasında, açılıp kapanan bir canlı hücre yığınından başka şey değilizdir. Bedensel boşalma üzerindeki on beş yıllık çalışmadan sonra, ruhsal bozuklukların *dirimsel çekirdeği* bulunmuştur. Bedensel boşalma tepkesine çiftleşen bütün canlılarda rastlarız. Bizden çok daha ilkel canlılarda, örneğin tekhücrelilerde, bu tepkeyi canlı hücre maddesinin kasılmaları biçiminde görürüz[1]. Bedensel boşalmanın en alt düzeyi, hücrenin bölünme sürecidir.

Tekhücrelilerin küremsi kasılıp açılmasının yerini, çokhücrelilerde neyin aldığını araştırdığımız zaman birkaç güçlükle karşılaştık. Evrimin belli bir aşamasından sonra, çokhücrelilerde kemikler belirmekte; bunlarsa, kasılma sırasında oluşan küremsi biçimin alınmasını, yumuşakçalara ve tekhücrelilere özgü devinimlerin yapılmasını engellemektedirler. Canlı bir torbanın bükülgen bir boru haline dönüştüğünü varsayalım. Bu borunun, belkemiğinin yerini tutan, ancak uzun-

[1] Wilhelm Reich'ın **Die Bione** (Yaşam Kabarcıkları) adlı incelemesine bakın, Sexpol-Verlag, 1938, s. 205

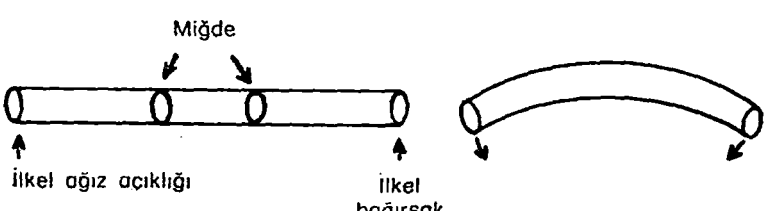
lamasına katlanabilen uzun bir çubuğu bulunsun. Borunun içinden kasılma itkisi geldiğinde —kasılabilirse, küre biçimini alamayacağı için— önünde tek bir olasılık vardır: elinden geldiğince hızlı ve eksiksiz *bükülmek:*



Şekil 27

Dirimsel tetimlerle dile getirildiğinde, bedensel boşalma işte bu devinimden başka bir şey değildir. Buna benzer bedensel davranışa böceklerin çoğunda ve ana karnındaki dölütte rastlarız.

Dönüşümceli (hystérique) insanlarda, kas sıkışmaları özellikle vücudun halka biçiminde kaslara sahıp bulunduğu kesimlerde, *gırtlak* ve *makat*'ta görülür. Dölütbilim (embryologie) açısından, bu iki nokta ilkel miğde-bağırsak aygıtının iki ucunu oluşturur:



Şekil 28

Miğdenin giriş ve çıkışındaki yuvarlak kaslar da aynı derecede önemlidir. Bu noktalarda dönüşümceli kasılmalar pek sık görülür ve sindirim dizgesinin bütününde çok ciddî durumlar yaratırlar. Sürekli kasılmalar açısından özel bir elverişliliğe sahip bulunan ve gelişmenin en ilkel evrelerini simgeleyen bu noktalarda sinirceli sıkışmalar olur. Gırtlak ya da makat daraldığı zaman bedensel boşalmayı sağlayacak kasılma olanaksızlaşır. Dokusal «tutukluk», bedensel boşalma tepkesinin tam tersi bir duruşla dile gelir: sırt kamburlaşır, boyun sertleşir, makat büzülür, göğüs kabarır, omuzlar gerilir. Dönüşümce nöbeti sırasındaki çember yayı, bedensel boşalma tepkesinin tam tersidir ve cinsel etkinliğe karşı dikilen savunma duvarının ana ögesidir.

İşlev açısından, bütün ruhsal içtepilerin dokusal uyarılma alanında belirli karşılıkları vardır. Ruhsal aygıtın kendi başına işlediği ve —yine kendi başına çalışan— bedensel aygıtı etkilediği görüşü olgulara uymaz. Ruhsal yanın dokusal yana saldırması akla aykırıdır, çünkü böyle birbirinden ayrı iki alan yoktur. Aynı biçimde herhangi bir düşüncenin, örneğin gidip yatma düşüncesinin, bitkisel bir içtepiyi dile getirmedikçe, bedende etki yaratması da olanaksızdır. Bir düşüncenin, bitkisel bir içtepiden başlayarak gelişmesi ruhbilimin karşılaştığı en çetin sorunlardan biridir. Bakımevindeki hekimlik deneyleri, gerek dokusal belirtilerin, gerekse bilinçsiz bir düşüncenin çatışkılı bitkisel sinir ağı çalışmasından *doğduklarını* kuşkuya yer bırakmayacak biçimde doğrulamıştır. Bu bulgu, herhangi bir dokusal hastalık belirtisini ruhsal imlemini bilinç yüzeyine çıkararak ortadan kaldırabilme olgusuyla çelişmez, çünkü ruhsal (zihinsel) düşünler alanında gerçekleştirilecek her değişimin mutlaka bitkisel uyarılmanın geçireceği değişimlerle aynı olması gerekir. Başka bir deyişle, belli bir hastalığı geçiren şey onun bilincine varılması değil, bu bilincine varmanın bitkisel uyarılmada yarattığı değişikliktir.

Böylece, bir düşün'ün dokusal alanda yaptığı etkide art arda şu işlevlerle karşılaşırız:

a) Ruhsal uyarılma dokusal uyarılmanın ta kendisidir.

b) Bir ruhsal uyarılmanın belli bir noktada saplanıp kalması belli bir bitkisel sinir ağının kurulmasından ileri gelir.

c) Bitkisel sinir ağının değişmesi örgenin işleyişini değiştirir.

d) «Örgensel hastalık belirtisinin ruhsal imlemi», bu «ruhsal imlem»in dokusal dile geliş biçiminden başka bir şey değildir. (Ruhsal sakınım bitkisel tutuklukla, ruhsal nefret belli bir bitkisel nefret davranışıyla dile gelir, bu belirtilerin ikisi birbirinin aynıdır ve birbirlerinden ayrılmaları olanaksızdır.)

e) Yerleşen bitkisel hal, insanın ruh halini etkiler.

Gerçek bir tehlikenin algılanması duygulanım dizgesindeki sinirlerin aynı biçimde işlemesine yolaçar; sinir dizgesindeki bu işleyiş kaygıyı arttırır; artan kaygıysa, bitkisel enerjinin kas zırhında saplanıp kalmasından başka bir şey olmayan bir zırhlanma sürecine yolaçar; söz konusu zırh da enerjinin boşaltılmasını engeller, gerilimi arttırır.

Dirimsel-ruhsal enerji açısından, ruhsal dizgeyle bedensel dizge, hem *birbirlerini koşullandıran,* hem de *birleştirici* iki dizge halinde çalışırlar.

Aşağıdaki bakımevi olayı bu dediklerimizi tümüyle aydınlatacaktır.

Son derece güzel ve cinsel yönden çekici genç bir hanım, vücudunu benzeşik (homogène) hissedemediği için, çirkinliğinden yakınıyordu. Durumunu şöyle anlatıyordu: «Vücudumun her yanı kendi başına hareket ediyor. Ayaklarım şurada, başım burada, ama ellerim nerede bilmiyorum. Bütün vücuduma sahip değilim.» Başka bir deyişle, en aşırı biçimi zihin karışıklığından doğan kişilik yitirilmesi olan ve çok iyi bilinen bir kendi varlığını algılama bozukluğu çeki-

yordu. Bitkisel sağaltım çalışması sırasında, yüzündeki kasların çeşitli duruşlarının işleyişleri arasında çok özel bir ilişki kurdu. Bakımın başlamasıyla, yüzündeki «kayıtsızlık» ortaya çıktı. Bu «kayıtsızlık» zamanla öylesine yoğunlaştı ki, hasta gerçekten acı çekmeye başladı. En ciddî şeylerden söz açtığınız zaman bile, gözünü dikip odanın bir köşesine ya da pencereden dışarı bakıyordu. Ayrıca, yüzünde kayıtsızlık okunuyordu, bakışları «dalgın»dı. Bu anlatım bütünüyle çözümlenip yokedilince, yüzde, o güne dek aklımızın köşesinden geçirmediğimiz başka bir anlatım belirdi. Ağız ve çene anlatımlarıyla gözlerden ve alından ayrılmaktaydı. Yeni anlatım biraz daha belirginleşince, ağızla çenenin «öfke»yi dile getirdikleri, gözlerle alnınsa «ölü gibi» kaldıklarını gördük. Hastanın yüzündeki kasların duruşunu anlatırken kullandığı terimler tastamam bunlardı. Ağız ve çene anlatımını tek başına ele aldım. Bu çalışma sırasında, akıl almaz derecede şiddetli ısırma içtepileri kendini gösterdi; ısırma içtepileri kadının babasıyla kocasına karşı gelişmiş, ama hiçbir zaman yaşanmamıştı. Ağızla çenenin duruşunda dile gelen şiddetli öfke içtepileri, bütün yüzü kaplayan bir kayıtsızlıkla örtülmüştü. Ancak kayıtsızlığın yokedilmesinden sonra ağızdaki öfkeli anlatım su yüzüne çıkmıştı. Kayıtsızlık hastayı ağzında dile gelecek nefretin acılı algılanmasının yaratacağı sürekli tehlikeden kurtarmakla görevliydi. Ağız çevresindeki aşağı yukarı iki haftalık çalışmadan sonra, alabildiğine yoğun düş kırıklığı tepkisinin çözümlenmesiyle, öfke anlatımı hepten yokoldu. Kadının en belirgin kişilik özelliklerinden biri sürekli olarak sevgi beklemek, yerine getirilmesi olanaksız istekleri karşılanmayınca da öfkelenmekti. Ağız ve çenenin duruşu çözümlendikten sonra, bütün vücudunda bedensel boşalma öncesi kasılmalar belirdi: ilkin yılan kıvrılması biçiminde kendini gösteren bu kasılmalar leğen kemiği bölgesine dek yayılıyordu. Ancak, üreme örgeni uyarılması belli bir noktada köstekleniyordu. Uyarılmayı

köstekleyen düzeneği ararken, gözlerdeki ve alındaki anlatım yavaş yavaş belirginleşti. Bakışlar belli bir noktaya dikildi, gözlerde öfke, dikkat, eleştiri ve gözlem kaygısı belirdi. Hasta ancak bundan sonra davranışının bilincine vardı: «hiçbir zaman kendini yitirmemek», hep «tetikte olmak» istiyordu.

Bitkisel içtepilerin su yüzüne çıkışları ve belirginleşmeleri, bitkisel sağaltımda görebileceğimiz en ilginç görüngülerdir. Bunu gerçeğe uygun olarak betimleyemeyiz. Bakımevlerinde hekim olarak yaşanması gerekir.

Yukarki hastada, «cansız» alın «eleştirici» alnı örtmüştü. Bundan sonra karşımıza çıkan soru, bu «eleştirici, öfkeli» alnın işlevini tanımaktı. Üreme örgenlerindeki uyarılma düzeneğinin daha yakından incelenmesi, alnın «dikkatle üreme örgenlerinin yaptıklarını izlediği»ni ortaya çıkardı. Gözlerde ve alındaki ciddî anlatım, tarihsel açıdan, hastanın kendisini babasıyla özdeşleştirmesinden ileri geliyordu; baba müthiş ahlâklı, alabildiğine çileci bir adamdı. Hasta, çocukluğunda, bilmem kaç kez babasından insanoğlunun kendini cinsel arzularına kaptırmasının tehlikelerini anlatışını dinlemişti; adam, özellikle frenginin insan vücudunda yaptığı zararları bastıra bastıra betimlemişti. Böylece, hastayı cinsel arzunun kışkırtmasına karşı uyarmak üzere, alın babanın yerini almıştı.

Kendisini babasıyla özdeşleştirmiş olması, yeterli bir yorum değildi. Şimdi artık, ilkin özdeşleştirmenin neden o noktada, yani başka yerde değil de alında *olduğunu; ikinci olarak da,* bu işlevi yaşanan anda sürdüren şeyi *bulup ortaya çıkarmak gerekiyordu. Belli bir işlevin tarihsel açıklamasıyla hemen o anki terimlerle canlı açıklamasını kesinlikle birbirinden ayırmamız gerekir. Bunlar birbirlerinden yüzde yüz ayrıdırlar. Bir hastalık belirtisini tarihsel yönden anla-*

şılır kılmakla ortadan kaldıramayız. Belli bir duruşun, davranışın hemen o anda beslediği işlevi tanımayı es geçemeyiz (yaşanan şimdiki zamanın güncel çatışkıyla karıştırılmaması gerekir). Uyanık bir alnın sert tutumlu bir babayla özdeşleşmeden gelmiş olması bedensel boşalma aksaklığının kılına bile dokunmaz.

Uyguladığımız sağaltımın sonraki akışı, görüşümüzün doğruluğunu ortaya çıkardı. Alındaki «cansız» anlatımın yerini «eleştirici» anlatım aldıkça, üreme örgenlerinin etkinliğine karşı dikilen savunma duvarları pekişti. Derken, sert ve eleştirici anlatımın yerini, zaman zaman gözlerde ve alında beliren, biraz çocuksu, neşeli anlatım almaya başladı. Hasta kimi zaman kendini üreme örgenlerinde beliren cinsel arzuyla uyum halinde hissediyor, kimi zamansa ona karşı eleştirici ve savunucu bir tutum takınıyordu. Alındaki eleştirici anlatım bütünüyle yokolup yerini neşeli anlatım alınca, üreme örgenlerindeki uyarılmanın ketlenmesi de ortadan kalktı.

Üreme aygıtındaki gerilime ve boşalma sürecinde beliren bir sürü aksaklığa ışık tuttuğu için bu olayı ayrıntılarıyla aktardık. Örneğin, bu hastanın takındığı «kendini yitirmeme» tutumu, sık sık rastlanan, çok sıradan bir görüngüdür.

Hasta vücudunun parçalara bölündüğünü, bütünleşmediğini, birlik olmadığını sanıyordu. Dolayısıyla, cinsel ve bitkisel çekiciliğinin bilincine varamıyor, kendini güzel hissedemiyordu.

Peki nasıl olur da, aslında birleştirici bir bütün olan vücut, algılarında kendini bölünmüş hisseder? «Kişiliksizleşme» terimi hiçbir şey anlatmaz. Bu terimin de açıklanması gerekir. Kendi kendimize şu soruyu sormamız gerekir: nasıl olur da vücudun kimi kesimleri, vücudun bütününden ayrıymışçasına, kendi hesaplarına çalışabilirler? Ruhbilim-

sel açıklamalar bizi hiçbir yere götürmez, çünkü ruhsal dizge, coşkusal işleyişinde, yüzde yüz dirimsel-bitkisel aygıtın yayılma/kasılma işlevlerine bağlıdır. Bu aygıt, benzeşik olmayan bir dizgedir. Hekimsel ve deneysel gözlemler, gerilim ve yüklenme sürecinin vücudun bütününde gerçekleşebileceği gibi, bazı özel örgen kümelerinde de oluşabileceğini göstermiştir. Bitkisel aygıt karnın üst kesiminde duygulanımdışı (parasympathique) bir uyarılma yaratırken, alt karında da duygulanım dizgesini kamçılayan bir uyarılmaya yolaçabilir. Aynı biçimde, omuz kasları gerilirken, bacaklarda bir gevşeme, hattâ pelteleşme olabilir. Bütün bunlar, yukarda belirttiğimiz gibi, bitkisel aygıtın benzeşik olmayışından ileri gelir. Sevişmeye başlayan bir insanda ağız bölgesi uyarıldığı halde üreme örgeni bölgesi hiç uyarılmayabilir, hattâ tam tersine sevişmeye elverişsiz hale gelebilir; bunun tam karşıtı da olabilir.

Bu olgular, *cinsel tutumbilim açısından neyin «sağlıklı», neyin «hasta» olduğunun* değerlendirilmesinde sağlam bir temel yaratırlar bize. *Ruhsal ve bitkisel sağlığın temeli vücudun*, bütün halinde ve birlik içersinde, *dirimsel işlevler, gerilim ve yüklenme işlevleri doğrultusunda etkinlikte bulunabilme, tepki gösterebilme yeteneğidir*. Buna karşılık, birtakım örgenlerin ya da örgen kümelerinin bitkisel gerilim ve yüklenme işlevlerine birlik ve bütünlük içersinde katılamayışlarını (eğer bu katılamama sürüp gidiyorsa, vücudun bütünsel çalışmasında kalıcı bir bozukluğu dile getiriyorsa) hastalıklı davranış saymamız gerekir.

Ayrıca, bakımevindeki hekimlik deneyleri, kendi vücudundaki duyumları algılama bozukluklarının ancak bedensel boşalma tepkesinin hiç eksiksiz yeniden kazanılmasıyla ortadan kalktıklarını göstermektedir. Bundan sonra, vücuttaki bütün örgenler ve örgen dizgeleri hem kasılma, hem de yayılma işlevi sırasında deneysel bir birlik içersinde toplanmış gibi çalışırlar.

Bu açıdan, kişiliksizleşmeyi bir *yüklenme eksikliği*, yani bireysel örgenlerin ya da örgen dizgelerinin, parmakların, kolların, başın, bacakların, üreme örgenlerinin sinir ağının çalışmasında beliren bir bozukluk sayabiliriz. İnsanın kendi vücudunu birlik içersinde algılayamayışı da vücudun şu ya da bu kesiminde uyarılma akımının kesilmesinden ötürüdür. Bu dediğimiz özellikle iki bölge için geçerlidir: sıkışmanın, uyarılma dalgasının göğüsten başa doğru yayılmasını engellediği boyun; ve sıkıştıkları zaman uyarılmanın üreme örgenlerine ve bacaklara akışını yarıda kesen alt karın kasları.

Kendi vücudunu bütünüyle duyma yeteneğindeki her aksaklık insanın hem kendine güvenini sarsar, hem de bedensel duygunun birliğini bozar. Ayrıca, bir ödünleme gereksinimi yaratır. Sinir hastalarında, sağlıklı bir kendine güven duygusunun temeli olan bitkisel bütünlüğünü algılama bozuktur. Bozukluk birçok biçimde kendini gösterir. En aşırı biçimi, *kişiliğin tam anlamıyla ayrışması*'dır. Kendini duygusal yönden soğuk ve katı hissetmekle, zihin karışıklığına özgü ayrışma, dünyayla ilintisini yitirme, kişiliksizleşme arasında öyle temel bir ayrım yoktur. Niceliksel olarak ortaya çıkan bir nitelik ayrımı vardır yalnız. Bütünlük duygusu, dünyayla dolaysız ilinti kurma duygusuna bağlıdır. Bitkisel sağaltım sırasında bedensel boşalma tepkesi yeniden kazandırıldığı zaman, nicedir yitirilmiş bulunan *derinlik* ve *ciddilik* duygusu geri gelir. Bu ilişki içersinde, hastalar çocukluklarını, bedensel duyumlarındaki birliğin bozulmadığı günleri anımsarlar. Müthiş coşarak, küçükken kendilerini doğayla bir hissedişlerini, çevrelerindeki her şeyle birlik halinde duyuşlarını, ne kadar «canlı» olduklarını, bütün bunların eğitimin etkisiyle parçalandığını, yıkılıp gittiğini anlatırlar. Cinsel arzuların bastırılmasıyla bedensel duyguların birliğinin bozulması ve kişinin hem kendi ben'iyle, hem dış dünyayla ilintiyi yeniden kurma arzusu cinsel yaşamı yadsıyan bü-

tün dinlerin öznel temelidir. «Tanrı», ben'in doğayla kuracağı uyumun gizemsel düşün'üdür. Ve Tanrı insanoğlunu yöneten, onu evrensel doğal sürecin bir ögesi haline getiren doğal yasaların kişileşmesinden başka bir şeyi canlandırmadığı zaman —ancak o zaman— doğal bilimle din barışacaktır.

İnsanoğlu, birtakım makinalar yapıp kullanmakta müthiş ilerlemiştir. Ama topu topu kırk yıldır kendisini anlamaya çalışmaktadır (1940). Çağımızın başlıca özelliği olan ruhsal veba, insanın dirimsel enerjisini düzene koyacak bir tutumbilim geliştirmeyi savsakladığımız sürece aşılamayacaktır. Bilimsel araştırma ve birtakım dirimsel (hayatî) sorunlara egemen olma yolu uzun ve çetindir. Bu yol, siyaset adamının izlediği bilgisizliğe dayalı dengesizliğinin tam tersidir. Bilimin günün birinde, tıpkı bugün elektrik enerjisini dilediğince çekip çevirişi gibi, dirimsel enerjiye de egemen olacağını umabiliriz. Ruhsal veba işte ancak o zaman ustasına kavuşacaktır.

6 — ÖRNEK SAYILACAK RUHSAL-DOKUSAL HASTALIKLAR: SÜRÜP GİDEN DUYGULANIMSAL SİNİR DİZGESİ GERGİNLİĞİNİN SONUÇLARI

İnsanoğlunun bedensel boşalma güçsüzlüğünden ileri gelen birtakım örgensel (organik) hastalıkları şöyle çabucak gözden geçirebilecek kadar aydınlığa kavuşmuş bulunuyoruz duygulanımsal sinir dizgesi gerginliği konusunda. Bedensel boşalma kaygısı süreğen bir duygulanımsal dizge gerginliğine yolaçar; bu, bedensel boşalma güçsüzlüğünü doğurur; o da, tam bir kısırdöngü yaratarak, duygulanımsal dizgenin gerginliğini sürdürür. Duygulanımsal sinir dizgesindeki gerginliğin en belirgin özelliği göğüs boşluğu aracılığıyla solukalma ve soluğun bütünüyle verilmesini kısıtlamadır (duygulanımdışı dizge). Duygulanımsal dizgedeki ger-

ginliğin doğurduğu bu solukalma biçiminin işlevi, olağan soluk alıp verme sırasında ortaya çıkan birtakım duygu ve duyumları önlemektir.

Bedensel boşalma kaygısının sürüp gitmesinden doğan sonuçların bazıları şunlardır:

1. *Yürek ve atardamarlarda aşırı gerilim.* Vücudun dış kesimlerindeki kan damarları hep sıkışıktır ve açılıp kasılmaları tam değildir. Dolayısıyla, kanı kaskatı damarlarda dolaştırabilmek için yüreğin hep aşırı çalışması gerekir. Yürek çarpıntısı, aşırı kan basıncı, göğüs daralması, hattâ yürek sıkışması ayrıca *tiroid bezinin aşırı çalışması*'nın sonucudurlar. Burada, önce tiroid bezinin çalışmasının mı aksadığı, yoksa bu aksaklığın da genel duygulammsal dizge gerginliğinin ikinci dereceden bir belirtisi mi olduğu, eğer öyleyse bunun ölçüsü araştırılabilir. *Atardamar sertleşmesi*, yani kan damarlarının kireçlenmesi de, en çok, işlevsel bir aşırı yürek ve damar gerilimi geçirmiş kişilerde görülür. Gerek kapakçık hastalıklarının, gerek öbür yürek hastalıklarının atardamar dizgesindeki süreğen gerilimi dengelemek üzere vücudun gösterdiği bir tepki olmaları olasılığı büyüktür.

2. *Kas romatizması.* Göğüs boşluğunun hep kesik solukalma durumunda bulunması, sonunda, özerk sinir dizgesindeki dirimsel uyarılmaları denetlemeye yetmez. Kasların süreğen kasılması, yani kas zırhı bu işe yardım eder. Kasların aşırı gerilmesi birkaç yıl sürerse, kalıcı bir kasılma belirir, küçük romatizma düğümleri oluşur; bunlar, kas demetleri arasında birtakım katı özlerin birikmesinden ileri gelir. Bu evreye gelindiğinde, romatizma sürecini durdurmak olanaksızlaşır. Bitkisel sağaltım sırasında, çok ilginç bir biçimde, romatizmanın özellikle bedensel duygu ve duyumları yokeden kaslarda belirdiği görülür. Çoğunlukla *boyun* kaslarında («boynunu uzatmak», «başını dik tutmak») ve

kürek kemikleri arasında boygösterir; kürek kemiklerinin arasındaki kasların en belirgin eylemi, omuzları geriye doğru çekmektir. Kişilik çözümlemesi açısından bakıldığında, bu bir «kendini denetleme» ya da «sakınma» hareketidir. Aynı şeyi ensedeki art kafa kemiğinden köprücük kemiğine uzanan iki kalın kasta da görürüz (sterno-cléido-mastoidien kasları). Öfkenin bilinçsiz bastırılması süreğenleştiği zaman bu kaslar hep gergin durur. Keskin sancılı romatizma çeken hastalarımdan biri, bu kaslara «küskünlük kasları» adını takmıştı. Bu dizelgeye (listeye) çiğneme kaslarını da eklemek gerekir; onların aşırı gerilmesi yüzün alt kesimine bir dikbaşlılık ve acılık verir.

Vücudun alt kesiminde romatizmaya tutulan kaslar leğen kemiğini geriye çeken, dolayısıyla ters kamburluğa (lordose'a) yolaçan kaslardır. Bilindiği üzere, leğen kemiğinin sürüp giden geri çekilmesinin işlevi üreme örgenlerindeki cinsel uyarılmayı yoketmektir. *Lumbago* belirtisinin, bu ilinti içersinde, inceden inceye araştırılması gerekir. Bu hastalık belirtisine, kalça kaslarını sürekli gergin tutarak makatsal duyumları yoketmek isteyen kimselerde sık sık rastlarız. Romatizmanın sık sık görüldüğü kas kümelerinden biri de, «bacakları sımsıkı kapatmaya» yarayan, butlardaki derin ve yüzeysel yaklaştırıcı kaslardır. Kadınlarda daha kolay gözlemleyebileceğimiz görevleri, üreme örgenindeki cinsel uyarılmanın yokedilmesidir. Bitkisel sağaltım sırasında işlevleri öylesine açık seçik kendini belli eder ki, biz onlara «iffet kasları» adını taktık. Viyanalı örgenbilimci (anatomiste) Tandler, alaylı bir dille onlara, «*custodes virginitatis*» (kızlık bekçileri) derdi. Romatizmalı kişilerde, ayrıca kişilik sinircesine tutulmuş pek çok hastada dokunduğunuz zaman bu kasları bir türlü gevşetemediğiniz, aşırı duyarlı, kalın tomarlar biçiminde duyarsınız. Leğen kemiğinin iç yüzeyinden baldır kemiğinin üst ucuna dek uzanan ve dizleri bükmeye yarayan kaslar da aynı türe girerler. Kişi leğen

kemiğinin kökündeki duyumları yokettiği zaman, dizleri büken kaslar da sürekli olarak kasılmış dururlar.

Göğüs hep solukalma durumunda tutulursa, göğüs kasları sürekli gergin, katı ve fırlaktır. Bunun sonucunda, sık sık, kaburga kemikleri arasında sinir ağrıları belirir; göğüs boşluğunu saran kasların aşırı gerilmesini yokettiğiniz zaman, bu sancılar da kesilir.

3. *Ciğerlerde hava toplanmasından ileri gelen şişkinliğin* (emphysème'in), göğüs sıkışmasıyla birlikte, göğüs boşluğunun hep solukalma durumunda bulunmasından ileri geldiğini söylememize izin verecek kadar belirti vardır elimizde. Kasların belli bir duruşunun sürüp gitmesinin dokuların esnekliğini azalttığını gözönünde bulundurmak gerekir; örneğin, akciğer borucuklarının esnek liflerinde havanın birikip şişkinliğe yolaçması bundan ötürüdür.

4. *Astım* ile duygulanımsal sinir dizgesindeki gerilim arasındaki ilişkiler yeterince aydınlığa kavuşmamıştır.

5. *Miğde ülseri.* 305. sayfadaki çizelgeye göre, sürüp giden duygulanımsal dizge geriliminin vücudun asit üretimini körüklediği, bununsa miğde asitlerinin salgılanmasında kendini gösterdiğini biliyoruz. O zaman asitlerin alkaliye çevrilmesi azalmaktadır. Miğdenin kaygan zarı asitlerin aşındırıcı etkisiyle karşılaşmaktadır. Pepsinle ilgili ülser en çok miğdenin gerisinde, tam pankreasla güneş yumağının karşısında kendini gösterir. Elimizdeki bütün belirtiler, miğdenin gerisindeki bitkisel sinirlerin duygulanımsal gerilim sırasında kasıldıklarını, böylece sümüksü maddenin aside direnmesini azalttıklarını kanıtlamaktadır. Miğde ülserinin sürüp giden duygusal bozukluklarla ilişkisi öyle çok gözlemlenmiştir ki, ruhsal-dokusal bir nitelik taşıdığından kuşkulanmak olanaksızdır.

6. *Bütün halka biçimindeki kaslarda sıkışma.*

a) Miğdenin girişindeki kasların sıkışması, *yürek sıkış-*

ması ve miğdenin çıkışındaki *miğde kapısı sıkışması* bunlararasındadır.

b) Bağırsaklardaki gerilme ve sağılma işlevinin azalması ya da durması sonucu ortaya çıkan süreğen *kabızlık*. Bu hep genel duygulanımsal sinir dizgesi gerilimiyle ve göğüsteki süreğen solukalma durumuyla atbaşı gider. Kabızlık, en yaygın süreğen hastalıklardan biridir.

c) Makatın çevresindeki büzücü kasların sürekli sıkışık durmasından ileri gelen *basur memeleri*. Makatın çevresindeki damarlarda dolaşan kan böylece kilitlenmekte, damarların iç yüzleri yer yer sarkmaktadır.

d) Dölyolunu kuşatan kasların kasılmasıyla *dölyolu sıkışması*.

7. Bir dizi *kan hastalığı* (kloroz, bazı kansızlık türleri) Müller tarafından *Die Lebensnerven* (Yaşam Sinirleri) adlı yapıtta, duygulanımsal dizgenin gerginliğinden ileri gelen hastalıklar diye nitelendirilmiştir.

8. *Kanda ve dokularda fazla karbondioksit gazının birikmesi*. Viyanalı bilgin Warburg'un kanserli dokularda CO^2 fazlası bulunduğunu saptayan temel yapıtından sonra, duygulanımsal sinir dizgesindeki gerilimden ileri gelen sürekli yarım soluk vermenin, insanın kansere tutulmasını kolaylaştıran başlıca etkenlerden olduğu açıkça ortaya çıkmıştır. En aza indirgenen dış solunum, iç solunumun da zayıflamasına yolaçmaktadır. Sürekli az soluk alıp veren, dirimsel elektrik enerjisi yükleri yetersiz örgenler, iyi soluk alıp veren örgenlere oranla, kanser yaratan etkenlere karşı daha duyarlı olmaktadır. Kişilik sinircesine tutulmuş kimselerin soluklarının yarısını dışarıya verişleriyle Warburg'un kanserli örgenlerde saptadığı solunum aksaklığı arasındaki ilinti, kanseri (insanın kendi kendini zehirlemesini) cinsel tutumbilim açısından incelememe yolaçmıştır. Bu konuya burada değinemeyiz. Ancak, şu son derece önemli olgu, elinizdeki kitabın çerçevesine girmektedir: kadınlarda kanser özellikle

cinsel örgenlerde kendini göstermektedir. Kanserle soğukluk arasındaki ilinti pek çok türeyimbilim (gynécologie) uzmanı tarafından kabul edilmiştir. Sindirim örgenlerindeki kanserin ardındaysa, genellikle, sürüp giden kabızlık vardır.

Toplumsal düzensizliğin yarattığı cinsel yaşam bozukluğu

↓

Gerilme ve yüklenme işlevi bozukluğu

↓

Süreğen solukalma durumu
Kaygılı haz
Süreğen duygulanımsal dizge gerginliği

↓	↓
Ruhsal bozukluklar	**Dokusal bozukluklar**
Güçsüzlük ve soğukluk	Kansere yatkınlık (CO_2 fazlası)
Belirtili sinirce	Yürek ve atardamarda aşırı gerilim
Kişilik sinircesi	Tiroid bezinin aşırı çalışması
Cinsel sapıklık	Ciğerlerde hava birikmesi
Ruh hastalıkları	Romatizma
Yalancı bunama	Kabızlık, bâsur
Çıldırma	Bitkisel dengenin genel bozukluğu
Sinirceli suçluluk	Kora hastalığı
	Sâra
	Raynaud hastalığı
	Kloroz
	Miğde ülseri
	Tik
	Kabızlık

Vücudun gerilme ve yüklenme işlevinin bozulması açısından herhangi bir hastalığın toplumsal nedenleri

Bu kısa dizelgenin, titiz bir çalışmanın yerini tutmak gibi bir savı yoktur elbet; söz konusu çalışmayı tek bir birey yürütemez, bir sürü hekim ve araştırmacının işbirliği gerekir. Benim niyetim yalnızca bedensel boşalma işlevine bağlı geniş bir hastalıkbilim alanına parmak basmaktı.

O güne dek savsaklanan ilintilerin altını çizmek ve hekimlik uğraşının, bunu fazlasıyla hakeden cinsel bozuklukları ciddiye almasını, dolayısıyla hekimlik öğrenimi gören gençlere, halkın büyük gereksinimlerini karşılayabilmeleri için, genel cinselbilim ve bedensel boşalma kuramı konusunda doğru bilgiler verilmesini sağlamaktı amacım. Hekimin bütün dikkatini mikroskobun merceğine vermek şöyle dursun, tam tersine, mikroskopta incelediği şeyi *bütün vücudun* özerk yaşama işlevi içersine oturtabilmesi gerekir; bu bütünsel işlevi dirimsel ve ruhsal ögeleriyle çekip çevirebilmeyi bilmelidir; son olarak da toplum, bütün vücudumuzun ve türlü örgenlerin gerilme ve elektrik yüküyle yüklenme işlevi üzerindeki etkisinin iyileştirmeye çalışacağı kişilerin sağlık ya da hastalığı açısından belirleyici bir anlam taşıdığını anlamalıdır. Bugün ancak birtakım aydınlık kafalı, uzmanlaşmış özengenlerin (amatörlerin) uğraştıkları *ruhsal bedensel hekimlik*, o zaman verdiği umudu gerçekleştirecek ve *geleceğin hekimlik biliminin genel çerçevesi* olacaktır.

Şunu söylemeye bile gerek yok: canlı vücudun doğaya uygun cinsel işlevi sinir hastalarının hastalıklı cinsel etkinlikleriyle ve bayağı cinsel yayınlar işleyiminin ürünleriyle karıştırıldığı sürece, bu çerçeveye ulaşılamayacaktır.

DOKUZUNCU BÖLÜM

RUHÇOZÜMLEMESİNDEN DİRİMSEL TÜREYİME

1 — HAZZIN VE KAYGININ DİRİMSEL ELEKTRİKLİ İŞLEVİ

1934'e kadar, cinsel tutumbilimden çıkardığım bakımevi kuramımı genel dirimsel-doğabilim alanında uygulamakla yetinmiştim. Oysa çalışmam bu noktada sona eremezdi. Tam tersine, asıl bu noktada bedensel boşalma denkleminin doğruluğunun mutlaka *deneylerle* kanıtlanması gerektiğini düşündüm. 1934 yazında, Oslo Üniversitesi Ruhbilim Kürsüsü Başkanı Dr. Schjelderup Danimarka'ya gelip İskandinav, Alman ve Avusturyalı hekim arkadaşlara verdiğim derse katıldı. Kişilik çözümlemesi uygulayımını öğrenmek istiyordu. Çalışmasını Danimarka'da sürdüremeyeceği için, deneylerime Oslo Üniversitesi Ruhbilim Kürsüsü'nde devam etmemi önerdi. Kalkıp Oslo Üniversitesi'nde kişilik çözümlemesi öğretmeye gittim, karşılığında, birtakım ruhbilimsel deneylere girişebilme fırsatını buldum.

Başlangıçta, atacağım her yeni adımda, uygulayımcılara (teknisyenlere) gereksinim duyacağımı biliyordum. Oslo Ruhbilim Kürsüsü'ndeki öğretim yardımcılarından biriyle konuşurken, anlaşmakta zorluk çekmeyeceğimizi anladım. Kuramım kendisine son derece akılsal gözüktü. Temel soru şuydu: cinsel örgenler, uyarılma sırasında, dirimsel elektrik yüklerini artırıyorlar mıydı? İşlevbilimci öğretim yardımcısı, benim kuramsal verilerime dayanarak, bir aygıt geliştirdi. Ölçülecek görüngülerin büyüklüğünü bilmiyorduk. O güne dek böyle bir denemeye girişilmemişti. Cinsel uyarılma bölgelerinin yüzeyindeki elektrik yükü voltun binde biri ölçüsünde mi olacaktı, yoksa yarım voltun binde biri mi? İş-

levbilim yapıtlarında bu gibi soruları yanıtlayacak veriler yoktu. Dahası, vücudun herhangi bir noktasındaki yüzeysel elektrik yükünün saptanabileceğinden bile kimsenin haberi yoktu. 1934 Aralık'ında, Londra İşlevbilim Kürsüleri'nden birinin başkanına derideki elektrik yükünün nasıl ölçülebileceğini sorduğum zaman, sorumu müthiş garip buldu. Oysa, XX. yüzyılın başlarında, Tarşanof'la Veraguth bu «ruhsal-tensel elektrik görüngüsü»nü bulup ortaya çıkarmışlardı: değişik coşkuların sonunda derideki elektrik yükü değişiyordu. Ama cinsel haz o güne dek ölçülmemişti.

Birkaç aylık konuşup görüşmeden sonra, elektron toplayacak bir dizi tüpten oluşan bir aygıt kurmayı kararlaştırdık. Vücudun elektrik yükleri tüplerdeki olağan akımı («artı kutuptan eksi'ye giden akım») değiştirebilir, aygıt aracılığıyla büyütülebilir, elektriğin mıknatıslaması sonucu sağa sola oynayan bir göstergeye aktarılabilir, aynadan yansıtılarak kâğıt üzerinde görülebilirdi. Aygıt 1935 Şubat'ında bitti. Deneylerde Norveçli dost ve öğrencilerimden bazılarıyla ben kendim gönüllü çalıştık.

Yürek atışlarını gösteren çizgilerin derinin yüzeysel elektrik yükünü gösterene oranla çok daha küçük olduklarını görünce epey şaşırdık. Bir dizi hazırlık denemesinden sonra, görüngelerimiz (perspektiflerimiz) belli oldu. Burada elyordamıyla yaptığımız deneylerin, düştüğümüz yanılgıların ayrıntısına girmeyeceğim, yalnız başlıca bulguları sergileyeceğim. Deneyler iki yıl sürdü. Sonuçlar, canlı elektrik yükünün ölçülmesi uygulayımının bulunmasıyla bu yükün denetlenmesi deneylerine ilgi duyan okuyuculara salık verebileceğim tek konulu bir incelemede yayımlandı[1].

Vücudun bütün yüzeyi «gözenekli bir zarla» kaplıdır. Üst derinin kaldırıldığı noktalarda bu zarda belli bir elektrik yü-

[1] **Experimentelle Ergebnisse über die elektrische Funktion von Sexualitat und Angst**, Sexpol-Verlag, 1937.

kü birikir. Olağan durum ve koşullarda, örselenmemiş deride *olağan ya da temel diye nitelendirebileceğimiz bir gizilgüç* vardır. Bu, vücudun dış yüzünün olağan dirimsel elektrik yüküdür. Vücudun iki yanındaki ölçüsü bakışıktır (simetriktir) ve aşağı yukarı vücudun her yerinde aynıdır. Öyle ki, çeşitli bireylerde çok dar sınırlar içersinde (10-20 MV arasında) değişir. Elektrik-ölçerde, yatay bir çizgi halinde görülür. Bunun biraz üstünde, düzenli aralıklarla, yürek atışlarını gösteren çizgi vardır. Yürek atışlarını gösteren çizgideki tepecikler, yüreğin elektrikli atışlarının deride yarattığı olağan gizilgücün (potansiyelin) değişimlerine karşılıktırlar.

Vücudun kimi yüzeyleri geri kalan kesimlerden apayrı bir tepki gösterir. Bunlar *cinsel duyarlılık bölgeleri*'dir: dudaklar, dil, elayaları, meme uçları, kulak memeleri, makat, erkeklik örgeni, dölyolundaki kaygan kaslar ve —ne garibtir— alın. Bu bölgelerdeki elektrik yükü derinin başka kesimlerindeki gizilgüçle aynı düzeyde olabilir; sıradan deriye göre daha güçlü ya da zayıf bir yük de taşıyabilir. Bitkisel açıdan zincire vurulmamış kişilerde, belli bir bölgenin, hattâ cinsel uyarılma bölgesinin gizilgücü pek ender olarak değişmezdir; bunların yükü 50 MV'a, hattâ daha fazlasına çıkabilir. Bu da, cinsel uyarılma bölgelerinin duyum ve uyarılma yeteneği açısından alabildiğine değişken bir yoğunluğa sahip bulunduklarını gösterir. Öznel açıdan, cinsel uyarılma bölgelerinin uyarılması bir elektrik akımı, zorlu kaşıntı, atılım, haz, sıcaklık, yumuşaklık dalgası ya da «erime» duygusu gibi algılanır. Özellikle cinsel uyarılmaya elverişli olmayan kesimlerde bu nitelik ya daha azdır, ya da hiç yoktur.

Sıradan derinin dirimsel elektrik yükü kâğıda hemen hemen düz, yatay bir çizgi halinde geçerken, cinsel uyarılmaya açık bölgelerin değişik gizilgüçleri inip çıkan, az çok vurgulu, dalgalı bir çizgi halinde yansır. Gizilgücün bu apansız değişmelerine şimdilik «gezinme» adını verelim.

Cinsel duyarlılık bölgelerinin gizilgücü —vücudu kaplayan derinin öbür kesimlerindeki gizilgüç düzeyinde olmadığı zaman— *gezinir*, yani artıp eksilir. Eğrinin çıkışı elektrik yükünün artışını, inişiyse eksilmesini gösterir. *Cinsel duyarlılık bölgelerindeki gizilgüç, söz konusu kesimlerde insana haz veren bir akım dolaşıyormuş duygusu yaratarak artar.* Örneğin, bir meme başının dikilmesi ille de derideki gizilgücün arttığını göstermez. Herhangi bir cinsel uyarılma bölgesindeki gizilgüç artışı mutlaka haz duyumuyla birlikte olur; buna karşılık, gizilgücün azalması haz duyumunun eksilmesiyle atbaşı gider. Pek çok deneyde, denemeye sokulan kişi, kendi duyumlarına dayanarak bize, yan odadaki aygıtın gösterdiklerini söyleyebilmiştir.

Bu deneysel bulgular, öne sürdüğümüz gerilim ve elektrik yükü denklemini doğrulamaktadır. Herhangi bir örgene kanın akın etmesinin ve örgeni şişirmesinin, kendi başına, bitkisel haz duyumu yaratmaya yetmediğini kanıtlar bu bulgular. *Haz duyumunun algılanabilmesi için, örgenin bedensel açıdan kanla dolup şişmesine dirimsel elektrik yükünün artmasının eklenmesi gerekir.* Haz duyumunun *ruhsal yoğunluğu*, gizli dirimsel elektrik yükünün *tensel niceliğine* bağlıdır.

Cansız özler üzerinde yapılan denetleme deneyleri gizilgücün bu yavaş, örgensel «gezinme»sinin canlı maddeye özgü bir nitelik olduğunu göstermiştir. Cansız özlerin hiçbir tepkileri yoktur, ya da içine elektrik yükü konan bir cisimde, örneğin bir lambada görüldüğü üzere, gizilgüçte düzensiz, kesik kesik, sert atılımlar yaratırlar.

Yükselen «gezinmeli» gizilgüce *bedensel boşalma öncesi gizilgüç* adını verelim. Bu güç, tek ve aynı örgende, çeşitli anlarda değişime uğrar. Değişik bireylerin aynı örgeninde de değişiklik gösterir. Bitkisel açıdan etkin (faal) bir örgende boşalma öncesi ya da fışkırtıcı uyarılmanın karşılığıdır.

Elektrik yükünün *artması*, söz konusu örgenin *hoş* bir uyarıcıya verdiği yanıttır.

Cinsel yönden duyarlı bölgelerden birini kuru bir pamuk yumağıyla okşar, duyarlı bölgeyi de bastırmadan, eşit bir güçle dokunacak biçimde elektrotla bir kâğıda bağlarsak, üzerinde deney yapılan kişide haz duyumu belirir, derinin gizilgücü «gıdıklanma görüngüsü» adını vereceğimiz saptanabilen bir dalgalanma geçirir. Gıdıklanma, cinsel sürtünmenin bir türüdür. Canlı varlıklar dünyasının temel görüngülerinden biridir. Aynı şey karıncalanma için de geçerlidir, çünkü insanda hemencecik kaşınma ya da sürtünme içtepisi uyandırır. Demek ki bu iki görüngü cinsel sürtünmeyle sıkı sıkıya bağıntılıdır.

Bitkisel sağaltım alanında yaptığımız hekimlik deneylerine dayanarak cinsel haz duyumlarının her zaman bilinçli olarak elde edilemediklerini biliriz. Aynı biçimde, cinsel yönden duyarlı bölgelerden birinde sırf hoşa giden uyarıcılarla dirimsel elektrik yükü birikmesini sağlayamayız. Bir örgenin herhangi bir uyarıcıya uyarılarak karşılık vermesi yalnızca söz konusu örgenin duruşuna bağlıdır. Deneyler sırasında bu görüngünün titizlikle gözönünde bulundurulması gerekir.

Gıdıklanma vücudun bütün yüzeylerinde olabilir. Islak cansız bir maddeyi pamukla sürtüştürdüğünüz zaman gıdıklanma olmaz. Elektrik-ölçerin saptadığı eğride dalgalanmanın olumlu çıkıntıları genellikle girintilerinden daha belirgindir. Gıdıklanma görüngüsünün dalgalı çizgisi, gıdıklanma özellikle cinsel uyarılma bölgelerinin dışında olmuşsa, daha yataydır. Cinsel uyarılma bölgelerinde ise, gıdıklanmayı dile getiren dalgalı çizgi «gezinen» elektrik dalgasının üstüne yürek atışlarını simgeleyen tepecikler gibi işlenir.

Her türlü *basınç* derinin yüzeyindeki elektrik yükünü azaltır. Basınç kesildiği an elektrik yükü eski düzeyine ulaşır. Gizilgücün yükselen «gezinme»si bir basınçla yarıda ke-

silirse, gizilgüç pat diye düşer. Basıncın durmasından sonra, gezinme kaldığı noktadan devam eder.

Cinsel açıdan duyarlı bir bölgede gizilgücün artması uyarıcının *yumuşaklığına* bağlıdır; uyarıcı ne denli yumuşaksa, elektrik-ölçerin eğrisindeki yükselme o denli fazla olur. Gizilgücün artması, ayrıca, kişinin uyarıcıya karşılık vermekteki ruhsal-bedensel elverişliliğine de bağlıdır. Elverişlilik ne kadar büyük ve belirginse, gizilgüç o kadar çok artar.

İnsanda haz duyumu yaratan hoş uyarıcılar gizilgücü düzenli olarak artırırlar; beri yandan, *kaygı* ya da *tatsızlık* yaratan uyarıcılar derinin yüzeyindeki elektrik yükünü az çok hızlı ve yoğun bir biçimde azaltırlar. Bu tepkinin genişliği de vücudun tepki göstermeye elverişli olup olmamasına bağlıdır elbet. *Duygusal açıdan kilitlenmiş, bitkisel açıdan kaskatı kesilmiş bireyler, örneğin donuklaşmış kişiler ya hiç tepki göstermezler, ya da çok zayıf tepki gösterirler.* Bunlarda cinsel duyarlılık bölgelerinin dirimsel uyarılması, vücudun öbür kesimlerinin uyarılmasıyla aynı düzeydedir. Dolayısıyla elektrik dalgalanmalarının araştırılmasında uygun kişiler seçilmelidir. Kaygı karşısında gösterilen tepkileri dölyolundaki kaygan kaslarda, dil üzerinde ve avuç içinde elektrik yükünün ansızın düşmesi biçiminde saptayabiliriz. Buna yolaçan en iyi uyarıcılar arasında kulak dibinde bağırmanın, balon patlatmanın, ansızın şiddetli bir yumruk indirmenin yaratacağı beklenmedik sarsıntıyı gösterebiliriz.

Kaygı ve bastırma gibi, *terslik* de cinsel uyarılma bölgelerinin dirimsel elektrik yükünü azaltır. *Kaygılı bekleyiş* halinde, vücudun elektrikli tepkileri azalır, hattâ herhangi bir gizilgüç artışı sağlayamazsınız. Genellikle, insanda kaygı tepkisi yaratmak haz tepkisi doğurmaktan daha kolaydır. En belirgin elektrik yükü azalması korku sırasında kendini gösterir.

Erkeklik örgeninde, dinlenme anında, derinin öbür kesimlerinden daha düşük bir gizilgüç vardır. *Erkeklik örge-*

ninin dibinin sıkıştırılması ve bunun ardından örgene kanın akın etmesi dirimsel elektrik yükünün artmasına yolaçmaz. Bu denetleme deneyleri, kanla dolmanın değil, ancak hoşa giden bir uyarılmanın dirimsel elektrik yükünü artırdığını kanıtlar.

Korku tepkisinden sonra, haz tepkisi elde etmek zordur. Korkudan sonra bitkisel uyarılma «sakınımlı» hale gelir sanki. Elektrot eriyiği olarak dile yoğun bir şekerli su sürerseniz, dirimsel elektrik yükü hızla artar. Hemen ardından tuzlu su sürerseniz, gizilgüç düşer.

Tuz deneyinden sonra yeniden şekerli su sürerseniz, gizilgüç artmaz. Dil sanki «sakınımlı»ymış ya da «düş kırıklığına uğramış» gibi davranır. Üst üste birkaç kez şeker sürerseniz, dirimsel elektrik yükünün gittikçe daha az arttığını görürsünüz. Bu durumda da dil sanki hoş uyarıcıya «alışmaktadır». «Düş kırıklığına uğramış» ya da «alışmış» örgenler hoş uyarıcılar karşısında bile tembelleşmektedir.

Elektrot doğrudan doğruya cinsel uyarılma bölgesine tutturulmamışsa, arada *iletken bir bağ* varsa, sonuçlar değişmez. Örneğin bir erkekle bir kadın parmaklarını oynak iğnenin bağlı bulunduğu elektrot sıvısına batırsınlar, sonra öpüşsünler, gizilgücün epeyce arttığı görülür. Elektrot nereye bağlanırsa bağlansın aynı görüngü saptanır. Kadınla erkek boş kalan ellerini birleştirdikleri zaman da aynı şey olur. Yumuşak bir okşama gizilgücün artmasına, sert bir bastırma ya da şiddetli bir sürtmeyse azalmasına yolaçar. Deneye sokulan kişi istenen şeyleri hoşlanmadan yapıyorsa, aynı uyarıcı gizilgücü artıracak (haz verecek) yerde, azaltır (tatsızlık yaratır).

Bitkisel merkezin ürettiği dirimsel elektrik enerjisini ileten dizge nasıl çalışmaktadır acaba? Geleneksel varsayımlara göre, dirimsel elektrik enerjisi sinirlerde gidip gelmektedir; oysa bu sinirlerin kasılmaz oldukları kabul edilir. Beri yandan, yapılan bütün gözlemler *bitkisel sinir hücresi küme-*

lerinin oluşturduğu örgülerin kasılabilir olduklarını, yani uzayıp kısalabildiklerini varsaydırmaktadır. Bu varsayım sonradan mikroskopta yapılan gözlemlerle doğrulanmıştır. Küçük saydam tırtıllarda, mikroskopla bakınca, düğümlü, özerk sinir dizgesinin uzayıp kısaldığını görebiliriz. Bu devinimler vücudun bütününü kapsayan devinimlerden ayrıdır ve çoğu kez onlardan önce oluşurlar. Bu gözleme dayanarak, amipin daha üst düzeydeki hayvanlarda ve insanoğlunda kasılabilir özerk sinir dizgesi biçiminde varolduğunu söyleyebiliriz.

Bir kimseye derin derin soluk almasını ya da dışkılarını atmak istercesine ıkınmasını söylersek ve göbeğinin hemen üstüne bir elektrot bağlarsak, *derin soluk almanın derinin yüzeyindeki gizilgücü epeyce artırdığını, her yeni solukta bu artışın sürdüğünü görürüz.* Pek çok kişide, deneyi her yineleyişimizde, aynı sonuçları elde ettik; ama coşkuları kilitlenmiş ya da kasları iyice katılaşmış bireylerde bu sonucu elde edemedik. Soluğunu tutmanın duyumları azaltması olgusuna eklenen bu bulgu bizi şu varsayıma götürdü:

Solukalma'da karın böleci aşağı inmekte, karındaki örgenlere basınç yapmaktadır; dolayısıyla karın boşluğunu sıkıştırıp daraltmaktadır. Öte yandan, *solukverme*'de böleç yeniden yukarı çıkmakta, karındaki örgenler üzerine yapılan basınç azalmaktadır; karın boşluğu *genişlemek*'tedir. Göğüs ve karın boşlukları solukalma sırasında genişlemekte, solukverme sırasındaysa daralmakta, sıkışmaktadırlar; bu görüngünün anlattığı şeyi daha önceki bölümlerde tartıştık. Basınç vücudun dirimsel enerjisini hep azalttığına göre, solukalma sırasında gizilgücün düşmesine şaşmamak gerekir. Ama şaşırtıcı olan, *basınç derinin yüzeyine değil de, vücudun içine yapıldığı halde* gizilgücün azalmasıdır.

Karnın içersindeki basıncın karın derisine yansıması ancak şu varsayımla açıklanabilir: *merkezle çevre arasında sürekli bir dirimsel elektrik uyarılması alanı vardır.* Dirimsel elektrik enerjisi, bu durumda, yalnız sinir dizgesiyle akta-

rılmıyor demektir; vücudun bütün zar ve sıvılarıyla iletildiğini kabul etmek gerekir. Bu varsayım insan vücudunu duyarlı bir zarla kaplı torbaya benzeten görüşümüze uymakta, Fr. Kraus'un kuramını doğrulamaktadır[1].

Başka bir doğrulama da, duygulanımları bozulmuş, kısa kısa soluk alıp veren kişilerde karnın dirimsel elektrik yükünün pek az değişmesi ya da hiç değişmemesinin bulunmasıyla sağlanmıştır.

Bütün bu bulguları, ele aldığımız temel sorunun terimleri içersinde özetlersek, şöyle diyebiliriz:

Dirimsel elektrik yükünün artması ancak dirimsel haz bir elektrik akımı duyumuyla atbaşı gittiği anlarda olmaktadır. Bütün öbür uyarılmalar: acı, korku, kaygı, basınç, terslik, yürek çöküntüsü *vücudun dış yüzeyindeki elektrik yükünün azalmasıyla sonuçlanmaktadır.*

Temelde, vücudun dış kesimlerindeki elektrik yükü dört biçimde azalmaktadır:

1. Tasarlanan güçlü bir yük artışından *önce,* yüzeysel elektrik yükünün azalması. Bu tepkiyi, ileri fırlamak üzere vücudunu geriye doğru veren kaplanın gerilmesine benzetebiliriz.

2. Boşalma öncesi uyarılmanın tersine, gizilgücün azalması biçiminde dışavuran *bedensel boşalma.*

3. *Kaygı* sırasında, vücudun dış kesimlerindeki elektrik yükü azalmaktadır.

4. *Ölüm* sırasında, dokular elektrik yüklerini yitirmektedir; vücuttan olumsuz tepkiler alırız; *enerji kaynağı kurur.*

---

[1] Yedinci Bölüm'e bakınız.

YÜZEYSEL ELEKTRİK YÜKÜ

Artma	Azalma
Her türlü haz.	Eylemden önceki merkezî gerilme.
	Bedensel boşalmanın dışkesimlere yansıması.
	Kaygı, terslik, acı, basınç, yürek çöküntüsü.
	Ölüm (enerji kaynağının kuruması).

Demek ki, cinsel uyarılma vücudun dış kesimlerindeki dirimsel elektrik yükünün ta kendisidir. Freud'un, ruhsal enerjinin ölçüsü saydığı cinsel enerji (libido), bu durumda yalın bir yazınsal (edebî) imge olmaktan öteye geçmiyor. Cinsel enerji, gerçekte, dirimsel elektrik enerjisi süreci demektir. Cinsel uyarılma başlı başına vücudun çevresine (yani «ben'in dışındaki dünyaya doğru») yönelik dirimsel elektrik işlevini simgelemektedir.

Haz ve kaygı canlı maddenin *temel uyarılmaları ya da coşkularıdırlar*. Dirimsel elektrik işlevleri onları doğadaki genel elektrik sürecinin bir bölümü yapar.

Ruhsal (düşünsel) açıdan aksaklık geçirmeyen, bedensel boşalma duyumlarım algılayabilen kişiler, yani bitkisel açıdan «katılaşmamış» bireyler deneylerimiz sırasında yan odadaki aygıtın saptadıklarına benzer şeyler söylediler. Haz duyumunun yoğunluğu, vücudun yüzeyindeki dirimsel elektrik yükünün yoğunluğuna bağlıdır; bunun tersi de doğrudur elbet. Sinirceli kişilerin sık sık kullandıkları «ürpermek», «kendini ölü gibi hissetmek», «dış dünyayla ilinti kuramamak» deyimleri vücudun dış kesimlerinde dirimsel elektrik enerjisi eksikliği çekildiğini anlatırlar.

Böylece, bakımevinde gerçekleştirilmiş bir buluş olan *gerilme-yüklenme* denklemi deneysel açıdan da doğrulanmış olmaktadır. Dirimsel uyarılma, bedensel şişmenin dışında, bel-

li bir dirimsel elektrik yükünün birikmesini gerektiren bir süreçtir. *Bedensel boşalma sonunda duyulan doyum, biriken dirimsel elektrik yükünün boşaltılmasının ardından, örgenlerin gevşemesidir (şişmenin yokolması).*

Örneklerini bir cinsel örgenin dikilmesinde ya da amipin yalancı ayağının uzamasında gördüğümüz *dirimsel yayılma süreci vücudun merkezinden çevresine doğru giden dirimsel elektrik enerjisi hareketinin dışavurmasıdır.* Burada —sözün gerek ruhsal, gerek dokusal anlamında— devinen şey, dirimsel elektrik yükünün kendisidir.

Yalnız bitkisel haz duyumları vücudun dış yüzeyindeki elektrik yükünün artmasıyla atbaşı gittiğine göre, *insana hoş gelen uyarılmaların dirimsel dizgenin enerji üreten süreçlerinin başlıcaları sayılması gerekir.* Acı, terslik, kaygı, yürek çöküntüsü ya da basınç gibi duygulanımlar, enerji üretimi açısından, cinsel uyarılmanın karşıtıdırlar; dolayısıyla, yaşam açısından, olumsuz işlevleri simgelerler. Öyleyse, *cinsel haz süreci yaşama sürecinin ta kendisidir.* Bu lâf olsun diye söylenmiş tumturaklı bir söz değil, deneylerle kanıtlanmış bir olgudur.

İşlevsel açıdan cinsel etkinliğin tam karşıtı olan kaygı (yürek daralması), ölümü canlandırır. Ama tıpatıp benzeri değildir. Ölüm halinde merkezî enerji kaynağı kurur, kaygı halindeyse enerji çevreden merkeze doğru toplanır, böylece öznel bir baskı duyumu *(angustiae)* yaratır.

Bütün bu olgular *cinsel tutumbilim* kavramına doğal bilim terimleri içersinde, somut bir anlam kazandırmaktadır. Söz konusu kavram *dirimsel elektrik enerjisinin düzene konmasının yollarını,* ya da başka türlü söylersek, *bireyin cinsel enerjilerinin düzenli, tutumlu kullanılmasının yollarını* içermektedir. «Cinsel tutumbilim» bir insanın dirimsel elektrik enerjisini çekip çevirme biçimini, bu enerjiden ne kadarını tutup bilinçaltına ittiğini, ne kadarını bedensel boşalmayla tükettiğini göstermektedir. Vücudun dirimsel elektrik enerjisini

ana çıkış noktası kabul etmemiz gerektiğinden, bedensel hastalıklara yeni bir bakışaçısı, yeni bir yaklaşım belirmektedir önümüzde.

Şimdi artık sinir hastalıkları bize ruhçözümcülerinkinden apayrı bir biçimde gözükmektedir. Sinirceler yalnız çözülmemiş ruhsal çatışkıların, çocukluktaki saplanıp kalmaların sonucu değildirler. *Gerçekte, bu saplanıp kalmalarla çatışkılar dirimsel elektrik enerjisinin kullanılmasında temel bozukluklar yaratmakta, böylece dokulara, bedene demir atmaktadırlar.* Bundan ötürü, ruhsal süreçlerle dokusal süreçleri birbirinden ayırmak olanaksız ya da yararsızdır. Ruhsal hastalıklar, gerek dokusal gerekse ruhsal (zihinsel) alanda dışavuran dirimsel bozukluklardır. Bütün bu bozuklukların temelinde, dirimsel enerjinin doğal boşaltılma biçimlerinin aksatılması vardır.

Ruhsal (zihinsel) dünya ile dokusal (bedensel) dünya, karşıt ilintiler içersinde bulunmakla birlikte, işlevsel bir birlik oluştururlar. İkisi de dirimsel yasalara göre işler. Bu dirimsel yasaların saptırılması yaşanan çevrenin toplumsal etkenlerinden gelir. *Ruhsal-dokusal yapı dirimsel işlevlerle toplumsal işlevler arasındaki çatışmadan doğar.*

Bu durumda, bedensel boşalma işlevi ruhsal-bedensel işleyişin ölçü birimi olmaktadır, çünkü dirimsel enerjinin temel işlevi onda dile gelmektedir.

2 — MAKİNACI ANLAYIŞLA DİRİMCİ ANLAYIŞ ARASINDAKİ ÇATIŞKININ KURAMSAL ÇÖZÜMÜ

Gerilme/yüklenme denkleminin canlı maddenin bütün istemdışı işlevlerine uygulanabileceği ortaya çıktıktan sonra, aynı denklemin cansız doğaya da uyup uymadığı sorusu kendiliğinden önümüze dikildi. O güne dek yazılmış yapıtlar da, doğabilimcilerle yaptığımız tartışmalar da şöyle bir cansız işlevin varlığını ortaya çıkarmamıştı: örgensel gerilme (her-

hangi bir akışkanın belli bir noktada toplanmasıyla) bir elektrik yükünün birikmesine, sonra (söz konusu akışkanın dışarı atılmasıyla) elektrik yükünün boşaltılmasına, bedensel gevşemeye yolaçıyor muydu acaba? Cansız doğada bu denklemin bütün doğabilimsel ögelerini bulabiliriz elbet. Akışkanların belli bir noktada toplanmasıyla örgensel bir gerilmenin oluşmasına, akışkanların dışarı atılmasıyla da gevşemeye, elektrik yükü birikimine ve boşaltılmasına doğada da rastlıyorduk. Ama bütün bu ögeler doğada, canlı maddedeki gibi özel bir zincirlenme içersinde değil, ayrı ayrı vardırlar.

Bundan çıkarılması gereken kaçınılmaz sonuç örgensel *ve elektriksel işlevlerin özel bileşmesinin yalnız canlı maddenin özel niteliği olduğuydu*. Böylece, dirimsel görüşü savunanlarla doğabilimsel görüşü savunanlar arasındaki yüzlerce yıllık çekişmeye önemli bir katkıda bulunabilecektim. Dirimselciler ötedenberi canlı maddeyle cansız madde arasında temel bir ayrım bulunduğunu savunmuşlardır. Canlı maddenin işleyişini anlatabilmek için, «yetkinleşme» diye doğaötesi bir ilkeye başvurmuşlardı. Doğabilimciler (makinacı dünya görüşünü savunanlarsa) canlı maddenin fiziksel ve kimyasal açıdan, cansız maddeden değişik olmasını hep yadsımışlardı; onlara göre, bu alandaki araştırmalarımız yeterince derinleştirilememişti, o kadar. Makinacılar canlı maddeyle cansız madde arasındaki temel ayrımı yadsıyorlardı. Gerilme/yüklenme denklemi iki okulun da, sandıkları biçimde değil, ama haklı olduklarını göstermektedir.

Gerçekten de canlı madde, doğabilimsel görüşü savunanların öne sürdükleri gibi, aynı doğal yasalara dayanarak işlemektedir. Ancak, dirimsel görüşü savunanların dedikleri gibi, cansız maddeden temelinden ayrıdır. Canlı maddede, *örgensel işlevler* (gerilme-gevşeme) *ile elektrikli işlevler* (yüklenme-boşalma) *cansız maddede bulunmayan çok özel bir bileşimle birbirine bağlıdırlar*. Ama canlı maddenin bu özelliğinin —dirimselcilerin sandığı gibi— maddenin ve enerji-

nin ötesindeki doğadışı bir ilkeye yüklenmemesi gerekir. Bu özelliğin kendisi de maddenin ve enerjinin yasalarından biridir. *Canlı madde işleyişinde cansız maddeyle* hem *benzerdir,* hem de *ondan ayrıdır.*

Dirimsel dünya görüşüyle tinsel dünya görüşünü savunanlar belki bu bilimsel açıklamaya, bilinçle ve algılamayla ilgili görüngülerin henüz açıklanamadığını söyleyerek karşı çıkacaklardır. Doğrudur. Ama bu, doğaötesi bir ilkenin varlığını doğrulamaz. Ayrıca, bu sorunu daha büyük bir aydınlığa kavuşturacak yolda olduğumuzu sanıyorum. Elektrikli deneyler, algılanma açısından, dirimsel haz uyarılmasıyla, en ilkel canlı varlıkların bile hazla kaygıyı algılama yeteneğine sahip bulundukları varsayımı doğrulanmış olmaktadır[1].

3 — «DİRİMSEL ENERJİ» HAVAKÜREDEKİ (ACUNDAKİ) YAŞAM ENERJİSİDİR

Bedensel boşalma kuramının betimlenmesinin sonuna geldim. Sözü bağlamak üzere, bedensel boşalmayı araştırmak gibi geniş bir alanın beni nerelere götürdüğünü kısaca özetlemek isterim. Dirimsel elektrik deneyleri karşıma, son derece önemli, beklenmedik bir sorun çıkardı: bu deneylerde varlığını saptadığımız dirimsel elektrik enerjisinin niteliği neydi? O güne dek bilinen enerji biçimlerinden hiçbirine indirgenemeyeceği açıktı.

Örneğin, elektro-manyetik enerjinin hızı ışığınkine eşittir, yani saniyede üç yüz bin kilometredir. Eğrilerin ve zaman aralıklarının gözlemlenmesi, *dirimsel enerjinin deviniminin,*

---

[1] Bu konudaki çağdaş buluş ve bilgiler için şu yapıtlara bakabilirsiniz: Jacques Monod, **Le Hasard et la Nécessité**; François Jacob, **La logique du vivant**; Henri Laborit **La nouvelle grille**; Jacques Ruffé, **De la biologie â la culture**; Edgar Morin, **L'Unité de l'homme. (B.O.)**

gerek tarz gerekse hız açısından, elektro-manyetik enerjinin bilinen devinimden apayrı olduğunu göstermektedir. Dirimsel elektrik enerjisinin devinimi son derece *ağır*dır, saniyede milimetre olarak ölçülebilir (hız, yürek atışlarının sayısıyla açıkça gösterilmiştir). Dirimsel enerjinin devinim biçimi, bağırsakların ya da yılanın hareketine benzer, ağır bir dalgalanmadır. Ayrıca, örgensel (organik) bir duyumun ya da bitkisel bir uyarılmanın ağır ağır yükselişini simgeler. Hayvansal dokuların vücuttaki elektrik enerjisinin yayılma hızını düşürdükleri söylenebilir. Ama bu açıklama yanlıştır, çünkü vücuda elektrikli bir uyarı verildiği an algılanır ve tepki gösterilir.

Dirimsel gerilme ve elektrikle yüklenme işlevi beni, hiç beklenmedik bir biçimde, gerek insan vücudunda gerekse güneş ışınlarının yayılmasında varolan «yaşam kabarcıkları»nda (bion'larda) enerji süreçlerinin bulunup ortaya çıkarılmasına götürdü.

1939 yazında, aşağıdaki gözlemleri içeren kısa bir bildiri yayımladım.[1] Deniz kumundan elde edilen birtakım yaşam kabarcıklarının (bion'ların) deney kabında üretilmesi kauçuğu ya da pamuğu öyle bir etkilemektedir ki, söz konusu maddeler durağan elektriği ölçen aygıtın göstergesiyle saptanabilen bir devinim yaratmaktadırlar. Aynı biçimde, kauçukla pamuk insan vücudu tarafından etkilenmektedir; bunun için, insan vücudunun bitkisel dengesinin bozulmamış olması gerekmektedir; en büyük etkiyi yaratan bölgelerse karın ve üreme örgenleridir. Başka bir deyişle, kendi başlarına elektrik ölçen aygıtta en küçük bir değişime yolaçmayan kauçuk ya da pamuk on beş yirmi dakika insan vücuduna değdirilirse, aygıtın göstergesi kıpırdamaktadır. Yaşam kabarcıklarının geldiği kum tanesi duruklaşmış güneş enerjisinden

---

[1] **Drei Versuche am statischen Elektroskop**, Klinische und experimentelle Berichte, Nr. 7, Sexpol - Verlag, 1939.

başka bir şey değildi. Bu da bana şu deneyi hazırladı: elektrik-ölçerde en küçük bir değişim yaratmadıklarından emin olduktan sonra, kauçuğu ya da pamuğu parlak güneş ışığı altına koydum. O zaman güneşin, tıpkı yukarıda sözünü ettiğim yaşam kabarcığı üretimi ya da doğal olarak soluk alıp veren, bitkisel dizgesi bozulmamış insan vücudu gibi, selülozu, kauçuğu ya da pamuğu etkileyen bir enerji yaydığını anladım. Bu enerjiye *canlı acunsal enerji* (orgon) adını verdim; bu enerji, iletken olmayan maddeleri elektriklendirir.

Bion'lar, acunsal enerjiyle yüklü, ancak mikroskopla görülebilen kabarcıklardır («yaşam enerjisi kabarcıkları»dırlar). Bir ayrıştırma ve şişirme süreci sonucunda canlı ya da cansız maddelerden elde edilebilirler. Bakteri gibi dört bir yana yayılırlar. Toprakta ya da, kanserde görüldüğü üzere, birliğini yitiren, çözülen dokularda gelişebilirler. *Die Bione* (1938) adlı kitabım, cansız maddeden yola çıkarak canlı maddenin doğal düzene girişi konusunda yapılan deneysel araştırmalarda gerilme/enerji yüklenme denkleminin taşıdığı anlamı açıklamaktadır.

Acunsal yaşam enerjisinin toprakta, havada, bitki ve hayvanlarda bulunduğu görsel, ısısal olarak ve elektrik ölçme aygıtlarıyla kanıtlanmıştır. Pek çok doğabilimcinin yerkürenin mıknatıslılığına verdiği gökyüzündeki pırıltıyla yıldızların pırıltısı havaküredeki acunsal enerjinin devinmesinden başka bir şey değildir. Güneşteki lekelerin etkinliği arttığı zaman elektrikli aygıtları bozan «elektrik fırtınaları» da, deneylerle gösterilebileceği üzere, havaküredeki acunsal enerjinin etkisiyle olur. Bugüne dek, acunsal enerjiyi ancak elektrik akımlarının bozulması biçiminde saptayabilmiştik.

Acunsal enerji *mavi*'dir, ya da külrengi-mavidir. Çalıştığımız laboratuvarda, havaküredeki acunsal enerji özel olarak yapılmış aygıtlarla toplanabilmiştir. Araç ve gereçler özel olarak hazırlandığı zaman, acunsal enerji *gözle görülebilmektedir*. Devimsel canlı enerjinin yolunun kesilmesi bir

ısı yükselmesi halinde dışavurur. Acunsal yaşam enerjisinin belli bir noktada toplanması, durağan elektriği ölçen aygıtın çizdiği eğrideki hız değişikliğinden anlaşılır. Acunsal yaşam enerjisinin üç değişik yayılması (radyasyonu) vardır: külrengi-mavi sis bulutlarının oluşması; koyu mavi-mor noktacıkların oluşması, genişleyip daralması; çok hızlı devinen beyazımsı nokta ve çizgiciklerin oluşması. Havaküredeki acunsal enerjinin rengini göğün mavisinde ve özellikle yazın çok sıcak günlerinde, ta uzaklarda görülen hafif mavimsi siste görebiliriz. Aynı biçimde, Saint-Elme ateşleri adı verilen külrengi-mavi kuzey kızıllıklarıyla gökbilimcilerin yakın zamanlarda güneş lekelerinin etkinlik dönemlerinde saptadıkları mavimsi oluşumlar acunsal yaşam enerjisinin dışavuran belirtileridirler.

Bugüne dek (1940) açıklanamayan bir görüngü, yani bulutların ve fırtınaların oluşumu, havaküredeki acunsal enerjinin belli noktalarda yoğunlaşmasına bağlıdır. Bu dediğimiz, elektrik-ölçerin yükünün boşalma hızıyla kanıtlanabilir.

Canlı varlığın vücudundaki her hücrede acunsal yaşam enerjisi vardır ve solumayla havadaki acunsal enerjiyi durmadan alıp enerjisini tazeler. Kandaki «al» yuvarlar, iki bin kez büyütüldükleri zaman, mavimsi bir renk alırlar; bunlar, acunsal enerjiyle dolu *kesecikler*'dir, aldıkları acunsal enerjiyi ciğerlerden dokulara taşırlar. Bitkilerdeki klorofil hayvanların kanındaki demir taşıyan proteinin karşılığıdır; içinde, doğrudan doğruya havadan ve güneş ışınlarından aldığı acunsal enerji vardır.

Hücrelerle kolamsı maddelerdeki acunsal enerji, iki bin kez büyütülerek bakıldığında, canlı keseciklerin içeriğiyle canlı hücre maddesinin mavimsi renginde gözükür. Bütün pişirilmiş yiyecekler, acunsal enerji yüklü mavi keseciklerden oluşurlar. Funda toprağındaki keseciklerle cansız maddelerin akkor haline gelip şişinceye kadar ısıtılmalarıyla elde edilen yaşam kabarcıklarında da canlı acunsal enerjiyi görebili-

riz. Son olarak, bütün üreme örgeni hücrelerinde, tekhücrelilerde, kanser hücrelerinde mavimsi acunsal enerji vardır.

Acunsal enerjinin duygulanımdışı sinir dizgesini harekete geçiren bir etkisi vardır, canlı dokuları, özellikle de kandaki alyuvarları enerjiyle doldurur. Kanserli hücreleri ve pek çok bakteriyi öldürür. Kanserin iyileştirilmesiyle ilgili çalışmalarımız, işte acunsal enerjinin bu dirimsel etkilerine dayanmaktadır. Pek çok dirimbilimci (Meisenheimer, Linné ve daha başkaları) cinsel yönden uyarılmış kurbağaların mavimsi bir renk almasıyla çiçeklerin yaydığı mavimsi ışığı gözlemlemiştir; her iki örnekte de vücudun dirimsel (acunsal enerji açısından) uyarılması söz konusudur.

İnsan vücudu, bireyin bitkisel devingenliğiyle orantılı olarak değişen bir acunsal enerji çemberiyle çevrilidir. Bu olgunun kanıtlanması son derece kolaydır. Acunsal enerji, selüloz gibi canlı maddeleri elektriklendirir. Aşağı yukarı 70 cm^2 lik bir selüloz parçasını bir gümüş elektrodun aşağı yukarı beş santimetre yakınına koyalım; elektrodu devingen bir göstergeye bağlayalım; selüloz yaprağının üzerinden cansız bir madde geçirirsek, saptayıcı iğne kıpırdamaz (bunu yaparken, vücudumuzun hiçbir yanının selüloz yaprağının önünde kıpırdamaması gerekir). Buna karşılık yaprağın 0,50-3 metre önünden parmağımızı ya da elimizi geçirirsek, vücudumuzla aygıt arasında hiçbir madensel bağ bulunmasa da, iğnenin hızla inip çıktığını görürüz. Selüloz yaprağını aradan kaldırırsak, iğne ya hiç kıpırdamaz, ya da belli belirsiz kıpırdar. *Mıknatıslı elektrik enerjisinin tersine, acunsal yaşam enerjisi yalnız iletken olmayan canlı maddeler tarafından iletilir.*

Bu çalışmanın ikinci kesimi sizlere, yaşam kabarcığının araştırılmasının beni nasıl havaküredeki acunsal enerjinin bulunmasına götürdüğünü; acunsal yaşam enerjisinin varlığının nesnel olarak nasıl kanıtlanabileceğini ve acunsal yaşam enerjisinin bulunuşunun dirimsel-bedensel yapımızın işleyi-

şini anlamakta taşıdığı anlamı gösterecektir sanırım. Son olarak şunu belirtmek isterim: tıpkı elinizdeki yapıtı kaleme alan gibi, bedensel boşalmanın, doğal bilimlerin öteden beri masaldaki Külkedisi'ne benzetip küçümsedikleri bu dirimsel işlevin incelenmesinin bizi doğanın en derin gizlerine götürdüğünü okurlar da yakalayacaktır sanırım. Canlı maddenin incelenmesi, bilincin derinliklerini kurcalayan ruhbilimin de, hattâ işlevbilimin de sınırlarını çoktan aşmış; henüz ayakbasılmamış dirimbilimsel alana girmiştir. Cinsel etkinlik sorunu «canlı» varlık sorunuyla iç içedir, dirimsel-türeyim (biogenèse) sorununa yepyeni bir yaklaşım getirmiştir. Ruhbilim, deneye dayanan, sahici bir doğalbilim haline gelmiş, *dirimsel-doğabilimi* adını almıştır. Can alıcı noktası hep aynıdır: canımızı borçlu olduğumuz sevi gizi.

İÇİNDEKİLER

İKİNCİ BASIMA ÖNSÖZ 9
GİRİŞ 11

BİRİNCİ BÖLÜM : FREUD'TAN ÖNCE DİRİMBİLİM VE CİNSELBİLİM 30

İKİNCİ BÖLÜM : PEER GYNT 48

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM : CİNSEL YAŞAM VE RUHBİLİM KURAMININ BOŞLUKLARI 61

1 — «Haz» ve «İçgüdü» 61
2 — Üretken Cinsel Etkinlikle Üretken Olmayan Cinsel Etkinlik 63
3 — Akıl Hastalıklarının Anlaşılmasında Karşılaşılan Ruh Hekimliği ve Ruhçözümlemesi Güçlükleri 70

DÖRDÜNCÜ BÖLÜM : BEDENSEL BOŞALMA KURAMININ GELİŞMESİ 93

1 — İlk Deneyler 93
2 — Freud'un Ruh Sıkıntısının Doğurduğu Sinir Hastalığı Kuramına Ek 97
3 — Bedensel Boşalma Gücü 104
4 — Cinsel Durgunluk: Sinir Hastalığının Enerji Kaynağı 119

BEŞİNCİ BÖLÜM : KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİ UYGULAYIMININ GELİŞMESİ 127

1 — Güçlükler ve Çelişkiler 127
2 — Kaygının Cinsel Tutumbilimi 143
3 — Kişilik Zırhı ve Savunma Çarklarının Devindirici Katmanları 149
4 — Yıkıcılık, Saldırganlık ve Eziyetçilik 167
5 — Üretken Kişilikle Sinirceli Kişilik Özdüzenleme İlkesi 182

ALTINCI BÖLÜM : ÖLÜ DOĞAN DİRİMSEL DEVRİM 204

1 — Sinir Hastalıklarının Önlenmesi ve Kafa Eğitimi Sorunu 204
2 — Cinsel Arzuları Bastırmanın Toplumsal Kökeni 241
3 — Buyurgan Yönetimin Akıldışılığı 247

YEDİNCİ BÖLÜM : BİTKİSEL DİZGEDE AÇILAN GEDİK 266

1 — Eziyet Düşkünlüğü Sorunu ve Çözümü 268
2 — Canlı Bir Torbanın İşleyişi 273
3 — Cinsel Etkinlikle Kaygı Arasındaki İşlevsel Karşıtlık 279
4 — Dirimsel-Ruhsal Enerji Nedir? 284
5 — Bedensel Boşalma Denklemi: Gerilim → Yüklenme → Boşalma → Gevşeme 289
6 — Haz (genleşme), ve Kaygı (büzülme): Bitkisel Yaşamın Temel Karşıtlığı 300

SEKİZİNCİ BÖLÜM : BEDENSEL BOŞALMA TEPKESİ VE KİŞİLİK ÇÖZÜMLEMESİNE DAYANAN BİTKİSEL SAĞALTIM UYGULAYIMI 313

1 — Kasların Duruşu ve Bedensel Anlatım 313
2 — Karın Bölgesindeki Gerilim 319

3 — Bedensel Boşalma Tepkesi. Bir Olayın Öyküsü 323
4 — Doğal Soluk Alıp Vermenin Yeniden Kazandırılması 341
5 — «Cansız» Leğen Kemiği Bölgesinin Harekete Geçirilmesi 353
6 — Örnek Sayılacak Ruhsal-Dokusal Hastalıklar: Sürüp Giden Duygulanımsal Sinir Dizgesi Gerginliğinin Sonuçları 370

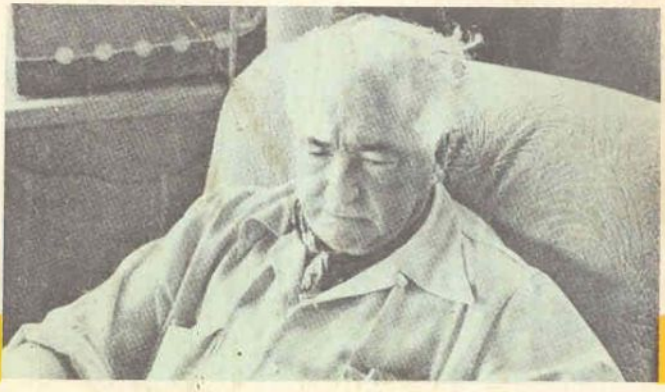
DOKUZUNCU BÖLÜM : RUHÇÖZÜMLEMESİNDEN DİRİMSEL-TÜREYİME 377

1 — Hazzın ve Kaygının Dirimsel Elektrikli İşlevi 377
2 — Makinacı Anlayışla Dirimci Anlayış Arasındaki Çatışkının Kuramsal Çözümü 388
3 — «Dirimsel Enerji» Havaküredeki (acundaki) Yaşam Enerjisidir 390

PAYEL YAYINEVİ — Nuruosmaniye Cad.
Atasaray No: 405 Cağaloğlu

P.K. 889 - İSTANBUL

Tel: 28 44 09



Wilhelm Reich, Freud'un ilk ve en parlak öğrencilerindendir. Ancak daha sonra ustasının çizgisinden ayrılmış, öğretisine karşı çıkmış sayılır, çünkü Freud'un saldırganlıkla ilgili son öğretilerini kabul etmemiştir. Freud'un başlangıçta ortaya attığı yaşam enerjisi (libido) kuramına bağlı kalmış, özgün ve yaratıcı cinsel etkinlik enerjisi kuramını buradan çıkarmıştır.

Bedensel boşalma (orgazm) ya da cinsel uyarılmanın tepe noktası Wilhelm Reich'ın öğretisinin temelini oluşturur. Bedensel boşalma, insanoğlundaki en köklü dirimsel ritmin karşılığı olan dirimsel-bitkisel elektrik akımıdır; akışı dört zamanlıdır: 1 — fiziksel gerilim; 2 — elektrik yüküyle dolma; 3 — elektrik yükünün boşaltılması; 4 — fiziksel gevşeme.

Bedensel boşalma işlevinde ortaya çıkan bir bozukluk insanın yaşam dengesini bozmakta, bir sürü hastalık belirtisinin ortaya çıkmasına yolaçmaktadır. Reich, birtakım ruhsal ve dokusal hastalıkları, örneğin kanseri de bedensel boşalma güçsüzlüğüne bağlamaktadır. Dolayısıyla bedensel boşalmayı ruhsal-bedensel hekimliğin merkezine yerleştirmektedir. Duygulanımsal olmayan sinir dizgesinin iyi çalışmasına bağlı olan bedensel boşalmayı duygulanımsal sinir dizgesine bağlı kaygının tam karşısına oturtmaktadır. Çünkü bu ikisi arasında tam bir ödünleme, dengeleme oyunu vardır.

Elinizdeki kitap, «Bütün insanlık benim müşterimdir» diyen Freud'u haklı çıkaracak ölçüde artan ruh-beden hastalıklarının gerçek nedenlerini bulup öğrenmek isteyenler için çok iyi bir kaynaktır.